

Revised
10/11/58

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఏప్రిల్ 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 4

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఏప్రిల్ 1958

దేశోద్ధారక సంస్కృతి	శ్రీ దాశరథి కృష్ణమాచార్య	...	1
రాయల కృషికజీవనప్రియత	శ్రీ యం. వి. యన్. సూర్యనారాయణ	...	3
కాంతివక్త్రాలు	శ్రీ ఉండేల మాలకొండారెడ్డి	...	9
మంచుశిఖరం	'కొలకలూరి'	...	11
వనంతగీతి	శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణచార్య	...	20
శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ			
జాతకము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు		21
ముగింపులేదు	శ్రీ వి. కృష్ణరావు	...	33
వసుచరిత్రలోని వైదిత్రి	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణచార్యులు	...	42
కళాకారులు	శ్రీ ఇసుకపల్లి దక్షిణమూర్తి	...	48
రేడియో ఖగోళ శాస్త్రము	శ్రీ మా. కృష్ణమూర్తి	...	64
సత్యవతుడు	శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి	...	67
స్వప్నసీమ	శ్రీ అంగర సూర్యారావు	...	71
సవభారత విద్యారంగము	శ్రీ వై. కె. బ్రహ్మానందం	...	85
అమ్మ తప్పచేసింది!	శ్రీ మిక్కిలి సుందరరావు	...	89
కలగూరగంప		...	94
గంధవిమర్శనము		...	97

శ్రీ దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు
20వ పుణ్యవర్ధంతి : ప్రైత శుద్ధ ద్వాదశీ మంగళవారం 1-4-58

దేశోద్ధారక సంస్కృతి

శ్రీ దాశరథి కృష్ణమాచార్య

పుత్రిక కన్న నెక్కుడుగ
పూనిక తోడుత నాంధ్ర పత్రికా
పుత్రిక బెంచి యాంధ్ర జనముం
బరితుష్టుల జేసి స్వార్థ మే
మాత్రము లేని రీతిని సమస్త
భవమును దేశసేవకై
చిత్రిక బెట్టినట్టి ద్విజశేఖరు
గొల్పెద విశ్వదాతనున్.

కారాగారము పాఠశాలగ
జగత్కళ్యాణ పాఠములన్
ధారాశమ్ముగ నేర్చి గాంధీ గురు
నాజున్ దేశసేవారతిన్
కూరాగ్రేసరుడై మహాంధ్రజన
సంస్తుత్యుండునై సర్వమున్
ధారంబోసిన విశ్వదాతను
మనోధామమ్మునన్ నిల్పెదన్.

శ్వేత పటకిరీట విభ్రాజిత శిరస్కు
 డుత్తరీయ మాల్యయుత గళుండు.
 కాంతిపూర్ణ శాంత గంభీరనయనుండు
 విశ్వదాత మదిని వెలయుగాత :

ఇమ్మునుపే తడవుగ గై
 కొమ్మున్న నదెంతగాని, కుర్రల్ పెద్దల్
 సమ్మానింపబడిరి స
 తమ్మును విద్యా వినోద తాత్పర్యములన్.

నాగాభరణ పదాంభో
 జాగత సురభిశపరాగ హారి శిరస్కున్
 నైగమ విద్యాపారగు
 నాగేశ్వరు గొలుతు భక్తి నవ్య మనస్కున్.*

* 1-4 58 వ వాడు పైదరాబాదులో జరిగిన 20 వ జేకోద్ధారక సర్వంతిలో చదివిన రచన.

రాయల కృషిక జీవనప్రియత

శ్రీ యం. వి. యన్. సూర్యనారాయణ

కౌశ్యము జీవనమునకు అనుకరణము అవలంబించుచున్నది. అది వట్టి యనుకరణము మాత్రమే కాదు. ప్రకృతిపై, జీవనముపై, సమాజముపై కలిగిన భావ్యమును గూడ వివరించును. అందుచే కౌశ్యము నంగు కవి అభిగ్రహము, కృత్రిమ ప్రస్తుతమును చూచును. తన ప్రగాఢ పరిశీలన శక్తివలనను, సామధూతి ప్రవణమైన హృదయమువలనను అతడు సామాన్య మానవుల కంటె యనుభూతి నంగుచుండును. యుగ భర్తయు సత్కీర్తిమించిన ఆ యసాధారణానుభూతులను సువ్యవస్థితములైన కైరీలో ప్రకటించుట కతన నే కవిః (కాంతిదర్శి అని ప్రస్తుతంపబడుచున్నాడు. అతని యుద్ధాత్మ విచేతనము కలనను, స్వార్థరహిత విమృశిక దృష్టి మూలమునను కవి వాక్యములు విశ్వ కేయోదాయ కములై యారాధనీయములు అనునరీతియములు, నగుచు న్నవి.

కవి వైయక్తికాభిగ్రహము, జీవితముపై నాతిజోష విమర్శనము అతడు గ్రహించిన కౌశ్యవస్తువును బట్టియు, వర్తనాంశముల వాతం దెచ్చిన ప్రాధాన్యమును బట్టియు, అతని యుపమాన సామగ్రినుండియు, అర్థాంతరన్యాసముల మూలమున వాతండు వెలువరించు భావముల ననునరించుచు గ్రహింపవచ్చును.

శ్రీకృష్ణ జీవరాయలు వైష్ణవభక్తులగు గోదా జీవి చరిత్రమును కౌశ్యవస్తువుగ స్వీకరించెను. విశిష్ట దైవతమతముపై ఆతనికిఁగల అభినివేశమును, విహిక విషయాభిలాషను మించిన పారమార్థిక దృష్టిని ఆతని ఇతివృత్తియు స్పష్టము చేయుచున్నది.

ఆంధ్రప్రబంధరచయితలు పెక్కురు సంస్కృతి వాఙ్మయ భాండారమును, ప్రాచీన కౌశ్యసంపదను తమ భావనా లతలకు దోహదములుగ గ్రహించిరి. తమ పరిపూర్ణ ప్రకృతి, సమాజ జీవనము వారి హృదయములకు గల్గించిన స్పందనముకంటె తమ కాశ్రియఁడైన రాజ

పోషకుని మెచ్చే వారి రచనోత్సాహమునకు మూలమై నది. శ్రీకృష్ణరాయలు దీనికి ప్రథమాపవాదము. అతడు సాహితీ సమరంగుల సారవ్యభాముడు. తన యఖండ విక్రమముచే విశాల సామ్రాజ్యమును సంపాదించిన శక్తి కారి. అతని పరిసరములెల్ల అతనికి విశేషములు. అతనికి ప్రేమములు. మనోజ్ఞములు నగు వస్తువులు మాత్రమే అతనియొద్దట నిలువఁగలవు. అతని యాస్థానకవులు అతని యభిగ్రహుల ననుసరించియే యరివి మరించి సంప్రీతునిం జేయుదును. అట్టి వైభవ ప్రసన్నము, స్థాతి ప్రవణము నైన పరిసరములలో జీవించు చక్రవర్తి హృదయము విలాస పరాయణతకు, గర్వోన్మేషమునకు నెలవై, విశేషమును గోల్పోయి అలకొలుపు లేని భోగానుభవము నకే ఆఱులు సాచుచుండుట సామాన్యము. ప్రజానురంజనము తమ కర్తవ్యమును నాత్యుగ్ర్య పరిజ్ఞానముగల నృపులు మగ్గయుగమున మిగుల నగుదు. కాని శ్రీకృష్ణ రాయలు ఆ తెగకుఁ జెందినవాడు కాదు. విశాల ప్రపంచమును, అందలి సామాజిక స్థితిగతులను పరిశీలించి సామధూతికి లోనై, ఆత్మ విమర్శన మొనరించుకొను స్వభావముగల కవి యగుటచే తన యుగభర్తయు సత్కీర్తిమించినాడు. స్వార్థరీతినుండైన నిరపాలనకుఁగల బాగ్యత లాతని హృదయ సాగరమున కల్లోలములు లేపుచుండెను.

“పగయు పగయును లేక యేపాటి గన్న నలగు సామాన్య సంపారి యగుట మేలు.”

అని యాతని కష్టశిష్ట డనిపించుచుండెను. ఏలన రాజ్యధూమిక దాల్చిన రాజునకు శాంతి, సమానము పూనియుండుట యొప్పును.

తన యోశ్వర్యమును, వైభవము నెల్లులభించుచున్నవను విమర్శన మాతని యెడను కడలించింది. శ్రమించి తేజ్రలక్ష్మీనుండి సంపద సుత్పత్తిచేయు కర్తకులే సామ్రాజ్యాధీశుల వైభవములకు మూలములన్న సత్యముతనికి సామర్థ్యమిచ్చింది. చక్రవర్తియగు గర్వ

గరిమలేక దాని నిల్లు వెల్లడిచేసినాడు. పురవర్ణనమును పురస్కరించుకొని—

“వృత్తుల పదిహార రేఖల కెల్ల మా భు
జాగ్రహాల రేఖలే మూలమనుదు కోటి
కొండలుగ ధాన్యరాసు.”

లను పండితుడు హేలిమలు. తన సామ్రాజ్య సౌఖ్యమునకు పునాదులయిన యా కృషికుల జీవనమును గూర్చి యీ రాజకవి కెంతో శ్రద్ధయో యాతని యాముక్తమాల్యదను బట్టి మనకు విశదమగుచున్నది. ఎడ నెడ వాతఁడు చిత్రించిన హేలిక జీవనాంశములు మువకాతని హృదయమును పట్టియుచ్చుచున్నవి. క్షిప్తరాజ కార్య సమృద్ధి కర్పర్యవేషిజాంతరముల వాతఁడు వా రియోగ జ్ఞేయములరయించుండఁబోలు. వికాలమైన దేశమును తనయేలుఁ బడి క్రిందకుఁ దీసికొని వచ్చివంతినే రాజధర్మము నెఱవేరడు. తనరాజ్య మెంతయైనను అందు చెలువులు పంటకొలువలు నిర్మించుటయు, పేదలకు పన్నులలో సదుపాయము చూపుటయు ఆతని యాదర్శములు.

“దేశ వైకల్యమర్థసిద్ధికిని మూల
మిల మొకింఁడై గుంట కొల్లలు రచించి
నయము పేదకు సరిఁగోరువన నొసంగి
ప్రబలఁజేసిన వర్ధధర్మములు పెరుగు.”

అని యామునాచార్యుఁడు తన కుమారుని కుపదేశించిన రాజనీతి వ్యాజమున దానిని వెల్లడించినాడు. అర్హసిద్ధి ధర్మసమన్వితమై యుండుటయే యాతని యభిమతియు. నేటి ప్రభుత్వములు అధోగతిత్రిక నిర్మింపఁబూను ఇరిగేషను ప్రాజెక్టులు, వ్యావసాయకులనుండి వారి యాదాయము ననుసరించి క్రమాభివృద్ధిగ పన్నులు విసాలుచేయు విధానము శ్రీ కృష్ణదేవరాయల యాదర్శమునకుఁ దుండెనని దినివలన స్పష్టమగుచున్నది. అందు వలననే యాతఁడు తన ప్రజల కంత ప్రీతి పాత్రుఁ డియ్యెను.

అతివృష్టి, అనావృష్టి మున్నగు నీతిబాధలు కలిగి నష్టపడినపుడు, రైతులు పన్నులు చెల్లింపలేక పశువులను, ఇండ్లు వాకిండ్లను వదలుకొనిపోవుట యాకాలమున జరుగుచుండెను. శ్రీ కృష్ణరాయ సార్వభౌముఁడు అట్టివారి నుపేక్షింపక వారిని పిలిపించి తగిన సహాయము చేయవలయుననియు, పెట్టుబడియిచ్చి మఱల వ్యవసాయము చేసికొను సదుపాయములు కల్పింపవలె

ననియు తనయుద్యోగుల కాహ్వానించెను. అట్లుగాక వారి ధాన్యములను, పశులను అమ్ముకొని వారియిండ్లు వంటచెఱకుగ నుపయోగించును లెమ్మను సధికారులు రణరంగమున పీగుల చావునే కోరు నక్కలరింటి వారనియు, అట్టియుద్యోగులు గల రాజునకు సప్త ద్విప సామ్రాజ్యము లభించినను సమృద్ధి యుండ దనియు యామునాచార్యునిచేఁ బలికించినాడు.

ప్రజ నవని చిన్నచిలువ కప్పుకులఁ గొలుచు
నమ్మి యిండ్లిం ధనముల కాయె ననెడి
కలని వక్రైవ యధికారి గల వృషతికి
ఏను దీవులు గొన్న సమృద్ధి లేదు.

ఇట్టి ధర్మాత్ముఁడైన వృషతి యైశ్వర్యము ఉత్తర కోత్తరాభివృద్ధి నందుటయు, వాతఁ డవతార పురుషుఁడుగ స్తుతింపఁ బడుటయు నబ్బురమా?

కృష్ణరాయల ఈ యభిప్రాయముల కనుగుణము గ నే యాతని వర్ణనములను పొగివని. ఇతర ప్రబంధాలు పోయిన త్రోవను కవి సమయములతో, ఉత్పేక్షతో శియోక్తులతో ప్రకృతి లక్షణములను మాత్రము వర్ణించి యూరకుండక స్వానుభవముచే నరసిన విషయములను చిత్రించుచు ఈ కవితా ప్రావీణ్య ఫలీకుఁడు వానిచేఁ దివ్యభిరుచుల కనురూపమగు వ్యాఖ్యానమును గూడ సంతరించినాడు. ఋతువర్ణనమున ముఖ్యముగ వాత నిది హేలిమనిదృష్టి. వర్షాకాలవర్ణనము దానికై మొగము వాచియున్న కర్షకులను తేల్చినకుండ సంపూర్ణ మగువా? కాళిదాసు విశ్రలంభ శృంగారరస బంధుర మైన తన మేఘసందేశ కావ్యమందును “త్వియ్యా యత్రిం కృషి ఫలమితి భూవికారానభిజ్ఞైః, పీతి స్మిగ్ధైర్జన పదవధూలోచనైః ప్రీతుమాణః” అనుచు జానపదులు కృషిఫల సంధాయకుఁడగు జలమని సందర్శింపఁ జూపిన యాత్మకృత్యమును తేల్చినక విడువ లేదు. తెనుఁగు కవులలో ఈ వాస్తవిక దృష్టిని విశేష ముగ ప్రదర్శించినవాఁడు శ్రీ కృష్ణరాయలే.

ఎంతో ఎదురుదూచిన వర్షాకాలము ఉజుము లతో, మెఱపులతో నేలెంచినది. వర్షములు కురియ గ నే హేలిమలు పొలములు గున్న వారంభించిరి. ఒక్క దానిని గూడ విడువక యిలఁగల పసులెల్ల దున్నుటకు వినియోగించు కొనఁబడినవి. అదను మించిపోకుండ దున్నుట పూర్తి చేయవలెను మఱి. మెట్టచేలయందలి

రాయలకృష్ణక జీవనప్రియత

తెగని యవుగు దుబ్బలు, జొకుమల్లి యందలి దమ్ములును పశువులకుఁ బాలకము కల్పించుచున్నది. దున్నబొతులకు పెట్టుకుక్కియు, ఎద్దులకు దమ్ముచేయుటయు మఱింతకష్టము. మనపాపిణి సమరాంగణ పార్యభౌముడు హరికేశవమందిరి యీ ప్రధానాంశము నిట్లు వర్ణించి యున్నాఁడు:

కాలుని దున్న నందినయి గంటలు
దున్నక మంటివా మహా
కాలుని నంది దున్న రినయి కర్తమ
మగ్గుత లేక మంటివా
హరికు లెన్న గుం దెగని
యోగులచేలును జొకుమల్లమం
గా లలి వేరుపాగి రిలఁగలు
పసింగొని పేదమన్నుగన్.

దున్నలక్రమఁ జూడ పెద్దులకు, ఎడ్లకష్టముఁ గన్నుగున్నలకు బాలి కల్పించువంతి తీవ్రముగా పాగుచున్నది దుక్కిపనులు. యముని వాహనమైన దున్నబొతు తాను ఎద్దును కాకపోవుటచే గంటెదుబ్బలు దున్నవలసిన యవస్థ తిప్పినదనియు, శివుని వాహనమైన నంది తాను మహిషమును కావంగున దమ్ములు చేయవలసిన బాధ తిప్పినదనియు సంతసించుచుండెను. అవి తిప్ప లోకమునఁగల మఱియే దున్నయు, ఎద్దును ఆపనిని తిప్పించుకొనఁ బాలవయ్యెను.

హరికులు దమ్ములు చేయునప్పుడు బురద త్రొక్కిఁగా నందుండిన నీరుకట్టలు వారికాళ్ళకు జుట్టుకొనెను. నీరుకట్టలు ప్రమాదరహితములైన పాములు. అవి యగపడినను జంపరు రైతులు. అది వారి కారికఁ జుట్టుకొన్నప్పుడు పసిమిరుంగుల వాని కడుపు పైభాగము కన్నడుచు, పొలము దున్నుటలోనూయంతి వారులేరని తమ ఘనతను ప్రదర్శించుటకు హరికులు కాళ్ళకు వేయించుకొన్న బంగరు గండపెండెరము లేమో యన్నట్లు భావించెను.

“వరజా బడి రొంపిఁదొక్కం
జరిణంబులఁజాటి పసిడి చాయకడుపులం
బారి నీరుకట్టలమ రెను బిరుదులు
హరికులు దున్నుఁచెట్లొయనఁగన్”

కవితా చాతురీ ప్రశంసా నూడకయుగ కవిత్వ రులకు, సమద తాత్రిత విదళనమునకు కూర సింహు

లకు బిరుదులుగ గండపెండెరములు తానె పాదమున నొడిగి సత్కరించు గుణవత్సహితమును నా సమాల్పల్లజాదు లోకమున కంతకు నన్ను దాతలగు హరికప్రకాంతులకును నట్టిగండపెండియరములు వేయుట సముచితమని భావించివాఁడు.

వర్షాకాలములందు పొలములు దున్నుట, విత్తనములు చిల్లంట మన్నును పనులు పూర్తియైనదిగువారి కొంతకాలము రైతులకు విశ్రాంతియుండదు. ఆ దినములలో ఉదయము, సాయంకాలము మాత్రము పొయి పొలములు మాచి నీరు పెట్టి వచ్చిన చాలును. ఈ కాలములోనే మధ్యాహ్నము నిద్రించుటకు వారి కవకాశము. వేసవిలో పొలముల మరమ్మతు పనులు జరుగునప్పుడు వారికి విశ్రమించుటకు తీరికయుండదు. వర్షాకాలములో ఉన్నదానితో తృప్తిగ భుజించి రెడ్డు—గాయలసేమ ప్రాంతమున వీరే ప్రధాన వ్యావసాయకులు—ముసుగు పట్టినందున కీతనివారణార్థము కుంపటి పెట్టుకొని పండుకొందురు. వారు భుజించుఁది వేడి వేడి సన్నాగుగల యన్నము. గురుగు, చెందలి, కుమ్మి, లేత రింటెపాకు వీనితో చింతి చింతిచెర్చి సమృద్ధిగ నూనెపోషి వండిన కూర వరియన్నము, నెయ్యి, వింతి వింతిరుచుల కూరలు లేకున్న వారికి చింతలేదు. పశువులు మేతకు పొలములకు వోయినవి. లేగ దూడలన్న వారికి మక్కువ యెక్కువ. వానిని తమ మందముతోటకే కట్టి వేసికొనిరి. అవి మచ్చికతో తమ యజమానుని యొడలు వాకు చుండెను.

గురుగుం తెంచలి కుమ్మి లేదగిరి
సాకుం దింతి పల్లవో
త్కిరముంకూడఁ బొరంటి
నూనితులనొఁ గల్పావి ట్టటాగు గో
గిరముల్యెక్కి తమిన్ బరులో పొలమునోఁ
క్రేపుత్యయిన్నాక మేఁ
కెగువుం గుంపటి మందమెక్కిరి
ప్రభుత్యకా ప్తి రెడ్లజ్జడిన్.

ఈ సౌఖ్యమే యా సరళజీవనముకు ప్రభుత్వాధికారమెల్ల చేఁజిక్కినంత యావందముఁ గూర్చుచుండెను. సంతృప్తియేకదా సౌఖ్యమునకు మూలము. అవని ప్రభుత్వము ఇంతకంటె ఎధిక సౌఖ్యావహమని తోచలే దాపార్య భౌమునకు!

ఇంటికడ పెద్దరెక్క ఈ విధముగ ప్రభుత్వము
తెలుపుచుండి పనులం దోచుకొని పోలములకుఁబోయిన
వారి పాలికొఁపులు మఱిక విధముగ వానందించు
చున్నాడు. వారు ప్రాధుప నేపోయి నాఁడుంకలము
వఱకు మఱుల నిండ్లకుఁ దిరిగిరాను. వారి యంగవలు
తమ భర్తలకొఱకై ఓగిరము తీసికొని వాపునురు. వారి
ఆహారము అంబలియే అంబలిగుత్తి యే బుట్టలలోనో
పెట్టకొని వాన ముగురులో తిడువకుండు జమ్మగూడె
పై వేసికొని వాగు పోలములకుఁ బోవును. అప్పటి
కప్పుడే—భాద్రపద మాసము వాఁటికే—జొన్నలు
మొదలగు పునాపలు కంకులతో నొప్పుచుండును. పోల
ములోనున్న ఆ పాలికొఁపు కొన్ని కంకులను కొని
కొనివచ్చి గురిపి పిసికెట్లు రాల్చును—ఈ పిసికెట్లు
దోడ విత్యుమచి కొన్ని ప్రాంతముల వాడుక—అది
తాను దినుటకేగాక తన కంబలిఁదెచ్చు వ్రయురాలి
కిచ్చుటకుఁగూడెను. తన గుడి నెలో నిట్లాతెడు పిసికెట్లు
సిద్దుమచిసి యుంచినంతలో నంబలి గుత్తితో వారిని
ప్రేమసి వచ్చును. జమ్మగూడె లోనికొఁదచ్చిం నందిలి
నీళ్ళుకాటి పొడి నేలయంతయు బురదయగును. కొన
వామె దానిని ద్వారమునకి తిగిరించి లోనికివచ్చును.
ఆమెయు జవరాలు; ఆతెడును వయసుకొడు. పై
ముసుగు. విప్రబు వినికి ప్రదేశము. ఆతెడు గూర్చి
యుంచిన పిసికెట్లు వారిగుత్తిను మెసపును. అం
దాంబుధి నోలలాడుదురు.

ఈ జానపదుల యానందజీవనము జగతీపరులను
గూడ నుద్వేగింపఁచునది. కృత్రిమ సౌందర్యములకు
అభిమతి బహుశ మైన వాగరిక శృంగారములకు పుట్టి
నిండ్లయిన ఆంతఃపురములలో నిట్టి వినిర్మలానందము
నకు తానెక్కడ?

వర్తకాల వర్జనమున వరెనే కెరదవర్జనమునఁ
గూడ నీ రాజకరి తన కభిమాన విడుదలమైన పోలములు
సస్యములు మున్నగు వ్యావసాయిక జీవవాఁకెములపై
తన భావ చాలవము గావించివాడు. కెరదపురువువచ్చు
సప్పుటికి ప్రకృతి క్రొంగొత్తి శోభలు వెల్లార్చును.
వరిచేలు పంట ముఖమునకు వచ్చియుండును. పండిన
వరిచేలలోని వెన్నులు కొనిపోవుటకై చిలుకలు
బాఱులు తీర్చి యోరుచుండును. ఆకాశమున బాఱులు
గట్టి వరివెన్నుల ముక్కులగొని గూండ్లకు పోవు

చుండు చిలుకల దంతుమజాచి కవి యిట్లు ఉల్లేఖి
శ్లీంచినాఁడు.

గూండ్లకై కాలిమంజగు ల్గొనుదుమాఁగి
యంబరమ్మునఁ బడచు కీరాళి లొప్పెఁ
బసగు బొంబొంటి యాకుతోఁ బంకబోజి
నేన భిక్షుమన సెగిసి చెలంగ.

కోతలకాలము చేరవచ్చినందున కోపి వేయును
రన్న భిక్షుమనె వరిచేలు ఆకాశమున కెగిసివా
యన్ను వరివెన్నుల ముక్కులగఁగఱచుకొనిపోవు చిలు
కల బాఱులు చూప పైను. పోలమంతయుఁబండి పసిమి
రంగు వచ్చినను వెన్నుకడ నొక్కొక యాకుమాత్ర
మింకను పచ్చగానే యున్నందున చిలుకల వన్నెను
బోలియుండెను.

ఆ కాలమున నెక్కువగనుండు చిలుకలు
మున్నగు పక్షుల రాయడిమందే పంటలను రక్షింపవల
యును. ఆ పని పాధారణముగ పడఁతులే చేయుచు
గురుతరమైన యితర కృత్యములు పురుషులు చేసికొనుట
కవకాలము కల్పించును. ఆ గోపికారాజి పోయగమును
వర్జించునెడ మన కవిఁగ్రుఁడెంతయో చుతాక్ర
మును జూపివాఁడు. మధ్యగురికి వారభ్యయును నేనుఁ
లూనుకొన్న రతీజీవి యోయన మంచెపైలిలిచి యాతని
వాగువములగు చిలుకల నదల్చుచు, వానినిఁ దోచుటకై
వినిపికలువ మొగ్గులు దూర మేగకపోగా ఉరోజములు
జడలును, కదలనట్లు దప్పట్లు చటచుచు వారు చూప
ఱుల హృదయములను చూఱుగొనుచుండిరి “ఎకాం
తమునందున్న జవరాండ్ర నెసందిడి పల్కరించు”
టకై త్రొవయడిగిన తెలుకగులకు చిలిపితనమున తిప్పు
త్రొవచెప్పి వారుపోవుచుండఁగ వా జాగలు దిట్టగ
నవును, వఱలవాగు వెనుదిరిగిన పిగువకుచుండిరి.
వారొకప్రక్క వరిచేలను, వేఱొకవైపున తెలుగుతోట
లనుకూడ గాఁచుచుండిరి. తెలుగు కొంతకాలము వేసి
పోలమున వరియూర్చి, యంతకుమున్ను వరి వేయు
చుండి వేరిలో తెలుగు వేయుచును. కలిదాసుని
రఘువంకెమునఁగూడ తెలుగుతోటల నీడలఁగూర్చుం
డి యిట్టి కాలిగోపికల రఘువుకీర్తిని పాడుచుండిరి.
వర్జింపఁబడియున్నది. “వక్షిచ్చా యా నిమిదివ్యస్తస్య
గోవుర్గుణోద్భవమ్, ఆ కుమారకభోద్ధాతం కాలిగోపాగ్రి
జగుర్యః”

ఈ పాలముకొండరి కన్నెల చిరిపిరిపము
క్రి విలుబుక్తూరువందలి యారెకులకును దెలియును.

తెలఁబడి దృట ప్రచ్చి బాతువులు కేదారంపుఁ
గుల్మగంధిక
పల్లి నిద్రింపఁగఁజూచి యారెకు లుషస్సాంత
ప్రకూర ద్వితీ
వలి పిండికృతకాటికల్పం దవానాసంబుఁ
కేర్పంగ రే
వుల దిగ్గన్ వెడఁబాటు వానిఁగని సప్త్యక్ కాలి
గోహృథుములో.

ఆ గ్రామముందలి వరియల్ల కొఱకేప్పడివ పిల్ల
కాలువల రేవులలో ప్రభాతకాలమున బాతులు తిను
తెలఁబడు తొక్కలలో దూర్పుకొని విశ్వంకముగ
నిద్రించుచుండెను. వానిం గాంచి పురరక్షణకై తిరుగు
నారెకులు తెల్ల వాఱుజామున నే స్నానముచేసిపోయిన
బ్రాహ్మణులు వఱచిపోయిన దోవకుల పినుదలనుకొని
అవి యా నిశ్చలకండఁజేయుదుమని నీటిలో దిగఁగా
ఆ బాతులు లేచి పాటిపోయెను. వెంటి వేయున్న కాలి
గోపికలు వారి పారపాటును జూచి కిలకిల నవ్వెరి. మఱి
ఆరెకులకు కోపమే వచ్చెనో? వారును సప్త్యక్నినో?

వరి, వెఱుగు పంటలేగాక యీ కిరత్కాలమున
పసుపుపచ్చి పండిన పండ్లతో దోసతోటలు ఒక వింత
యిందమును విరియించును. అది చూచి స్పందించిన
అంగ్రాజ్లోజాని కవిత్వాప్రాయము ఇట్లు ఆధిర్య క్రింది
నది.

అగిగరు దండలాసుల తదింబర వింవికనుయ్యెఁ
బాక ని
ర్మితి మహాభరతు హరితద్భద
కర్కరీకావనాలి వాఁ
గలను వసధ్రుమద్భక్ వికాయము లోపల
సాంగ్యర కి మం
బలఁతిఁదాల్చి రంబఁగవనయ్యె విపాండు
పయోది ఖండముల్.

సంధ్యాసముము. మింట నెల్లెడల వరివెన్నుల
కొఱకు తిగురు చిలుకల పంపులు. వాని నడుమ
ఈరెండపడి వసిడి వెలుగులఁజెమ్ము తెలిమియులు
కునుకలు. నేలపై ఆకుఁబచ్చని దోసతోట, అందలి
పసుపుపచ్చని ఆరముగ్గిపండ్లు — వానిలోఁ గొన్ని

బాగుగ పండివండున పగిలి లోపలి తెల్లనిగుంజా కాని
వచ్చుచుండెను—ఈ నేలపై నున్న వే లేటితొక్కల
వలె నిగనిగలాడు నింగిని ప్రతిఘటించినవాయన
వై దృశ్యమింపు గులుకుచుండెను. పలుమాఱులు పంట
వలంతిని, కనులపంతువువేయు అందలి సప్త్యములను
ప్రియమాట వరసించానికెఁగాని యిట్టి దృశ్యము
చిత్రింప నలవియునా?

గ్రీష్మకాల వర్ష సముదాయాడ మిగిలిన యంకిము
లతోఁబాటు కర్షకులజీవనమును, వారికి ప్రీతిమైన
పాలముల దృశ్యములను వర్షింపక విడువలేదే కని
వర్ణించు.

వేసవిలో వరియల్లకు ని రక్షేత్రములకు నెంత
యెండకాసిన సంతిమంచిది. నేల బాగుగ నెంత నెఱి
యలు తీరువలెను. కాని తోటలు కాగ్రీష్మము
ప్రాణాంతకము. పచ్చినితోటలు పురమునకు తోట
వనాములేగాక వేసవిలో చల్లఁదనమునకుఁగూడ
నావశ్యకములు. అందుచే వని వాడిపోకుండునట్లు కర్ష
కులు వానికి నీగుతోడుచుండును. ఆ కాలమున కాలు
వలకుండుఁగూడ నీగుండెను. అందుచే రెఱుంగని నీగు
గల బావులనుండియే నీటిని తోడవలయును. నీటిని
తోడుట కేతములు ప్రధాన సాధనములు. పాతాన్య
ముగా గ్రీష్మముకుపులో తెల్లవాఱుజామున నే సురి
ప్రారంభించి జాము ప్రాద్విక్రసప్పటికి విరమింతురు.
ఇట్టి వేసవి తొలిప్రాదులందలి కర్షకజీవనమును వివ
రించునొక రమణీయాంశము అముక్తమాల్యదయందు
వర్ణింపఁబడినది.

ప్రాతర్వేళల నట్టివెట్ల సాగనై పాటిల్లెఁ
గుంభోంధివో
ద్యూతాంబు గ్వని వాద్యమై మరు దగఁ
పుంజీ ధవత్పాటల
నాత్ర మేడిత నీ కర్ణూసురభిరామంబు
కుల్యాణహం
ప్రాతస్సంధుల సంధుయంత్ర సరిక్పత్నోద్గీత
శోయాథుముల్.

నీకతోడు కేతములు వంతులకు ఇద్దఱుముగురు
నియమింపఁబడుదురు. వారు శ్రమాపనోదముకొఱకు
గొంతులు కలిపి ఉచ్చైస్ఫుర్తమున పాటలుపాడు
చుండురు. ఆ పాటలకు బావిలో ఏరిపుబావలు

మమంశ శిల్పము మృదంగవాద్యమువలె నొప్పు
యందెను. వేసరిలో తెల్లవాలుకాయల విందునల్లని
తెమ్మర తరంగలపై వేలికూడును ఆ గానము
ఎంతయో మనోహరమై వివరమృదు. ఆ కాలమున
విరిసి తోలబలయందు రావిన పాటల పుష్పముల పరి
మళమును, నీరు పెట్టిన కాలియందుండి నెలనుండి నెలలు
నెలలై పొంపును వాసికొప్పులములను విందులొసరించు
యందును. పలెలనుండి తోలబలలో విట్టిగానము,
పరిమళము వివిధమైన వానికి పట్టణజీవితము నిస్సా
రమై వీరిగొంపు కలిగించునటుల అతికియోక్తికాదు.

పురవర్తనముల నుండునూడ నికవి పార్వతేశ్వరుఁ
డితే విశిష్టతను గవ్యుచివాఁడు. మధురా
పగరమును వర్ణించుటకు నవటి; నాగరిక శోభను
వివరించి శ్రీ విలుబుత్తూరు వర్ణనమునందు
మాత్రము గ్రామీణ జీవితమునందలి విశేషములను
గూడ నుగ్గడించినాఁడు. అందెల్లెడల శోంకిత వారికే
హృదయములు మెండుకొనియుండెను. పవ్యవస్తువు
మన గ్రామమునెఱుంగు వరి రకములెన్ని?

సారిడిం తేప్పి తీగనుల్లియులు,
ఖర్జూరంబులుకొ, పుష్ప మం
జులుకొ, మామిడి కుత్తులకొ,
కుసుమముల్, పం పెంగలుకొ, పచ్చ గ
న్నెలుకొ పోకలుగర్ల రాజపపుఁ
గాంతిం దాగుము ల్పూసి చే
లకుదారక వగు పువ్వుఁడోటలు
బలాకానీ క దంధింబువకొ.

తీగనుల్లియులు మొదలగు శేషిగో నొప్పటచే
పూఁడోటలతో సామ్యము వహించి రాజసములచే
వానిని మించివై బలాశక్త్యాజయన వానిని పపహ
సించుచున్నవట ఆ పురమునందలి వరిచేలు. ఇన్ని
వరి రకములతో కృష్ణరావుల కెప్పుడు పరిచయమో?
విష్టుచిత్తుఁడు తన యింటి కతిథులుగ నడుచెంచిన
భాగవతులకు వీరికాలమున 'పునుఁగుందాని నవో'
దనంబు పెట్టువాడట. రాజపపుభాగ్యము పునుఁగు
మహాసనగర్లి యుండుటచే శ్రేష్ఠమును, రాయల
కమ్మడు ప్రియమైనదియును. అందువల్ల నే గావలయు
'పెజుమడికెత్తిన నీగును దెగియల రాజపపు మడికి
నెక్కివల్లు' అని వేటోపరి రాజపపుప్రశంస చేసి
వాఁడు. వరిచేలేగాక శ్రీవిలుబుత్తూరున కలుగుండ
తోడ నీవ్వడు పెనుబండ్లు వొలయు పనసలు, మరీ
మండలి వీరును వ్రాలియుండు గెలులు గల సుగంధ
కదలివన పంక్తులు, పోకతోటలు, అఘఁడోటలు

మన్నుల వివిధ పలకాటలును పెంపుమీజియన్నట్లు
వర్ణింపఁబడుట అవటి యోక్త్యర్థ సమృద్ధిని మాత్రమే
గాక కవిత్వమున యభిరుచి విశేషమును గూడ
ఘోషించుచున్నది.

ఇట్లు వర్ణనముల నుండు దిన కృషిక జీవితాభి
రతిని వెల్లడించుటయేగాక రాయలు ఉపహాససామగ్రి
నెమ్మకొనునెడఁ గూడ దానిపై యాదరమును
ప్రకటించినాఁడు యామువాదాగ్యుఁడు తన కుమారు
నికి రాజనీతి నుపదేశించుచు "శిశువులతో సంధి
చేసికొనియో, తన దుర్జయుల బలసంపద మాలమునో
రాజ్యమును దండయాత్రల భయము లేకుండఁ జేసికొని
యాచియుట జేకయందలి శిశువులకుపులఁ బరిహర్య
వలయువరి చెప్పి దానికి "మును దన నీరు చేసికొని...
వెండిచేరి మెత్తినకయి వేగు వెల్లియొడ దవ్వకు
కర్చకువల్లు" అని న్యూహంతమును జూపెను. ఎంతయో
సహజమును, సుబోధమును నైద దీ పోలిక. కాని
అంతిపురాంతర్యర్థియగు ప్రమాటల్లజానికి అట్టి జీవన
యం దభిరుచి లేరదానికి ఇది పాపకల్పనా? అలే
స్వపుఁగు సర్వార్థకామము లనియెను త్రివర్ణములందును
సమానాదరము వహించి యుండవలయు ననియు,
నొకప్పుడు సర్వాంశమే హెచ్చింపు లాభమేయని
చెప్పియ నుపహాసముగ "పెజుమడి కెత్తిన నీగును
దెగియల రాజపపు మడికి నెక్కివల్లు" సంకోషింపఁ
దగినదే నని తిమిథికున విషయము నే ప్రస్తావించెను.
విషయము గంభీరమైన రాజనీతియయ్యెను సామాన్య
కర్షకజీవనమందలి యుపహాసములతో దానిని నుగము
మొందించుట కెంతియుండును నందెవేసి చేయి యగు
వానికే సాధ్యము.

ఇట్టి యాదరాభిమానములఁ దొ సాక్ష్యమునందలి
కర్షకులను అరసి పాలించినవాఁడు గనుక నే

వోలఁగను భూమిశేతు వీధి జనులకు
వరిదృష్టి వోడ భయంబు వానె
కంటకాగను భీతిఁగడచె నుద్ధతి భూమి
భృత్కల్పకం చెల్ల నెత్తువడియె
మానె పవనూర్తి మగు భూము లందును
నెల మూఁడు వావలు నిండఁగరి నె
ఆచార నోపాల మభిల సవ్యోజమును
నానందమున మన్ని పరికియలై
ప్రజల కెల్ల నగడు రామ రాజ్యమయ్యె
చారుసత్వైభవ్యుఁడీశ్వర నారసింహ
భూ విభుని కృష్ణరాయఁ డిభ్యుదయ మొంది
పెంపు మీఱంగ ధాత్రి పాలింపుచుండ!

కాంతి చక్రాలు

శ్రీ ఉండేల మాలకొండారెడ్డి

రాణికి, బేదరాలికిని, రంగుల సానికి, నేకరీతిగా
నాణెముఁగూర్చి, ఏడువతనమ్మిడిఁజాలు మహార్ష సంస్కృతి
ప్రచాణమ్ము లివ్వ, గాజులు, సువర్ణ మణిస్థగిరమ్ము లెల్ల పూఁ
బోలులు! రండు! కైకొనుఁ డపూర్వము లీ నవకాంతి చక్రముల్.

సీతమ్మ ముంజేయి చెందమ్మ మొగ్గకుఁ
గింజల్కముల నతికించినాఁడ,

తరుణ విద్యార్థిని కరకాళికాశిఖల్
వంది, క్రొంజిగురాకు లుంచినాఁడ,

తెరమీఁది చిత్రాంగి మెఱుఁగు కైదీ వెలు
నిమిరి, పూజాంపముల్ నింపినాఁడ,

కార్మిక సుందరి కర కామ్యకములకు
గజ్జెల శింజిని కట్టినాఁడ,

చిటునగ వె పరిచయముగఁ జిగురుబోండ్ల
కరము లలరింపఁగల కళా పరిణాతుండ,
విశ్వమెఱిగిన గాజుల బేరగాఁడ,
వెలుగు వలయాలు మీకయి విలుచువాఁడ!

ప్రమోదించు రతనాల విణియలు మీ ముంజేతు లల్లాడుచో,
సాగించు నిరతమ్ము మన్మథ ధనుర్జ్వాలాంకృతుల్ ప్రోల్లన
ప్రదాగమ్ముల్ మొలకెత్త మీప్రియుల చిత్తతోడి; నమ్మోహన
శ్రీ కేహమ్ములు వీని నొక్కపరి సంసరించి చూడందగు.

మెరుగు మీఁగడతోడి పెరుగు చిల్కెడి కాపు
కన్నముందు నటించు కవ్వమునకు,
సిరులిచ్చు పరిపంట తఱుగు మాతెతల గు
ప్పిఠులఁ క్రేళ్లుటకు లవిరములకు,

కమ్మని గుత్తివంకాయ తాళింపుచు
య్యన దించు నిల్లాలి యంగుళులకు,
జలిబిలి ముద్దు పల్కుల ముత్తెములు చెక్కు-
కవయిత్రి జాళువాంగటమునకు,

ఆ పనందు, రసస్ఫూర్తి, అబ్బుగలవె
నా మలారములోఁ గొంపెనవ్వు నవ్వు
గాజుల సరాల మధుర నిక్వణము లేక?
కళలు నేర్చిన కలకంఠి కంకులార!

ఇది మించుఁ దీవెలు, నవ వధూమణి బంధ
నంగతి మోహ ముప్పొంగఁజేయు,
ఇది యింద్రచాపముల్ యువతి కరస్పర్శ
నజ్యమ్ములై సుమాత్రములు కురియు,
తరుణ మృగాశనల్లరు లిది, దాంపత్య
నరసిలోఁ బ్రేమపుష్పములఁబూయు,
నెలవంక లిది గేహినీమణి ముంతేత
నటియించి, శోకాంధ పటలమడచు,

ఆదిమ సువాసినుల నుండి, ఆధునిక సు
హాసినుల దాఁక మెప్పుల నందుకొన్న
మానసియ పాండర్య పామగ్రు లివి!
తొడిగి, నరిచూచి, మూల్యము లిడుడు విదప.

పూత పిండెకాటు లేతమామిడికొమ్మ
గాజ్జమట్టెలున్న కలికిమిన్న,
నిత్య చైత్రలక్ష్మి, నృత్యకేళికాల
ఆమె కాలుమోపి నట్టినేల.

గాజు లొలిచివేసి, గడియారముంగట్టి
తిరుగు బస్త్రీవడుచ! తెలిసికొనుము!
శిశిర శీతవాత శిథిల వల్లికవోత
చిన్నవోయె నీదు చిన్ని చేయి!

మంచు శిఖరం

‘కొలకలారి’

ముక్కాల్లి పిలవిన భూద్రుష్ట రమేష్, ఎదురుగా వున్న చెక్కపెటెవిన చేతిలోనికత్తిని లాగా పొడిచాడు. అతను నిలబడిపోయాడు.

ఎనుక వెన్నముకవిన ఏదో పెద్దబతుకులలాగా ప్రాణిపట్టయింది. కరెంటు హక్కులాగా కుళ్ళిపడ్డాడు. పట్టుబడిపోయింది. గుర్రాడిచింది.

చెక్కపెటెలోనికత్తి దిగివచ్చి ఉద్దిగివెంకంలోలా తిరుక్కు తిరుక్కుమని మెరుస్తోంది.

కరెంటులో రక్తాన్నంతటినీ పొడిచి, చేతిలో భూద్రుష్ట వరాఁన్నీ బలంగాదిగబట్టి, కత్తిపిడివిన చెయిచేతాడు రమేష్.

ముఖం వల్లగా లోసులాగావుంది. కళ్ళకుంచిం చుకుపోయాయి. పళ్ళు నోటిలో ఒకదాన్ని మోకటి బలంగా నొక్కుకుంటున్నాయి. మధ్యనున్న మెత్తని పెదాలు ఒత్తుకుపోతున్నాయి. ముక్కు త్రిభుజు కంపిస్తున్నాయి. నొసటిలో ముడితల పడ్డాయి. వెంట్రుకలు తీరారుతున్నాయి.

రమేష్ కుడిచేయి కత్తిపిడివిన బలంగా నొక్కిపట్టివుంది. ఎడమచేయి వెంట్రుకల్లో చొరబడి పిడికిరి మడుచుకొంది. జాల్లు చిమ్మచిమ్మగా రేగింది.

‘ఇదాకొత్త చాడీక్వీరి సుండెల్లో ఇది మానుకు పోవలసిందే’

కత్తివైపు మాళాడు రమేష్. అతను స్థిరవిశ్రాంతం గలవాడు.

‘పాపిష్టిపినుగ! సుండెల్లోంచి చొరబడి వెన్నము కను పగలదినుకొని పిత్తువినగా రావారి’

అతివిముఖం మినుకు మినుకు ముతేదీపం కాంతిలో అప్పుడంగా నొచ్చిపోయింది. వెలుగునీడలలా వ్యాపిస్తున్నాయి. అతివిముఖంవిన చీకటి—కత్తివిన వెలుగు—చీకటి—వెలుగు—

‘దానిరక్తంలో కత్తి స్నానంచేస్తుంది’

బలంగా కత్తిపట్టిక కత్తి చెక్కలోకి అరంగుళించింది. తల క్రిందకువ్రారింది. కత్తి పిడివిన పిడికిరి, పిడికిరివిన నొసల.

‘దానిముఖం చెక్కాల్లి’

అక్కడ కత్తిపుచ్చుకున్నాడు. మరొకచోటలో గెమ్మడిపడ్డాడు. కార్యక్రమ మలోచించుకున్నాడు. దీపం వెలుగుతోంది. వెలుగు ముఖంవిన పడుతోంది అలోచిస్తున్నాడు.

ఇదాకొద్దమమే తను కలకల బాగున్నట్లు చాడీక్వీరితో చెప్పాడు. అందుకుతగ్గటి కలకల పెయిన్లో వెళ్ళి రిజిస్ట్రే చేయించుకున్నాడు. మరొకన్నీ తిండికెట్టువిన కలకల పంపుకున్నాడు. తను వ్రాసి వాడికిచ్చిన కత్తిరం కలకలలో వాడు పొద్దు చెస్తాడు. చాడీక్వీరి హత్యతో తిండిపమేయమా లేవట్లు గట్టిగాపాక్ష్యం. అది తిందో నువ్వు కలకల వెళ్ళివచ్చి అంది. దానివిన తను తిరస్కరించాడు. అన్నివీర్యాల్లా చేసుకున్నాడు. బయలుదేరిపట్టుకుడా కలుగుచోగాడు. పాక్ష్యం ఏమయిందాటింది. పూర్వోత్పన్నుల వరకీ తెలియకుండు. పూర్వీ కొంచెం ప్రక్కగావున్న హాల్లోపక్కనకల్లి, బాక్స్లోంచి మధ్యలోనే బయటకువచ్చాడు. తనుపూర్వో తన విషయం తెలిసిన చాడీక్వీరి తప్పుకుండా వాన్నీ మేవలోకి పిలవించుకుంటుంది. దొరికిపోతుంది దొహి, వమ్మక హారం. తప్పుకుండా నొక్కిపోతంది. రమేష్ పళ్ళు పలపల లాడించాడు. చప్పున చీకేచాడు. చీకచీకా వాలుగడుగులు తిలుపుదాకా చేగాడు. తిలుపుదగ్గర కొంచెంసేపాగి, తిరిగివచ్చి కూర్చున్నాడు.

‘వాళ్ళిద్దరూ ఇంటివద్ద దొరికిపోతారు. పిలువే వారు కూడా పఫా’

‘చేతిలోని కత్తి ఒక్కసారిగా గట్టిగా వత్తాడు’

ఏకధారణ వర్షం చినుకులు నెత్తివిన పడుతున్న గమనించని రమేష్ బట్టలు లాగా తడిసి

చరిత్రకుకున్నప్పుడు గ్రహించాడు, తను బాగా తిడిసి పోయినట్లు.

శ్రీమద్భూమి బాగా తిడిసిపోయింది. ఆతాటాకు చిల్లుల్లోంచి వానవీరు బుర్రుక్కువ ఒక్కొక్క బొట్టుపడుతోంది. ఒక్కొక్కచోట ఏకధారగా వర్షం. తిడికగోడలోంచి జల్లు గదిలోకి వస్తోంది. తిడిక తిలుపుగాలికి ఎదాపెదా కొట్టకొంటోంది వర్షం గదిలోకి వస్తోంది.

మున్నువ ఈదురుగాలి తోలింది. తోడుమీద ఎర్రకట్టి దివంకాంతిలో వర్షం చినుకులు మెరుస్తూ మరుస్తున్నాయి. పట్టణం నిర్గం నిశ్శబ్దంలో నిద్ర పోతోంది. పొద్దులు విజల్లు గెండ్లోమూడో విని పించాయి. కాదుచీటి ఆకాశాన్ని క్రమ్మివేసింది.

ఈదురుగాలి తోలింది. వస్సు పులకరించింది. చరి త్తుంది. పైగా బట్టలన్నీ తిడిసిపోయాయి పాడుచరి! చంపుకు రింటోంది. అసలు వంటరిశివరిం కూడదు చాడీశ్వరి—చాడీశ్వరి పాపిష్టి పీనుగ!

ఈదురుగాలి తోలింది. ఎదురుగా బ్రంకుపెట్టే వుంది. కాంట్లో బట్టలున్నాయి. అదిమాత్రం తిడిసి వుండవు. వెలుపలవున్న బట్టలు తిడిసిపోయాయి. పొడి బట్టలేదు. చరిత్రకుతోంది. బ్రంకులోంచి బట్టలు తీసి వేసుకోవచ్చు దుప్పటి కప్పుకోవచ్చు.

వర్షం బాగా మరుస్తోంది. బట్టలు వేసుకున్నా, దుప్పటికప్పుకున్నా తిడిసిపోతాయి బట్టలు పెట్టే లోంచి తీయటం అనవసరం. అలాగే తిడిసిపోయినద మార్చున్నాడు.

పాడుకొంపలు! అద్దెపుయ్య కొనేంతరకేగాని కప్పివారునే ఉద్దేశ్యమే వుండదు విశ్వ! చీ! ఈమరికి పేటలోని యిళ్ళన్నీ యింలే!

ఈదురుగాలి. చరిశనరాలు వోలకర్చుకు పోతున్నాయి. తనదుట్టా నీరు ముట్టడించింది. చరిత్వర పెడుతోంది.

తెగుక్కువ కత్తిమెరసింది!

అది చావార్సింజీ! తనది ఎన్నివిధాల ఉపయోగించుకోవచ్చో అన్ని విధాలా ఉపయోగించు కొంది. అది తనది వమ్మింది కదా అని తనవూహించి పైవా వూహించి, తనకుబరిగిన ఈ క్రోహాన్ని వివర్ణవ పూర్వకంగా వివికకౌశలమూకాడు. ఒకవేళ దానివగ్గర

తప్పలేదనుకోవచ్చు. అయితే అవల్లాడు ఎందుకు దాని మేదవగ్గర కొత్తున్నాడు. ఇది సమాధానం దొంకని ప్రశ్న! దాన్ని హఠాత్తుగానే తప్పరికను నిద్రపట్టదు.

..బంకురుని మోరి!

తెర్రరపోయాడురమే! కత్తికోపం వెరికాదు. చుట్టూయాకాదు. కన్నీందలేదు. చేరిని చూచుకున్నాడు చేరితావుంది. గెండ్లోగంట మోగలేదు గెండ్లోగంట వినిపిస్తుండేవావని నిరీక్షించాడు. కానివిప్పించలేదు.

తాయాకాలోంచి కాపలావాడు మోగించిన గంట అది. పైం ఒంటిగంట! తను గెండుగంటాడు పదిపూర్తి చేసుకోవాలి అది తననిర్ణయం ఎన్నటూ! ఇంకొక్క గంటలేము!

వగవకాలం ఒకసారిత్వర పెడుతుంది ఉత్సాహ మిస్తుంది. మరొక్కసారి నిరుత్సాహ పడుతుంది. ఇంక గంటవాకా తనేమీ చేయకూడదు.

ఈదురుగాలి చరికి బట్టలు దోహదమిచ్చాయి, వరాలు తోడుక్కు రింటోంది నేకుచరి.

ఇలాంటి వర్షాకాలం. ఈదురుగాలి. చరికాలం. తనిప్పటి! మున్నేపైగా చాలాడు. ఇంతివాకా తనే చరికాలంలోను పడితేడు.

చాడీశ్వరితో దాదాపు వాలుకు ఇలాంటి చరికాలాలు. సరిగ్గా ఇలాంటి పూరికొంపల్లావుంది చరి మరిచిపోయాడు.

నేను కొట్టిప సెరంతో కైలు శిక్షనకుధింది, ప్రారంభిస్తున్న క్రొత్త యువ్వవంతో బయటకు వచ్చిం తోలి దివాల్లో తను చాడీశ్వరిని కలుసుకున్నాడు. అప్పటికామె ఫలావా చాడీధార్య అనబడే స్థితిలో వుంది. దానితండ్రి ఎవరో అప్పట్లో తనకు తెలియదు. లై సెమ్మకూర్ రోచకు, కొంచెం వయస్సు పైబడిన వాడు, దాని పెనిమిటి. కైలు గోడల్లోంచి విశాల విశ్వంలోకి వచ్చిన తనకు వచ్చింది, చాడీశ్వరి. అంతే దాన్ని తీసుకోచ్చి మరో పట్టణంలో కాపరం పెట్టాడు తను. ఏ ఇబ్బంది లేకుండా నేములు కొట్టే వ్యాపారంలో దాదాపు వాలుకు సంబంధాలు కదిలి పోయాయి.

అయితే కాలమువం సాఫీగాపాగలేదు. ఆముగ్గు వక్రించింది.

ఈదురుగాలి తోలుతోంది. వర్షం పడుతోంది.

తలమీదపడిన వస్తువీగు తెంపల మీదుగా ముఖం మీదుగా, పొయతోంది. తునుమకున్నాడురమేద.

పులుకు పులుకున పైనించి వర్షం చినుకులు పడుతున్నాయి. తడికనోడ నల్లు చేగానికి తట్టకలేక పోతోంది. ఒక్కపూవుతో వర్షమూ, గాలివచ్చి తడి తలుపు తెట్టాయి. తలుపు తెరుచుకుంది. వర్షం గది లోకి వస్తోంది. రమేదలేచి తలుపు దగ్గరకు వెళ్లి మళ్ళీ వచ్చి తడి చాపమీద కూర్చున్నాడు.

తను ఇలాంటి మూడు చరికొలాలు నాడీశ్వరికి దూరంగా వర్షానికి తివరమందా, చరికి బాధపడుతూ, జైలు గోడలమధ్య గడిపాడు.

తను జైలుకు పోయింది కూడా దాని కోసమే. ఆవాడిది బహుశా లబ్ధులు మేపులో కివబెట్టె ఆ చరి చీర కానాలని కోరటమే తప్ప. అదికోరింది బాగానే వుంది. అదిదానికి ఆలంకారాలమీద ప్రేమకదా! తన తెలివితేట లేదుకాదా?

తను దాన్ని దొంగిలించటంలో తెలివి తక్కువ పని చేశాడు. పోనీ దొరికిపోయిందప్పుడు పూకున్నా పోయేది. రోషంతో మేపువాణ్ణి చెప్పి చెశాడు. తంపాత తన పిల్ల పగిలిపోయింది. విదానశైలితో తప్పి పోవాలన్న జైలు శిక్షమూడు సంవత్సరాలకు పెరిగింది.

నిజంగా ఆ మూడు సంవత్సరాల్లో ప్రభుత్వం తన కెంతో ఆపకారం చేసింది. తనకి గమవాన్ని కూర్చింది. పుకోగమనంకాదు. తికోగమనం. చెప్పకూర్గం లోకి నడిచాడు, దొంగల్ని కాపాడే జైలులోంచి జైలుకు వచ్చిన రమేద.

నిదురుగా ఈదురుగాలి తోలింది. తలుపు తటపటా కొట్టుకుంది. వరాన్ని కాపేసివల్లు చరి పుడు తోంది. బప్పున దిపం ఆరిపోయింది.

జైలుగోడలు. అరుగులు. చరి. బాధ. పోలీసులు. ఇంప కలకలాట నిద్రలు. దొంగలు. రాడీలు. హంతకులు. మూలలు. అరుపులు, ఘోషలు. బాబులుకలక. గుడ్డిచిపాల వెలుగు నిద్రలు. తలకాలోంచి గింటల మోతలు. బపుల్లోంచి రేడియో వాగుడు. కలకలాలు. వరుసగా చిత్రంలాగా కదిలిపోయాయి. అన్నీ పూర్వ స్మృతులు.

ఉదుకురిమింది. మెరపు మెరిసింది. నిదురుగా పువ్వుక త్రితకుక్కుమంది. చీకటిలో, చరిలో, కత్తిమీద

చేయి వత్తిడలాడు రమేద. నిదురుగావున్న చెక్కపెట్టి మీద పెట్టాడు.

హత్యచేయటం చేర్చింది చాడీశ్వరి! దొంగతనం చేయటం మాత్రం చేర్చలేదు. హత్య చేయటానికి పురికొల్పింది. ఉత్సాహపరిచింది. అది చేర్చిందిదగ్గకు అదే చరికొనోతోంది.

దాని బలవంతంమీద ఆవాడు తను వాణ్ణి ఆవాడు హత్యచేశాడు.

తన అభిమతిం ప్రకారం తనంత తను చాడీశ్వరిని హత్యచేయబోతున్నాడు నేడు.

తను మూడు సంవత్సరాలు జైలు శిక్షిం గడి పాడు. బయటికి వచ్చిన మూడెల్లకు కూడా తను ఆమెను దూడలేకపోయాడు అప్పుడది స్వంతకారులో దీక్షకి బదులునీరింది. ఆకోణ దాన్ని చూచినప్పుడు కూడా బొల్బుకోలేకపోయాడు.

చాలా ప్రయత్నం చేసింతరవాత, ఆకొరు వలన యింటిలో ఒకవాడు దాన్ని కలుసుకున్నాడు. మట్లాడాడు. మట్లాడింది. వినిపాకొంతో న్యేర్చగా విచారించే పాపురం బంగారు పంజరంలోంచి మట్లాడినట్లు. ఇప్పుడు ఆమె ఒక ధనవంతుని భార్య.

తెన్నాతి చాటుకూటుగా వాలుగైదుజైలు తను చాడీశ్వరిని కలుసుకుంటుండే వాడు. ఆకొరు వ్యవధిలో ఆమె, ధర్మ మరణావంతరం భార్య ఆనీ! వారసులయ్యెట్లు చిలువూ వ్రాయించుకుంది. ఆమె తనని పురికొల్పింది పెనిమిటిని హత్య చేసేందుకు.

తను ఆ ధనవంతుని హత్యచేశాడు.

తనమీద పెరం లేకుండా పోయేందుకు మరి గెండు హత్యలుచేయవలసి వచ్చింది. ఆపనులు ముగించుకున్నాడు.

ప్రాణంమీద తీవ్రవలన ప్రవాసం పోవలసి వచ్చింది. నిరాశాపూరిత పౌరుషంతోవర్చిపోయాడు ఈదురుగాలితో చరి పుట్టింది.

ఒక ఈదురుగాలి చరికొలం పోయిందాకా తను ప్రవాసంలో నే ఉండవలసి వచ్చింది.

మళ్ళీ చాడీశ్వరి దగ్గరకు చేరుకున్నాడు.

అప్పటికామె ఆ ధనవంతుని పేరిట వైధవ్యం పుచ్చుకుంది. ఆనీ! వారసురాలైంది.

చలిగారి కొంచెం తగింది. వర్షం తిరుగుముఖం పట్టింది. ప్రవంధంగా గాలిలేదు. ప్రళయంగా వానా లేదు.

ఆరైవ మట్టప్రక్కల వాళ్ళు ఆనునూనించటం జరుగుతుంది. పల్లెనికెచి, పట్టణం వచ్చి, వ్యాపారం చేసి, లాభమూ, పేరు ప్రఖ్యాతికూలా పొందిన గౌరవం తుని దూరంచుటం రుచేయదు. ఇలా తమ చాడీకొరిమేసే లోనే వారావు మాడు వర్షాకాలాల చరిత్రాలోగ్గ గడిపాడు.

ఇద్దరికి వున్న సంబంధం కంకించటం జరిగింది. ఆ విషయం తివకుకూడా తెలుసు. ఒకనాడు తమ దాన్ని అడిగాడు 'ఈ వూరు విడిచేద్దామని.' అది 'తదు, ప్రమాదం' అంది. తనానైన ఏమీ మాట్లాడి లేదు.

ఒకనాడు తమ వూరిందరి విధంగా జరిగింది. అది తివకు ఏ కొరగమూ చెప్పలేదు. కాని నెలదాకా మేడవైపు రావద్దంది. తమ ఏ అవసరమోనని దాని అజ్ఞను కరపాతహించాడు. నెల బోయింది తరువాత దాన్ని కలగకున్నప్పుడు అది పలకడమే ప్రళయమై పోయింది.

తివ దానిదగ్గరకు పోవటం, తిరిగి నిరుత్సాహ ముతో ఇవటం, నిన్నటివాకా చెప్తున్నాడు. అనుకున్నప్పుడు, అవసర మున్నప్పుడు అడిగింది పొందిలేక పోతున్నాడు. ఒక్కొక్కసారి అడగడానికే అవకాశం లేకుండా పోతోంది.

నిన్న ఉదయం నాకు ఇంట్లోకి పోవడం తమ కళ్ళారా చూశాడు. వాడిలా వాలుగు సంవత్సరాలుగా వస్తాన్న సంగతి నిర్వహణ పూర్వకంగా తెలుసుకొని ఈ వాడు ప్రతిక్షుండా చూశాడు. హృదయం పగలగోసి వెంటి బాధపడ్డాడు.

ఉరుమురిమింది! మెరుపు మెరిసింది! కత్తి తిగు కుక్కుమంది!

'ఇవాళ ఇది దానిఉండెల్లో చూసుకుపోవాలి' కొంచెంతో మునుచుకున్న పిడికెలి విప్పి, కత్తి పిడి విగడ పెట్టాడు రుచేయదు.

పటిష్ఠమైన తివకాళ్ళు కలుగుతున్నాయి. కురి కన్ను అరుగుతోంది. గుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. కిరీంలలో ఏదో తొలదర తొలదరగా వుంది.

తివ విజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా మాడదీసుకొని ఆలోచిస్తున్నాడు. పూవకతో మునిగిపోయిన నిలబడ్డాడు.

దీపం ఆరిపోయి వుంది!"

వెరిగించాలి!

జేలు వెలికాడు. రెండో, మూడో పుల్లలున్న అగ్గి పెట్టె తిడివీవుంది!

'దీపం వెరిగించకపోతే ఏం? తివలో తావమ కున్నాడు రుచేయదు.

చీకటి—అకాశంలో, భూమ్మీద, భూగోళ ములో, ప్రపంచంలో—అంత చీకటి. చుట్టూచీకటి. గదిలో చీకటి. హృదయంలో చీకటి. చీకటికన్నా కాటుక కంటినిన బాగుతున్నట్లు ఒక్కొక్కచోట్లు వర్షం పడుతోంది.

బంతులగున తలకాలోంచి రెండు గంటల ప్రాంతం వినిపించాయి.

వంటికి క రెండు అంటించి ప్లయింది. ఆపం కచ్చిరి ప్రతీకారం చర్మకు అలవాటుపడక కంఠరాలు బుక్కున రుచేయని పైకి లేపాయి. వంగి పెట్టెవిగడ కత్తి అందుకున్నాడు. నువ్వదిసి కత్తి చుట్టి భద్రంగా జేయలో పెట్టకున్నాడు.

బతులు దేరవోయాడు!

చలిగారి తోలింది. బతులు వర్షం ఒక్కొక్క చోట్లు పడుతూ వేవుంది. తన వంటివిగడ బట్టలు తిడిసి వున్నాయి. చివరకు కత్తి చుట్టిన బట్టకూడా తిడిసింది. పొడిబట్టలు పెట్టెలో వున్నాయి.

జేయలో కత్తి చేరికి కదిలింది. తివకు వెంటనే హత్యవిషయం గుర్తుకొచ్చింది. బట్ట వర్ణవారం ఆలోచిస్తూ కాలం వర్ణం చెబుతున్నాడు. జేయకుంటే పొడి బట్టలు జేయకోవటం. లేకపోతే లేదు. ఇక్కడ ఎక్కడ ఆలోచన పనికిరాదు హత్య జరుగుతున్నది కాలమూ — దాని ఏర్పాట్లూ ప్రకటనగానే వున్నాయి. తా నిక్కడ బట్టలు మార్చుకుంటూ మార్చుంటే కాలం—ముహూర్తం—చాటిపోతుంది. ఆరైవ పని జరగదు.

వెంటనే బతులు దేరాలి!

చలిగారి!

రుచేయ ఎందుకో జేయకంజ చేశాడు. మల్ల అరిగి ఏదో ఆలోచన చుట్టుకుట్టింది. ఈ హత్య

చంపూర్ణంగా విజయవాడుంటిని తివకు నమ్మకంలేదు. తప్ప పరిస్థితి, అలాంటివికన్న విధానంగా, మూల దృష్టిగా కాగానే వున్నాయి. కాని విలేంకా పరిస్థితి ఏదో అవయవ వున్నట్లు తివకు కీలకంగా తిలకించేవాడు.

ఒకవేళ ఈ హత్యతో తమ దొంగబావలం జరిగితే మళ్ళీ స్వల్పమైన పాపం జరిగదు. అమెరికన్ విమర్శ చూపలేదు. ఇంకా ఇష్టమంది విచ్చిన ఆఖరి వైద పాంటా, చంద్రా తమ చూడటం తిలకించదు. చాలిని పాపంపెట్టింది!

అతిని అలాంటి కార్యమూలం గురించింది. పాడి ఉద్ధర క్రిత ముట్టాడు. అతిని వెంటనే ఉద్ధరమిచ్చింది. ఎంత త్వరగా తమ చావేత్తరి యింటికి వెళుతున్నట్లు. విద్రాహి వున్నప్పుడు కాని హత్యచేయటం మిగిలిన మేలుకునే వున్నప్పుడు చెయ్యవలసినది అది తివకు చూచి ఏకగిందుకు నెట్టు గానీ, అనుభవించెట్టు గానీ వుండవలసింది.

ఈ విషయం నువ్వు కాగానే చెక్క పెట్టెరికి, అంతా అందుకొని అలా తదితరీ, మువ్వల వైట్టి తీసి, చూపుకునే తీరతో పాటిపరీక్షా తిలకించుకున్నాడు.

తేలులో కత్తి చేరికి తిగింది. అతిని! జరిగవలసిన విధానమంతా అలా చిత్రించాలాగా ముగింపులో మెదిలింది. వెంటనే ముఖంలేరాదు. కాలి ముక్కరికిల తిగింది. గదితలుపు వేరాదు. శోధనావాదికు తప్పాడు.

ఎక్కడో మక్క మురిగింది. దూరంగా తీరుపు కూసింది. పొలిమేరలో నక్క అరచింది. విడిచి రుగ్గెట్టి విద్రాహిలోంది.

రమేష్ నకున్నాడు!

పాడు రిలి! మెదిలించుకున్న ముగ్గుల వైపుల మీదగా తిలకించుకున్నాడు. రెండు తేలులో చేతులు పెట్టుకున్నాడు. కత్తి చేరికి తిగింది.

నకున్నాడు!

రెండోలబి నీటికా అన్ని చోట్లాగ్ల తదితరీలూ, శోధన విశ్వాసవ్యంగా వుంది. విశ్వవ్యవహారాంటి తనకోర్కూమిది, శోధనావి ప్రత్యక్షాంటి నుండినీపాల కాని పది ముగిస్తోంది. ఇక్కడే గొంతు వెలుగు.

నకున్నాడు!

చావేత్తరి ఆ క్రిత విగ్రహాన్ని విద్రాహింటి. ప్రక్కమన్న గొంతులోంచి, క్రిత ఎక్కడ, ఇక్కడ ఇట్టి, లోపలికి తొరచి, విద్రాహిన్నా చావేత్తరిని పదిగిది కత్తి పరిచివచ్చింది.

ఆ అలాంటి తేలులోని కత్తి నెట్టిగా నొక్కి పట్టాడు. ఇంక పలుపలుచించాడు. నెట్టిగా భూమిని కత్తిపటి నకున్నాడు.

నకున్నాడు.

శోధన! శోధనమంది చాలిలే ముఖపు. ముఖపు తిరిగిలే పండు. పండులోంచి వాలుతున్నారల దూరంలో మేది. మేది ప్రక్కగా గొంతు. గొంతులోంచి క్రిత మీదకు మార్గం. క్రితలోంచి గదిలోకి. గదిలో.....

తేలులో కత్తిగంటే ముఖంలోని పెదార్థాన్ని నెట్టిగా నొక్కిపట్టాడు రమేష్. బలంగా పెద్ద పెద్ద అంగరేసుకుంటూ పోతున్నాడు.

నకున్నాడు!

ముఖపుతిరిగాడు. పండు చాలాడు. గొంతులోకి పోయాడు. క్రిత ఎక్కడు. కూర్చున్నాడు. ఇలా లోపలికి చూడబోతున్నాడు. పదికత్తిచూచాడు. ఆశ్చర్యం! పదిగిది ఆ మేలేదు. కాలిగావుంటి. పది తీలగా చూచాడు. ముగిసెయ్యి. పదిక కాలి నెట్టి వుంది. తిలుపుమీద కత్తిపెట్టింది. అటువైపు చూచాడు, క్రితలో చెక్కప్రక్కగా నెట్టి కూర్చున్న రమేష్. చావేత్తరి విద్రాహిలో తిలుపు నడిచు చేసింది. పదిక వైపు నకున్నోంది. ఆ మేది పదిక వైపు మేలు వార్చింకాకా రమేష్ చూచాడు. ఆ వైపు వెనుదిరిగాడు. క్రితలోంచి మెల్లగాదిగి, గొంతుకిచి, పండుచాలి, ముఖపుతిరిగి మేదినుంచుకున్నాడు శోధనవైపు పరికిలగా చూచాడు రమేష్.

గర్భాంగుదూరంలో. శోధనముఖపుతిరిగి మెయిన్ శోధనలో కలిసిపోయి. ముగిసిపోయి ఎక్కడో క్రిత నెట్టి విడిలో, ఒక పురుషుడు కదిలిపోతున్న నీటిను చూచాడు రమేష్. రమేష్ అప్రమత్తంగా పెదాలు కదిపాడు. 'వాడ్ని పండించి చేసింది. ఆ వెల్లకొంటువాడు'

తమ కోణా క్రిత రెండూ మూడూ గంటలప్పుడు తిచ్చి. తిరక్కిరింపబడి తిరిగిపోతున్నాడు. కొన్ని పాదు తిలుపుతీయకుండా కే చూపుతేరి, కొన్ని

పాదు కనులుగో వేది. తిట్టేది. చివాట్లు పెట్టేది. ఏమన్నా చెప్పేది. చాలవగా ప్రతిపాడేది. చెప్పు ఇచ్చేది. మరి కొన్ని పాదు తివకులచే వాలుగుమాటలు చెప్పి, మర్యా పెట్టి వెళ్ళిపోయ్యేది. మొత్తంమీద తివరి వెళ్ళిపోయేది. ఎక్కువసేపు మాట్లాడేదికూడా కాదు.

ఇవారే అలా వుండరు. తివ వాలుగు కోజుల వాడే ప్లామ వేకాడు. ఇవారే వంటరుగిసిని పంపేస్తుంది. దాని ధర్మకు మారించుట్టమైన తివ కలకతా వెలిపోయి పట్టు కొవలసింది పాక్షిం. ఆ వచ్చివారుకూడా వెళ్ళిపోయాడు.

ఇప్పుడు యింట్లో అది ఒక్కరే!

జేబులో కత్తి నుద్దకొచ్చింది. అది పరలోక యాత్రి చేస్తోంది.

అది మేలుకో తివుంది. కిటికీలోంచి దూకి కొర్రు ధింకం పొందేకంటే కోజా వచ్చేవాడినే కనుక మాతూలుగానే వాకిట్లోంచి పోయి, చేతుదిల్చుకున్న పని చేయటం ప్రేక్షాస్మరం.

పోయి తిలుపుతిట్టాడు. పమాధావం రాలేదు.

మళ్ళీ తిట్టాడు. జవాయి రాలేదు. కొంచెం వేపాగాడు. అది లేచిపట్టుగానీ, వడిచిపట్టుగానీ, తిలుపుతీసే పద్ధతి వున్నట్లుగానీ తివకీమో తెలియటం లేదు.

మళ్ళీ తిలుపు తిట్టాడు. జనులులేదు.

పెద్దగా తిలుపుమీదకొట్టి చాడీ అని కేకేగాడు. ఆమె పలక లేదు. తిలుపుతీయ లేదు.

రమేష్ అక్కడి నిలవవలుతుకో లేదు. వెనుదిరిగి పోయి, దరదరా మునుపటి కిటికీలో కూర్చుని చాడీ క్వెరి పవకవైపు చూశాడు.

ఆమె మంచంమీద విలాసంగా పడుకుంది. ముడుటిమీద ముంకురులు కదలాడుకున్నాయి. మనక వెలుగులో చెక్కిరి ముద్దొచ్చేట్టుంది. క్వెర పవంకా వస్తోంది.

చలికారికో, ఆమె నిలాపవైఖరికో అతని చివు పులకరించింది.

మెల్లగా కిటికీదగ్గరగా దిగాడు.

ఆకాశంలోలేని చంద్రబింబం చాడీక్వెరి వది వర్షంలో మెరుస్తోంది.

చల్లగా, పిల్లిలాగా, అడుగుల్లో అడుగులు వేసు కొంటూ తెండోగిదిలోకివెళ్లి కైలువేశాడు. పన్నని దీపం వంటింట్లో వుంది.

చాడీక్వెరి పవకవది ప్రక్కనున్న గదిలోని నెలం గును పంచుకొంది. ఆమె లేచిలేదు. ఆమె ముఖంమీద వెలుగుకెరచాల కాశం పెరిగింది. కిరీరంమీదకూడా వెలుగు పడుతోంది.

కోక! అక్కర్లపోయాడు రమేష్. తివ దాన్ని కలుసుకున్న మొదిటికోజాల్లో కట్టకోమని కొని యిచ్చిన పట్టుకోక! ఇవారే కట్టకుంది. దానికున్న కోకల్లో యిది ప్రాణకుల్యమైంది. ఇవారే వాడికోపం కలుకుంది.

తాళి! నిలుపువా చరించిపోయాడు రమేష్. తివ తన చేతులతో దాని మెడలోకితీస తాళిలేపు కొచ్చిం కోజాల్లో, అటు పంపిచ్చిరాలుగా అది దాని మెడలో తివ చూడలేదు. చీరెకొంగిరించిన వేరంతో కైలుకవాటూ చూశాడు. ఇప్పుడు మళ్ళీ చూడగలి గాడు. పిడెవడో చాన్పొచ్చుకుం చానున్నాడు. తాళి కూడా కొవలేని రావతు.

గాజు! చేతులికి గాజులున్నాయి. రాక్షసుడికి లాగా కోపం మంచుకొచ్చింది. పిచ్చికోపం.

చాడీక్వెరిగదిరింది కొంచెం పక్కగా వొరిగిని పడుకుంది. రమేష్ వెనక్కు తిగాడు.

జప! పూలు!! జపవేడుకుంది. జపలో పూల మాల తురుముకొంది.

ఇవారే పునిస్త్రీ వేషం. వాడితో లేచి పోదానికా? లేక ఈ వేషంతో ప్రతికోజా వాడికి దర్శనమా? పళ్ళు పలుపలు లాడించాడు రమేష్.

జేబులో కత్తి చేరికి తిగిరింది.

కత్తి పైకి తిగాడు. తిగుక్కుమని మెరిసింది.

పాపిరిదానికే వుంకించాడు.

వెన్నెముక మీద ఎవకో బలంగా దరిచివై కైంది. క్రుళ్ళిపడి వెనక్కు తిగాడు.

చాడీక్వెరిని ఇప్పుడు పాదవ్యక్తు. చనిపోతుంది. ఆ నివయంలో ఆటంకమేమోలేదు. కాని తివ దాన్ని పాడిచిం తిరవారి కూడా ఆ వస్తువ్ను, వాడెవడో తివకు తెలియదు. వాణ్ని తెలుసుకోకే పోలే లాభం లేదు. తెలుసుకోవాలి. దిన్ని లేపాలి.

తను కనుక్కు దలుచుకున్న విషయంలో నిజంగా తనకు ప్రమేయం లేదు. వాడెవడైనా తను చెయ్యాలిగింది కూడా ఏమీ లేదు. తనకు ఆవసరంలేని ఆ విషయాన్ని తెలుసుకోక బోయినా ఫరవాలేదు. వాడికి దీనికి సంబంధం వుండటం ఖాయం. దీనిచేతు ప్రవర్తనకు ఇదే బరి కాబోతుంది. వాడితో తన కేమిటి? దీన్ని పూర్తిచేయాలి.

కత్తి నైకతాడు!

వాడికేవరి కదిలింది!

ఇది చెనుకున్న ఏ పుణ్యమో దీని తీవ్ర ప్రమాణం కొన్ని పెండ్లు పెంచుతోంది, బోయినా నిద్ర పోనిచ్చేందుకు. ఇది ఏమేలేనేం కొంచెం కదిలింది. దీన్ని లేపి, వాడెవడో? ఎందుకు వస్తున్నాడో? లేల్పుకోవాలి. దాని సమాధానాలు తను నమ్ముడు.

తను దాన్ని లేపేది, అది చెప్పేది విచేందుకు. అది చెప్పింది తను విన్నా, నమ్ముడు. దింపటం ఖాయం. మరి లేపట మెందుకు?

దీన్ని లేపి, తన కింత ద్రోహం చేసినందుకు, కత్తిలేని దానిగాలేసి, మాట్లాడి నివ్వకుండా, కదల నివ్వకుండా, అరచ నివ్వకుండా చేసి, మాన్త్ర వ్రంధగానే కుండెల్లో కత్తి ఉచ్చారి!

తనలో ఎందుకు రెండు రకాల భావాలు కలుగుతున్నాయో అర్థం కావటంలేదు. తను ద్వంద్వవ్రాతరుడు. దీన్ని దింపటం ఖాయం. లేపటం ఆవసరం.

కత్తికి ఉద్దయిస్తే కేబుల్ పెట్టుకున్నాడు. లైటు వేశాడు.

ఆమె విప్రువీడ చేయి వేసి చిన్నగా 'వాడి' అని పిలిచాడు.

ఆమె పక్కకు వొడ్డిగిరింది. దుప్పటి తీసి పూర్తిగా కప్పకుంది.

'వాడి!' పిలిచాడు రమేష్. ఆమె మెల్లగా కళ్ళు విప్పి, అతన్ని చూచి మళ్ళీ ముసుగు తిప్పింది.

'వాడి!' మళ్ళీ పిలిచాడు.

వాడికేవరికేవరి తెంచి, రమేష్ ని గూచి 'మీరా' అని కళ్ళిడుచి, మాన్త్ర, లేచున్నా 'నిలచున్నా రేం

కూర్చోండి!' నవక్కు జరిగి, వెంటనే దుప్పటి తొలగించి, వాటిని వైపు చూచింది. వేసిన గడియ వేసినట్లే వుంది. 'ఎలా వచ్చావా?' తియ్యగా ప్రశ్నించింది నవ్వు ముఖంతో.

రమేష్ కిటికీ వైపు చూశాడు. ఆమె కూడా అటు చూచింది. కిటికీ తీసివుంది.

'ఏం అలా వున్నావా?' ముఖంలోకి చూచి 'ఏం ఇలా వచ్చావా?' కిటికీ లోకిచూచింది. వెంటనే తన మాట్లాడింది. 'వాకోసమా?' వచ్చింది. రమేష్ మాదు పలకలేదు.

ఆమె మళ్ళీ ప్రశ్నించింది. 'నువ్వువాళి కలకత్తా వెళితావన్నావు. నేనువద్ద ఉన్నా. నివలేదే అనుకున్నా. విన్నావన్న మాట!!' పకపకా వచ్చింది.

'నోయ్యయ్' చెప్పి పులిలాగా అరిచాడు రమేష్ వెంటనే ప్రశ్నించాడు. 'ఎవడు వాడు?' ఆమెవైపు చూశాడు. 'జవాబు చెప్పు'

'ఎవడు వాడు?' చిరిపిగా నవ్వుతూ మృదువుగా రమేష్ కళ్ళల్లోకి చూచింది వాడేవరి.

'పట్టకొలువాడు. రోజూ యింటికివచ్చి వెళ్ళే వాడు. ఇప్పుడింట్లోంచి బోయినవాడు. ఎవడు వాడు? ఏకధాటిగా అడిగాడు రమేష్.

గుమ్మరింగా అతని భుజాలమీద చేతులు వేసింది. బొమ్మంగా, మృదువుగా, లాలనగా చెక్కిరిస్తూ మునివేళ్ళతో తాకింది.

రమేష్ కళ్ళు జలదరించింది. గగుర్పడింది. పులకరించింది. పంజ్రుకలు నిక్కబొడుచుకున్నాయి.

రివ్వున వరిగాలి రెపట వచ్చింది.

కళ్ళు మువగర దీసుకుపోయింది. ఆమె రెండు భుజాలూ బలంగా పట్టుకున్నాడు రమేష్. పట్టలేని తిరుకంతో ఆమె పెదాలు ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. వేడి నిశ్వాస.

వాడేవరికి దగ్గరకు లాక్కున్నాడు. మెడ మట్టూ చేతులు పెనవేశాడు. హే! హే! కొట్టిపట్టు వదిలిపెట్టాడు. దూరంగా జరిగాడు. ప్రశ్నించాడు 'ఎవడు వాడు?'

'ఇంటి దీపము.' ఆమె జవాబు చెప్పింది. అతని దగ్గరగా జరిగింది. అతను దూరంగాపోలేదు.

‘అయితే ఎందుకొస్తున్నాడు?’ మెత్తబడ్డాడు.
మెల్లగానే అడిగాడు.

‘అబ్బి చూడు అన్నీ వాటివారే వచ్చాయి—
వచ్చిందే— ఇన్నీ వాళ్ళనుంచి ఆ ఏర్పాట్లు జరుగు
తున్నాయి. ఇవారేనో వ్రాస్తాయని.’ ఆమె గంభీ
రంగా పలికింది, తలగడక్రిందివున్న ఏవో కాగితాల
కట్ట తీసిచూపింది.

‘అయితే ఇవన్నీ ఏమిటి?’ రమేష్ ప్రశ్నిం
చాడు, వాటిపై వ్రాయాడూ.

‘ఆ సీట్ సరిబంధించిన దస్తావేజులు మొదలైతే’
కాగితాలు తలగడక్రింది భద్రంగా పెట్టింది.

ప్రక్కగదిలో ఏవో కబ్బెమైంది

‘ఏమిటా!’ నిర్లప్తంగా అడిగాడు రమేష్.

‘ఏమో’ అని పెద్దగా జవాబు చెప్పి, వంటగది
వైపువచ్చి, ‘వెళ్ళవ పిల్లలు’ అని లేచిపోయింది. మళ్ళీ
తిరిగి వచ్చేసింది.

ఆపైవ కొంచెంసేపు గది విశ్చిబ్బంగావుంది.

రమేష్ మాటలే విశ్చిబ్బాన్ని చీల్చేసాయి.
అతను ప్రశ్నిస్తూనే వున్నాడు! ఈ ప్రశ్నకు
మాత్రం తను ఎవరూడో తెలుసుకుతీరాలి. ‘ఈ వేష
మేమిటి?’

ఆమె బట్టను జవాబు చెప్పింది మృదువుగా.
‘నీకోసం, నీ ఆనందంకోసం’ అతని మెదకు చెరులు
చుట్టింది. ‘ఇవారేనుంచి నువం ఆడులేని...’

‘వర్షం’ వూర్చివేశాడు రమేష్ చాడేశ్వరి
తెక్కిరి స్పృహ—

తలుపు తట్టవచ్చని.

రమేష్ తర్రెరపోలేదు.

తలుపుతీసింది చాడేశ్వరి.

పడకమీదంచి లేచి కత్తికేసులో చెయిపెట్టకు
నిలబడ్డాడు రమేష్.

‘ఇంటివద్ద లేడు’ బయట కంఠం

రమేష్ వింటున్నాడు. ఎవరికోసం పంపిందో,
మళ్ళీ కోపంవస్తోంది.

‘వచ్చాడు’ అని చాడేశ్వరి సమాధానం చెప్పింది.

రమేష్ కొంచెం తిగ్గాడు.

‘రమేష్ వచ్చాడా?’ బయట స్త్రీ కంఠం.

‘వచ్చాడులే నువ్వుపో’ తలుపు గడియనేకి
వచ్చింది, చాడేశ్వరి.

‘ఎవరది’ రమేష్ ప్రశ్నించాడు పడకమీద
కూర్చుంటూ

‘వంటగది, నిన్ను పిలుచుకురాను పోయింది.
ఇంటివద్ద లేవని వచ్చిచెబుతోంది’ పడకమీద
కూర్చుంది.

‘ఇను కలకత్తా వెళ్ళలేదని నీకలా తెలుసు?’
అనుమానంగా అడిగాడు.

‘కలకత్తా రికన్స్ చేసింది మీ టిక్కెట్టుమీద
వంటదాని పింఠిల్లోడుకు కుప్పంతున్నట్లు తెలిసింది.
వాడీపాటికి కలకత్తా చేరివుంటాడు.’ ముఖంలోకి
దూస్తూ ‘అవునుకదా?’

‘అవును చేరివుంటాడు’ ఆమెను చూస్తూ
‘నేనింటివద్దే వున్నట్లు నీకలా తెలిసింది’ ముఖం
దిండుకున్నాడు.

‘నువ్వు మొదటిసారి వచ్చి, రూం కల్పింట్లు
వంటమనిషి చెప్పింది. అది రెండో అబద్ధం దా మంచి
వా దిగ్గరి కోల్పింది నీ విషయం తెప్పింది. నిన్ను
పిలుపుకున్నాని పంపాను. ఇంతలో నువ్వు వచ్చావు’
ఆమె చెప్పటం ముగించింది.

అయితే నేనెప్పుడో చేస్తుంది నీకు తెలుసుకొన్న
మాటా!! అనుమానంగా అడిగాడు. అయితే అది
ప్రశ్న.

‘ఆపైవ ఇంకమీ తెలియదు.’ ప్రశ్నకోసం
జవాబు.

రెండు నిమిషాలు విశ్చిబ్బంగా గడిచిపోయాయి.

రమేష్ చాడేశ్వరిని చూస్తూ చేతుదిండుకున్న
కారణం ఆమెయందు పెనుతూ పాపాన్యంగా మొద
తట్టి ప్రశ్నించాడు. ‘వాడీ! ఇన్నాకుగా వచ్చేం
డుకు నీరసమిస్తావా? ఎందుకు వాడీ’

ఆమె హృదయంలోంచి మాట్లాడింది. మెత్తిగా,
మృదువుగా, తయ్యగా, ‘ఆ సీటువేసేట వచ్చేందు
కదంతా తిరిగం రమ్మా!’ అతని తోడమీద తలపెట్టు
కుంది.

‘చాడీ!’ చెక్కిరిస్తూ ‘నిజం చెబుతున్నాను’ ముఖంలోకి చూచి ‘నిష్ఠావళి హత్య చేస్తామనుకున్నాను. అందుకే వచ్చాను.’

‘హత్య!’ చాడీయిరి అంది. తీర్తిరబోయిందనుకున్నాడు. రమేష్, ‘అవును’ సమాధానం చెప్పాడు. ‘కానీ హృదయాన్ని చూర్చి మునుకున్న మరో లోకంలోకి వెళ్ళేసింది!’ ముందుకు సరిగ్గా ‘అంతా మరిచిపోయాను.’

‘ఎప్పుడు ఆశ్చర్యం చేస్తావా?’

‘ఇంకావా?’ ఆమె పెదాలి మృదువుగా స్పృశించాడు.

‘ఉండుంకు! అగమంలే!’ ఆమె లేచింది. రమేష్కు ఎదురుగా గోడమీద క్రింగార రస స్వరూపిగా చిత్రించిన కాలికాదేవి పటం అలంకరింపబడి కనిపించింది. ఆమె వంటగదికి వెళ్ళిపోయింది.

ఒక్క నిమిషంలో వచ్చింది.

బయట వస్తూ పడటంలేదు. బిటిలోంచి వరి గారి చూసింది. మరిసిం వస్తూ నీటిలో మునుగుకొలువ వొడ్డులు వొడుగుకొంటూ పరుగెత్తింది. వెంటనే తేలులోంచి కత్తిపిసి గురుగు కొలువలో నిలిచాడు.

‘వాలో!’ అంది చాడీయిరి.

‘ఇంకా యింకా చాడీ!’ లైటు ఆఫ్ చేసి దిగరగా వచ్చి రెండు భుజాలూ గట్టిగా పట్టుకొని పడవమీద కూర్చోబెట్టి, ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు.

ప్రక్కగదిలో ఏదో అరికివెయింది. రమేష్ గమనించలేదు.

ఆమె అరిచి ప్రక్కగా కూర్చుని ముద్దు పెట్టుకొంటుంది.

ప్రక్కగదిలోంచి అరికిడి, మిరిసి సమస్తం వచ్చింది. వాళ్ళున్న గదిలోకి వచ్చిపట్టింది.

రమేష్ ఏదో అరికిడి అనుకున్నాడు. తీర్తి ప్రక్కట చూస్తామనుకున్నాడు. చాడీయిరి ముద్దు పెట్టుకొంటూనే వుంది. ‘మాడకపోలే ఏం’ అనుకున్నాడు రమేష్.

ఆమె ఒక్కసారి పెద్దగా దగ్గింది.

ఏదో కత్తికి సమస్తం కట్టం ముగియగా రివ వస్తోంది.

రమేష్ రెండుభుజాలమీద చేతులు వేసి బలంగా ముద్దు పెట్టుకొంటుంది చాడీయిరి.

లేవబోయాడు. ఆమె అరిచి భుజాల్ని తీర్తి పట్టింది. అరిచింకా ప్రయత్నం చేస్తూనే వున్నాడు.

వంటగదినుంచి, చోలుదాటి, పడకగదిలోకి, మిరిసిందిచి వస్తూనే పక్కకి చక్కగా వినిపిస్తోంది. రమేష్ లేవబోసి ప్రయత్నించి విఫలమయ్యాడు.

రమేష్ రెండుచేతులు చాడీయిరి మెడకు చుట్టాడు. ఆమె సగ్రహం పైకి లేచింది. విడిచింది లేచింది చాడీయిరి.

బిటికి వెళ్ళుచు చాడీయిరి చూసింది. బిటివైపు చూశాడు.

తీలుపు తెలుసుకుంది. తీర్తిరబోయాడు. తీలుపువైపు చూశాడు. వాడు—వల్లకోలు వాడు. చాడీయిరిలో కత్తివుంది. గుండెలకు గురి చూస్తున్నాడు.

బిటివైపు చూశాడు. చూసివుంది. చాడీయిరి వికటంగా వచ్చిపోంది. తీలుపువైపు చూశాడు. తీసివుంది. తీర్తిరబోయి కత్తివాడు ముందుకొస్తున్నాడు.

చాడీయిరి వికటంగా వచ్చిపోంది! వాడు మీద కొచ్చాడు!

వ సంత గీ తి

శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య

అతి గహనమ్ములౌ శత శతాబ్ద పథాల సత్ప్రకాశించి యీ
ఋతువు మొయిళ్ళలో బరుగులెత్తెడి పూల రథమ్ము మీద ను
స్మిత సుమనోజ్ఞులై అధివసించిన ఓ ఋతురాత్రి! నీకు స్వా
గత మగుదెమ్ము - రమ్ము - ననకారుల - కుంకుమ పోళ్ళ దారులన్

శ్రమపడి నట్టిదొక్క తరుచాలమె కాదు—చరాచర ప్రపం
చము శిశిరమ్మునందు నగచాటులు పడ్డది రమ్మహా! వనం
తమ! సుమనో మనోజ్ఞ హరిదంతమ! వన్య ముఖాలపైన ము
చ్చెమటలు వోని యీ యివము చెమ్మలనద్ది సమాశ్వసింపుమా!

దివి కెగిరిపోవు ప్రతి రజో లవమునకును
లలవరింపుమ యీ భవనాభిలాష!
కన్నె ప్రాయంపు చిన్ని మొగ్గలకు నెల్ల
గజపుమా! నవజీవనాకలితభాష!!

నవ కిరణ త్పత్రుల రహించు భవన వీణ
నాలపింపుము నీవు హిందోల గీతి!
తలలు పంకించు పూలపై నలికులమ్ము
శ్రుతి మధుర మంద మంద రుంకృతులు నేయ!

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ జాతకము

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

శ్రీమతి లలితాబాయి ఆశ్లోకదుకాశినివసించి ఒక ఆత్మార్చ్యర్థిరమగు కథ కలగు. ఇప్పుడామె కీర్తిశేషురాలు. బొంబాయి నగరములో నున్నది ఘన వైద్యుడు శ్రీ యస్. శ్రీధర ఆశ్లోకదుకాశి పతిమణి ఆమె. పాశ్చాత్య దేశములలో డి. ఓ; డి. యల్. ఓ; యల్. యమ్; మున్నగు విరుదముల పార్జించి ప్రముఖ మగు మేహ వివరణ దక్షిణ దేశము. శ్రీమతి లలితాబాయి కాపురమునకు వెళ్లి పాటిమండి క్రమక్రమముగా భర్త ఇంటిపంపకు, ముఖము, సాభాగ్యము దీపిదవాభివృద్ధి నొందినది. భర్తకు ప్రాణముగా, ఇంటికి లక్ష్మిగా, సత్సంతాన సాభాగ్యములతో నొప్పిమందీస ఆ సాధ్యమర్థి దైవభక్తికి, ఆచారకీలకు, ప్రతిపక్షకు మేళనాంచి యుండెను. ఏటేట, శ్రేష్ఠ శుక్ల పూర్ణిమవాడు భర్త సాభాగ్యము వాళించి "వట పూర్ణిమ" అనునతియును శ్రద్ధతో ఆమె ఆమట్టించుచుండెడిది. ఆనా దంతియు శుద్ధోపవాసముతో ఇష్టదేవతా పూజలతో గడిచి, మరు దివమున ప్రతియును ముగించివారణచేయుట ఆమెమంగలి వాడుక. ఇటువది అయిదు సంవత్సరము లిట్లు నిరంతరాయముగా జరిగినది. భగవంతుని కృపతో, భర్త అనుగ్రహముతో, తన ఇంటిలో ఆమె కీర్తించియు నుండెదను.

కాని, చాలకాలముగా ఆమెకు మహిక్షేయ కలిగించు పరిస్థితి యొక్కటి యుండినది. ఆమె శ్రేష్ఠ భౌతి శ్రీయతి ఆర్. జి. సామంత్ బొంబాయిలో ప్రముఖ వ్యాధివాదిపర్తియగు. ఏమి విధి వైపరీత్యమో, అతనికి సంతానము కలుగలేదు. అతని భార్యకు నలుబది వర్షంతులు వచ్చినా, చాలు నిలిచి నదికాదు. ఎన్నియో చికిత్సలయినవి. ఘనవైద్యులెందరో, ఎన్నిమాటలో పరీక్షించినారు. ఆమె గర్భ కోశము క్రైవావృత్తి (Infantile Uterus) లోనే ఉన్నందున, ఆమెకు గర్భధారణము అసాధ్యమని తీర్మానము నిర్ణయించినారు. ఆ దంపతులు సంతాన

విషయమున విరాళి చెనుకొని తీరరాని మహిక్షేయ ననుభవించుచున్నారనుటే ఈ సాధ్యకీ గొప్పగుణము. వదిలెను సంతానము కలుగవలె నని ఆమె ఎన్నియో ప్రతిమలు, పూజలు, సరిపెనట. అజే ఆమె తపస్సు! కాని, దైవము నోడువదెనది, ఏతపస్సు ఫలించగలదు?

భౌతికాయము గర్భధారణ క్షమత్వము కోలు పోవు వడుక్కు సరిపించుకొంది, లలితాబాయికి మనోయాతన గుర్భరమగుచు వచ్చింది 6-6-1952 వాడు వాడుక చొప్పున ఆతపస్విని తన "వటపూర్ణిమ" ప్రతిమ నమస్కరించింది. ఆమెకు పుట్ట కుగ్రు (cancer) రావ యుండినదట! ఐనా, ఆనెల ప్రతిదిక్షిమాననది కాదు. ఆమె తిబోలు మహ్యసామాన్యము. ఉపవాసముతో ప్రతిమ సరిచి, వాటి రాత్రి 1-40 A.m. (I. S. T.) కాలములో, ఆమెమంగలి జేవాయాతన చాలించుకొని, తన బహిః ప్రాణముల భర్తను, సంతానమును, బంధుకోటినిననా విరికొనని గుణ సాగరమున ముంచివైచినది. ఈజన్మమున తన ఏకైక మనోరగము నెరవేర్చుకొను భౌగ్యమా పుణ్యకీలకు లభించినది కాదు. దైవకలి గుర్తించారను!

దౌర్భ్యదైహిక విఘ్నము ప్రక్రమముగా జరిగినది. అమరువాటి రాత్రి మూడు 1 A. m. వేళలో శ్రీ సామంత్ ఇంటిలో మేలుకొని ఒంటరిగా నూర్చుండి యుండినాడు. కీర్తిశేషురాలగు తన సహోదరి అత్తలు తీసుకొని "వాసిక" త్రేయమునకు పోయి గోదావరీ పుణ్యజలముల నర్పించు సంకల్పముతో, తన మెటాథికాన సారధిని రమ్మని చెప్పియుండి, అతని రాకకై శ్రీ సామంత్ కాచి యుండెనట! అప్పుడాశ్మిత్యముగ అధూతపూర్వమున దృశ్యి యొకటి అరుపడగా, అతడు ప్రాంతుడైనాడు. కీర్తిశేషురాలైన లలితాబాయి ప్రతిగ్ఘముగా అతని ఎదుట నిలిచి యుండెనట! కన్నులను నయ్యకాలక స్వప్నము కాబోలు ననుకొని, తాను మెలకువతో నుండెనని స్థితి

పరమకొనుటకై తండుమాడ్చి చేపమును గిల్లకొన్న తగువారి, అది స్వప్నము కాదని నిర్ధారించుకొనుటకు సామంత్ కు కొంతకాలము పట్టినది. కాని, చేతులార అగ్ని చేవున కర్పించి భిక్షయై కావించిన సోదరి భౌతిక చేపమును మరల పొందెట్లుగా మానెగలుగుట ఎట్లో, అతినికి అర్థము కాదేను. పిదప చెప్పయా? అట్టి తప స్సంపన్నురాలికి పిదప జన్మము వచ్చుట అసంభవమని అంతికాశ్చి బోధించినది. తపశ్శక్తిచే స్వప్న రూపమున ఆమెయే వచ్చియుండరాదా? ఎదుట నిలబడియున్న పోదరి చేయి పట్టుకొని మందముపై కూర్చుండి చెటివా డితిను. కుశల ప్రశ్ని చేసి, తనకు పారణకాదేనియను, కొంత కాఫీ కషాయము కాచి తెచ్చి ఇచ్చినచో, ప్రతిపారణ అయినట్లు భావించుకొనియు, ఆ వ్యక్తి కోరినది బల! ఇంటిలో అతి దొకడే ఉండుట. ఆకాలములో పాలు సంపాదించుట ఎట్లని, బామంత్ వ్యాకులపడుచుండగా, లోపల పాత్రలో పాలున్నవి చూడుమని ఆమెయే తెలిపినది. లోపలికి పోయి పాత్రలో పాలుచూచి సంతోషించి, లోడినే కాఫీకాచి అతికు పాత్రలో కషాయము తెచ్చి ఆమె కిచ్చివారు. ఆకషాయమును తాను త్రాగుటకుహరుగా ఆ పాత్రను అతినికి ఇచ్చి, “నీవు త్రాగుము. అది వాకు తృప్తి.” అని చెప్పి, “సభితులగాక!” అని నీవించి ఆ వ్యక్తి ఉన్నగున్నట్లే అంతిరావ మయ్యెనట! మనో భావములలో ఆనందిము, ఆశ్చర్యము, విహవిము, ముప్పిరిగొని, కొంతకాలము సామంత్ ను కకరింపు చేసి నిలి. వాల్చుంటులకేళకు పారథిరాగా, ఆ కాఫీకషాయమును సామంత్ అతినికి త్రాగనిచ్చివారు. తెలవారి డాగ్గిన అక్టోంకరు మున్నగువా రీకథను విని ఆశ్చర్య మున్నులై నారు.

ఇది సంభవమా, అనిపించుకట్టి అతిశ్చిన్మరయకు కథ ఇది. అభూతి పూర్వము కాని, ఇది ప్రభుకాని, భావస్వప్నముకాని, కాదనుటకు ఆమెను కన్నులార చూచి, చేతులార ఆమె చూచుట విని, చేతులార ఆమెను చెయికట్టి కూర్చుండి చెట్టిన ఆమె అన్నగారి పాక్షిక్యమున్నది. కాఫీ కషాయపుకథయున్నది. ఇది విశ్వసింపదకబోవుటకు మనకు ప్రబలకారణములేదు. కాని, గతించినవ్యక్తి స్వప్నవిరూపముతో మరల అత పడుటకు పోతువేమో, మాటలాడుట ఎందుకో, అంతి ర్ధావనుటకు ఎట్లో, మన దోహతు అందిని విషయములు.

మన ప్రత్యేకాస్త్రవేత్తలగు పరిశోధకులు కాని అధ్యాత్మిక విద్యాపారంగతులగు యోగులుకాని, నీవని చర్చించుటకు అర్హులు.

అది యుండదు. ఈ తపస్విని వారికే మెట్టిబో చూచిము. కొల్లాపురములో (16°-42' ఉ. అక్షాంశ, 4.59'-21" పూర్వ రేఖాంశాకాలము) 8-9-1911 వ నేడని బొంబాయి కాలమానము 6-19 Am చేతలో ఈమె జరిగించినది! భారత కాలమానములో ఇది 6-58 Am (I S T) అగును ఈ కాలమునకు గుణించిచో, క వ్యా రాశిలో 28°-10' భాగ లగ్న ము చున్నది. కాని, ఈ లగ్నము మరలకాలమునకు పరి పక్షు చరిత కేంద్ర యోగములుకాని, దైవిక కేంద్ర యోగములుకాని. చూపదు. అనుటచే, లగ్నశోభన పద్ధతు లుపయోగించగా, లగ్నము క వ్యా రాశిలో 20°-21' గా నిర్వహగదు. కుద్ద స్పష్ట కాలము 6-46'-44" Am (I S T) అగుచున్నది. ఈ కాల మునకు పాధించిన స్పష్టకుండవలి ఇది:—

తదిత 27-28 పుణ్య 18-3 చ 6-58	VIII 20-30	రా 8-12 అశ 15-10 తప 15-37 క 20-12 IX 20-39	కు 1-5 X 20-48 య 28-50
635-43(చ) V 20-39	<p>శ. శ.</p> <p>(కేమరి లలితాబాయి వారికము)</p> <p>(పామయము)</p>		<p>మాహాశ్మి 2-18</p> <p>మృతి 2-55</p> <p>ధర్మ 6-38</p> <p>ఇ 28-8</p>
సంకల్ప 17-55	శ 8-12 అవసావ 3-58 కు 10-42 III 20-39	ర 14-26-27 బు 17-22(చ) I 20-21 పువర్ణవ్య 24-23 కు 25-28 (చ)	

ఎంతో గొప్ప పూర్వపుణ్యముగల వ్యక్తి వారిక విడి. లగ్నమున కొక చైత్రున ఉచ్చయముకొరిగినలగ్నాని పతి బుధుడు, మరెయొక చైత్రున భాగ్యాధిపతియై (నీచభంగము కలిగి) యోగకారకుడగు శుక్రుడు— మెరయము జన్మమునకు ఉన్నత స్థాయిని కల్పించి

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ జాతకము

వాడు. ఇంద్రావతగణ, కేసులనుండి బరిచై కుభవస్థి కలడు. ధర్మ భావముతో బాధాధిపతి చంద్రుని సహవాసముతో పుణ్యసహాయమున్నది. ఉపదము (III) ప్రావమందున్న పుత్రు భావాధిపతి సుగుప్తునుండి ఈ పహమమునకు కుభవస్థి రమ్యముగానున్నది. మృగు మధుర స్వభావము, దార్మిక చిత్రివృత్తి, విర్యులాలము, చక్కని తెలివితేటలు, దాదాళిబుద్ధి, దయాధర్మి హృది యము, అదండల పాతికతగ్గము, కల ఈ సువాసిని రాకచే ధర్మ గృహమున భాగ్యము పండుటేమి యగును?

ఈ జాతకములో మేరుపుప్రాస పవనుభావము (తపస్సావము) ఇది గొప్ప ప్రభావముకలది. ఆకా పహమముతో చేరి తపస్సహాయము ఆ భావముచే కలదు. పంపము (మంత్ర) భావాధిపతి కని ఆ భావ విందునందే నిలిచి చూటికి నూరుపాళ్లు దీక్షాపక్తి విచ్చి వాడు. లగ్న భాగ్యాధిపతులకు యుగకుట్రల అనుకూల (కోణ) దృష్టిపాపాఽయ్యు మా కని కలదు. ఉపదా ప్రభావము కణబునినుండి, ధర్మపరవశి ఇంద్రుని నుండి, విక్రిద్వపిలవ ఈ కని సంపాదించునున్నాడు. అపవ్యసాహాగ్యమున కరివిధతోటి తపాదీక్ష ఆ సువాసినికి అబ్బుటేమి ఆశ్చర్యము? భాగ్యభావములో పంచభాధిపతి కని ఇట్టి కుభ దీక్షణములో నుండగా, అభ్యుదయ నూరకమున సంతాపమేల కలుగను? ధర్మపహమము పుత్రభాధిపతి సుగుప్తుయొక్కయు ధర్మ భావమునందున్న బాధాధిపతి చంద్రుని యొక్కయు, కుభకలూక్షిచిక్షణముల సందుకొని కణకలూక్షియన్నది. అదిప్రప్రాయమున అనుకూల దాంపత్య మామెసాము.

శ్రీ లలితాబాయి తీరితిముతో ఈ యోగము లకు ఎంతో అద్భుతమయ్యగా పనువ్యయము కుగుడు చున్నదిని దిరుకణలు సుధించియుండును. కాని, మర జావంతిరము భోతికముగా స్వప్నహావముతో మరల అలపకుకై ఏగ్రహయోగపు ఫలమో, ఊహించ రాకన్నది. మృతి పహమముతో మాహాత్మ్యసహమము చేగుకొన్నదిగా? మరజావంతిరము ఆమె వైయక్తిక మాహాత్మ్యము వ్యక్తిము కౌగిలది అర్థము కోలోలు? అన్ని ఎదుట ప్రత్యక్షమైనవాటికి ఆమె జాతకమునకు దైనికలగ్నము (మధునరాశి 29 వ భాగ) జన్మమును నిప్తి నుండినది. భయమునకు (annihilation),

పునర్జన్మకిసహా (regeneration), అందవేసివ చేయి యమునిదిని హాత్మాత్మపరిశోధకులు వ్రాసిరి. దైనికలగ్నమునది యముని ప్రభావమా ఇది? ఆపునకు బకు ఈ స్వప్నహామగ్ని చాలదు. కాని, కావముల కద్దము.

అదియుట్లుండె. కీ. శ్రీ. లలితాబాయి మాహాత్మ్యము ఇంతటితో ముగియలేదు. తిరువారి కథ పయి తిము విచిత్రమైనదే. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునై విశ్వాపము కలవారు ముఖ్యముగా గమనింపవలసి కథ అదే.

శ్రీ సామంత గారి భార్యకు గర్భవారణము అపాగ్యముని పంపుకు ప్రమాతి తంత్ర వేలెలల చైద్య శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ధరించి యుండిరి కదా? ఆమెకు నలు వది సంవత్సరములు వయస్సు. ఇక సంతానము కలుగు వను ఆశి ఏది? ఆ దంపతు నీ విషయమున విచార చేసు కొని యుండివారు. కాని, గరించిన కొన్ని దినములకు శ్రీ లలితాబాయి అప్పుకు స్వప్నములో పాపాటి, అ నీకి సంతాపము కలుగవలెనని చాలకలముగా తాను చైవమును ప్రార్థించుచుండె ననియు, పదితెను తిప్పక సంతాపము కలుగ గలదనియు, నొక్క చెప్పినది! శారీరకాస్త్ర వేలెల నిర్ధారించునకు, అనుభవించుకు పహా, ప్రత్యక్ష విశోధముగ మన్ని ఈ 'స్వప్న భాధ' ను ఎవరు విశ్వసించగలరు? కొంత కాలమునకు లలితా బాయి అన్ని స్వప్నములో మరల పాపాత్మగించి, "అమ్మా! నీవు నావూల నమ్మలేను. ఇప్పుడు పదితెను నెలలు తిప్పినది. ఇప్పుడైనా, పరీక్ష చెయించుము." అని చెప్పినది. నెలలు తిప్పిన మాట ఏమో, వాస్తవమే. కాని వయస్సును ఒట్టి అది యుకు విచారమున నూచించినదిని సామంత భార్య నమ్మినది. పరీక్షలకు బోయిపోయి ఆమెకు చాత్ర యుండెను. మరల పరీక్ష అన్నతో, ఆమెకు లెలకొప్పి 'నాకర్య ఇంతే' అని మనస్సు రాయచేసుకొని యుండిన దామె. అయితా ధర్మకు లలితాబాయి మర జావంతిరము పాపాత్మగించుట, ఆపువెళుకు స్వప్న ములలో విచ్చి అరికిని పద్మచెప్పట లెవకు నెలలు తిప్పట, ఈవిధాల తిత్తిమేమో కనుగొంద మనుకొని, ఎట్లకలకు, ఆమె పమ్మటించినది. ఆశి చెప్పెదిగా? లోగద ఎన్ని పాళ్లో, ఆమెను పరీక్షించి తెల్లపదము పాడిన శ్రీ దాకర్ కరండే (యం. ది) మరల ఇపు దామెను పరీక్షించినాడు. మునుపటివలె తైకనీతిలో

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ జాతకము

వాడు, ఇంకా వాడగునా, కనులనుండి నీరినై కుభివృద్ధి కలను. భిర్తి భావములో లాభాధిపతి దండ్రుని సహవాసముతో పుణ్యసహాయమున్నది. ఉపరయ (III) స్థావరమునున్న పక్షము భావాధిపతి నునువునుండి ఈ సహాయమునకు కుభివృద్ధి రదువులుగానున్నది. మృగు మధుర స్వభావము, ధార్మిక చిత్రివృత్తి, నిర్మలతలు, చక్కని తేలివిలేటలు, ధారాళముద్ది, దయాధర్మి హృదయము, అదండల పాతివర్యము, కల ఈ సువాసిని రాకచే భిర్తి గృహమున భాగ్యము పండుజేమి యును?

ఈ జాతకములో మేగువుపూస పరమభావము (తిపస్త్వావము) ఇది గొప్ప ప్రభావముకలది. ఆశాపహముతో చేరి తిపస్వహము ఆ భావముండి కలను. పంచము (మంత్ర) భావాధిపతి కని ఆ భావ విందునందే నిలిచి నూటికి నూరుపాళ్లు దీక్షాంక్ష నిచ్చి వాడు. లక్ష భాగ్యాధిపతులకు బుధశుక్రల అనుకూల (కోణ) దృష్టివాహాన్య మా కనిక కలను. ఉపభా ప్రభావము వణిగునినుండి, భిక్తిపరవశితి ఇంద్రుని నుండి, మిదిదృష్టికలన ఈ కని సంపాదించుకున్నాడు. అపవ్యసావగాన్యమున ప్రతినిష్ఠతోటి తిబాదీక్ష ఆ సువాసినికి అబ్బుజేమి ఆశ్చర్యము? భాగ్యభావములో పంచభాధిపతి కని ఇట్టి కుభి దీక్షిణములో నుండగా, అభ్యుదయ నూరకయల సంతాపమేల కలుగును? భిర్తిసహాయము సప్తభాధిపతి నునువుయొక్కయు భిర్తి భావమునున్న లాభాధిపతి దండ్రుని యొక్కయు, కుభికలాక్షి దీక్షిణముల నందుకొని కలిగిలాడుచున్నది. అదిర్విప్రాయమున అనుకూల కాంక్షయి మామెనొప్పు.

శ్రీ లలితాదేవి జీరితిముతో ఈ యోగము లకు ఎంతో అద్భుతమెప్పుగా సమన్వయము కునుగు చున్నదిని దిగువగులు సుర్రించియుండును. కాని, మరణానంతరము భాతకముగా స్వస్వరూపముతో మరల అనుపమకీర్తి విగ్రహయోగపు ఫలమో, ఊహించ రాకన్నది. మృతి సహాయముతో మాహాత్మ్యసహాయము చేశాకొన్నదిగాదా? మరణానంతరము ఆమె వైయక్తిక మాహాత్మ్యము వ్యక్తిము కాగఁదని అర్థము కానో? అన్న ఎదుట ప్రత్యక్షమైనవాటికి ఆమె జాతకమునకు దైవికలక్షణము (మధునరాక 29 వ భాగ) జన్మయము నిపై నుండినది. లయమునకు (annihilation),

పునర్జన్మకీడ (regeneration), అందజేసిన చేయి యనువిధిని వాక్యాత్మకపరిశోధకులు వ్రాసిరి. దైవికలక్షణమునది యనుని ప్రభావమా ఇది? అవుననుటకు ఈ స్వల్పసామగ్రి చాలదు. కాని, కాదనుట కష్టము.

అదియుట్లుండె. శ్రీ. శ్రీ. లలితాదేవి మాహాత్మ్యము ఇంతిటితో నుగియలేదు. తిరువాతి కథ నయి తిరు విచిత్రమైనది. జ్యోతిశ్శాస్త్రముపై విశ్వాసము కలవాడు ముఖ్యముగా గమనింపదగిన కథ అది.

శ్రీ సామంత్ గారి భార్యకు గర్భధారణము ఆసాగ్యమని పలువురు ప్రమాతి తంత్ర వేత్తలకు వైద్య శాస్త్రజ్ఞులు నిర్దేశించి యుండిరి కదా? ఆమెకు నలువది పంచత్వరములు వయస్సు. ఇక సంతానము కలుగు నను ఆశి ఏది? ఆ దంపతు రీ విషయమున నిరాశ చేసుకొని యుండినారు. కాని, గతించిన కొన్ని దినములకు శ్రీ లలితాదేవి అన్నకు వ్యష్టములో హాడకట్టి, అదికి సంతానము కలుగవలెనని చాలకాలముగా తాను దైవమును ప్రార్థించుచుండె ననియు, పది నెల తిప్పక సంతానము కలుగ గలదనియు, నొక్క చెప్పివదిట! శారీరశాస్త్ర వేత్తల సిద్ధాంతమునకు, అనుభవమునకు సహా, ప్రత్యక్ష విశోధముగ నున్న ఈ 'వ్యష్ట వార్తి' ను ఎవరు విశ్వసించగలరు? కొంత కాలమునకు లలితాదేవి అన్న వ్యష్టములో మరల సాక్షాత్కరించి, "అన్నా! నీవు వాడుట వ్యుత్తేను. ఇప్పుడు పది నెల నెలలు తిప్పివరి. ఇప్పుడైనా, పరీక్ష చేయుదుము." అని చెప్పివది. నెలలు తిప్పిర మాట ఏమో, వాడవమే. కాని వయస్సును ఒట్టి అది ఋతు విరామముచే నూచించివదిరి సామంత్ భాంగ్య నమ్మివది. పరీక్షలకు పోయిపోయి ఆమెకు చాత్ర యుండెను. మరల పరీక్ష అన్నచో, ఆమెకు తిలనొప్పి 'వాకర్య ఇంతే' అని మువ్వ రాయిచేసుకొని యుండిన దామె. అయినా భిర్తికు లలితాదేవి మరణానంతరము సాక్షాత్కరించుట, అపువపుడు వ్యష్టములలో వచ్చి అతనికి సప్తచెప్పట రెండు నెలలు తిప్పట, ఈవిధిల తిర్తిమేమో కనుగొంద మనుకొని, ఎట్లకలకు, ఆమె సమ్మతించివది. ఆశి చెప్పిదిగా? లోగడ ఎన్నిసార్లొ, ఆమెను పరీక్షించి తెల్లపదము పొడిచి శ్రీ దాకర్ కరండే (యం.దే) మరల ఇపుడామెను పరీక్షించినాడు. మునుపటివలె త్రేణనీతిలో

లేక సామంత్ భార్య గర్భకోశము విడుదలకు తగిన వికాసముతో నుండుటే కాక, చాలు సహా నిలిచి యున్నదని కనుగొని ఆ డాక్టరు ఆశ్చర్య చకితుడై వాడు. డాక్టరు రానేగారిలో ప్రత్యేకపరీక్ష (Flog Test) చేయించగా, వా ప్రభువుగా గర్భమే అని తేలివది. లలితబాయి మాహాత్మ్య మని యనుకొని సంతసించివాడు సామంత్ దూపకులు. తరువాతి మరల సామంత్ స్వప్నములో లలితబాయి ఆటపడి, ఆరవి కూతురుగా తానే జన్మమై గలదని చెప్పివది. క్రమముగా వరమాపములు మోసిన తరువాత, గర్భద్రావపు సంకోచస్థితి వలన సహజవద్దతిలో ప్రవహన అసాధ్యమని వైద్యులు నిర్ధరించి, సామంత్ భార్యకు శిస్త్రచీర్ణ (Caesarian Section) చేపాడు. రక్తి ముంటి ప్రీతిశుభ్ర జనించి వది. లలితబాయి వరప్రసాద ముటచే ఆమె జ్ఞాపకార్థమై ఆ శిశువునకు “లలిత” అనియే నామకరణ మహోత్సవము జరిగెను. వైవాన్యవాచన ఆ శిశువు అల్లుడు ముద్దుగా పెరుగుచున్నది. తల్లిదండ్రుల భాగ్యఫలము ! (*)

శ్రోతిక విద్యాగ్రుల పరిశోధనమునకు ఆపూర్వ మను సామగ్రియ్యమున్న కథ ఇది: సంతానము లేక కుండుయండిన ప్రజావతికి కూతురుగా కీ. శీ. లలితబాయి తానే పున్వన్యమును స్వీకరించిన దనుట సత్యమయ్యెనేని, ఆమె జాతికము, కుమారి లలిత జాతికము సహా, ఆ విషయమున విశ్వసనీయమున సాక్ష్యము నియోజకలయను కదా? శ్రీ శాంతిదేవి పూర్వజన్మ పున్వన్య జాతికములను చిత్రించిన పాతక మహాకావ్యము ప్రశంసలోని జాతికములందలి సామగ్రిని సయితము పరికించుటకు కుతూహలము చూపగలరని నా నమ్మిక. శాంతిదేవి పున్వన్య చరిత్రమునకు ప్రబల ము సత్యక్ష సాక్ష్యమున్నది. అట్టి సాక్ష్యము లలిత బాయి పున్వన్య విషయములో చూపబడినట్లు సత్యము. కాని, మరణానంతరము ఆమె స్వప్నదూపములో సత్యక్షమై మాటలాడుట, స్వప్నములలో పలుమాట ఆమె తన ఉద్దేశమును సామంత్ గార్ని తెలుపుట, గర్భధారణ మసంభవమని పలువులు వైద్య రాజులు సిద్ధాంతీకరించిన ప్రజావతికి తలచని తలంపుగా చాలు నిలుచుట, స్వప్నములో చెప్పి వచ్చే ప్రీతిశుభ్ర జనించుట, అనునవి ఈ కథలో సంద

ర్భావితము (Circumstantial evidence) ప్రబల సాక్ష్యములు. జాతిక సామగ్రికలన ఈ సాక్ష్యము వకు దృఢమైన చేయూతి లభించెనేని, లలితబాయి పున్వన్యము సత్యమని నిరూపించుటకు నిలకడుకదా? చూచుముగాక !

జాతికము గొప్ప ప్రభావము కలదని కనుగొంటిమి. ధర్మశ్రీకోణ మనబడు లక్ష, పంచదు, వరము భావముల వాగ్దేయించియున్న ప్రహేళిక లలిత బాయికి తిపాడితి, స్వాస్త్య త్యాగముల్లి, సంకల్ప దార్ధ్యము, ఒసంగినది. పదువాడు సంవత్సరముల కయగునుండి తప్పక ‘పటపూర్ణి’ (పరిమను ఆమె ఆచరించు యుండిరికదా? ఇంకేమోను. ఆమె తీరిత ముంచి ఏ మాహాత్మ్య విశేషమునైనా, ఈ భావత్రయమే చూపవలసి యుండును. సాధారణముగా, పంచ మమునుండి సంతానమునుకూర్చి, వరమునుండి ప్రా పంచీక పౌభాగ్యమునుకూర్చి, ఫలముల నూహించుచు కొలకైపము చేయుట మనవాడుక. కాని, నెమ్మదిగా చూచినచో, ఆ భావములనుండి ఎన్నియో విశేషాంశ ములను కనుగొనగలము. అందులో అసాధారణ ప్రభా వము గల జాతికముల విషయములో అట్టి పరికిలన మన సరము.

“ఆత్మారవి, కృతికరస్తు చేతి,
సత్వం ధరాజ, కృశిశోధ వాణీ,
జ్ఞానం మఖం దీవతర, రృదశ్చి,
కుక్ర, కృతిక కౌలసరస్వ ముఖం.”

(కల్యాణ వర్మ)

ఆత్మను రవి, మనస్సును చంద్రుడు, సత్వమును కుమారుడు, వాక్కును బుఱుడు, జ్ఞానముఖములను కురువు, కౌమమును కుమారుడు, దుఃఖము శివయ్య, తెలుపును రవి సంప్రదాయము. సకల పౌభాగ్యములలో నొప్పి యున్న లలితబాయికి త్యపకారణము ఉన్నచో,

(*) బెంగుగొడు ఎగరములో క్రియుతి వి. వి. రామకాగారిచే అంగభాషలో ప్రకటించబడుచున్న ‘అస్త్రా లాతకల్ మాగ్నకైన్’ అనబడు శ్రోతిక మాపప్రతియొక్క 1957 జనవరివల సంచిక 63 వ పుటలో, పూవానగరవాసి ప్రసిద్ధ మనస్తత్త్వశాస్త్ర పరిశోధకుడు క్రియుతి డాక్టరు వి. యం. భట్ (B. A; M. B. B. S.) గారు వ్రాసిన వ్యాసము నుండి ప్రతి అంశములు కృతికరత్తో స్వీకరించబడింది.

దానిని వృషభశివయే నూచించవలసి యున్నది. ఇతడు పంచమస్థాధిపతి. సంతాన విషయముగా ఆమెకు కొదవయిండుటకు కారణములేదు. ఇక పుట్టకునుపుట్టని బాధ ఉండింది. దానితోనే ఆమె కాలగర్వము వండుట. కాని, అంతటి చైతన్య శ్రీ, చతుర్విధకల సాధ్య కాలగర్వమునుశూన్య జ్యోతిసపక్షునకుట అరిగిపోయియును. శిని నవమభావములో నున్నాడు. ఆమెకు జ్యోతిస కారణము ఆభావమునకు సంబంధించిన విషయములలో చూపట్టుకేమో?

జాతకములో శ్రేష్ఠ భ్రాతను తెలుపునది ఏకాదశి భావము. దానికి సప్తమ స్థానముయిన పంచమ భావము భ్రాతృభ్రాతృను నూచించగలదు. ఆ భావమునకు అధిపతి శిని వృషభరాశి 20 వ భాగంలో నవమభావములో నున్నాడు. భ్రాతృభ్రాతృస్థానమునుండి పంచమ మును నవమభావమువది నె సంతానమును తెలుపవలసియున్నది. ఆ భావములో శనియున్న 20 వ భాగ జన శేంద్రియము నకుసంబంధించింది. శైలిగ్రన్థ భావముగల(Cold-ringed planet) శని అందుండి, భ్రాతృ భార్యకు గర్భకోశాదుల సంబంధి స్థితిలన గర్భభారణాసమర్థతను నూచించు చున్నాడు. లలితాబాయి మనశ్శక్తియునకు కారణ మిది. ఆనానహమము అదిటనే యున్నది కదా? ప్రజాపతికి సంతానము కలుగవలయు ననియే ఆమె ఆశి. ఆ సహమమునే అంటియున్నది, తపస్య హమము. ఆకోరిక నెరవేరుటకొరకే ఆమె చతురములు భ్రాతలు సలుపుట. ఈ సహమములకు సంకల్ప కారకు డగు రవినుండి నిండుగా తికోగ హితిదృష్టి యున్నది. ఈ పరిస్థితుల సౌకర్యముగల శిని ఆచంచల తిదోద్భవ నూచించివాడు. అట్టి చరితీక్ష సహమముండే ఆమె జీవాయాత్ర చాలించుకొనుట. పాపము ఈజన్మములో ఆ తపస్వినికి మనోరథమొ జేరలేదు.

అవసాన కాలమునకు జీవమానదశాపద్ధిలో ఎట్టి యోగము లుండెనో, చూతిము. అప్పటి చరిత్రగ్రహస్థితి ఈ క్రింది చక్రములో చూడవలెను.

[చక్రము-చూ. ప్రక్క కాలము]

జాతకరాశికి 41 వ సంవత్సరముల వయస్సునకు వచ్చినదికి లివి:...

- (1) చరిత రిగ్గుమునకు జన్మ రరి అర్చికేంద్ర శేష;
- (2) చరిత రినికి ఇంగ్లాండునుల కేంద్రశేష;

		రా 1-8 పుణ్య 2-45 శిని 15-30 శ 18-80	కు 10-58 ఆశి 26-0 తపా 26-30 య 28-58
V 28-0	చరిత — జాతకము 1952 - జూన్ (పాయనము) —	ఇ 23-47 X 28.0	
సంకల్ప 28-0 వ 25-28		మృతి 10-15	
అవసాన 10-80	కే 1-8 పునర్జన్మ 8-0 కు 18-24	బు 30-16 ర 24-17 I 28.45	చ 13-30 కు 15-53

(3) చరితరంగ్రునికి రవి సంయోగము.
ఆయువుపట్ల చూడును ఏక కాలములో వేరహ లయినది. జీవమానదశలో ఇట్టి వేర సాధారణముగా నురణమును నూచించగలదు. దినికి తోడుగా, పరిస్థితుల నెదిగించి ఇచ్చిన ఇతిరయోగము లెట్టివో, గమనింతము.

(4) చతుర్థ (పాతాళ) భావాధిపతి నుగువు చరించి చరితశివితో సమసప్తక వేరకు వచ్చివాడు. అవసానమునకు శిని హేతువనుట. దీర్ఘవ్యాధి (వృషాధి పతి శిని) ఒకటి ఉండనేయున్నది కదా?

(5) చరిత పుణ్యసహమము లగ్నాధిపతి బుగు వితో సార్వకేంద్రవేరకు వచ్చినది.

ప్రారబ్ధకర్మ ముగిసినదనట.

(6) అష్టమ (మృత్యు) భావాధిపతి కుజుని చరితస్థానమునుండి పంచమభావమందరి వరుణునికి సార్వకేంద్ర శక్తికుదృష్టి.

తలవరితలంపుగా, అకస్మికముగా, జీవాశ్వాసము నిది తెలుపగలదు.

(7) చరితమృత్యుసహమము జన్మభరువునకు నాడు కేంద్రము.

అవసాన నూదక మిది. అవసాన కాలములో ఉత్తిమభావము లుండెనని ఈ యోగము తెలుపగలదు.

(8) చరితశివసానసహమము వరుణుని అర్థ కేంద్రమును, చరిత కుజుని సమసప్తకమును సహ అందు కొన్నది.

రీ-వ యోగము వంటిదే ఇది. మరణ హేతువు లలో వరుణుని చేయి వాడితనము చేరియుండగలదు.

(9) చరిత బుధుడు (లగ్నాధిపతి) మృత్యు (అధు) భావమునకు పేరుగా ఎగురునిలిచినాడు.

జాతకురాలిని మృత్యుదేవత అక్కర్చించుటయే ఇది. లేక ఆ దేవతచే జాతకురాలు అక్కర్చించెనేమో?

ఈ యోగము లన్నియు వికరమైత తనియు, దూరపు దృష్టులకు (orbs) ఉపయోగించలేదనియు, పాతకమహాశయలు గ్రహించగలరు.

మరియొక్క విశేషము. జన్మవరుణునితో సాక్షాత్తుగా సంయోగమునందే చరిత సంకల్ప మిప్పు డుండుట. ఏమి దీని అర్థము? మహాప్రభావసంపన్ను డగు వరుణుని సంబంధమునలవ సంకల్పకై అభిల షావ్యముగా ఉత్తేజసము నొంది, ఉపక్షాయురముగా, ఆసాధారణ కార్యకర్తగవట్టిస్తాముగా, వ్యక్తియ కౌగల కౌలము ఆపివైచివెనుట! ఈ సంకల్ప రథమునకు సారధి వరుణుడు పంచమ భావములో నున్నాడు. ఏడుయ నుభమును, అధవా సంశయమును, నురించి ఈ సంకల్పము పనిచేయునెనుట జాతకురాలి జీవిత చరిత్రతో అతుకుపడదు. అవసరము లేదు కూడా. పంచమభావమునకు మంత్రి స్థానముని సహా చేరు వ్చింది. గొప్ప ఆదిర్యములతో ఆపరిమతి ఏదైనా మంత్రి జపమును సాధించుచుండే కావాలి? ఆమె ఉద్దేశమేమి? మహా ప్రశ్నకు సదు త్తరము చరితపంచమ భావమే తెప్పలపి యుండును.

లజ్జామునకై నా, పునస్సృష్టికై నా, నిస్సీయుడు యముడు కర్మ (దశిమ) స్థానములో నున్నాడుగదా? తిగిన ఉత్తేజసము వచ్చేసేని భౌతికముగా కాని, ఆధ్యాత్మికముగా కాని, "అత్యా!" అని కిరకంప సము చెయించజాలిన ఏ ఆసాధారణ కార్యమునైనా ఇట్టి యముడు విధ్వంసించగలడు. చరిత పంచమభావ మిప్పుడు ఈ యముని కొగ దృష్టి సందుకొన్నది. ఇదే కాలముందే చరిత లగ్నము సహా, ఇదే యముని త్రికోణదృష్టిని సంపాదించుకొనుట విశే షము. ఇతర దశిమ దేహపాపమును చూడగా, యము డిప్పుడు పునర్జన్మ స్వీకారమునకే ప్రవాదివేయుచున్నా డెనుట కూచిలిమగుచున్నది. సహమభావము పూర్వజన్మ మును, పంచమభావము పునర్జన్మమును, చూచించువెనుట తొగ్గిదిక్కాస్త్ర సురార్థం.

"నిర్మల్యకై జైవహి, పూర్వజన్మ వృత్తిం భరిష్యజ్ఞానం నుతేతాత్."

అనుట మంత్రి శక్తిగని మూత్రము. 'పంచమభావ ముందలి వరుణునితో చరిత సంకల్ప సహనుసంయో గము, చరిత పంచమ భావమునకు దశిమముందలి యముని కటాక్షవీక్షణము, ఇది అవసాపదయుముని పుష్పిష్ప మునకే గట్టిసంకల్పము. లలితబాణు చేసేయుండె నని చాటుచున్నది.

ఆధ్యాత్మిక చింతగల తపస్వీని జాతకురాలు. యము ని నుమాగులను సాధించినవ్యక్తి. సాధారణముగా అట్టి వాని జన్మభావిత్యమును వాంఛించుకే కాని, పుం ద్విష్ట స్వీకారమును కోరు. మరి, ఈ మెకట్టి కోరిక యుండెనుట ఆసంగతి మనిషించునుకదా? ఈ సంశయ మును జాతిక మే తీర్చివలసియున్నది.

(భౌతికభార్యకు (V) గర్భము నిలుచుట ఆసంధికముని వైద్యులు తీర్మానించినకదా? ఆలా, తిప్పిచూచుములు IX వ భాగములో నుండుటకు అర్హ మును కనుగొన్నాము. 1952 వ సంవత్సరమునకు చరిత జీవిత సహాయము ఆ సహనుద్వియుమును చేతుకొని జీవిత లక్ష్మియును దృఢము కావించినది. ఈ సహనుద్వియాధి పతి శుభ్రుడు కన్యాకాశలో 26 వ భాగలో నున్నాడు. కదా? ఆ భాగ స్వాస్త్యత్యాగమునకు, మానవజీవకు పేరుగాంచినది. ఇట్టి శుభ్రు డిప్పుడు చరించి పై సహ ముత్రియమునకు నిండు త్రికోణశుభిదృష్టి విచ్చు యుండుట చదువరులు గమనించగలరు. ఆశికు బలము, తిప్పమునకు కైక్తి చేకూరినది. కాని, కోరిక నెరవేరు టకు గొప్ప పురుషకారికై తోడ్పాటు అవసరము. అవగా, దశిమకేంద్రముయొక్క, తిదిధిపతియొక్క సహకారము కావలయుండుట. జాతిక ప్రభావ మేమనగా, అక్కర పడినప్పుడే అట్టి సహాయ్యము లభించినది. చరితిబుధుడు (దశిమాధిపతి) సముయునకు పరిగా, కులారాక 20^వ భాగకుచ్చి దశిమకేంద్రము నకు కొగదృష్టితో చక్కని ప్రోత్సాహ మిచ్చినాడు. అధుమ (మృత్యు) భావమునకు సమసప్తక స్థానములో నిలిచి, బుధు డీపనిచెయుట, మృత్యుపుత్రకొరి ప్రయ త్నియు సలుపుటేకదా ఇది? జాతకురాలు దేహ త్యాగముచేసి సాధించువదినిమి? ప్రజాతరీ (V) స్థానాధిపతి కేని జాతికములో అధుమభావమునకు దశిమ

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మజాతకము

భావమునకు సరిపడును నిలిచి జాతకురాలి ప్రయత్నము (X), ఆమె మరణము (VII), ఈ రెండింటి ఫలమును స్వీకరించుటకు సిద్ధముగ నున్నామో? ఈ శని యుండుట వలన (ప్రభావతీ సంతాప) స్థానములో అప్తము, దీనిని భావములఫలము నవమములో ఫలించు ననుట. జీవితమును చాలించుకొని (భౌతికభార్యకు సంతాపముగా తానే పునర్జన్మమును స్వీకరించవలె ననుట) ఆ తపస్విని సంకల్పముని ఈ యోగములు నూచించుచున్నవనుకొనుట అసంగతము కానేరదు.

పునర్జన్మసహమమును దిండు వొక్కటి కలదు. (*) ఈ జాతకములో ఆ దిండువు కన్యారాశిలో 24°.28'లో నున్నది ఇది సహధర్మియగు కుమ్రునినే ఆశ్రయించి యుండుట విశేషము. ఎవడు నవగా, ప్రభావతీ సంతాప స్థానముకదా? 1952 లో ఈ సహమపు చిరిత్ర స్థానము వృశ్చిక రాశిలో 9° వ భాగంలో నుండినది. అనివాస సహమము వంటియున్న జన్మ కేతువు అదటనే యున్నాడు. పోతే, లగ్నాధిపతి బుధునికి, సంకల్ప సహమమునకు, మృగ్య దిండువు సయిత మదటనే యున్నది. భౌతిక దేహానిసానమును, పునర్జన్మమును, లలితాదేవి సంకల్పించె ననుట ఎంగో కరలవరి సహాసముగా ఈ యోగము చూపుచున్నది కదా?

ఈ తాపాలకు, ఈ సమన్వయమునకు, విలువ యున్నచో, 1951 కి సంబంధించి వర్ష జాతకము వీనిని పరిశీలించగలదా? ఏమో నుండు?

[చక్రము-మా. ప్రక్కకాలము]

జాతకముందలి వీ స్థానములకు వార్షిక గ్రహాదుల నుండి ఉత్తేజవము వచ్చుచో, ఆ సంబంధమువలని ఫలములు ఆ వర్షమున వ్యక్తము కాగలవనుట వర్షజాతక పద్ధతిలోని ప్రధాన మూర్తియులలో నొక్కటి. ఈవర్ష చక్రముని మృతినహమము ఏ చోటికి పోయినదో, చిత్రింపుడు. జన్మచక్రములో కేతువు, అనివాస సహమము, చిరిత్ర పునర్జన్మ సహమము జట్టకల్లుకొని యున్న చోటికి, పేరంటమునకు వీరిచియుండినట్లుగా వార్షికమృతి సహమము సిద్ధము కావలయునా? ఈ సంతకృతములో ఆ ఫలము జరుగవలెనని నూచన ఇది. జన్మకాలమృత్యు (అప్తము) భావాధిపతి కుజునిమీదికి వర్షలగ్నము. వర్షలగ్నాధిపతి బుధుడు వక్రియగు

ఆ వర్ష జాతక మిదే.

తేదీ 7.9.1951 11-11'-43" p. m. (I S T)

రా 9-88	కు 18-18 (క)	I 4-57
	(సాయం) వర్ష జాతకము — 1951	వ 18-1 కు 12-58 య 20-18
చం 0-54	మృత్యు 8-18	శ 2-50 ఇ 18-0 బ 1-59 (ప) క 7.48 (చ) త 9-33 ఠ 14.16-27 V 27-36

టచే, అప్తము భావమును విశ్చించుచున్నాడు. ఈ యోగములకు వ్యాఖ్యాన మవవసర మనుకొంగును. లగ్నాధిపతియగు బుధుని లేజన్మను కేంద్రవృద్ధిచే చంద్రుడు గ్రహించి మృత్యు భావాధిపతియగు శనికి అందిచ్చుచున్నాడు. ఇది సహా మరణాదకము కాని, దీనిలో ఒక వైశిష్ట్య మున్నది. బుధుని (జాతకురాలి) లేజన్మను (అత్తిను) గ్రహించి చంద్రుడు (నూత్ని దేహము) శనికి చేర వేయుటే ఇది. జాతకమున పంచ మాధిపతి (భౌతికభార్య) శని. వర్ష జాతకములో శని పంచమమునదేయున్నాడు. లలితాబాయి అత్తి ఈ వర్షములో వదిలెగర్చుమును చేరు ననుటకు ఈ నూచన చాలదా? గ్రహములు ఇంకెట్లు నూచించగలవు?

పోదెందు మృతి దినమునకు దిన జాతక మిది చూతుడు:

[చక్రము-మా. ప్రక్కచేదీలో]

(*) శ్రీ కాంతిదేవి జాతకములో ఈ సహమము మేషరాశిలో 5°-54'లో నున్నది. ఆధాన చక్రమునకు, పునర్జన్మ జాతకమునో, దీనికిగల సంబంధము వనువదులు చూపగలరు. ఇది చలించి పంచమాధిపతి చంద్రుని చేరుకొన్నపుడే పునర్జన్మము. వ్యాసములో పారబ్రాహ్మణ ఇది వదలుట. శ్రీమంతెరుని మనవి.

శేది 6.6-1962

6.43-28 Am (1 s t)

X 16-28	ను 8-59	కు 11-21 బు 18-42 ర 15-16-27 1 25-24
రా 25-6	(సాయన) — దిన జాతకము — మృతినవము —	క 12-29 యను 19-25 శ 25-6
VIII 22-25	కు 1-14 (క) ర 16-28	శ 8-12 (వ) ఇ 19-5 (వ) V 19-27
		సంకల్ప 0-52

ఈ చిత్రమందు సయితము కనిపిస్తాయను పంచమభావమందే (ప్రాత్యభార్య, పునర్జన్మము) నిలుచుట మన దోహదకు గొప్పచేయూతకాదా? దిన జాతకములో సంకల్ప సహాయము వర్తలగ్నాధిపతి బుధుని పై నిలిచి జన్మకులాని (మృత్యుభావాధిపతి) కేంద్ర చేసే అభిలషించుచుండుట గమనించినచో, పై దోహ విరాధార మవకాలము. దినలగ్నాధిపతి ఎవ బుధుడే (జన్మలగ్నాధిపతి). ఆత్మకారకుడగు రవితో చేరి ఈ బుధుడు లగ్నమందే యుండగా, పంచమ (పునర్జన్మ) భావాధిపతి శుక్రుడు వీరి సంయోగమునే అభిలషించుచుండుట చిత్రమకదా? మహామాయాని ఇంద్రుడు పంచమభావించుచున్నచే నిలిచి యున్నాడు. ఇతనికి యముడు ఆ ప్రమిత్రుడయినాడు. (ఆర్థికము). వదినే దేహతత్త్వములో, ఏ ఇంద్ర జాల ప్రభావమో కాని, వైద్యులు ఆర్థ్యవధు నట్లుగా, గర్భధారణ తమమరు మార్పువచ్చుట ఈ ఇంద్రుని ప్రభావము. ఆవాటిమండియే ఆమె గర్భ కోశము పెరుగుచు సక్రమస్థితికి రా నారంభించె నేమా? దినలగ్నము చరితాశాసనముపై నిలిచి, అవసానకాలమున జాతికురారి అకలెన్సి, తెలుపు చున్నది. కేరత్యాగము చేసి, ప్రవాహికి సంతానముగా తానే మరల జనించుకొరిగితో ఆ తపస్విని స్వచ్ఛంద మరణమున సంపాదించుకొనుట

స్వచ్ఛనురుదవలేదా? ఇంతకీ ఆమెకు కలదా, అని శంకించగలమా? "ఎండిలో, మహానభావులు!"

మృతిదినమునకు దైనిక జాతకమును పాధించి నచో, దైనిక చతుర్థము కన్యా రాశిలో 18° వ భాగకు వచ్చుచున్నది. అవగా జన్మలగ్నాధిపతి పైన (బుధుని పైన) పాతాళ కేంద్రము ఆ వాహనమైన దినుట! దైనిక లగ్నమున్నచో, చరితాశాసనసహాయముల (మిథునము 26° వ భాగ) పైన నే. ఇక దైనిక మృత్యు (అప్తము) భావము (మకరరాశి 24° వ భాగ) ఇంద్రుని పనుని ప్రక వేళ్ళు లోనైంది. ఆసాధారణ మగు ఆదర్శ సాధనమునకై (ఇంద్రుడు XI లో) భగవద్ద్యోగ యోగముతో మనోలయమును పాధించి ఆసాధ్యలలామ దేహ త్యాగముచేసి దినుట కిది సాక్ష్యము!

మరియుక్క తార్కాణ. మరల దినము నాటికి చరిత వార్షిక కేంద్రస్థితి ఇది:—

(1) చరిత వార్షిక చతుర్థము: — కర్కాటక ములో 29°.

చరితదినకేంద్రమందే, జన్మరవినుండి అర్ధకేంద్ర ద్విషిలో గంధసంధిలో ఈ కేంద్ర మున్నది. ప్రయత్ని పూర్వకమున దేహత్యాగము అనుట.

(11) చరిత వార్షిక లగ్నము: — 8½° కృష భము.

తార్కాళిక బృహస్పతిపైన నిలిచి ఈ లగ్నము జాతికురారి పరిశుద్ధ భావమును మూచించగలదు. మరియు ఈ లగ్నమునకు అప్తమాధిపతియగు గురువు తోడి సంయోగము పరిస్థితికి ఎంతో తగియున్నది.

దేహపరిత్యాగ తీగమున (1.40 AM) బొంబాయి నగరమున పూర్వ దిశాపరిజయలో మేష రాశి 1° వ భాగ ఉదయమగుచుండింది. జన్మకాల ములో అప్తము భావాధిపత్యముగల కులానిక ఇష్టమగు లగ్నాప్తమాధిపత్యములు రెండును సంక్రమించినవి కదా? ఇట్టి కులా దా తీగమున నికరముగా అప్తము భావ బిందువందే నిలుచుట, కాలార్థికప్రవృత్తి లలాదిలాసము కాక మరి ఏమి? ప్రకృతి విషయము పునర్జన్మము కదా? అవసాన తీగ మున పంచమ (పునర్జన్మ) భావాధిపతి రవి. ఈ రవి (ఆర్థ్య) మిథునము 16° లో నున్నప్పుడు దేహ త్యాగము! పునర్జన్మకథ సర్వమైనచో, ఈ రవిభావ

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ జాతకము

మనకు గొప్ప విజయదాసప్రభువలయును కదా! వరు వరులు ఓషికపట్టి పరికిలించెదరు గాక. ఈ కథను విచారి లలిత జాతకము గ్రహపరచగలదా? చూతము.

మాతృగర్భమునుండి శిశువు చికిత్సతో శిశువు నిలికితీయబడిన కాలము 8-24 Am (I S T) అని వింటిమి. గర్భమునుండి వెలువడిన తరువాతి శిశువునకు ఉచ్ఛ్వాస నివ్యాసములు ఏక్షణమున ఆరంభమవునో, ఆక్షణమే మన కిదట ముఖ్యము. శిశువుచికిత్స ఎంత కాలము జరిగినో, శిశువునకు మొదటి ఊపిరి ఆడిన దెప్పడో, ఏక్షణమును జన్మకాలముగా నుద్దించినో, మనమెరుగము. ఆ ధావకాలపద్ధతి మనయోగించినచో, జన్మకాలము 8-37'-31" Am (I S T) అని ఎర్పవ గలదు. అదిగా ఉపదిష్టకాలమునకు 18 నిమిషముల తగువారి అమట. శిశువుచికిత్సతో శిశువు గొదరించిన కాలము జన్మకాలముగా నుద్దించియుండును. తరువాతి ఈ కృత్రిమ ప్రసవ కార్యకలాపము పూర్తిగా నుగిసి శిశువు తన ప్రత్యేక జీవితము వారంభించుటకు అంత కాలము పట్టెను కాబోలు."

సాధించిన ఆధావకాలపు చక్రమిది: కేసీ: 28-1-1953 రాత్రి 2.48-58 Am (I S T)

ను 19-50 కు 18-4 X 5-9		ఉ 11-82 చ 17-28	I 16-27
రా 12-58 IX 8-55 ర 3-5	(సాయనము) — ఆధావకాల కుండిలి		ఉ 15-47
బు 26-4	—		కే 12-58 య 21-31
		ప్రసవ 1-55 V 8-55 ఇ 28-53 క 27-10	

జన్మకాలములో పంచమభావమందు నిలిచి ఈ వాటకమునకు నూత్రిధాతుడుగ తరుణమహాయోగ దున్నాడుకదా? సాక్షాత్తుగా అరిగిపోయిన ఆధావ లగ్నాధిపతియన బుధుడు మౌనమై, పునర్జన్మమునకు

నాందీప్రస్తావన చేయుచున్నాడు! ఈ చక్రములో పంచమ (పునర్జన్మ) భావాధిపతి కుక్రువి చూడుడు. మహా రేఖస్వయ్య రవికి 47° భాగలయూరములో, మాన రాశిలో ఉచ్ఛగతుడై, జన్మ పత్రముభావ లింగువుపై నున్నాడు. జన్మలగ్నము అస్తమించి, పునర్జన్మ మారం భించుటకు నూచన.

ఈ దినమునకు దైవికలగ్నము మకరరాశిలో 26°వ భాగకు వచ్చుచున్నది కనుగొన్నచో చనువుగా లాభిర్యమగుచులు కాకమానరు. జన్మతరుణుడు, ఆధావలగ్నాధిపతి బుధుడు సహా, ఉచ్ఛ్వాసమిదే! పునర్జన్మము పత్రిమరి దైవికలగ్నము దండోరా చేయు చున్నది.

ఈ దినమునకే దినజాతకమును గుణించితిమిని, దివలగ్నము (కన్యారాశిలో 17°-44') జన్మ బుధునిపై నుండిగలదు. పంచమభావము (మకరము 18°-0') చరితి గురువు (వశురూపిణి) నుండియు, చరిత శని (పంచమాధిపతినుండియు, శుభదృష్టిలోనుండి, పునర్జన్మ కథ ఆరంభమైన దనుచుండిగా, మూలరాశిలోనున్న ఆధావకాలపు మకరము ఆ పంచమభావ లింగువునకు నికరముగా అర్థకోణ శుభదృష్టిలోనుండి, వైద్యకాలలో శిశువుచికిత్స అవసరమని ఎంత రమ్యముగా నూచన చేయుచున్నాడో, చిక్కింపును.

మరణకాల ఊణమున పునర్జన్మ (పంచమ) భావాధిపతి రవి మిథునరాశి 16° వ భాగలోనుండె విని కనుగొనియుంటిమి కదా? ఆ విశిష్టభాగయే ఆధావ లగ్నమునకు వింతికాదా? ఇంతకంటే సాక్ష్యమా?

41 సంవత్సరపు (1951) వర్షజాతకము అవసా నమును నూచించెను. 42వ వార్షిక చక్రము (1952) పునర్జన్మమునకు అంకురార్పణము జరుగుట నూచించ గలదా? ఆ చక్రమిది.

[చక్రము-యా. ప్రక్కపేజీలో]
ఇప్పుడు పంచమాధిపతియను (పునర్జన్మము, పంతా నము) గురువుపారికి తచ్చినది. ఈ గురువు, పునర్జన్మ సహాయమునకు కోణములో జన్మకేవిమిదనే ఆవా పావమైనాడు. జన్మకాలపు ప్రజాతతి (V) భావాధి పతితో సంయోగమయి! పునర్జన్మసహాయ మున్నచో, జన్మపంచమభావలింగువునకి చేరుకొన్నది. ఆధావ సహాయనా, వర్షలగ్నమునే ఆక్రమించినది. వర్ష

శేదీ 6.9-52

4 47-20 Am (IST)

	చ 28-8	సు 20-58 X 22-32	
కా 20-15	(సామంతు)		వ 17-38
	—		కే 20-15
పునర్వస్థ	కృ. జాతకము		య 21-58
20-18	(1952)		I 22-5
			ఆధా 21-15
			య 29-4
V 22-28		కు 4-28	
కు 6-15		శ 18-58	రి 14-16-27
		ఇ 20-7	

లగ్నాధిపతి రవి (ఆత్మ) పునర్వస్థవిహమములతో, పునర్వస్థభావాధిపతి నురువుతో, ఇతికాలయోగము చేయుచున్నాడు. ప్రకృత సమస్తాపూర్తికి ఇది చాలవా?

వర్ష లగ్నాధిపతి రవి పునర్వస్థవిహమము నెవ్వగు చేరుకోగలడో, చూచుము.

సహమ ముదయించు వాత్సత్రి	గ. ని.
కాలము (బొంబాయి)	= 13.59
రవిస్తానము ఉదయమున వాత్సత్రి	
కాలము	= 4.52
	—
భేదము	= 9.7
వర్షారంభమునాటి వాత్సత్రి	
కాలభక్తి	= 11.2
	—
మొత్తము	20.9

ఈ వాత్సత్రికాలభక్తి వికరముగా 29-1-1958 నాటికి అది పాఠకముచోగియులు 'ఎఫ్ మెరిస్సు'లో చూపగలదు. ఆధాన దినమిది!

శ్రీ లలితాబాయి జాతకములో భార్య భార్య స్థానమునది వరుణునియొక్కయు, తిస్సంతా (IX) స్థానాధిపతి కుంభమియొక్కయు కుంభ త్రికోణపుష్టి వృషధరాశిలో 25° లో నున్నదికదా? వార్షిక పంచమ

భావము ఆ 25° భాగకు చేరుకోగల దినము ఫలప్రద ముగా నుండవలయును.

	గ. ని.
వృషధాని 25° భాగ ఉదయమున	
వాత్సత్రి కాలము	= 21.4
వర్ష పంచమ భావరంగువు ఉదయించు వాత్సత్రికాలము	= 11.57
	—
భేదము ...	= 9.7
వర్షారంభమునాటి వాత్సత్రికాలభక్తి	= 11.2
మొత్తము ...	= 20.9

ఈ ప్రయోగమునచో, 28.1.1958 వ శేదీ శీ చూపగలదు. చైవచిత్రము!

ఈ విధిర్వనములు చాలవనుకొందును. ఈ సాత్విక్యమును నిష్కృతిపాఠిద్వైత్ గమనింపఁగలిగి, శ్రీ సామంత్ గారి స్వప్నకథయు, అందరి విషయములు సహా, సత్యముగా నుండుక తీరింది దివ్యవరులు తీర్మానించగలరనుకొందును.

మెట్రిక ఇల్లు "తామరతంపరి" గా అభివృద్ధి నంది, పుట్టిక ఇల్లు నిష్పందితమగుట లలితాబాయి సహించలేకపోయింది. ఇది ఆమె వ్యవసయ. అన్నకు సంతానము కలుగవలెననియే ఆమె తిష్ఠస్సు చేసింది. ఈజన్మములో ఆ ఫలము కలుగింది లోచనా, అన్నకు సంతానముగా తానే పునర్వస్థము నేల ఎత్తి రాదను భావము ఆ తిష్ఠస్థితికి వచ్చింది. అంతటి స్వార్థ త్యాగిని ఆ సాధ్య. వావాటికి ఈ సంకల్పము దృఢమై స్థాయిగా భావమునకు వచ్చి, తిరీక ద్యావ ముతో ఆమె బేహ త్యాగముచేసెను. ఈ పరిస్థితులలో అట్టి పునర్వస్థమే ఆమెకు వలరాదు?

"యం యం వాపి, స్మృం వ భావం.
తిష్ఠజన్మంలే క శేఖరం;
తంతిమేవైతి, కాంలేయ,
సదా తిద్వాన భావితా."

(ధగవద్దీతి. అధ్యాత్మము 8)

అను శ్రీ కృష్ణ పరమాత్ముని మూర్తిమున కిది ఆమూల్యమున దృష్టాంత మునుకదా?

కాని, లలితా (సామంత్) కుమారి జాతకము మును తగిన సాత్విక్యము నియ్యవలదా? ఆ జాతకమునది-

శ్రీ లలితాదేవి పునర్జన్మ జాతకము

శేక్ 18-10-1958 8-87-31 A.m. (IST)

			సు 28-28
			IX 18-10 వ 28-0 శ 28-58
	(పాయపము) లలితా కుమారి జాతకము		X 18-89 య 24-88
గా 28-58 III 18-10			
ద 16-27	బు 11-48 I 17-28	ర 19-29 ఇ 28-28 శ 28-52	కు 17-52 సు 28-88

శ్రీ. శ్రీ. లలితాదేవి ఐది నెలకు మాతకుగా పునర్జన్మ స్వీకారమునకై దీక్షి విహించుట సర్వముయ్యై చేసి, ఈ క్రింది యోగములు కలకాలముకంటే వేరు మునుహూర్తిములు ఆమె కల్లు లభించగలదా? పూర్వ జన్మ పునర్జన్మ జాతకములను పోల్చి చూడుడు—

(1) లలితాదేవి జాతకములో పునర్జన్మ భావాధిపతి శనిచారములో ఆమె చరితలన్న స్థానము వే చెరుచున్నాడు;

(2) పునర్జన్మ భావములో నున్న విరుణుకు చారములో లాభి భావమందలి ఇంద్రుని చేరుచున్నాడు;

(3) జ్యేష్ఠ (భార్య (XI) సంశాస స్థానమునకు (III) అధిపతి కుజుడు జన్మ లగ్నాధిపతియగు బుధునిపై ఆవాహన ముగుట ఆనాడే;

(4) జన్మ ర్మిశీయంలో నుండిన నురుపు చారములో చరితాకాసహమముపైకి వచ్చుట అప్రతే;

(5) జన్మ ర్మిశీయ భావమందున్న చరిత నురు స్థానమందే కుమారి లలిత జన్మలగ్నము ఏర్పడుట.

ఈ యోగములకు వ్యాఖ్యానమేల?

ఆధాన చంద్రస్థానము కృత్తిధియలో 17°-28' కదా? ఆకా సహమమునకు సంబంధాధిపతికి మర్మిరించువే అది. కుమారి లలిత జన్మలగ్నము అచటికే వచ్చి యుండరాదా? అవలయును.

పరే కాని, ఆ భాగ యనుజన్మము రిచ్చి యుండును. మాతకుగా జన్మించగలె వనియే లలితాదేవి సంకల్పము. అన్న స్వర్ణములో ఆ మాటే చెప్పినదామె. పుత్రుడుగా పుట్టక పుత్రికాత్వమును ఆమె విల కోరినో. చెప్పాలము. కారణమేమైనా, ఆమె కోరినది స్త్రీ జన్మముగుటచే, ఆధాన చంద్రసప్తము. స్థానమే (అది స్త్రీలింగభాగ) జన్మలగ్నము కౌవలనీ వచ్చినది.

నివను భావము పూర్వజన్మమును నూచించుచు గదా? కుమారి లలిత జాతకములో వరమాధిపతి చంద్రుడు లలితాదేవి అవహానకాలపు రవికి నేగుగా ఎరుటినుండుట కాకతాళీయముకాదు. మేవర్తియై తెలుపునది వ్యాధిభావము. దాని అధిపతి కుక్రుడు లలితాదేవి జాతకమందలి పునర్జన్మ సహమముపై నుండుట దైకచ్చిరియు. లగ్నాధిపతి కుజుడు మేవర్తి జాతకములోని లగ్నాధిపతియైనవే అన్నాడుగదా? దీని అర్థము స్పష్టమే. ఇది అన్నియు ప్రకంఠలో

భారతి సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు

4 వ కవరు పేజీ కావాలి కంట్టాట్లు
2 లేక 8 రంపులు రు. 125/- రు. 100/-
2 లేక 8 వ కవరు పేజీ

ఒకే (ఐదుపు) రంపు 90/- 75/-

లోపరి పేజీలు

పూరి పేజీ 70/- 60/-
అర్ధ పేజీ 35/- 30/-
పాపు పేజీ 20/- 15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

పంలివకు విరుపగా 12 ప్రకటనలు చేయు వారికి కంట్టాట్లు రేట్లు వర్తింతును.

*కవులు, కళాకారులు, రచయిగాలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంచితే లేవకు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడును.

మేనేజరు, భారతి,

మద్రాసు-1.

మన్న కథతో ఎంతో సహృదయరంజకముగా ఆడుకున్నది.

— కుమారి జన్మదినమునకు లలితాదేవి జాతకము వనంపరించి దైవికజాతకమును గుణించినతో, వచ్చు కేంద్రము లీది:

దైవిక దశమము:—28½° కర్కాటకము.

దైవిక లగ్నము:— 24° శుభ. దశమకేంద్రము జన్మకాలపు ఇంగ్లనునిపై మన్న తత్కాలిక వగులు నితో సంయోగము. ఇక లగ్నము, చరితరవిదాన నిలిచియున్న ఇంగ్లనుని సంయోగము! ఇందా వగులుల వాగ్దానము ఫలించుట అని మూలం.

పూర్వజన్మ జాతకశక్తి బీజహావనముతో చే నశించక పువర్ణము వచ్చుచున్న వ్యాప్తిలోనుండునని వర్ణి జాతక, దైవిక జాతకములు సుఖపరచుచున్నది. ఇంతే కాదు. లలితాదేవి చరితరంగ్రహము చరితరనిఁ జిత్త శోధన చేసినామనగా, హావనము నశ్యమ కదా? ఆచంద్రుడే జన్మనిఁజి (వదిలెను) నిండు కోణవృత్తికి రాగా, ఆధానము జరిగెను. తరువాతి, ఆ చంద్రుడు అట్లే చరించి ఆధాన చక్రమందలి ప్రవహ సహాయమునకుకొని జన్మ

కుజుని (లికోణ దృష్టిని సంపాదించినప్పుడే పువర్ణ వృత్తిము! అదియు శస్త్రచికిత్స (కుజుని) మూలము గ నే. ఈ నిదర్శకములను తోసిపుచ్చగలమా?

మిథునిరాశి 16° లో రవి యుండునా లలితాదేవి జేహత్యాయము. ఆ భాగలో లగ్నము వచ్చినపుడే ఆ ధానము. దానికి వికరముగా సమవిధకములో చంద్రుడు వచ్చు పుడే కుమారి లలిత జననము! పూర్వజన్మ పువర్ణ వృత్తిములకు గల అరివాభావ సంబంధమును ఈ యోగ ములు తెలుపజాలవా?

వ్యాసము పెరిగింది. ఇక్కడికి చాలించును. అది గిని తోడినే వలసిన జాతక పానుగిని దినుతో ఇచ్చి (శి దాక్షరు శిశిర అక్షోంగి, ఆర్. జి. పానుంతే దాక్షరు వి. యం. భిచ్ గాన్లు శాస్త్రపరిశోధనమునకు ఎంతో ఉపకరించివాను. జాతక కృత్రిజము.

కుమారి లలితకు దీర్ఘాయురారోగ్య భాగ్యములు సర్వకృతుడు అనుకొందుగాక.

“అపరిమితాశి శాస్త్రానిఁ;
దివాదానీషు కేవలం,
ప్రతిగ్రహం శ్యాతీదం శాస్త్రం,
చంద్రారక్క యుగి హక్షిణా.”

ము గి ం పు లే దు

శ్రీ వి. కృష్ణరావు

* గతనందికతరువాయి *

నేను ఇంటికి వచ్చాను. సత్యానికి చూట ఇచ్చాను. కాని, ఇప్పటి కప్పుడే ఎక్కడికి మార్పు? ఎవ్వరు మూతం అదనీస్తారు? ఏం చెయ్యను? కాకుంథిలంకో ఆలోచించడానికీ కాకుంథిలంకు ఏమిషయమూ అర్థం కాదు. అంతా కొత్తి. ఎందుకో కాకుంథిలంకురుంచి ఆలోచిస్తే కాకుంథిలంకు అన్యాయం జరుగుతుందా? అనిపించింది. కాకుంథిలంను అవస్థపెట్టడానికీ ఏమిట రాలేదుకదా?

నేను అప్పటికప్పుడు వెంటనే వాచిలాలతారగా రింటికి వెళ్ళాను. అయిన అడుగుమీద కూర్చున్నాను. రమ్మన్నాడు. నాకు వెంటనే ఒక అయిదవం నన్ను చిందరవందర చేసింది. నేను ఇలా సత్యం చూపున్నాడంటే, తన ఇంట్లో ఉండమంటారు. అయినపు లేని పోని అవస్థ తెచ్చి పెట్టినవాడిని అవుతాను. ఈమిషయం ఆలోచించగానే, నేను ఆయనతో ఈమిషయం నిష్పదలచుకోలేదు.

నేను ఆకలునూ ఈకలునూ చెప్పి వెనుకకు వచ్చేయబోయాను. వెనుక్కురులిన నన్ను పిలిచి...

"ఇరుగో చూడు. సత్యం నిన్ను కలుసుకున్నాడా?"

నేను ఆశ్చర్యపోయాను. సత్యం నన్ను కలుసుకోవ్వ సంగతి ఈయన కలా తెలుసు? నేను ఆయనదిగ్గర అర్థం అడవానికి పాపమిందిలేను.

"అవును. ఇప్పుడే కలుసుకున్నాను."

"భారీ చేయమన్నాడా?"

నేను మరి ఆశ్చర్యపోయాను. అవును అన్నట్లు తల ఊపాను.

"నాకు తెలుసు. ఇంకా చాలామారం పోతుంది కష్టపూరం. ఊరంతా కట్టకట్టకుని నీమీద విరుచుకుపడతారు. ధైర్యం, సహనం నీకు ఇప్పుడు అవసరం. అవసరంగా ఆచేతనము."

నేను నింపాడిగా బాగా అన్నాను. "నీమీద ఇంతకు రెట్టింపుగా విరుచుకుపడ్డా నేను భారీయ చేయను. కాని కాకుంథిలం బాధపడుతుంది. నేను అనుకుంటాను; కాకుంథిలంకు అన్యాయం జరుగడంలేదు కదా?"

వాచిలాలతారగాను అన్నాను. "కాకుంథిలం చాలా మంచిపిల్లలాకపడుతోంది. నిన్ను అర్థం చేసుకోలేవంతటికి వెట్టిగోడని నేను అనుకోను. కర్తవ్యం ఆలోచించు."

"ఆలోచించడాని నేనుంది. ఇంక పదిగంటలలో భారీ చేయ్యాలి."

"చేయకపోతే...?" ఆయన కంఠం కఠినంగా ఉంది.

నేను నింపాడిగా, నిర్మయంగా అన్నాను. "చేసి తీరతాను. సత్యానికి చూటఇచ్చాను."

ఆయన మరి మాట్లాడలేదు. ఆయననూడా చూట అంటే వెనుక్కుతీసుకో నేమనిషి కాదు. కాస్తేపాగి... "నువ్వు భోజనం చేసిరా. మరేం భయంలేదులే."

నేను మెట్లుదిగి ఇంటికి వచ్చాను. మంచంమీది ఒదిగి అరచేతుల్లో తలపెట్టుకుని ఆలోచిస్తోంది కాకుంథిలం. "కాకుంథిలం" అన్నాను. కాకుంథిలం: "మీరా!" అని ఆశ్చర్యపోయింది.

"ఏం? అలాఉన్నావా?"

"ఏమీలేదు. ఊరికి నే!" అని లేచింది. నేను భోజనం చేయడానికీ కూర్చున్నాక అంది కాకుంథిలం.

"ఏమండీ! ముం చాడారామ చెడితే?"

నేను విస్తుబోయాను. ఎప్పుడూ ఆశ్చర్యపోవంతగా ఆశ్చర్యపోయాను. కాకుంథిలాన్ని చూపాను. కాకుంథిలం కళ్ళు ఆగ్రుహణతలయ్యాయి.

నేను బాగా అన్నాను. "నీకు తెలిసిందా? కాకుంథిలం!" నాకు నూడా ఏమిటైతరచింది. విస్తరి అదనీ వెళ్ళిపోయాను.

"నీకు తెలియకుండా ఉంచాలనుకున్నాను కాకుంథలం. కానీ..." కాకుంథలంను చూడలేక కూర్చుంటా! యాచూ అన్నాను. "ఎన్ను బాధపెకు కున్నాను". కాకుంథలం పెద్దపెట్టువ ఏడ్చింది. ఆ ఏడుపును భరించలేకపోయాను. ఏడుస్తూ అంది...

"మిమ్మల్ని అవదించేదు. మీరు మంచివారు. నా రాతే... ఎప్పుడూ ఇంతే. ఇది నాకు కొత్తకాదు." తిరిగి కళ్ళునీళ్ళు కుక్కుకుంది. నా హృదయం స్పందించింది. నా హృదయం చిల్లలుపడేలా ఏడ్చింది. నేను గిలగిలలాడాను. నాకు తలపగులకొట్టకొనాలనిపించింది, అస్థితిలో; ఏం చెయ్యలేక! నాది చెవ్రల్రకు అని పించింది. నన్ను చూస్తే నావరి తలుచేసుకొనేయూక, నన్ను నా ఎదురుకుండా నిలచి, తుపడిస్తున్నారే, చెక్కిరిస్తున్నారే! నాళ్ళకి జడుస్తున్నాంటే ఏదో ఒకయూల నాలో నిప్పిక్తువ ఉంది. అది నన్ను పూర్తిగా కైక్కినానట్టి చేస్తోంది!

"నువ్వు ఆలా ఏడుస్తే భరించలేను కాకుంథలం!" కాకుంథలం ఇంకా ఏడుస్తూనే ఉంది. నాకొట్ల పట్టుకుంది. కన్నీళ్ళతో అర్పించింది.

"క్షమించండి. మిమ్మల్ని బాధపెకుకున్నాను. ఇదంతా వాదేతప్పు. నన్ను గ్రామీణులలో దిగ చెల్లండి." నేను తొగిసలాడి పోయాను. కంపించాను. నాకు కోపం వచ్చింది. నాకళ్ళు ఎఱ్రతై ఉంటాయి. నివ్వలు చెలుగుకున్నట్లు వేడిగా ఉన్నాయి కళ్ళు. తొలిప్రజలనాద తగిలి కోపం వచ్చింది. ప్రతీకారం కోసం నాలో ఉన్న ప్రతీ చిన్న అణువు తనతనలాడుతోంది.

"కాకుంథలం. నువ్వు, నా కాకుంథలం! నీమీద తుగవాలనివ్వను. ఇనుగోయాను." విసురుగా, ఆవేళింగా నెళ్ళితోయాను. గోడకు డీకొని బోల్తాపడ్డాను. "ఏమండీ!" అంటూ నావుకే పెట్టింది కాకుంథలం. కాకుంథలం నా కళ్ళకు పెనవేసుకొంది.

"మీరేమీ ఇదవకండు. మీరేమీ ఇదవకండి." "కాదు. కాకుంథలం. నీకు తెలియదు." "కాదు. నామీద పట్టు," అంది కాకుంథలం. నాకు సంకల్పమే వేసింది.

"అవును. ఎందుకో అనిపిస్తోంది నాకు. నేను కైగిని కోల్పోయాను. నేనంటే ఉక్కిరి చిక్కిరి

అయ్యే యూక నన్ను ఆకీస్తోంది. వస్తాను. నీ సంకల్పం మరిచిపోను!"

ఆ కటిక వీకటిలో బాధగా వదిలాల తాత గారింటిపైపు బయలుదేరాను. నేను ఎంతగానో ఊర్చిస్తున్నాను. నాకు నేను మీవంగా బ్రతికినా, అనవసరంగా, నాకు తెలుసుకుంతవరకూ, నేను ఎవరినీఊర్చి చెల్లలేదు. కలిపమైన మాట అని ఎవరి మనస్సు నొప్పించలేదు. ఎందుకు నాపై వీళ్ళ ఆకారగర్వమో? పో? నా గోడకు చే పడుతోంటే... అది ఇంకొకరి కొండ మాల్పవ మవుతుందా? నేనే తిప్పుచేసిపట్టు బాధ పడ్డాను. నా పరిస్థితి తెలుసుండీ, ఎందుకు ఈ తెవద చెట్టుకోవడం? ప్రతిహాసపుడెలాగే, నాకు కొక్కలు ఉంటాయి. కానీ నాలంటి వాడికి అవి పనికిరావని నేను తెలుసుకున్నాను. నేనుకోరే, ప్రతివిషయమూ వస్తువా, మిక్కిలి వింతగానూ, బరి తెగించిపట్టిది గానూ ఉంటుంది మిగతావారికి! అనవసరంగా కాకుంథలకు బాధ కలిస్తున్నాను. చిన్నప్పటినుంచీ, ఏదోకచ్చపసి, చివరికి, ఒక ముసలావిడ అపరాధో ముఖంగా కాలక్షేపం చేస్తున్న కాకుంథలంను పెద్ద ప్రయోజనకుడిలా తీసుకు వచ్చాను. కాకుంథలంను ఎలా తొరడించాలి? ఇంకా కాకుంథలం మంచిది. ఎంతో సహనంకలది. లేకపోతే, ఇంకా దుర్బరంగా ఉండేది. కానీ తుగకాలం అనే మంచదనుకున్నాను. ఈ మానసిక సంతోధికంపై ఆకారీరకవ్యభే నయం. కాకుంథలం సహనము, మంచి తనము నన్ను తుగ.తుగమూ బాధ పెకుకున్నాయి.

నన్ను, కాకుంథలాన్ని కేంద్రంలో పెట్టి తొల్ల ఉన్న జనం యావన్నంది పరిధిమీదనుంచొని రాళ్ళు విసురుతున్నట్లు అనిపించింది. నాకు మళ్ళీ తిరిగి ఆవేళించిచ్చింది. తొల్ల జనానికి తగినసమాధానం చెప్పితీర తాను! ఇలా ఈ మాట అనుకుంటూంటే నాకీరం అంతా వేడితో భుగభుగమంది. నేనంటే ఏమిటో నాళ్ళకు తెలియాలి!

చెవక ఒక భీకరకంఠం భయం గొలిపేలా నవ్వుతోంది. ఆకంఠం బద్దలయి నవ్వుతోంది. నవ్వు అది అంది "తొల్ల జనానికి నీవు సమాధానం చెప్పబోయి, నీకు నీవు సమాధానం తెప్పకుంటావు."—చెమట చిందువులు నుదుటి నుంచా అలుముకున్నాయి. గొప్ప తగిలి తోల్లా పడబోయాను. వారిలో సత్యం కనపడ్డాను.

సత్యంతో అన్నాను, చాలా నిశ్చయంగా. "నేను ఇచ్చాను" భారీచేయను. సత్యం కలవరపడ్డాడు. "ఎలా? వారందరితో చెప్పి సమాధాన పరిచావే!" నాకు కోపం వచ్చింది. నేను అన్నాను. "ఏం, సమాధాన పరచక పోలే. ఉరిపోసుకుంటారా?" సత్యానికి తెలుసు వారెదాఖా! నేను నేనుగా ఉంటే ధియంలేదు. కాని నాకోసం తీరు ఏదాత్రం మారినా కష్టమవుతుంది. సత్యం అన్నాడు నింపాదిగా, వసులేగా!

"చాలా కష్టం. నువ్వు భారీచేసి తీరాలి! నీకు గడ్డులు ఇచ్చిందినుకు నన్ను పలుకుతూ నాలుగు మాటలు అన్నాను. రేడియో వివరానికి కోసా తచ్చే నుకు మూర్తి, వాసుమూర్తి, విష్ణుకృష్ణ, కృష్ణ సోమయాజులు ఇందుకే రావడంలేదుట! వారెలాసి సుధియత్యం గారు సరేపరి. మనస్సునాం మీద గౌరవ ముంచి నువ్వు భారీచేస్తా వనుకుంటాను."

"మనస్సునాం మీద నీకు గౌరవముంటే నువ్వు వాళ్ళిరి ఎందుకు ఖండించలేవు? ప్రజాసేవకుడవు అని చెప్పాను నే నీవు అక్కర్లే అని ఎందుకు అరికట్ట ప్రయత్నించవు?" సత్యం ఇక్కడ వచ్చాడు. నాకు లం తిరిగింది వాడి వికారానికి. వాడు వివేచిని నోక్క నోక్క అన్నాడు "అక్కర్లే...అక్కర్లే!!" తిరిగి వచ్చాడు 'ఎంత విచ్చివాడివిరా' అన్నట్లు! మళ్ళీ మొదలు పెట్టాడు.

"నువ్వంటి అమానుకుడివిరా! వాళ్ళిది అక్కర్లే కావచ్చు. ధర్మం, వ్యాయం నీవైతే ఉండవచ్చు. వాళ్ళు నీకు తిలపెట్టింది అవ్యాయం కావచ్చు. కాని వాళ్ళిది వచ్చున నేను, వాళ్ళిది అది రాన్ని అశించిన నేను, వాళ్ళిది అక్కర్లేమైనా, అవ్యాయమైనా, వాళ్ళిదివేలో నే ఉండాలి. ఇది తప్పనిసరి. రాజకీయ లోకమడు, విద్యో ధర్మం అంటూ, ప్రజాసేవయే తన పరమాధిగ అంటూ, పతితోధారమకు, దీవజన బాంధవులుంటి వరాలు లోలించుకోవడం కోసం, ...ఒక్కడికోసం, పదిమంది సహాయాన్ని, బలాన్ని త్యాగంచేసుకోలేదు. ఇంకా చెబుతాను, ఇది పూర్తిగా నామాట. నాకు అనిపిస్తున్నా లేవు. రాజకీయం, జాలాయివాడి కడంట్టి ఉద్యోగం అన్న నాకు వర్తిస్తుంది. అనిపిస్తున్నా లేవు. పలుకుబడి లేదు. చివరపు లేదు. ఉద్యోగంలేదు, నేనుబ్రతికాలి. పిల్లల్ని

బోషించాలి. ఎలాబోషించను. కూలి చేయలే ను పరువుగా బ్రతికాలి. ఏం చేయకుంటావ్? అంచేత రాజకీయాన్ని ప్రజాసేవకైగా, ఒక ఉద్యోగంగా, బ్రతుకు తెలుపుగా తీసుకున్నాను. ఎవరైనా ఏంచేస్తున్నారంటే ప్రసిడెంట్ అంటాను. పోలే...ఇప్పుటి విషయం. నువ్వు వళ్ళిసంటే నే చేసే జీవితంలేదు. చెబుతాను. నీ సంగతి నాకు తెలుసు. నీతో కొత్త పక్షం నాకేర్పడలేదు. అలాగని వాతలన నీవు ఏర్పడైన సహాయం పొందలేవు. నేను పదిమంది చేతుల్లోని ఆట వస్తువువి. పదిమందికీ ఇచ్చమైన ఆట ఆడాలి. వాళ్ళిరి కర్వించాలి. వర్వించాలి. ఏగానికి ఆడిన ఆగాలి. "అన్ని బొమ్మలకంటే ఈ బొమ్మ మంచిదనిపించు కోవాలి." అదే నా జీవితకళయం. అవుతే నాకు మంచి ధివచ్చుతు ఉంది.

నువ్వు వాడుండి ఏర్పడైన సహాయమా ఆశించకు. నాకు సహాయం చేయలేకపోయినా, నీసహాయాన్ని నేనుకోరతాను. నేనున్న పరిస్థితి అట్టిది. నేను నీకు మంచిరసం చూపకపోయినా, నీమంచిరసం నాకు కావాలి. నా రాజకీయపు ఉద్యోగం అట్టిది. వాళ్ళుంటి పట్టింపులు లేవు. పట్టింపులుంటే నాకు కుదరదు. నీకు సహాయం ఏర్పడగానూ చేయలేదని నాకు తెలుసుండే, నిన్ను నాకు సహాయం చేయవలసిందిగా కోరతాను. నువ్వుచేస్తావనికూడా తెలుసు. నువ్వు ఉదారుడివి. చివరన ఒక పేరుకక్క చెబుతాను. అది వింటావని నేను అనుకుంటాను. నువ్వు చేవు ఉదయానికి ఇల్లు భారీచేయకపోలే నాఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇస్తాను."

వాడు చెబుతున్నంతినీతూ విన్నాను. వాడు చెప్పినదింతా నిజమనిపించింది. వాడు ఏమీచేయలేదు. ఏమీచేయలేని అసమర్థుడు. మిరిపంద. కాని చిత్రం! వాడు అసమర్థుడని చెప్పకోగలిగే సమర్థుడు. మిరిపందను అని పైకి బాహుళంగా చెప్పగలిగే ధైర్య వంతుడు. ఓటిమిది మొదటే అంగీరించి, ఎదురు పందం చేయక, చివరకు, గలుపును తివడిగా చేసుకోనే రాజకీయ లోకమడు. అవసరమైవేలోల ఏపలుకుకు ఆ పలుకును చెప్పగలిగే చిలకనోటివి కలిగి అందరిదిగ్గరా "తిలలో వారిక" అనిపించుకోగలిగే రాజకీయ రుతుడు. సత్యం చివ్వుప్పటినుంచీ అంతే. స్వలాభాపేక్షను అడుగడుగునా ప్రదర్శిస్తాడు.

చావితై తప్పి పొందుతాడు. ఇప్పుడు దరిం లేకం, చతురత, విరాడంబరత, పరాకాష్ఠను అందుకున్నాయి. చివరక వాడి రెండుచేతులూ పుచ్చుకొని అన్నాను.

“నిన్నీ మీ అవలేను. నాన్నీహం నీకప్పుడూ ఉంటుంది. నీకు అడ్డురాను. పదిమందిచేత బ్రాహ్మ అనిపించుకో! నేను అలానే భావించేస్తాను” అన్నాను. నేను రెండు ఆడుగులు ముందుకు వేసి, ఆగి, సత్యాన్ని పిలచి అన్నాను.

“ఒరేసరియిం... నువ్వొంకా మంచివాడివిరా తాత. నానామాను అదీ బయట పారేయి; శత్రు. నిన్ను నేనేమీ అవను. పన్ను నానామాటలు కూడా అను.”

సరియిం భిన్నుడియ్యాడు. చాలా బాధపడ్డాడు. “నీకు బాధపెట్టడం సరదా అయితే ఏదీపించు. నిన్ను ఏమీ చేయలేను, అవలేను కాబట్టి రాజీవామా ఇస్తానంటుంటు.” నేనుకూడా వాడి మాటలకు కరిగి పోయాను. వాడి నీవు తట్టాను. “నీకు మంచి ధివి వ్యక్తు ఉన్నదన్నట్టే.”

వావిలాల తతగారింటికి వచ్చాను. ఆయన ఇంకా మెలకువగా ఉన్నాడు. విధిఅరుగుమీదమంచం మీద పడుకోన్నాడు. నేను వెళ్ళగానే ఆయన లేచి కూర్చున్నాడు. ఎన్నుకూడా ఆయనప్రక్కనే కూర్చో వలసివడిగా బలవంతంచేశాడు. కూర్చున్నాను. కూర్చో గానే, ఒక్కమాట ... “నువ్వెందుకు మీ పొలంలో ఉండినాడను.”

“పొలంలోవా!?”

“అవును. ఏం ఆమెరకచేలో పాక ఉందిగా. అది కుగ్రంించేయించి ఎందుకు ఉండనూడదు. అంతా పొగుచేసి ఊరికి ఖర్చాంసుకూడా ఉండదుకదా! నాఇంట్లో మీరుంటే నాకు అభ్యంతరంలేదు. కాని మీరుండరు. ఉండలేరనీ తెలుసు ... నైగా ఆక్కడ ఉండినంలో నీవు ఇంతకన్నా ఎక్కువ కుఖపడ్డం ఒకటి ... నైగా భాగంగా ఉన్నావు. ఏదైనా పని ఉందాలి, చూడు, మనిషికి. వ్యవసాయం అంటే ఏమిటో ముందు కాస్త తెలుసుకుంటే... తర్వాత అది ఉపయోగపడవచ్చు.”

నాకు వావిలాలతతగారు మంచివారకాకుండా ఎంత తెలివైనవారయినదీ చోదపడింది. సున్నితంగా

తెలుసంలో అయినే నేర్పరి. ఆయనమాటల్లో ఎంతో భావం ఉంది.

“తతగారు ... మీరుగలం ఎలా తీర్చుకోమ? ఒకనిర్ణయం, ఒక తెన్ను లేకుండా తిరుగుతున్న నాకు రూపురేఖలు దిద్దుతున్నాను. మీ కింకంగా కృతజ్ఞత చెప్పకోవాలో తెలియకుండా వుంది” అన్నాను.

ఆయన సప్రశ్నకూ అన్నాడు. “ఎంత అమామ కుడివి బాబూ! నేచేసిం దేమంది? పోయి రానున్న ను పాక అదీ కుగ్రంించేయమను; కావలసివస్తే నూ పాలేరు కూడా నాకుపడుతాడు.” ఆయనపగ్గర నెలపు తీసుకొని, ఆరాత్రే నైకు రానున్న ను కలుసుకొని, విషయాన్ని తోచపరచి, చెయవలసివపనిని చెప్పాను. నైకు రానున్న ఉత్సాహం, సంతోషం, యజమాని సంతృప్తిచే చేసేదనిలో తనకృతీ ప్రదర్శించాడు మానంగా!

అనుర్నాచే పొలంలోని మామిడి మొక్కల దిబ్బ మధ్యనున్న పాకలో మకాం పెట్టాను. ప్రక్కనే పంట కాలక పన్నుగా వంకరులు తిరిగి ప్రవహిస్తోంది. ఎదురుగా నైకుతో విగవిగలాడుతూ పచ్చరి పల్లపు నైకుచేను వివకాల... ఏవుగా పెరిగిప పచ్చగడ్డిమైదానం కుడిచేతి చైపు చామరీవారి కొబ్బరితోవు ఎంతో అందంకా ఉంది. ఆక్కడ నిర్మలంగా, స్వచ్ఛమైన గారి వీస్తోంది. ఇంకా ప్రజల్లో పడి అదిమరింకా లేదు. కాకుంకలంను పిల్చాను. కాకుంకలం వంగి పాకలోంచి ఇవలెలకు వచ్చింది.

“చూడు కాకుంకలం... మనం ప్రకృతిని చూడాలంటే మనం ప్రకృతికి కలవంచి రావాలన్నట్లు మనం వంగిరావాలి ఇంటిలోనుంచి.”

“ఎక్కడున్నా, ఎవరితో మాట్లాడాలన్నా, కలవంచి మాట్లాడమే అలవాటు” ఆమె మాటల్లోని బాధను నేను గ్రహించాను. వెంటనే మాటల సందర్భాన్ని మార్చాను.

పొలంలో మకాం బాగానే ఉన్నట్లని పించింది. కాకుంకలం కూడా పొఖ్యంగా ఉన్నట్లు తోచింది నాకు. ఆమె బాధగాని, పొఖ్యంగాని నైకి ఎప్పుడూ వ్యక్తం చేయదుకదా? కాకుంకలంకు తోచింది కచ్చమేమో అనుకున్నాను. ఎప్పుడూ వాతో అవలేదు. ప్రతిరోజు ఉదయం చదిది రానున్నకు రానున్నభాంగ్య పటుకువచ్చేది. రానున్నభార్య, కాకుంకలంకు కొంత కాలక్షేపం. ఇకపోతే కాకుంక

లంతో మాట్లాడేవాడేలేదు. వాచిలాల తాతగారు అప్పుడప్పుడు వచ్చేవారు. నేను, అడ్డోగాడమో దగ్గర ఉంటే చూసేదే వ్యవధి. అప్పుడు ఎంతో ఆదరంగాను, అర్థవంతంగాను, ప్రోత్సాహకరంగాను ఉండేది. ఎందుకో నాకు అనిపించేది అప్పుడప్పుడు నేను సాదా మాడవుట్టి కాగలిగాను అని. అలా అనుకుంటూంటే వాళ్ళు ఆశ్రుపూరితాలయ్యాయి, ఆశ్చర్యంతో చీకెత్తుకుంటుంటే! కాకుండా ఎవరు? నేను ఎవరు? వాడు అంతోకాక కాస్తేపు తిరుమకపడి అడ్డోగోసుండి బలవంతంగా తప్పించుకోనే వాడిని.

పోలే...ఊరివారి! మేము ఇక్కడున్నా కష్టంగానే ఉండవచ్చు. మేము ఇక్కడ ఉండడం వారి! ఒక ఉత్సాహకరమైన దర్శనీయాంకిం తోలిగి నట్టవుతుంది. అసలు నాకేదానలేదు. ఏమీ వారుంచి ఏ మునుకుంటాకో వివాలని ఉంటుంది. ఏమిటి దౌర్బల్యం వాళ్ళిందూరంగా ఉండడం కూడా కాస్త కష్టంగానే ఉంది. ఈ దౌర్బల్యం తప్పలే...మిగతా విషయాలు బాగానే ఉన్నాయి.

నేను అనుకున్నాను...ఊరివాళ్ళు మేము వాళ్ళను విడిచినా, మమ్మల విడిచారు. వాడు వాళ్ళ మనోధర్మం తెలుసు. వెంటనే నేను నవ్వుకున్నాను. ఏమిటిపని? పోనీ అనుకుంటే అనుకుంటారు కాని వాళ్ళు చేయగలిగించే ముంది గత? వాచిలాల తాతగారు చెప్పింది మాత్రం విజయం. మిత్రుల మంచిని గోరంతి ఉంటే కొండంతిలేసి చెప్తారు. కిట్టివాళ్ళు చెబునే ఊహించడం, పెద్దదిచేసి చెప్పుకోవడంలో నేనుకొన్నది. మనలో ఉన్నలోటును ధర్మచేసుకోవడంపై ఉండడం సహజం. ఊరివాళ్ళు వినుకుంటే నేనే? వాళ్ళ అనుకోవడాన్ని. మనం ఏవాలకు అనాది అనిపించడం లేదు కదా! గాలిలో ఒక చేయి విసిరితే దప్పడవుతుందా? దిగుము! రాయి! నివ్వరవ్వలు విసిరి ప్రభావం ఉంటే మటుకు...ఒక రాతిముక్క సహకరిస్తే తిప్ప అది ప్రకాశించదు, ప్రజ్వలించదు. మనం దూరంగా ఉంటే సరి.

కాకుండా అంతో "ద్రాక్షరామ పోయవద్దామ అన్నాను" వద్దంది. బాబుగారు వీరో, వాలో అంటుంది! ద్రాక్షరామ అమె వద్దవడంలో ఇంతా కొన్ని కారణాలు ఉండవచ్చు అనుకున్నాను. ద్రాక్షరామ విడిచిపెట్టి ఎంతోకాలం కాలేదు. కాకుండా

మీద నిమగ్నం. అలాంటాడు ఇంతో తాజాగానే ఉండవచ్చు. అదికూడా ఒక కారణం అవవచ్చు. కాకుండా అమెలేదు "విజయం కదా" అంటూ? బాధపడుతుంది. బాధపడి ఊరుకోదు భోగమని ఏమీ వుంది. కాకుండా ఎందుకో బాధపడుతుంది లోపల. నన్నుచూస్తే లేవవచ్చు తెచ్చుకొని పేలవంగా నవ్వుతుంది. తెల్ల చీరలమీద చూచే ఆమె ముక్కుక రంగు చీరలమీద చూపదు. పూర్వ విషయాలు అనుకుంటూ ఆమెను నీచలా వెంటాడతాయి అనుకుంటాను. ఆమెను నవ్వించాలని, పూర్వ విషయాలు మరచించడానికే "చిటకాలు" వాడతాను.

"అవును. నవ్వు ద్రాక్షరామ పోయ అవడంలో బలమైన కారణం ఉంది." అన్నాను.

"ఏమిటి" అని ఆశ్చర్యంగా అడిగింది. ఆమె ఎందుకంటే ఆశ్చర్యపడిందో వాడు తెలుసు. ఆమె పడిన "భయం" నేను కనిపెట్టాననే భయం!

"అదికాదు కాకుండా. నవ్వు ఒక్కరైని ఎలా పోగల? బాబుగారి! మాట ఇచ్చావునా?" నవ్వుతూ అన్నాను. ఆమె నవ్వంది!

రామన్న చెప్పేస్తున్న దైవంపైన వ్యవసాయ వ్యాపారాన్ని మాస్తానేర్చుకోవడమే వాడైవంపైన వ్యాపారం. పాపం! రామన్న అనుకోని ఉంటాడు "వ్యవసాయం చూడడం ఈయనకు సరదా" అని. ప్రతికోణా కొన్ని పాతాలు నేర్చేవాడు. ఇదే తనకు ముందు 'చెకు' అవుతుందని ఎలా ఊహించగలకు? వ్యవసాయ పద్ధతులు ఆలోచనాకాళిక బాగా తెలియసాగాయి!

పంట కోసా, వా కివ్వకలసిన మగతా వా కిచ్చా, వా అభిప్రాయాన్ని రామన్నకు చెప్పాను. రామన్న నిలుపునా నీరయపొయాడు. రామన్న తల మీద తువ్వలుగువ్వన చేత్తో పట్టుకొని ఇంటికి వచ్చి చాడు. రామన్న పూర్వ కాకుండా అంతో, ఏమీ మాట్లాడిందో, ఏమీ, వాతో "సంతో వ్యవసాయం వద్దంది కాకుండా. "మరి నాకు తోరడం మెలా?" అన్నా వినిపించుకోలేదు. పరిస్థితి వాచిలాలకు చెప్పాను. ఆయన "పాలు వ్యవసాయం" ఏర్పాటు చేసాడు. ఇది బాగానే ఉంది.

వ్యవసాయం ఎంతో ఉత్సాహం, ఆనందిం ఇచ్చింది నాకు. మొదటివిడు పంట చాలా ఉత్సాహ

వరిచింది. ఎంత ఉత్సాహ పడ్డానంటే, 'పాలు వ్యవసాయం' కూడా మన సొంత వ్యవసాయం పెట్టి అంతలాధిం చేశే అనుభవిద్దా మనుకున్నాను. రానున్న మంచికినంగానీ, రానున్న భార్య పహాయ పహకా రాలుగానీ నన్ను చరింపజేయలేదు. స్వలాభి ఆపేక్ష నన్ను నికృష్టంగా తియ్యారు చేసింది. ఇంతలాధిం... రానున్న పహకారంవలన-వచ్చిందని నేను అనుకో లేదు. నాచేను వాకు పంటనిచ్చింది అనే భావన తిప్పులే! చేతులుకట్ట యజమానిని నేను. దానిఫలం అనుభవించవలసింది నేను. ఎవడో రానున్న వాకు వా పంటలో భాగస్వామి కావడం చేయింది? అయితే నా ఆలోచనలు వాలోనే ఉండిపోయాయి. శకుంత లంతో గానీ, వానిల తాతగారిలో గానీ ఈ విష యం సంప్రదించలేక పోయాను. భయపడ్డాను. ఎం దుకు భయం? నా సొంత చేతులు నా అధీనంలో పెట్టకుంటే తిప్పేముంది? దాని? భయం ఎందుకు? భయపడుతున్నానంటే.. అంతరాత్మ ఎందుకో నా కాదుతున్న దన్నుమాట! "తిప్ప"ను చెప్పేపుడు ప్రతి వాడూ భయపడుతాడు. అంతరాత్మ హెచ్చరిక 'భయం'గా కనపడుతుంది. భయంను, తనకు తాను వాగొట్టకోవడానికి ప్రయత్నించడమే అంతరాత్మకు వినిపించగా నడవడానికి ప్రయత్నం అన్నమాట!

నలే...రెండో విడుకూడా పాలు వ్యవ సాయమే!

వానిల తాతగారికి కాస్త వలతిగా ఉండంటే నేను నిర్లస, ఆయన పవ్రుతూ పలకరించాడు. "ఏమీ లేదు. మామూలు వలతి, వార్తకొం కదూ!" ప్రతి కోణా వెదుతూ చూస్తూ వస్తున్నాను. ఆయన 'వలతి' ఆయనను అంతరికంతు దిగజార దీసింది. చివరకు తీవ్ర పరిణామానికి తీసుకుపోయింది!!

భోజనానికి కూర్చుంటే కెవ్రుకున్నట్లు వివ వచ్చింది. రానున్న భార్య పరుగున వచ్చింది. నేను వెళ్లాను: ఆయన మాట్లాడే స్థితిలో లేడు. త్రాత్రి మగ తిలో ఆయన ఉన్నాడు. తిరిగి వచ్చాను.

ఆయన కన్ను మూసాడు!! నేను కూడా, ఆయన భౌతికజీవాం వెనక నడిచాను. మావారి గమ్యస్థానం గుద్దగూమి. చిన్నా, పెద్దా, చివరికు, అంతా అక్క దకు చేరుకోవలసిందే. నదులన్నీ చేరేది చివరకు సము ద్రానికి అలానే...మావారిలో ఉన్న తింగతులు-ఎక్కు

వల్లాలు—పెద్ద చిన్నలు—అంతా సరు మట్టం కొడు విన బల్లపరపు చేల అది. అందిర్నీ, ఎరిగమైన లేదా లేకుండా, సహజ ఔదార్యంతో స్వాగతమిచ్చే పుణ్యధామి అది. చితిపై చేర్చిన వారిలాల తాతగారి మానయుద్రితో కూడిన ఆయన ముఖాన్ని ఒకపారి చూచి, కడపారి నమస్కరించి, తిరిగి వచ్చాను బాధగా, బరువుగా!

ఇంటికి వస్తున్న నన్ను రానున్న భార్య పరుగున వస్తూ, అడిగింది. కొప్పుతూ వచ్చింది. విమలన్నాను భయంగా!... "అమ్మకు నొప్పలు!!"

"ఎవరు దిమ్మ?" అనుకున్నాను. కాకుంజిలం నొప్పలతో పెద్ద పెట్టిన కోదినచేస్తోంది. వెంటనే రెండుమైళ్ళదూరాన ఉన్న గవర్నమెంటు ఆసు ప్త్రలో చేర్పించాను. నేను ఎంతో ఆనందమైన మంటింటాను అనుకున్నాను. ఆ బాధలో వాకు దల్లినివారై వస్తుందని ఆశపడ్డాను. నిద్రాపోరాలు లేకుండా రెండు కోణాలు కాకుంజిలం దగ్గర కూర్చు న్నాను. ఆ నొప్పలతో మరణమూరిన పడుతూ చేప్పింది.

"నేను బ్రతికనండీ!"
"ధ"

నా మాటలు వినిపించుకోలేదు. తిరిగి తిరిగి అడే మాట చెప్పడం.

"పుట్టిన దిద్ద ఆయనా మలాసా గాఉంటే..."
—కాకుంజిలం నోటికి అడ్డు వేసాను. వాటిల తిరుగుతోంది కాకుంజిలం పరిస్థితిమాస్తే. విసురుగా భయంగా దాక్తును కలుసుకోన్నాను.

"డాక్టర్ విమలదీ?"
"అవసరంగా అనేకపడకండి." అని మంద రించాడు నన్ను.

"కాదు డాక్టర్, ఆమె బ్రతికి తీరాలి. ఎంతైనా ఖచ్చిపెవతాను."

"ఖచ్చి పెట్టాలరు. తెలుసు. తిల్లో రిక్టో మాత్రమే దిక్కుయ్యి. ఎవకోడకు త్యాగంచేయాలి."

వాకు ఇది పరీక్ష. కాకుంజిలమే కావాలి. డాక్టర్."

"సాధ్యమయితే, భగవంతు దనుహాలిస్తే ఇద్దరూ మలాసాగా ఉండవచ్చు!"

నేను గది ఇవలెను వచ్చాను. ఆ రాత్రి కాకుం
తలం చాలా ఖంగారు పెట్టింది. ఆమె పడిన మరణ
భావ ఇందిరికాదు.

"ఏమిటి కుంటలం?" విచ్చిగా అన్నాను.
నాకు ఏం మాట్లాడుతున్నావో కూడా తెలియదు.

"ఏమీ లేదు. ఈ రాత్రి గదికిదం కదం."

"అలా వీలేదు. నువ్వు బ్రతుకుతావ్."

"నాకు తెలుసు." నాచేతిని ఆమె చేతిలో
తీసుకొంది.

"మమ్మల్ని ఒకటి కోరుతున్నాను." ఆశ్రుపూరి
తలయ్యాయి ఆమె కళ్ళు. "నేనెప్పుడూ ఉపాసించ
లేను అల్లాంటి పరిస్థితిని ఎదుర్కొంటానని.

"చెప్పు కా!" గదికికంగా అన్నాను.

"ఏమీ లేదు. పులేబిడ్డ..." భోలుమని ఏడ్చింది.
అంత భావం ఆమె ఎలా భరించ గలుగు
తోందో! "బ్రతికితే, భగవంతుడు అనుభవీస్తే,
బామ్మగారీ..." మాట పూర్తికాకుండానే ఆమె
విరుచుకు పడిపోయింది ఆ సొప్పలలో ఆమెకు మగత
కూడావస్తోంది. నన్ను వెళ్ళుచిచ్చి బయటకు పంపింది.
డాక్టరును కలుసుకోవ్వాను.

"కాకుంతులం అధ్యాన్న పరిస్థితిలోఉంది.
వెళ్ళండి." తేలులోతుంచి వెలిగిన వందయాపాముల
సోటును ఇవ్వతోయాడు. ఆయన వారించాడు. నన్ను
తిట్టతూ "నీ పరిస్థితి విన్నాను. నాకు అర్థంఅయ్యింది.
డబ్బూ, ఖంగారు ఈపరిస్థితిని తప్పించలేవు దైవాన్ని
ప్రార్థించు. కాకుంతులంను నమ్ములుచూస్తాడు. నేచేసే
దేమీ లేదు. చేయవలసిందింతా చేసాను."

నేను ఏమీమాట్లాడకుండా కాకుంతులం గది దగ్గ
రకు వచ్చాను. కాకుంతులం మరణయోరిన పకుతోంది
లోపల. ఉంచలేక డాక్టరుదగ్గరకు వచ్చాను. డాక్టర్
ఆవణ్యం తగ్గిపోయాను. తిరిగి కాకుంతులం గదిదగ్గరకు
వచ్చాను. అదవీభాగ! మరణయోరిన! వెరకంలోపడి
పట్టు గిజగిజలాడుతోంది. పెద్దపెద్ద కేలు! భరించ
లేను. కాకుంతులం ఎప్పుడూ అలాఅరవదు. అలా అర
వగా వివలేదు. ఇది కాకుంతులంకాదు. "కాకుంతులం!"
అని గట్టిగాఅరిచాను. నమ్మవచ్చి డాక్టరు గదిలో
నన్ను బంధించింది. క్షణక్షణమూ భయపడుతున్నాను.
విన్నాను. అడవిబిడ్డను కని కాకుంతులం కమ్ముచూసింది!

వాచిలాల తోతగార్ని విడిచిపెట్టి కాకుంతులంను
కూడా విడిచాను. ఎంత భయంకరమైన ప్రదేశంఆది.
అగ్ని ప్రదండమాత్రిఅయి, నానాం చాలదమ్ములు
నాలోలు చాపుతున్నాను. కాకుంతులం ప్రకారంగా
నుంటుల అలలపై నిద్రిపోతోంది!

ఎంత కాకుంతులం? ఎక్కడవుట్టింది? ఎక్కడ
పెరిగింది? నేను ఎవరిని? చివరికి...నాచేతిలో...
ఇక్కడ...బుగ్గిఅయ్యింది. చోతూ, చోతూ, ఒకభాగ్య
తను ఇచ్చి వెళ్ళిపోయింది!

ఈ కష్టకాలంలో రానున్న భార్య చేసిన సహాయం
అపూర్వం. నేను ఎప్పుడూ మరిచిపోను. ప్రాద్దు
చోయి రానున్న ఇంటికి వెళ్ళాను. రానున్న చెడేరూద
కూర్చున్నాడు. నమ్మచూపి లేచి "రండి" అన్నాడు.
రానున్న భార్య పిల్లకు ఆపుపాలు పడుతోంది. తల్లి లేచి
పిల్ల! నాకు విచారం పెట్టుచుంది. ఏదో వెళ్ళాలని
సంకల్పం. మాటలురావు.

"రానున్నా మీ ఇద్దరి ఋణం నేను ఎలా
తీర్చుకో నేడి?"

"మా చేయండి బాబూ!"

"నేను ద్రాక్షరాను వెడతాను."

"వెళ్ళిరండి. మనసు కు దు బ బ దు కుం ది." అన్నాను.

"మనస్సు కుదుటబడ్డానికి కొడురానున్నా. పెద్ద
పది ఉంది. చాలా పెద్దపది. నా భాగ్యతి తదిలించుకో
వడానికి రానున్నా. నాది వెగవలకుకు. వెగవలాపుట్టి
వెగవలా పెరిగాను. నేను ఎంతో సహాయం చేయలేదు
గాని అందిరి దగ్గరా సహాయం పొందాను. మీకు
కృతజ్ఞుడి."

"ఏమిటి బాబూ!

"రేపు ఉదయం పిలను తీసుకు వెతుకున్నాను."

"ఎక్కడికి" రానున్న భార్య అంది ఆశ్చ
ర్యంగా.

"ద్రాక్షరాను!"

"మీకు అభ్యంతరం లేకపోతే..."

"అభ్యంతరం ఏమంటుంది? ఏమీ ఉండదు.
దీనిపై నాకు ఏవిధమైన అధికారమూలేదు. ఇది కాకుం
తులంబిడ్డ. కాకుంతులంను మాట ఇచ్చాను. నెరవేర్చాలి."

ఇద్దరూ మాట్లాడలేదు.

నేను ఉదయమే బ్రామరను బయటజేరి బిల్లును, ఇంకా అలాగే ఉండి చూడటం. సరిగా పన్నెండు వాటింది. బామ్మగారు ఉన్నాడు. నన్ను చూసి ఆశ్చర్యపోయారు. చేతిలో పిల్లను చూసింది. ఆమె చెబింది. నేను బామ్మగారున్నాను.

“ఏం జరిగింది వాయవా?”

“మీ కాకుంజలంను, మీరూ, వామన కూడా లేకుండా చేసుకున్నాను. ఇది మిగిలింది రెండు గుడ్డగా!”

ఇక చెప్పాను. ఆవిడ వింది. ఆవిడ కృంగిపోలేదు. ఏమీ నమ్మలేదు. “అంతా విధి విలాసం. దీనికి ఎవరూ బాధ్యులు? ఎవరూకాదు. అందరూ జైను. ఏది అన్నా చెల్లుతుంది. కాకుంజలం ఎవరు? నేను ఎవర్నీ? నువ్వెవరవు? ముగ్గురూ ఒకరికొకరు తెలియదు. సంబంధం ఏదీలేంది. ఈ సంబంధం నువ్వం ఏర్పరచుకున్నావా? నువ్వెవర? ఇది నువ్వం పొగొట్టుకొన్నావా? కాకుంజలం నువ్వొకరినను పెద్ది కాకుంజలం పోయి చిన్న కాకుంజలం వచ్చింది. ఇదివరకు.”

ఇప్పుడున్నాను. ఆవిడ సమాధాన పడుతున్నట్లుగా నడిచింది. వారి నేను. ఏదామో. “ఏమిటి వామన ఈ శిక్ష? కాకుంజలం పోతూ, పోతూ, వామనకు నేమివస్తు ఈ శిక్షమైన శిక్ష?”

“అనవసరంగా మృతపక్షి; శిక్ష ఒకరు వేసేది కాదు. తీసికొడు. అనుభవించుమే. అంతే. భోజన వారికి!”

“నేను ఉండినను బామ్మగారు! నన్ను వెళ్ళి వదలండి. తల్లి, తండ్రిలేనిపిల్ల అవాధి.”

“ఛీ! తప్పువాయవా! వెళ్ళిరా!”

అలా అప్పచెప్పి తిరిగివచ్చేవాను. నేను ఏ పని చేయటంలేదు. కూర్చుంటూ: చూస్తూ—పూర్వ విషయాలను జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ కూర్చుంటాను. రామన్న, రామన్న భార్య వా నుండి క్రెడెన్స్ తీసుకొనేవాడు.

ఒకరోజు వా ఇల్లుకొనుక్కొన్న ఆహారాన్ని తిన్నాను. ఎందుకని అడిగాను.

“ఒక కోరిక!” అన్నాడాయన సమరంగా.

“ఏమిట?”

“ఏమీలేదు. నువ్వూ ఉదాసీనం. నువ్వూ ఒక్కటే ఉదాసీనం తెలుసు. చూడు వాయవా, ఏదో ఇల్లు కొనుక్కున్నామంటే, వాయిదా కొలలపాటు ముఖంగా ఉండాలనుకుంటాం.”

“అవును. ఇప్పుడేం జరిగింది?”

“ఏమీలేదు. ఎప్పుడూ ఇంటిలో... ఒక తెల్ల చీర, రవిక కట్టుకొని ఒక స్త్రీ ఆకారం నువ్వూ తోంది. చూడకోలే... ఏ...!”

“కాకుంజలం?”

“అవును. పిల్లలెల్లా కలవారయ్యేవా! అప్పుచేసి ఇల్లుకొనుక్కొన్నాను నువ్వీ? నీ ఇంటిలో మేం వాణివ మయ్యారు నీ వామన పేరు నీకొడు వాయవా!”

“నన్ను ఏం చేయమంటారు?”

“వామన!”

“నీరీడబ్బు...”

“నువ్వొక్కొన్న...”

“అలాగే...” అని దృఢంగా అన్నాను.

ఒకరికయినా సహాయపడ్డానీ తప్పి వామన మిగిలుతుంది ఆశపడ్డాను. పైగా కాకుంజలం పిల్లలైంది నన్ను రమ్మన్నట్లు. ఆమె కోరిక నేను ఎప్పుడూ కొడిసేను. ఇప్పుడు మాత్రం ఎందుకవారి? “అలాగే కాకుంజలం” అని అనుకున్నాను.

తర్వాత రెండేళ్ల ఆస్తి ఆమెకు బ్రాహ్మీ వా ఇల్లు నేను త్రుచ్చుకున్నాను. రామన్న, రామన్న భార్య వా తెలివితేటలకు నోచుకున్నాడు. వాళ్ళు తెలియదు. చెప్పినా అర్థంకాదు. నేను ఆకాశం ఇంటిలో ప్రవేశించాను. ఒక రాత్రి, ఒక పగలు తిరగివచ్చిగా కాకుంజలంకోసం వెళ్ళిగా నిరీక్షించాను. వృధా! ఇది మోసం. నన్ను, కాకుంజలం పేరు చెప్పి మోసపుచ్చాను. మోసపుచ్చిన వా కొచ్చిన నన్నం ఏంలేదు. ఎప్పటి ‘నేనును’ కాగిరిగాను.

ఇప్పుడు పూర్వం పరిస్థితిలో ఉన్నాను. ఒక చక్రం దొంగలయ్యింది. ఇంకెంతోలేదు చివరిఅంకం. వానికోసమే ఎదురు చూస్తున్నాను. ఎంతవెద్ద వాడి నయ్యాడు!

బామ్మగారికి పిల్లను అప్పచెప్పాను. కాని... కాస్తాకాస్తా దబ్బు ఇవ్వబడిన అగత్యం జ్ఞాపకానికి

రాజీదు అప్పుడు, నిచారించాను. వా తెలివి తక్కువను. నేను చేయవలసిన పని అంతా ఈ అంకంలోనే జరగాలి. వా తెలివి తెల్లారలోపలే అన్నీ చక్క తెల్లుకోవాలి. నైలుకోసం నిరీక్షించుకూ ప్లాట్ ఫారంమీద తెక్కించుమీద కూర్చున్న ప్రయాణీకుడిలా ఉండాలి. ఇక నేను ఎటుపోయినా, కాదు... ఏ చావుచచ్చినా, భరవా ఉండదనిపించింది. అందుకే మిగిలిన ఎకరం అమ్ముకూపాను. అమ్మును. రెండువేలు వచ్చింది. వెంటనే డ్రాఫ్ట్ రాసు ప్రయాణంకట్టాను.

అక్కడ!

బామ్మగారు ఉన్నట్టుండి పోయాడట. మరి ఏల్ల! ఎవరు ఉసుకుచెళ్ళారు? ఎవరో? ఏమో! ఏ ఆశాభ కరణాలయంలో నయినా ఉండేమా! భగవంతుడికే తెలియాలి? వాడబ్బుకూడా పనికిరాదన్న

మాట. ఏ ఒక్కరికీకూడా ఈ ప్రపంచంలో నేను సహాయ పడకూడదేమా! నేనంత పాపిష్టివాణ్ణా?

వా ఇష్టమా? నేను ముగింపుకోసం ఎదురు చూస్తే మాత్రం వీలు కలగవద్దూ. వా పామానులు ఇంకా ఎదుకోకుండానే నైలు వస్తుండేమా! ఎవరు చెప్పగలరు? ఇంతకీ వా కథకు ముగింపు ఉండేదా? అమ్మాయివాడ వాకు తెలుస్తుందా? ఎక్కడ? ఎలా?...

అంతే... ఈ కథకు ముగింపు లేదేమా? లేక...

అర్ధాంతరంగా ఇదే ముగింపా? కాని... ఎప్పటికయినా నేను వా కూతురును, కనుక్కోలేక పోయినా, అదే, నన్ను వెతుక్కుంటూ రాగలదనే మొండి ధైర్యం వాకుంది? ఎలా తెలుసుకోగలదని నేను ప్రశ్న వేసుకున్నా, తలచినా, కొయ్యిచారినా తాను కిలా ప్రతిమలా!

వసుచరిత్రలోని వైచిత్రి

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

వసుచరిత్రము ఆంధ్రమున నొక విలక్షితమైన కావ్యము. పంచకావ్యములలో దానికి ప్రత్యేక స్థానమున్నది. రామరాజధూమణుఁడు దానిని వ్రాసినవాటనుండి సంస్కృతకవుల కావీకరి కొంత కంటుపడెననియే చెప్పవలెను. కిబ్బోపనుఁడు భాషాంతరీకరణముతోనే యాంధ్రమునకు శ్రీకౌరమును జటిలఁడు. వాట నుండికవులందఱు- 'యద్య' దాచరతి శ్రేష్ఠః' యని యా మారమునే యనుసరించిరి. కొందఱు గీర్వాణము నుండి కథలు దీసికొని 'తమది కొంత, తాత్పర్య వారిది కొంతగా' రచన సాగించిరి. ఈపద్ధతులతో తెలుఁగు వారి సామ్యంతయు దినునుండి యెఱుఁపదీసికొన్నచే గదా యను భావము సంస్కృతి కవులలో వాటుకొని పోయెను. ఉభయభాషలలోని రితులు- మైలుమైలు- ది అచి మాచిన యుద్ధండుఁడు కవి సార్వ భౌముఁడు. అంతటివారిగోసూడ సంస్కృతి పండితులు "నీ కు, ము, వు, లు వీవు దీసికొని మానైష్యమును తూకెమ్మ" పూర్వ! ఆంధ్రభాషయయమైన కావ్యము-అయోయయ విధూమణును తలఁపు వాటి ప్రతి గీర్వాణకవికి మండిపడే. ఒకసారి పెద్ద నామా తులకవి నీ ప్రస్తావనయే రాగా-వాద "సంస్కృత రగ్య సంవార విద్య వ్యతేధ కృంఖలం" అని బదులిచ్చి యాపండితుని ముఖభంగ మొచ్చిరట. ఈ బదులొసఁగుటలో పథికారము న్యాకుముగ పెద్దవలకంటె-భట్టు యూర్తి కెప్పుడ యేమో యని వాతలఁపు. వసుచరిత్ర చలయేక్షుటతో- చనుగువారికి గొంత యాశ్వాసము గలిగినది. తమ గొప్పలు చెప్పికొనుట వదిలిపెట్టి- సంస్కృతి కవులు దానిని-క్రత్యకావ్యముగను- దృశ్యకావ్యముగను ననువదించికోనిరి. అందఁ గజపతి వంటి రసిక ప్రభువుల కొల్య వాటములలో-పండితుల ప్రజ్ఞకది నికహాపల మయ్యెను. ప్రఖ్యాతి కవి పండితుఁడు అప్పయదీక్షితుల కిప్పుడుఁ కాశీనాసి కవి వసుచరిత్రమును క్రత్యకావ్యముగ ననువదించి వాఁడు. 'వేరినూరి' యను కవి- దానినే వాటకుముగ

చెలయించెను. నై రెండును సంస్కృతియున సాఁగిన యనువాదములు. వసుచరిత్రసాభాగ్య మంతటితో వాగలేదు. "అంబలతాడు మయ్యూర్" అను తిమిరకవి దానిని తిమిరమున కనువదించివాడు. లక్ష్మీసుఁడు గమ్మదిమున ప్రాధుడైన కవి. అతఁడు తైమిని భారత మును రచించెను. దానినించి వసుచరిత్ర చాయ లన్నది.

ప్రాచీన కావ్యములలో- వసుచరిత్రకున్నన్ని వ్యాఖ్యలు-మరి కేరికిని లేవు. కిబ్బోపత్తయూర్తిగారు- సంగీత సాహిత్యములయం దసాధారణమైన ప్రజ్ఞగల వాఁడు. వసుచరిత్రకు వారి దొక వ్యాఖ్య యున్నది. దానిలో, వసుచరిత్రలోని యేయే పద్యము నేయే రాగమున కాడివలెనో, సంప్రదాయమును సంతరించి, వాని చర్చిరి. కాని యా వ్యాఖ్య కేటికిని ముద్రింప బడలేదు. ముద్రింపఁ బడునన్న యాశయును లేదు. మొన్న మొన్నటికలకు, ముఖ్యముగ రాఁతులసీమలో, భిన్న రాగములలో, వసుచరిత్రలోని పద్యములను, పట్టుదులవలె, వీలవలెఁ బాడుట వాడుకలో నుండెను. తిక్కిన యన్ని సురుగుములవలె నే, నేటి కీ ప్రవృత్తియు నంతరించినది. 'లలనా జవాపాంగ' యను పద్యమును యెవరో విజ్ఞప్తి వాయింపఁగాఁ దాము విప్పట్లు వల్లమాడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు వాతో నొకసారి యన్నాడు. రామరాజధూమణుఁడు - సంగీత సాహిత్యముల లోతులు దడవిమాచిన యదృష్టవారి అతఁడొక్క డొక్కడ - దినకావ్యమున వల్లడించిన సంగీత శాస్త్ర రహస్యములే యా విషయమును స్పష్టము నేయును. ఇప్పుడు ప్రచారమున నున్న వీణె రామరాజ ధూమణుఁ డేర్పాటు చేసినదే. అంతకు బూర్వ ముండిన వీణ యిప్పటివలె లేదు. దాని పాఠల నొక్కొక్క రాగమునకు దగిన ట్టుమర్చికొనవలసి యుండెను. ఒక రాగమునకు గుదిర్చిన పాఠ లక్ష్మే యుండినతో-చేరొక రాగము వాయిండుటకు సాగ్య

మయ్యిడిది గాదు. ఈ విషయమును వసుచరిత్రలో
తెలిపి వున్నందున తెప్పించాడు. ఆ పద్య మిది.

కా! వాలానం గొసగొళ్ళ నీవలసితన్ వాయించునో
పాటకున్
మేళించెన విపంచి నిన్న మొదలున్ నీ వంట
మిం జేసి యా
యాలాపంబె యవేళి బల్కెడు బ్రభాత
యాతవాతాత
లోల తింతుల మేళవింప గదవే లో లాక్షి
జెకాక్షిన్ (8. 57)

పాటరాగమునకు మేళించిన మెట్ల మేళింపు
జెకాక్షికి బలికిరాదట. దానికి దింతులను చేతుగా
గుదుర్చువలయును. వేటి వీణ యట్టిదిగాదు. పాటలకు
వియతిమైన ప్లావము లేర్పాటు చేయబడినది. ప్రతి
గుదిర్చియే రాగమైనను, సరకట్లను మార్చకయే వాయించ
వచ్చును. ఈ యమరిక వసుచరిత్రమున - రామరాజ
భూషణుడే. “సంగీత కళారహస్యనిధి” —
యని యాతనికి వీరును. ఇతను “ధిల్లమూర్తి”
సంగీతమునకుఁజేసింపిన యెంతి లుపమైపోయెనో!
వాటి కవులు—కావ్యార్థ వివేచనాపరులు మాత్రమే
గాదు. ఇతిరకలేలమహాదేవులుగ సంగీతమును—
వారు సాధించుచుండిరి. రాజులు సంగీత సాహిత్య
కోవిదులు. అందుకు దగినట్లే కవుల కరాంతులును
వీరెలవె వింతి సోబరులు నోయెడిది. దీనిలో పాటు—
శిల్పము—పాట్యమునూడె వారి ‘పాము గరిడీ’లు.
అందులోను—రామరాజ భూషణుడు—తన యధి
మానమును—సంగీతమునందే యొక్కు వ గ మంచి
కొన్నట్లన్నది.

వసుచరిత్రమున సంగీత రహస్యముల నెన్ని
టితో రామరాజ భూషణుడు వెల్లడించెనంటిమి. ఆ
వెల్లడించుటలోగూడె నెంతయో చమత్కారముగ
జెప్పెను. చమత్కృతి యతని కొక ప్రత్యేక నుగును.
అది లేనిది కోధి యుండుదని యాతని సిద్ధాంతము.
చమత్కారము మాత్రమే చాలదు. అది ‘రసోదంచిత
ము’ను గావలెను. కనుక నే ‘నలక జన సంసేవ్యంబు
నొక్క మహాకావ్యంబు రసోదంచిత చమత్కృత
కల్పకల్పధివ్యంబుగా’ సంతరింపఁ బూనివాడు.

కల్పార్థ చమత్కారములకు—మఖ్యముగా శిల్ప
చమత్కారములకు వసు చరిత్రము పుట్టవంటిది. ప్రతి

పద్యమందును—యా నుగును ‘జేనున్నా’ వసును.
దారికిఁదగినట్లు—యవేళ నిఘంటువు లాతని జిహ్వ
గ్రమున పాట్యమాడుచుండినది. ఇంతటి శిల్ప చిత్ర
ములుగల కావ్య మింకోకటి మనకు గానరాదు. తిరు
వారి వారెందరో యతని ననుకరింపఁజూచిరి. కాని
వారి ప్రయత్నములు రక్షి రాలేను. ప్రధానముగ
రామరాజభూషణుఁ దానరించిది శ్రేష్ఠ. చమత్క
యన్న పృథివి పద్యములలో శ్రేష్ఠ యున్నట్లేనోపదు.
ప్రకృతార్థమునకే మన యకు దగిలినదా మనకు దాని
జోలికి ఆట్టిది మండునకైన వారనియందు గానరాదు.
వెఁగా నొక్కొకచోట—శ్రేష్ఠ యున్న జేవానని పది
గట్టిగాని వెనుకవలసియుండును. దాని నింత సహజ
సుందరముగ జోషించివాఁడాంధ్ర సాహిత్యమున మరీ
యొక్కఁడులేడు. క్రింది పద్యము బలికింపుఁడు.

“భావంబెక్కడ లేకన్బ్రతిమ
సాయంబు జరింప, కం
దె వర్తించి, పరార్థ వంచనలచే దీనించి,
యారాళి నం
భావించం, నుకవి ప్రసేత కృతి,
సామాన్యకృతిం బూని, పై
పై వన్నె లృదరింప, దారిఁ దిలకింపజోయ
ధిరోతియల్.”

వేగ్య కటి యవగుము లుండునో, నుకవి ప్రసేత
కృతికి గూడె పట్టివే యుండునట! ఇందలి శ్రేష్ఠ చాల
సుందరమైంది. పద్యమును జనువులవృత్తు మనకు శ్రేష్ఠ
యున్నదినుభావమే తిట్టదు. కారణము అందలి సా
సామగ్రి శ్రేష్ఠత వెదక లేల్లినదిగాదు. ‘రససారవత్స
మున కేయ్యకుఁ దవంఠిదా వచ్చినవా యొకవలె’
తవంఠిదా వచ్చి నుడుకుకొన్నది.

సంస్కృతిమున ధిల్లబాణుల పలుకుబడి యంతం
తగాదు. “బాణోచ్చిష్ఠం జగత్సర్వం” అని-పండితు
లానునకు బ్రహ్మార్థమును బట్టిరి. అతఁడు దనిని
చూచిని విషయమే లేదు. వ్యాచియానునప్పిని
వలచింది. అతని కనుపన్నుల వాడింది.
అతని తిరువారి సంస్కృతిమున సంతతివాఁడు
పుట్టలేను. అట్లే, తెలుఁగునకు ధిల్లమూర్తి,
భాషతో వారిఁదాడింది యాట-పొడినది పాలు. అతని
నోట నేనుట వెదకినను-పందోక శ్రేష్ఠ. యొక వైచిత్ర
వత్సయండును. ఈ పద్యమును దిలకింపుఁడు!

మి! అరిగా బందమ మేకగించి
 వడలా లవ్వేళ హిందోళి బై
 ఖరి మాపల రికబాలి మాత్మరక
 ధింక వాల్మకులందై వసి
 ధర వాలందికి పల్లక వ్రతి విధుల్
 చాల్పం/వడియ ధ్వనిక
 పరిగా గైకొనియెక/వసంతము,
 మహాసంపూర్ణ భావోన్నతిక॥

ఖరి వసంతముల సంధికాలము వచ్చివడి.
 ఆప్పుడు) యువకులు హిందోళి రాగము వాలపించిరి.
 ఆ రాగమునకు బందమస్వరము వర్ణము. పికములకు
 పందమస్వరమే ప్రాణము. అది లేని హిందోళి వాని
 శైవులకు వోలెనది. ఎటులైనను. వాజస్వతుల సంగీత
 ములో. వాము ప్లావము సంపాదించికొనవలె నను
 కొన్నది. అడవులలో జిచ్చుట మేయుదు వ్రతము వట్టి
 నది. వాని లిపము పండిట్లు వసంతము వచ్చెను. ఇక
 నేమున్నది? కలంక వాదములతో కరుణంతములు మాటు
 మోగివది. కలంకులు వల్లకులు మేళవించి. వసంత
 రాగము వాలపించిరి. ఆ రాగము. పికస్వనిని గూడ-
 దవలోఁ గలిపికొని. తన యుదారతను బ్రకటిం చెవల!
 వసంతము మోడతరాగము. కాని. రామరాజభూషణుని
 మతిమన వది సంపూర్ణరాగమేమో! సంగీతకళారహస్య
 నిధి పితౄంతము నందుకొనియే తరువాతి విద్వాం
 సులు. 'మృతపందమము' దానిలో నుపయోగించిరి.
 ఇక్కడ. కవి మాచించిన సంగీత సంప్రదాయ ముట్లం
 దఁగా. "అరిగా. పరిగా" నన్న ప్రదములలో. మరికొంత
 చమత్కార మున్నది. ఆ స్త్రీలు - పందమము
 'పరిగా' నేతగించిరట! అనగా. శ్రువుగా నన్న
 యర్థము స్పష్టమే. ఋషభస్వర వర్ణముగా ననియు
 నిర్ధారితము. హిందోళిమునందు - పందమము లోఁ
 బాటు - ఋషభమును వర్ణిమే. వసంతము పందమ
 మును 'పరిగా' స్వీకరించెను. అనఁగా. శాలోహణ
 మున ప్రప్తి - ఋషభ - గాంధారయు క్రముగా ననుట!
 ఇది రామరాజభూషణుఁడు జూపిన చమత్కారము.

ఒక్కొక్కచోట దానుపయోగించు మాటలలో -
 నేదో నిరూఢమును భావమును బోడిగి - యామాటల
 కక్కడనో సంబంధము వాతించుగల్గించును. పాపకుల
 కందో యర్థము దాగియున్నట్లు న్నూర్తికేరాదు.
 తిలచి. తిలచి లోతునకుఁబోయినగాని దానిగుట్టు
 తెలియదు. మచ్చున కొకటి బరింతము.

వసురాజు కొలాహల పర్యుతిమునకు - విహరించ
 బోయినాఁడు. ఆ గిరికందరమునుండి మధురగానము
 వివదచ్చివది. అంత కమ్మగా - వా కొండకొండలోఁ
 తాడునున్న యువకు లెవ్వరో. చెరిసికొనిరమ్మని-
 పర్యుచివుని బంపివాఁడు. వాఁడా జన్మము లన్న
 చోటికి బోయి - బాదలమాటుని నిలిచి చూచెను.
 గిరిక విగ వాయించుచున్నది. అమె "ప్రచుర త వా
 మృతముల మార్గమలచె" - "వచేతనంబులు చేతన రీతి
 దివర! చేతనంబు లచేతన భారినానర" వల్లని
 మోయించుచున్నది. తావామృతములచే - వచేతన
 ములు చేతనము లుటలలో నాచిత్వమున్నది. అట్లే
 'మార్గమలచె' చేతనంబు లచేతనము లుటయందును.
 ఆ యలివేటి లాకణ్యమును జూచిన పర్యుచివుఁడు-

సీ॥ తన కప్పు నతే కొప్పు ననెబూని గారీ న
 మాఖ్య మించఁ జనించినట్టి యార్య,
 తన చాపలము చూపులనె జూపి, నీరులెల్ల
 కడఁ జల్లవచ్చిన కమల పాణి,
 తన పాండిమము నవులనె యుంచి, గాంధర్వ
 మదనిఁ జెచ్చిన, యందయావ.
 తన యదృశ్యత ననుమదచాల్చి పాంగయై
 మొనసిన యతిను సమ్మానా విద్య,

గీ॥ గావలయు నీవెలఁచి, దీనికొంతి నులక
 కొధియాపడ్యము లెఱిగించి, యా మహా
 వా నగోదారకుని వా ప్రబాధివాఢు
 వా జగన్మోహముని దెల్పు, నమను జనియె॥

గిరిక వా పచివుఁడు పార్యుతి, లక్ష్మీ, పరస్వతుల
 తోఁ బోల్చివాడు. చాలనిదానికి మిషకేతనుని
 సమ్మానావిద్యతోను, అట్లే వసురాజును ముమ్మా
 ర్తులుగను మన్మథునిగను - రూపించి కొన్నాఁడు.
 ఈసుందరి కొ యుందికొఁడు దగినవాఁడనియు -
 నిశ్చయించికొన్నాఁడు. వసు రాజుకడకుబోయి-

ఉ॥ సైరవిహార స్థరలకు
 పారసలోదన లన్నచోటికొ
 భోనున లాతివాడు
 జొరబూనినచో రసభంగమంచునే
 తేరక పువ్వు దీవిమల
 చెంతి నె నిల్చి, లతాంగి యాపు క
 న్నారగ జూచి పచ్చిరి,
 నివాంబులువోంబక, నీకు చెల్వగక॥

అని తాను వారిని జూచినతరు వివరించివాడు. పైపద్యమున రెండు చిత్రము లున్నవి. 'పారవ లోచనం దైవరముగ' వివరించుచోటికి లాభివాగు లోయిన రసభంగమునకు! ఇది పైకి చోడు నర్తము 'పారవలోచనం' అనుపదమున 'రస' భంగము — అనగా — రసభంగములోపించిన — 'పారవలోచన' ని మించును. కుమారు 'పేళెములైవ వారి చిత్రముల వాలో చనంబోసి యలయందుల పొడిగాదని పొడలచాటున వారెందు నిలిచివాడు. ఇక చోకచిత్రమున్నది. అదియే మనకు బ్రధానమయినది. నర్తనచిత్రము — 'సవాయి నుచోంబక!' యని విసురాజును సంబోధించివాడు. అంతి పొడవైన విశేషమునకు సార్వకల్యము నిరూపింప వలెను. 'తొర్తి తామరలవంటి కమ్మలు గలవాఁడా!' యని దాని యర్థము. కాని — కవి యభిప్రాయ మంతి టిత్ విశ్రాంతియుగాదు. గిరికను నర్తన సచిత్రము వాలుగురీతులుగ రూపించిన పద్యమునందు — విసు రాజునుగూడ — వాలుగురీతుల నిరూపించివాడు. ఆరూపణము వాలుగు విశేషములతో జరిగినది. ఈపద్యమున చోక్కదానితోనే — యా వాలుగురీతులను జెప్పి యాపద్యముతో బాతుగలిపివాడు. "అంబురుట్" శబ్దమున 'కగ్ని' యని యర్థము. అగ్ని నేత్రుఁడు శివుఁడు. ఆర్తకాతండు దిగును. అంబురుచోంబకుఁ దనగా పుంసరీకొట్టిండు. ఇది విష్ణుపుండు రూఢము. కమలపాణికి బుంసరీకొట్టిండు దగిలవాడే. గిరిక హంసయాన. విసురాజు అంబురుహము "ఉత్పిరి స్థానముగ" గలవాఁడు. అనగా బ్రహ్మ. మన్మథున కంబురుహము పంచభాణములలోఁ జేరినది. ఇది — యాపద్యములోని యాశ్చర్యకరమైన ప్రతిభ, 'యాపు' పెండికొని బాలికలు భరించెను నొక యాభరణ విశేషమని రాయలసీమలోని పెద్ద లందుకు. ఇట్టి పాభిప్రాయములైన విశేషములలో — వారెం దింటి భావమును దాచియుంచును. పై నుదహరించిన రెండు పద్యములకును నడుమ నిరుపదియేడవ పద్యములు నడిచి నవి. ఇరువదియేనిమిదిపద్యమున, మరల దివయాపు వెనుకకు మలపివాడు. ఆతని కావ్యమునింక మన కిట్టివి గానవచ్చును.

కన్నడిరాడుఁ దాండ్ర కవిశాసితామహుల కందలము బట్టవాటికి భట్టమూర్తి చిన్నవాడు. పెద్దనకుఁ బట్టిన యా యదృష్టమును దలంచి పైకి

యెంత పంపించినను — లోలోప గొంత యనూయెయ్య వానిలోఁ తావుజేసికొని యుండును. దానితో పెద్దనపై భట్టమూర్తికి — స్వర్గగూడ నేర్పడినది. అట్లుగుటలో వింతలేదు. తిన్నగూడలేదు. పెద్దనకుఁ బె దా నేమిట దక్కువ? కొంత పెద్దమొదల వాలోచించి నచో — వరవికన్న తేనె పైచెయి. ఇట్టితెలఁపు లతని యెవఁడలోఁ దప్పక భాసించియుండును. అందుకే గురించు దవగ్రంథములో చాలబోట్ల పెద్దనామాత్యులను పవరించుటకువలెఁ బ్రయత్నించును. మనుచరిత్ర లోని "అచటబుట్టిన చిరుగుగొమ్మల చేత" యను పలుకు బడి ప్రసీదమే. దానిని పెద్దనామాత్యులు — అరుణా స్పదపుర విషయమున వాడిరి. అచట వా ప్రయోగము లాక్షిణికము. దానిని గమనించి — భట్టమూర్తి యిట్లు వ్రాసివాడు.

|| స్వామీ యేనుని పొగడెద
మామరికొ మనిఁ యొక యారామముఁగ,
గాను నిశితాస్త్రములు, ద
త్కొ ములెర లతలు చిరుగుగొమ్మలచేత ||

చిరుగుగొమ్మలు ద్యావములంకే యుండును. "చిరుగు గొమ్మల చేతగలదిగా నుండగా నితరములేమి చెప్పవలె"నని భవవి. పెద్దనామాత్యులు మనుచరిత్రము మూడవ యాశ్వాసమున

"తామరతంపరై ప్రియంబుదారు, విహారము సల్పుచోలు" (గి. 29)

—నని "తామరతంపర" శబ్దమును బ్రయోగించి, "ఎక్కువగా"నని యా శబ్దమున కర్తము. భట్ట మూర్తి యా పద్యమును గ్రహించి యిట్లు వాడివాడు.

|| సీ! తిరుగుల్లు తామర తంపరై మొనయ సంత
పన్నులిపాక్షి కాపున్న చోలు (గి 155)

— 'తామరతంపర' యనుశబ్దము — తామర లల్లుగులలో పుట్టినది. తిరువారి వా పదము భాషలో — 'పండిగా' నను నర్థమున బ్రయోక్త మయ్యెను. ఆ పదముయొక్క మూలమును స్పృశించి, దాని నానిషయమున నే, వాడుట భట్టమూర్తి మావిన మెలకువ.

పెద్దనలు "అనందో బ్రహ్మయటన్న ప్రాజను వ"న్న మాటను వాడిన సంధర్భము సాహితీపరమైనది గిందే. ఆ యభిరుచిని విరసించుచున్న వానివలె, భట్ట మూర్తి యీ పద్యమల్లి వాడు.

సీ॥ దీక్షుల విందై యుమ్మలేపు
హాసల హందై యుమంది ముమలదిలిసి
గావయ క్రిందై యూరవ
మానంద బ్రహ్మమైన పరికిత
(2.14)

రచయిత

రతి విడుయలుకంపెను — వాదానుభవమునం
దానంద బ్రహ్మ హామత్కరము, రసికమైన యు
ధివము. కావీ, పెద్దవామాత్యుల పద్య మెంతో తార్కి
కముగా నున్నది. ఆ పద్యముః—

కా॥ ఎందరెందము గందిలించు రహించె నేకాగ్ర
తన్నిర్యుతిన్
జెందుం కుంభిగతి ప్రదీప కలికా క్రిందోప నెం
దెందు హా
కెంతి వింద్రియముల్ ముఖముగను వాయించె
పరబ్రహ్మ మా
నందో బ్రహ్మ యెల్లప్పు (ప్రాజనువు నంతగొప్పది
నూహించువు (2.62)

ఆనందమును శౌరిక ముఖమున కన్వయించినను
బ్రహ్మవందానుభవ లక్షణములు గొన్ని వారచ్చుల పను
న్వయించినాడు. ఈ పద్యమును జూచి ధిట్టమూర్తి పెద్ద
వామాత్యులు చెప్పక విడిచిన కోరినను పూరించుచు
వ్యాఖ్యానించుచున్న వానివలె—గిరికా వసురాజుల
ప్రణయ ముఖము నిట్లు వర్ణించెను—

కా॥ భూవాధాగ్రణికి న్వధూమణికి సంహా గాంతి
మౌఖ్యంబు బ్ర
హ్మవందానుభవంబు రెల్పె నెవరవ్వించె య
వేద్యాంతరం
చె విల్లెపకలాపమై కనువిముక్తై నేక బం
ధానంద
ధానందై యపునర్నవప్రభవభేదంతై, విజృం
భించుచున్

రతిముఖము బ్రహ్మవందహామ్యము నెట్లు హందివహా
ధిట్టమూర్తి శ్రేష్ఠ పరాయణుతో ప్రాథముగ విరూ
పించినాడు. పైగా—నీ రెండు పద్యములును—
కావ్యములయే యగుట రసికులు గమనింపఁ దగినది.
పెద్ద వామాత్యుల పద్యమును జూచియే దీనిని రామరాజు
భూషణుఁడు ప్రాసెనెనుట కిదియొక స్ఫూర్తికము, పెద్ద
న పద్య ముతో 'కుంభిగతి ప్రదీప కలికా' యను

పదాపయన్నది. ధిట్టమూర్తి దృష్టిలో పది యచ్చుల
పరిగా జూచిగొట్టు లేదు. దానిని కూడ చక్కగా వాడి
మాపవలెననుకొన్నాడు. అందుకై యాతిఁడీ పద్య
మలెను.

సీ॥ కుంభిగతి దీపకో భానికుంధి లీల
కుంభికుంధమేవ మామృక్కు లా నుబ్బుగొంగ
గాంచు విభుఁ డెంగవాప్రపంగంబు కలిస
మంగిలివని నెట్లకలకు మరలియాచి
(2. ఆ. 77 ప.)

వసురాజు మాపులు కుంభికుంధయైన గిరికా
జీవికైఁ బడినవి. అతని చూడ్కులు దిపములవలె—
గిరికాజీవి ప్రపములు కుంభిములవలెనన్న వని ధిట్ట
మూర్తి భావము. ఈ దృష్టి వసుదత్రిలో నెక్కడ
బట్టినను కనిపించును. కనుగలిగి చూడవలెనంతే.

శ్రేష్ఠను వాదెంబలో ధిట్టమూర్తికున్న శక్తి
మరెవ్వరికిని లేదు. అతిఁ దావివ్యులో నెన్నియో చిను
త్కరిములు నేయును. కోలాహల పర్యాయ
నాతిఁడు వర్ణించినాడు. ఆ పద్య మిది.

సీ॥ మునుకోధివాస భాసురభిభోన్మితివాడు 1
ఘనసారలీలక వాసలవాడు
ఘన సం కుమది హంద్ర గండభాగమువాడు
నవపద్మరాగ దింతియులఁవాడు
కలితోప కంఠ వక్షిరహారికవాడు
హరిచందనచ్చాయ నమకువాడు
లిపనీయ మేఖలా ధాళివర్ణము వాడు
మణిపాదవలయ ధామంబువాడు

సీ॥ నర్త్య రత్నావళి విచ్చి తాంబరాభి
రామశృంగారముల వాడు హైమగర్భ
గేహమున శేరువాడు కోలాహలాఖ్య
జోకనరాధీను దెనురయ్య మురిచ కపుడు.

36

ఇందులో పర్యతార్థము ప్రకృతిము. కావీ—
యీ పద్యము నవచిస తెలిలో కోలాహలారి పరమైన
యర్థము నెవరికొనవలసి యున్నది, ఇది యాతిఁడు
శ్రేష్ఠలోఁ జూపిన చిత్రము. ఇట్లే నన్నియో యువా
హరింపవచ్చును.

ధిట్టమూర్తికి గల సం గీ తా భి వి శే క ము ను
నూలించు పద్యము లకుగడుగునను నందికొన్నిట్లు
వసుదత్రిము నింపెనన్నది. గ్రంథ మంతయు వా విష

యమున గుదాహారము, మరియుక్క పద్యము మధ్య
వసుఁ జూపును.

మరిి "ఇది సంధింపక చేరి యందు వసురా
జేంద్రుండు నీరంధ్రుని
రదవారప్రతి నీర జల్వడివ తా
రా భిర్తలన్ లతా
వృషపంఛాదికబాసి నిర్మై పెరుటక
పారంగరాగభిమ
వృష భృంగీతుతి వందిమాగధ కథా
మాధుర్యముక చెల్వక."

(8 ఆ. 45 ప.)

ఉపహవములమున మహావి నాటక సంప్ర
దాయమున పొందించివాడు, వసుచరిత్రమున నున్నన్ని
నాటకలక్షణములు—యితర ప్రబంధములలో—గాన
రావు. అది విషయంతెరము, ఇందులోని 'పారంగ
రాగభిమ' వృష భృంగీతుతి' యను విశేషణ మిప్పుడు
మనకు బ్రహ్మవసు. మగతుమ్మెదల యందలి యనురాగ
ముచే మోయుచున్న భృంగీగమని దానికి వ్యాఖ్యా
నము. పారంగ రాగముతో మోయుచున్న యాడు
తుమ్మెదల మోతయని యర్థంతెరము. ఆడు తుమ్మె
దల యుంకొర మిచ్చుట పారంగ రాగముతో జోల్ప
బడివది. తుమ్మెదల యుంకొరమునకు పారంగ రాగ
ముతో గల సాదృశ్యము- రసికులకుఁ దెలిసిన విష
యమే. అవాఁడు వందిమాగధులు రాజును బొగడుట
కారంభించివుడు పారంగ రాగముతో నే మొదలు
పెట్టుచుండిరెమా!

స్త్రీలకు సంగీతము - పురుషులకు సాహిత్యము
తగిన విద్యలని భట్టుమూర్తి భావించెడిమా! అందుకే
యారెఁడు స్త్రీలనుచూర్చి చెప్పవలె సంతయు- రాగము
లను గన్వనింపఁజేయుచు జోపును. సు క్తిమతి వారెఁడు
కల్యాణి (5 ఆ. 24 ప.) యని సంబోధించినాఁడు.
ఆతని కీ యభిప్రాయమున్నదిను విషయము మనకీ క్రింది
పద్యమున వృష్టముగా దెలియును.

"పరిసాహిత్య రహస్య మిగు తలవన్

సాధించి నోడ్రోపతి

త్పతికిం బ్రత్యుపజే మిచ్చె వగుట

ప్రాధికో గ్వనివ్యక్తి ద

య్యిరికిం జొన్నుదు లోపశాంజన రస

ప్రాప్త్యేషముల్ తిమ్మతో

దతిమల్ సేయుదు బ్రహ్మలంకరణ మా

ఖర్యంబు దీపింపన్. (6 ఆ. 93 ప.)

గరికొదరి రతి మర్మములను. వసురాజుతో
సాధించి యతుల ప్రాధికో ప్రత్యుపజే మిచ్చివట!
సాహిత్యముయొక్క రహస్య మనియు పర్యాంతెరము.
భట్టుమూర్తి స్పష్టించిన యభిప్రాయపురమందలి శాలి
పాలికలు గూడ 'జగదభివంద్య గావయి'ను చేర్చిన
వారే.

ఇట్లు వసుచరిత్రలోని విశేషములు తోడు
జోలది వచ్చుచునే యుండును. "సాహిత్య
మలోంచాన్ముతి" మన్నమాట వసుచరిత్రలో పారక
మైనంతి - మరి యే ప్రబంధమునను కొదవో యని
వా యాహా!

కళాకారులు

శ్రీ ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి

పాత్రలు: శేఖరం, కామేశ్వరరావు, చిదంబరం,
అప్పలస్వామి, డాక్టరు, పోలీసు

* * వరండాగది. ఒకతైపు వీధివాకిలి.
రెండవతైపు ఇంటిలో పలి
ద్వారం. ఒక పడకకుర్చీ, మూడు
మామూలు కుర్చీలు. ఇతర
అలంకరణలు. వాకిట్లోనుంచి
కామేశ్వరరావు ప్రవేశం

కా : శేఖరంగా రింగ్లో వున్నారండీ...

అ : (ఇంట్లోనుంచి వస్తూ) ఎవరండీ...

కా : శేఖరంగారి కోసం వచ్చావు...

అ : (గేరిఫార మాస్త్రా) నేనూ అదే అనుకున్నాను
లెండి.

కా : (విసుగ్గా) ఏమిటా మాటలు... ఇంట్లోవున్నారా
(లోపలకు పోతోతాడు)

అ : ఉన్నాను గానీండీ... చాలా కోపంవూడ
వున్నాను... అందుకని ధియపడుతున్నాను...
కొంచెంసేపు కూర్చోరాదుటండీ...

కా : కోపంగా వున్నారా... ఏమిటి విశేషం...

అ : అదేమో తెలియగనీండీ... రాత్రినుంచి చాలా
చిరాకుపడుతున్నాను.

కా : ఇంతకీ ఈ ఇంట్లో ఎవరెవరు వుంటున్నారో
బాబూవా. ఆహ... నవ్వు కావడా...

అ : అచ్చే... నేనూ ఆలగండి... ఉంట...

కా : మరి! భోజనం... అదీ...

అ : భోజనం అంటే హోటలునుంచి నేనే తెస్తా
నుండీ... మరియో అదంటే రాత్రిపూట ఆలస్యం
గానే వస్తారయ్యే యింటికీ.

కా : ఏమిటి వాడుకు ... మరుగే మాట్లాడు
తున్నావా...

అ : మరి స్మితం... మరిలేకపోతే మామూలా వస్తుం
డిండి...

కా : ఇదానో... కోపం తెచ్చుకోక... నీచే చేయిటి...

అ : (కోపంగా) అదంతా ఎందుకు లెండి...
అయిన్నా పోయి పిలుచుకువస్తాను... (లోపలకు
పోతోతాడు)

కా : (కామేశ్వరరావు అరిచి పట్టుకుని బుచ్చివస్తూ)
నీతో చాలా అవసరమైన పనుంది... అప్పలు
నవ్వు చుట్టలు కొలుస్తావా (చుట్టవకటి తీసి
యిచ్చి) ఈపాగాకు ఎక్కడికో తెలుసా...
గుంటూరుది.

అ : అచ్చే... ఎందుకు లెండి (అంటూనే చుట్ట తీసు
కుంటాడు) (వాసవిమాచి) మీది గుంటూరు
నండి...

కా : కొంచెం మెల్లిగా మాట్లాడు... శేఖరం నిజంగా
వున్నాడా యోట్లో...

అ : సరే ప్రమాదకం అండి... ఇంకా విద్రూహా
లేవలేదు...

కా : ఇందాక కోపంగా వున్నారన్నావు...

అ : అంటే... "ఎవమిదయింది రాబూ, కాఫీ తాగు
తారా" అని పిలిచివానుండీ... దాంతో శస్త్రీ.
వక తిట్లువా... వా వా చివాట్లు చేసి మర్చి
పండుకున్నాను...

కా : రాత్రి ఎంత యింజేమిటి వచ్చేటప్పటికీ...?

అ : రెండుగుంట లవుతుందండీ... అయినా ఆ వస్త్రీ
మీ కెందుకులెండి.

కా : అలా అంటే ఎలా చెప్ప... మనం అంతా
కావలసివవాళ్ళం (రూపాయి కాగితం ప్రక్కటి
తీసి యిస్తాడు) ఆయన ఇంకా విద్ర లేవలే

దమ్మపుకదూ... (గడియారం చూచుకుని)
అప్పుడే తొమ్మిదివవునోందే... ఏం వాయవా
నీ చేరమిటి...

అ : అప్పలసామి అంది... చేరుకోలేం... అప్పులా
అనే నిలుస్తాను మా అయ్యగారు...

కా : అప్పలసామి... చేరకటి అడగవా.

అ : ఒకటి కాకపోలే పది అడగండి బాబుగారూ.
కాదమ్మనా.

[దూపాయి బొడ్డో దోపుకుంటాడు.]

కా : మీ శేఖరం ఏం చెప్తు వుంటాడు...?

అ : ఏం చేస్తాడో తెలియకానీ... ఎప్పుడూ ఏదో
బకటి రాస్తూ వుంటాడు... తెల్ల కాకితాలు
ఎన్ని కొంటాలో ఏమోగానీ... ఇంటినిండా
అయ్యేవండి...

కా : ఆహా...

అ : వాళ్ళూ... ఆ సినిమావాళ్ళు లేరండి... వాళ్ళు
దగ్గరకి పోతారండి. సినిమా కథంతా ఈయనే
చెప్పారట.

కా : నువ్వు కూడా ఎప్పుడెప్పు వెళ్ళావా...

అ : అదేంటి... అట్లా అడుగుతారు. ఎప్పుడూ
ఆరివెంటే వుంటాడండి... ఆంజనేయలోకి
నోక వుండదుటండి, వారికి నేను అట్లాగను
కోండి...

కా : నువ్వేమన్నా చదువుకున్నావా...

అ : చదువేవస్తే... ఈ రిప్టలు ఎండుకండి... నేను
కూడా ఏదోవక సినిమాకి కథ రాయకపోదు
నండి...

కా : భలేవాడివే... మరి నీకు పెళ్ళాం... ఏల్లలా...

అ : అరెండుకులెండి (హాపలకు పోతోమా) అయ్య
గారు ఏదిచెబారెమో...

కా : ఇదుగో వక్కాచాల...

అ : అదిగో ఆ మాటే అడగొద్దనండి (హాపలకు
పోతాడు).

[కామేశ్వర్రావు రియలకూ వుంటాడు]

అ : (వచ్చి) ఇంకా నిద్ర లేచలేదండి... మీరు
బలాదిలోయ వస్తారా.

కా : బలాదు కేమి చెప్పావని... అప్పలసామి... నిజం
దాచకుండా చెప్ప... ఈయనదిగ్గర నాకీ
కోసమే వుంటున్నావా...

అ : మరెందుకండీ... తెలియక అడుగుతానా...?

కా : తెలియకాదు. తెలిసే అడుగుకున్నావు...

ఈయన నీకు తీతం ఎంత యిస్తున్నాడు...?

అ : జీతాని కేమిందండి... రిండి యిక్కడే గడిచి
పోతున్నదాయ్... బట్ల కూడా ఆ యే
యిస్తాడు. ఇంకేం కావాలి.

కా : అంతేనా నీకు వారికేది.

అ : అవును కాదండి.....

కా : రిండి బట్ల కామండా పై పదిరూపాయలు
ఇస్తాను... నాతో బాటు వచ్చి మా యింటిదిగ్గర
వుంటావా.....

అ : ఇక్కడ బాగానేవుంది నవండి.....

కా : అదే "ఏంబానుంది....." తెలుసుకుందామనే
అడుగుకున్నాను.....

అ : అవన్నీ ఎందుకులెండి...

కా : ఎందుకూ అంటేకాదు... చాలా అవసరం...

అ : ఏమిలో అది...

కా : అయ్యగారు ఎప్పటినుంచి తెలుసు నీకు...

అ : ఇప్పుడెక్కడండి... నేనూ నూ అన్న ఈ ఊరు
వచ్చింపుటినుంచి ఎరికే గడండి...

కా : మీ అన్న ఏం చేస్తుంటాడేమిటి...?

అ : రివ్ బాగుతుంటాడు లెండి...

కా : ఎవరి రివ్ అది...

అ : మాంబలిలో ఎవరో ఆసామి అంది... అద్దెకు
తెచ్చుకుంటాడు...

కా : మీ అన్న ఎక్కడవుంటాడు...

అ : ఆడూ... ఇక్కడేవుంటాడండి...

కా : ఇక్కడ మీ రిద్దరే వున్నారన్నావుగదూ...

అ : మా అన్నే గడండి?... ఆది లెక్కేమన్నది...

కా : మీ అన్నకు పెళ్ళయిందా...

అ : అదుగో..... ఆ పెళ్ళాంసంగలే అద
గొద్దనేది...

[చిదంబరం (ప్రవేశం)]

చి : ఎవరి పెళ్ళాం సంగతి మాట్లాడుకుంటున్నారు...

అ : అయ్య... ఏదోలాండి...

చి : ఆ ... ఆ ... (కామేశ్వర్రావు వేపు తేరిపార
జూస్తాడు.)

అ : ఈయన... అయ్యగారండి ... సుంటూరునుంచి
వచ్చాడు... శేఖరం బాబుగారో...

చి : శేఖరంగారితో నేనాపని...! ఏరా అప్పలా...
ఏమిటి విశేషం.

అ : అచ్చే ఏంలేదండి ... ఎవో పనిమీద వచ్చా
నుట...

చి : (వ్యంగ్యంగా) పనికొలా...మీ బాబు ఏమంటాడురా...వచ్చిందటవా...

కా : ఏమిటి వచ్చేది...

చి : నేనేం ఆకొంలాంచి ఊడపల్లెనులేవయ్యా...
నేనూ శేఖరం అంతా వకటేలే...ఎక్కడ
నుంచి వచ్చారేమిటి...?

కా : (కోపంగా) ఏమిటి...మీరు మాట్లాడేది...?

చి : మొన్న ఉత్తరం రావీంది మీరుగానుటండి
(అప్పలసామిపై పులిరిగి) ఏంరా...అప్పలా...
లేరం పెట్టియకొలేదేమిటి.

అ : ఆనెమిటో నాకు తెలియదండీ...

చి : దొంగవెనకా...నీకుకూడా రహస్యాలు ఏమి
టిరా...జొక్కచీరేస్తాను...

అ : ప్రమాదకంఅండీ...నాకు తెలియదంటంటే...

చి : తెలియకపోతే చావు ... శేఖరాన్ని పిలుచు
కురా... నేను మళ్ళీ తొందరగా పోవాలి...

అ : ఇంకో విద్ర లేవలేదుకుంటావండి.

చి : లేవలేదా...? ఆ కర్ర పుచ్చుకు నాలుగుపుతుకు
ఆన్ని నిద్రయా వదిలిపోతాయి.

అ : నాకు చావొచ్చిందే...

చి : నీకు ఎల్లాగో చావుకూడిందిలే (పంచీలోంచి
సారాసీసాలు తీసి యిస్తాను) ఇది తీసికెల్లి
లోపల పెట్టు...(కొమేల్వైరావునైపు మామూ)
అట్లా చూస్తూ వేమిటయ్యా...
[అప్పలస్వామి లోపలను వెళ్ళిపోతాడు]

కా : అచ్చే ఏంలేదండి. మందుసీసాల్లాగా వుంటేనూ.

చి : మందుసీసాలు గావు మరణం సీసాలు...మీ
రెండుకు వచ్చాకో...రెండు ముక్కల్లా
చెప్పండి...

కా : శేఖరంగారితో పనుండి...

చి : ఇక్కడ పని వుంటే నాతోనే వుండాలి. (వత్తి
పలుకుతూ) శేఖరం! శేఖరం!! పోనీగదా అని
ఊగుకుంటే...ఏమిటో చెప్పరామా...?

కా : అది వారితో మాట్లాడారిన విషయం...

చి : ఇక్కడ రహస్యాలు వుంటేబానిగి చిల్లేదు...
రహస్యాలున్నాయ్యంటే.రక్తంక్షల్లమాస్తాను...
ఎవరయినా అంతే...శేఖరం రావీయండి...
నాకు తెలియకుండా రహస్యాలుట...ఇంకో
మీరేదన్నా తెచ్చారేమో అనుకున్నాను...

కా : ఏమన్నా అంటే మీ ఉద్దేశం...

చి : నా ఉద్దేశంఅడుగుతున్నా...నాతో హాస్యం
చెప్పండి. ఈ మారుమూల వున్న ఈ యింటికి
వచ్చిన వారికి అన్నీ సమగ్రంగా తెలియాలి...
అన్నీ తెలియకుండా యిక్కడికి వచ్చారంటే
బ్రతికి వున్నవా డెవడూ వివకు...నయ్యకు...!
(విసుగ్గా) నేను చెప్పేది మీరింక పసిగ
తోందా...?

కా : తొందరపడకండి...నేన్నీ వెలుతాను...నేను
ఒక దుర్బరమైన బాధ ననుభవిస్తున్నవాడిని...
నామాట కొంతంగా వివండి.

చి : ఇదేం ఆహ్వానంబాలయంగాను...మీ అందరి
కళ్ళలా వింటానిగి...మీ రెవరినన్నా తీసుకు
వస్తే...ధర ఎంతో ఇంతి అని చెప్పండి కొనా
లంటే యింకో పదిరూపాయలు ఎక్కువ తీసు
కోండి...అంతేకాని వగలుపోకండి...

కా : ఆ...? ఏమన్నావు...వగలుపోతున్నావా...
మర్యాదగా మాట్లాడండి...మీరు నేనికి ధర
కేటేది...?

చి : (రిగ్గరగా) అప్పలా...ఈయన్ను బయటకు
పంపించేయ్యారా!

కా : నేను శేఖరంగారికోసంవచ్చాను...నన్నెవరూ
బయటకు పంపించలేదు...ఏమిటిచార్లవ్యం...?

చి : ఏమిటండీ...పోనీగదా అని ఊగుకుంటంటే..
“మీకు శేఖరంగో ఏమిటిపని?” అని అడుగు
తున్నాను—

కా : నాకు శేఖరంగో పనిమిటని అడుగుతున్నారా?
ఇంకెవరితో వుంటుంది నాకు పని...నా కుతు
రును వెంటతెట్టుకు వచ్చాను...ఆమెకోసం...

చి : ఆహా ... తెచ్చారూ ... ఆ మాట మొదటే
చెప్పితే పరిహాయేది గాదుటండి...ఇంతిగదవిడ
జరిగేదికాదుగా!

కా : నామాట వింటే...నామీద మీకు సానుభూతి
వుంటే...నా కిదే చాలు...

చి : సానుభూతికేం...బాచ్చెడు వుంది...అమ్మయిన శేఖరం కోసమేనా తెచ్చింది...

కా : మీ కల్లా తెలిసింది ... నేను శేఖరంకోసమే తెచ్చాను...అతను అంగీకరిస్తాడా...

చి : ధీమా...ఎంతవెళ్ళు...?

కా : డబ్బా...తెచ్చాను...ఎంతకావాలంటే అంత యిస్తాను...

చి : మీరు యిస్తారా ... తమాషలాడకండి...ఎంత కావాలో చెప్పండి...

కా : నాకు డబ్బుయిస్తారా...ఎందుకు?

చి : అల్వే ఏమీలేదు ... పట్టణం కాదుటండీ ... మీకు ఇచ్చుంది లేకుండా వుంటుంది ... చూపండి ... ప్రయాణానికి దానికిని ఖర్చు అయివుంటుందిగా మీ దగ్గర పైకం...

కా : ఘనవారేదు ... నాకు ఖర్చు అయిందిని దిగులు లేదు...శేఖర్ మా అమ్మయిన స్వీకరిస్తే అది పదివేలు నాకు ... అంతకంటే నేనేమీ కోరుకోను...

చి : మీ రంతగా చెప్పాలా ... శేఖరం కళ్ళ కద్దు కంటాడు ... ఒక ఆప్తులూ ... రెండు కాఫీ పట్టుకురారా ... మీకు కాఫీ త్రాగటానికి అధ్యంతరంలేదుగా...

కా : నాకేంవదు...ఎన్ను తీసుంచి వదిలిపెట్టండి...

చి : అట్లా అంటే ఎలా ... మా ఇంటికి వచ్చిని వాళ్ళను గౌరవించటం మాకు మర్యాద ... అంతేగాని...మీకోసం గాదండి ... ఒకేయి ఆప్తులూ...పిలుస్తుంటే నీకు కాదటరా...

అ : వస్తున్నావయ్యా...అయ్యగారికోసం...

చి : అయ్యగారు ... కొయ్యగారు ... శేఖరం లేవ లేదురా? నువ్వైతే రెండు కాఫీ తీసుకునిరా...‘ఏ ఏవ’ లాగా వుండాలి.

అ : నేను కలవపులే వంక వుంటుందండీ—ధీర వారే...

కా : శేఖరం యింకా నిద్రి లేవలేరా?

అ : లేవలేదుయ్యా...ఇవ్వో పది గంట లయ్యే ట్టండి...

చి : నువ్వైతేయి తొందరగా తీసుకురా (ఆప్తుల స్వామి పలికాడు.) (కామేశ్వర్రావు శేఖరంవైపు తిరిగి ఏనుండి అమ్మాయి ఎక్కడ వుంది...

కా : ఈ డబ్బానే వున్నది ... మీరంతా సహాయం చేస్తే...

చి : మనయ్యి ఎగతాళి వుంటుందేమిటి... దానికేం మీరు భయపడవక్కర్లేదు ... ఈ చిదంబరం ‘యన్’ అన్నాడంటే—‘నో’ అంటానికి బ్రహ్మదేవుడికిమాడా గట్స్ చాలవు...అదీ చిదంబరం అంటే...

కా : మీ పేరు చిదంబరంగారా—

చి : అవునండీ...అసలు మాదావుడిలో మీ పేరు అడగటమే మర్చిపోయాను...మీ పే రేమిటి అన్నయ్యగారూ...

కా : అన్నయ్య!! ఏమని పిలిచాడు? మళ్ళీ వకసారి అనండి...

చి : అల్వే...దానికేం అన్నయ్యగారూ...మనం ప్రభుత్వ అయిపోయాక బ్రదర్స్ కింద లెక్క...మీ పేరేమిటో చెప్పారు కాదు...

కా : కామేశ్వర్రావు...కోర్టులో నువ్వు పనిచేసి రిటైరయ్యావు...

[ఆప్తులస్వామి ప్రవేశించి కాఫీలు అందిస్తా]

అ : శేఖరంరాలు వస్తున్నార...

కా : అ...వస్తున్నాడా...ఇంకో కాఫీ పట్టుకు వస్తావు అప్పలసామీ...

అ : మా అయ్యగారి సంతతి మీరు చెప్పాలా ఏమిటి...

కా : అందుకు కాదు (లేచి నిలబడి ఆదుర్గా తిరుగు తుంటాడు)

చి : నువ్వైతే పోయి రారా...నీసా లెక్కడ పెట్టావు...?

అ : బ్రంకులో పెట్టావండి (చెళ్ళిపోతాడు)

చి : నీకు కాలంతోకువెండి...ధీర బాగ్గరి మనిషి రెండి...

కా : (తిల పోవుతూ) పనిమనిషిన్న తిర్యగి బాగ్గరిగా వుంటేనే మనకు ముక్కాంతిగా వుంటుంది...(ఆదుర్గా తిరుగుతూ, శేఖరాని కోసం ఎదురు చూస్తావుంటాడు)

చి : ధీమైవ మాట చెప్పాను...ఇంకో మీరు ఇల్లు ఎట్లా కనుక్కోగలిగారు...

కా : ఇల్లు...ఇల్లు అంటే కొంత శ్రమఅయిందేమిటి ...వక రిజ్వాడి త్వారా రాగలిగాను...

చి : ఇటువంటి చోట్లు అసలు రివ్వబోలే బాగా తెలుస్తాయి...

కా : ఇట్టండి పడితే ఏం... అనుకున్న చోటికే రాగలిగాను—ఇంతటి మీ రిక్కడ ఏంచేస్తుంటాలో చెప్పానుగాదు...

చి : 'ఏం చేస్తుంటాయో' అని నిలచేసి అడిగితే ఏం చెప్పను...? నా సురించి మీకు ఈ పాటికే తెలియబోయింది... ఈ ఊళ్ళో ఏ పని జరిగినా మన చేతులుమీద నుండా బరగాల్సిందే... మనం అంటే అంత సురి... ఈ ఊళ్ళో మనకు తెలియని పెద్దమనిషి లేకు... మనం తెలియని మనిషి అంటూ లేదు...

కా : అంటే...

చి : అంటే ఏం లేదు... సాంఘిక సంతోషం సురించి వాకు చేతనయిన సహాయంచేస్తుంటాను... ఎన్ని కళ్ళలో నిలబడలేదుగాని...

ఆ : (ఇంట్లోనుంచి వస్తూ) అప్పుడేదో నిలబడ్డారు గదండీ...

చి : వరెయి, అన్నీ తెలిసినట్టు మాట్లాడుకు... వీడికి మర్యాద అసలు తెలియదండీ... మతి ఆసలే లేదు... ఎన్నికల్లో నిలబడ్డావీకీ, నిలచెట్టావావీకీ లేదా తెలియదు వావీ... ఇక్కడ అపెండ్రిలో చాలామంది నా సహోద్యోగి వచ్చినవాళ్ళేనండీ... అందులో మొన్న వకాయన మంత్రిగూడా ఆ డ్యూటీ వాడే... కొంచెంలో పోయింది... అయినా వాడి జాతకం బాగుండేదా... మనం ఎంతవరకని వైకి నెట్టుకుపోతాం చెప్పండి... (అప్పులస్వామి వెళ్లిపోతాడు)

కా : ఆవునవును... శేఖరం ఇంకా రాలేదే...

చి : వస్తాడంటే...

కా : మీరు ఉండటం ఎక్కడో...

చి : ఇక్కడే మద్రాసులోనే...

కా : మద్రాసులో అంటే... ఏ కేటలో అండి...

చి : చెప్పరూ... పున్నమాట... వక్కచోట అంటూ లేదండీ... ఎప్పుడో కాలం ఇక్కడే గడిచి పోతుంది... శేఖరం నేనంటే పడినస్తాడు, మా ఇద్దరి స్నేహం అటువంటిది... అందుకని ఇక్కడే ఉంటుంటాను... వీడిగా గది అయితే వుండనుకొండి...

కా : గది... అంటే మీరు పెద్ద ఇల్లు వీధిన్నా నీమ కోక పోయారు... పెళ్లం... పిల్లలూ...

చి : పెళ్లం... అచ్చే అదేం లేదండీ...

కా : మీ కొంకా పెళ్ళి కాలేదా...

చి : కాలేదా ఏమిటి! లేనుకోలేదా? అని అడగండి.

కా : ఆ... ఆ... నా ఉద్దేశమూ అదే...

చి : పెళ్ళికి సంఘ సేవకి లంకే వుండదండీ... పెళ్ళి అవగానే పిల్లలు... ప్రకృతి వరికట్టలేం గదా! పిల్లలు అవగానే పాల దెబ్బలు, ఆమదం సీసాలు... డాక్టర్లు మట్టూ తిరగదా... ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే నా జీవితం అంతా పిల్లలు, పెళ్లంతోనే సరిపోతుంది... ఆలా అనామకంగా నేను వచ్చిపోలేను...

[శేఖరం ప్రవేశం]

శే : ఏమిటండోయ్! రచ్చిపోలేనంటున్నాను...!

చి : ఒహో... వచ్చావు నాయనా...

శే : (బద్ధకంగా వచ్చి నిరుతుకుని) ఆ... ఆ... వచ్చానుగా (కొమేక్స్ రావు వైపు తిరిగి) ఎవరు...?

కా : (అదేంకా దగ్గరకు వస్తూ) శేఖర్... నేనే... కామేక్స్ రావుని...

శే : (ముఖం బల్లబడిపోయి) మీరా... ఎందుకు వచ్చాను... ఇక్కడికి...

చి : మన కోసం వచ్చాను శేఖర్...

శే : నాకు కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి (కడుపుపట్టుకుని) అత్తా నోప్పి... నుండేల్లో మంట... ఎవరు? మీ రెవ్వరు కనబడటం లేదీ వాకు?... [చాలుని వైపులా చూస్తూ అంటాడు.]

ఆ : ఏమయిందండీ... ఆ ర పడిపోతున్నా కేమిటి...

చి : ఇదేమిటి శేఖరం...

శే : (మాట రానటు వోరు చూపిస్తాడు)

కా : ఏమయిందండీ...

చి : అచ్చే భయపడకండి... ఏం లేదు... కళ్ళు తిరిగి వుంటాయి...

ఆ : లేచి, వస్తాడు గూడా బాగానే వున్నారండీ, ఇప్పుడే మయిపోయి...

చి : తొందరగా మత్స్య డాక్టరు దగ్గరకుపోయిరా... నేను చూస్తూవుంటాను...

ఆ : నాకేమిటో దడగా వుంది...

చి : ఏమిటరా...

అ : ఒక్కడిని పోలేండి...

చి : పిరికి పండా... నువ్వేం భయ్యంగా రివి పిలుచుకు
రావటానికేంరా... బాక్సి తీసుకుపో... ఊ...

అ : (బయటకు పోతోయి చెవట్కు తిరిగివచ్చి) మీరు
గూడా రారాడటండి...

కా : పోనీ నేను చూస్తూవుంటాను... మీరిద్దరు పోయి
రండి. ఇదిగో ఈ పదియూపాలు తీసుకుపోండి.

చి : రారా అప్పులా (ఇద్దరూ నిమ్మ) మిస్తారు.)

కా : (శేఖరాన్ని బలవంతంగా పడకపర్వీలో పడుకో
బెట్టి నువ్వే పెట్టి విసురుతూ మగ్గరి మగ్గరి నేవుడికి
దిక్టోలు పెడుతూ వుంటాను... శేఖరం రొప్పు
తుంటాను.)

కా : (ఆహ్వానించగా) ఎలా వుంది... కళ్లు తిరిగి
చాచూ...

శే : ఊ

కా : ఏం చూట్లాడొద్దులే... పడుకో... నుండెల్లో
దడగా వుండా!... ఎలావుంది? పోనీ చూట్లా
డొద్దులే... కొంచెం విసురుకోబానుంటుందా...

శే : (వద్దులేమన్నట్లు చెయ్యి ఉప్పుతాను.)

కా : పోనీలే. నిన్ను కలుసుకోలేక పోతా నేమోనని
ఎంతో బెంగపడ్డాను. కానీ నా అచ్చవం
బానుంది. నామీద ఆంతకోపం ఎందుకు
శేఖర.

శే : (కుర్చీలో లేచిపోతుంటూ) ఎందుకువచ్చివట్టు?

కా : (తిరుగుతూ) ఎందుకు వచ్చావా?... అదేం
ప్రశ్న శేఖర... ఎవరింటికి వచ్చావని? నా
కుసురు ఉండాలివ్వ చోటికి వచ్చాను.

శే : ఇప్పుడా విషయా లేం ఎత్తకండి...

కా : లలిత నిరపరాధి... ఆ మాట చెప్పటానికి
వచ్చాను. నిన్ను కిషిందు కావాలంటే...
నివ్వల్లో దూకమన్నా తియ్యారుగా వున్నాను.
లలిత... లలితమీద మనుతితోనే దానితల్లి నిన్ను
విడిచిపోయింది. "లలిత బాగ్రి త్రి బాగ్రి త్రి"
అని చెప్పి మరీపోయింది. ఆమె కళ్ళలో నీళ్ళు
నిలిస్తే నా కిరణం అంతా నీరుగా మారి చెద్ద
పెట్టువ ఏడ్చింది. నేనుగూడా ఆమెతో చెళ్ళి
లేకపోయావా? నాకోసంవుండలేదు శేఖర...
లలితకోసం...

శే : ఆ సంగతులన్నీ నాకు తెలుసు.

కా : తెలిసేవా... అవును. నేవుకు నన్ను నయనానికే
పంపాను... నీ ఆకోగ్యం బాటపెడినీ...

శే : (లేచి నుంచుని) నాకు బాగానే వుంది,

కా : (ఆశ్చర్యంగా) సద్దకుండా శేఖర బాబూ...
నా ప్రార్థన భగవంతుడు ఆలకించాడా?...
నుండెల్లో నింపి ఎలావుంది నాయనా.

శే : నుండెలకేం... బాగానే వున్నాయి. మీ గొడవే
మూలంబాగా నువ్వునుంటోంది... మీరూ నాకూ
సంబంధం లేదు. మీరు వచ్చివచ్చారీనే చెళ్ళి
పోవచ్చు

కా : సంబంధం వుంది గడకనే వచ్చాను... వచ్చివ
చ్చారీనే చెళ్ళిపోటానికి... నీకు నీతి బోధించ
టానికి కాదు...

శే : మీరు నీతిబోధించే అవసరంలేదు.

కా : నాకు తెలుసు... నాకోసం అయితే నీనమ్మం
తోక్కివాడివి కాదు... ఇదంతా నాకోసం
కాదు శేఖర... నా కుసురుకోసం... అదీ
స్వార్థమే అనుకో... ఆ స్వార్థంలో పాపం
లేదు... లలిత ముఖం చూడలేకపోతున్నాను
శేఖర... నానుండెలు తిరుక్కుపోతున్నాయి.
నిన్నేమీ కోరను... (కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటూ)
నా కన్నీళ్ళలో కవటం వుంటుందా? శేఖర...
నా ఈ ఒక్కకోరిక తీర్చు... లలితను ఒక్క
సారి చూడు...

శే : ఏం అక్కర్లేదు...

కా : (ఆవేశంగా) కావాలి... శేఖర కావాలి...
లలితకంటే చెంబడికాకే ప్రతి కన్నీటియక్క
నిన్ను చెంటాడుతుంది... ఆపాపం తెచ్చుకోకు...
ఆమె నీ ధర్మపత్ని... కవిపించిన నేను అగ్ని
సాక్షిగా నీకు దానం చేశాను... అందుకు ఊధి
పెడతావా...

శే : మిరిమిరుగున్నాను... మిమ్మల్ని బయటకు
పంపించి చెయ్యకలసివుంటుంది...

కా : (బాధగా) అదే నన్ను బయటకు పంపిస్తావా...
నే నెవర్ని... నీ రాసుకోరి నీకు లివాహం చేసిన
వాడివి... నీ భార్య తండ్రిని శేఖర...

శే : నన్ను చెదిరిద్దామని చూస్తున్నారా?

క : కాదు.....బ్రతిమలాడుకుంటాను.....ఇం
చేతులు కావు.....ఏం కావాలంటే అది
చేస్తాను...ఆ ఆస్థానం నీకు బానిసనై నీకాళ్ల
దగ్గరపడి వుండనున్నా వుంటాను ... కాని
లలితకు ఆస్థానం చెబుతున్నా...

శ : నాకవిన్నీ ఆక్కర్లేను...ఈ ఆశీర్వాదం కరిగి
పోయేవాడిని కాదు...మీకు విశ్వాసు ఎక్కువ
కావచ్చు కాని...అనుభవం నాకు ఎక్కువ...
శివలింగం శేను కొడుకు చేతి వేరు...అస
వదిలంగా నన్ను కలవర పెట్టకండి...

క : పోనీ వదుకో...విశ్రాంతి తీసుకో దాక్తరు
వచ్చేవరకూ...

శ : నాకు బాగానే వుంది...మీతో మాట్లాడవల
సింది ఇంకేంలేదు...

క : ఉంది...చాలా ఉంది...

శ : నా గురించి ఏ విషయం ఎత్తిపెట్టి చెప్పు
కున్నాను...

క : ఇది నీ విషయం కాదు...మా విషయం...నా
అల్లుడి సంగతి మాట్లాడటానికి నాకు హక్కు
వున్నది...

శ : ఇక్కడ హక్కుల విషయం లేబ్బకోవటానికి
వచ్చారా...?

క : శేఖర్ ... నేనన్న ప్రతిమాటకూ ఆపార్థం కల్పిం
చటానికి ప్రయత్నించకు. నా అల్లుడు ప్రఖ్యాతి
రచయితగా యిక్కడ వెలుగుతో ఆవుతున్నాడు.
నీ కథలన్నీ చదివాను...నువ్వు ప్రత్యేకంగా
మాటలు రాసిన సినిమానూ చూశాను...నేను
వక్కణ్ణే కాదు...లలిత గూడా చూసింది...
లలిత చూసి విమర్శతో తెలుసా...

శ : నాకేం ఆక్కర్లేదని చెబుకున్నాను...

క : కావాలి!...నీ చేతికలంలో అంత కరుణ ఎలా
వలికిందా...! నువ్వను కదిలించివేసే అన్ని
పన్ని వెళ్ళాలి ఎలా చిత్రికమైనాయో!" అని
ఆశ్చర్యపడ్డాను... పావని గురించి నువ్వేదా
ప్రాసింది...పావని చచ్చిపోతే... సినిమాలో
ఏమయిందో బాగా గుర్తిరావలెందేదు... ఏమ
యినా ఆమె నా మనసులో స్థిరభావం ఏర్పరచు
కుంది..... "అంత పావనిలాగా తయారు

కావాలి. ఎదుటపడి మనసుస్పరిస్తే మాట్లాడగల
గాలి" అనిపించింది... కాని అది పాద్యం గాదు.

శ : (పశ్చు కొడుకుతూ) లలిత? లలిత?

క : లలితగూడా సినిమాలోని పావనిలా మాట్లాడితే
నువ్వేం చేశాడింది...?

శ : నేనా...మందు ఆ చేతితో మీదికుం
వస్తాడు)

[చిదంబరం, అప్పలస్వామి ప్రవేశం]

చి : ఎలా వుంది...

శ : ఊ...

క : దాక్తరు గారేమన్నారో...

శ : (కుర్చీలోకి పడిపోతాడు)

క : మళ్ళీ ఏమయింది? ఏమండీ చిదంబరం గారు.
ఎప్పుడోన్నా యిలా ఫీట్సు వస్తుంటాయా...

చి : లేదండీ...

అ : దాక్తరుగారు వస్తున్నారలెండి...

చి : ఎలా వుంది శేఖర్ ...

క : ఇప్పుడు వక్క విమర్శం బాగానే మాట్లాడాడు.

చి : నిజంగా! ఇవేవో ఫీట్సులాగా నేవున్నాయే...

క : దాక్తరుగారిల్లు ఎంత దూరం అండీ...

అ : ఎంత...అర మైలు దూరంలెండి...

చి : ఇప్పుడేగా వెళ్ళివచ్చాం...వస్తాడులెండి...

క : పోనీ...నన్ను వక్కపారి పోయిరన్నట్టుంటారా?

చి : ఆ ఉద్దతో ఎంతసేపు నిమగ్నతావు...లోపలకు
పోయి వివశక్ర తీసుకురాదా... (అప్పల
స్వామి పోతాడు)

[కామేశ్వరరావు బతుకుకు పోతోకుంటే
దాక్తరు ఎదురువస్తాడు.]

చిద : రండి...రండి.

దా : (చెలిగడియారం చూచుకుంటూ) మీరు జరిగిం
దెమిటో నాకు రెండు ముక్కల్లో చెప్పండి.
శేను విషయం నేను చూచుకుంటాను.

అ : (ంటుచేసి చూపితూ) ఇట్లా గదిలోంచి వస్తు
న్నారయ్యా..... నేనేమో ఇక్కడే నిల
బడ్డాను...చిదంబరంగారేమో ఇక్కడ కూర్చు
న్నాడు...అయినేమో.....

చి : ఏమిటిరా పోదీ...ఏమన్నా దయ్యంపట్టిందా
ఏం?

దా : దయ్యంపట్టివా ఒక ఇంజనీరును ఇస్తే వదిలి పోతుంది.....

అ : అత్యై వాకేం లేదండి.

కా : ఇలా గడిలోంచి వస్తూ పడిపోయాడు.

దా : అయితే ఈ కను నన్ను తీసుకోమంటారా ?

అ : అందుకోసమే కాదయ్యా నీలయకువచ్చింది.

దా : అయితే విజిటింగ్ ఫీజు కూడు రూపాయిలు.

కా : నేను ఇస్తానులేండి... (దబ్బు ఇస్తాడు).

దా : (పైకెక్కిపుచ్చి పట్టి పరీక్ష చేస్తూ గడియారంవంక చూస్తుంటాడు). నిమిషాని! తొంభైవార్లు... అంటే ఎక్స్ పర్జుల్... వాట్ మీరియన్..... మీకు ఎట్లా వుంది... కళ్ళు తిగుతున్నాయా.

కే : అవునండి.

దా : తిగుతున్నాయి... తిగుతున్నాయి. భయమేం లేను, మందులు అవీ ఇప్పించమంటారా...

కా : అదేమిటండీ అట్లా అడుగుతాడు.

దా : కప్పలేషన్ ఫీజు అయిదురూపాయి లవుతుంది మరి.

అ : (ఆశ్చర్యంగా) అయిదు రూపాయిలా !

దా : (కోపంగా) ఇదేనున్నా చింతపంతు లేరమను కున్నారేమిటి ?

కా : అత్యై అది కాదండీ... ఎంత ఇవ్వనున్నా రేమిట పడిగాను... (దబ్బు తీసి ఇస్తూ) దేవుడులాగా వచ్చాడు.

దా : నేను వచ్చింతర్వాతి ఇంకా నేవుడి గొడవ ఎందుకయ్యా! అంతా బాగాయిపోతుంది... మా రూముకు వచ్చి మందు తీసుకుపోండి! దాని దబ్బు అక్కడ ఇవ్వచ్చును...

కా : అట్లాగే... ఇప్పుడే రమ్మంటారా ?

దా : (లేచి నుంచురి) రండి ... రండి ... అన్నట్లు లెంపరేవరు మాచారా...

కా : ఇంకా చూడలేదండి.

దా : లెంపరేవరు చూడకుండా దాక్కుడు దగరకు ఎందుకు వచ్చివట్లు ?

చి : ఇక్కడ ధర్మామీటలు లేదండి...

దా : అదే—యవ భారతీయులు అందులో మర తెలుగు వాళ్ళు దగ్గరవున్న జబ్బు... (పతి ఇంట్లోను ఒక ధర్మామీటలు కంపల్యరీగా వుండాలి...

అ : చిత్రిం ఆయ్యా...

దా : చిత్రిం ఏమిటి నీ పిండాకూడు... ఒక గ్లాసుకు మంచిసీళ్ళు తీసుకువిరా...

చి : పోరా అట్లా చూస్తూనే?

దా : (ధర్మామీటలు కేళలుచేరి కిస్తాడు.)

చి : ఒక సీళ్ళు తీసుకురారా అప్పులా.

అ : వస్తున్నావయ్యా (సీళ్ళు తెస్తాడు.)

దా : (ధర్మామీటలు చూచి) లెంపరేవరు ఏమీ లేదే... ఏమిటయ్యా కం గారుపడ్డారు...

కా : మరి ఇదంతా ఏమిటండీ?...

దా : ఒక్కొక్క పారి జ్వరం లోపలవుండి బతుకుకు రాతేకపోలే ఇటువంటి వికారాలు కలుగుతాయి. ఒక ఇంజనీరు ఇస్తాను. జ్వరం ఏమన్నా వుంటే బతుకుకు వచ్చేస్తుంది...

కా : అంటే...

దా : అంటే ఏమీ లేదు... ఇంజనీరు ఇవ్వమంటారా.. ఇద్దంటారా!

చి : అది మేమేం చెప్తాము దాక్కుడు. ఆవసరాన్ని బట్టి మీరే ఇవ్వండి.

దా : వాడేం వుంది ... మీ ఇచ్చమైలే యిస్తాను. ఇంజనీరులే మందు పడిపోవడాలు... చేసినందుకు గెండు రూపాయిలు... మొత్తం కూడు రూపాయిలవుతుంది...

కా : దబ్బు గురించి మీరేమీ సంకెయపడకండి... నే నిచ్చేస్తాను. ఇంజనీరు... ఇవ్వండి.

కే : ఇంజనీరు వద్దులేండి...

దా : ఇంజనీరు వద్దంటారేమిటి ... ఎక్కడో పల్లె టూరివాడిలాగా... దానివల్ల ప్రమాదం లేదండీ.

కే : మంచేమన్నా లోగుతాను. కొంచెం తెరిపిగా వుంది.

దా : ఇదివర కెప్పుడన్నా ఇటువంటి ఫిట్లు వచ్చాయా?

చి : అత్యై లేదండి... ఇదే మొదిటిసారి.

దా : ఆహా! అయితే రక్తం పరీక్ష చెయ్యాలి. అసలు డిఫెక్టు ఏమిటో...

కా : అంటే అప్పుడు ముప్పి ఏమిటో...

దా : గదిలో సామానులేమన్నాయో బతుకునుంచి చూస్తే తెలుస్తుందా... గదిలోపలకుపోయిచూస్తే తెలుస్తుందా?

అ : బోలెడు పోలేకేగాదండి తెలిసింది...

దా : రక్తపరీక్ష అంటే అటువంటిదేవన్నమాట...
అసలు మనీ ఏమిటో తెలిస్తే వెంటనే వైద్యం
ప్రారంభించవచ్చు...

కా : ఆయితే పరీక్ష ఎప్పుడు చేస్తారు...

దా : పరీక్ష ఆసుపత్రిలో... ఇప్పుడు కొంచెం రక్తం
తీసుకుపోతాను.

కా : రక్తం తీస్తారా?

దా : రక్తం అంటే ఓ చెంబుకు అక్కర్లేదు. పోలీస్
ప్రేరేపించిన నూదితో పోడిస్తే కొంచెం రక్తం
చించుతుంది... అది తీసుకుపోతాను. పరీక్ష ఆసు
పత్రిలో...

చి : అట్లాగే చెయ్యండి.

దా : 'బ్లడ్ ఎక్సామ్' అంటే ఆయిదు గూపాయి లపు
తుంది ఆలోచించుకోండి...

కా : మీరే ఆలోచించాలి. అరివిక్కిమి చేస్తే బాగవు
తుందో అది చెయ్యండి ... డబ్బు ఎంతైనా
ఇబ్బందిలేదు.

దా : మీరంత శ్రద్ధగ వైద్యం చేయిద్దామనుకుంటే
యెప్పుడోపాడే తీయిస్తే వుంటిది. పదిపూను
దూపాయిలు తీసుకు మా ఆసుపత్రికిరండి ...
అక్కడి ఫోటో తీయిద్దాం... ఇంకటి ఇంజక్షను
ఇద్దామంటారా? వదలారా?

చి : మీ ఇద్దరుని ఇంకాకే నే చెప్పానుగదా...

దా : "మీ ఇద్దం...! మీ యిద్దం!!" అనేకపోలే
ఫీజు ఎంతి చెప్పానుగా.

కా : (పది రూపాయిల నోటుతీసి) ఈ పది రూపా
యిలు వుండండి. మనీ నయమైన తర్వాతి మనం
మాట్లాడుకుందాం.

దా : చట్టికే నుడి. వైద్యంమీది శ్రద్ధ అంటే ఆలా
వుండాలి. మంచెట్లాగా తీశానుగదా... ఇంజ
క్షను ఇస్తే పరిపోతుంది. ప్రమాదంలేదని ఇంకా
కే నే చెప్పానుగా. (ఇంజక్షను ఇచ్చేసి) మందు
కోసం ఆసుపత్రికిరండి... మళ్ళీ విడివ్వా ఆవసరం
వస్తే కలుసు వందండి. మా డిప్యూటీ పగలూ
రాత్రికూడ పనిచేస్తుంది...

చి : అట్లాగేనండి...

దా : అదెగటం మర్చిపోయాను... మీకు ఏద్రపోవా
లని వుండా... రెండు మాత్రలు ఇస్తాను.

కా : రాత్రికూడ ఏద్రపోదని అన్నారండి...

దా : చెప్పరేమరి (పంచిలో చెయ్యి పెట్టి) ఈ
రెండు మాత్రలు తీసుకోండి. పెద్ద ఖరీదుకాదు
లెండి. రెండు పాచలు అర్ధరూపాయి, "ఏద్ర
పోదామని వుంటే ఒకటి తీసుకోండి" మర్చి
రాత్రికి ఒకటి తీసుకోవచ్చు.

చి : పంచి నేను పలుకుని వస్తారండి...

కా : ఎమిట్లా రనుండి...

దా : అ... ఎమిట్లా రనుండి... (వెళ్ళిపోతాను).

కా : ఏం శేఖర్ ... బోలెడు పోయి విశ్రాంతి తీసు
కుంటావా...

శే : ఓహో... మీకునూడా వెళ్ళిపోయాను మార్చి
బాటు...

కా : నేను వెళ్ళిపోనికి రాలేదు...

శే : మీకోదర్శం చెబితాను... ఎన్ను కానేవురిశ్రాం
తిగా పడుకోనీతుండి.

కా : విశ్రాంతి మానసిక సంక్షోభంలో లభించదు
శేఖర్ ... కడుపునొప్పం నీకు తెలియదు...
ప్రాయటంపడకే నీకు తెలిసింది... అదిపోవా...
అనుభవం కాదు... నా స్వాధీనం దహించుకు
పోతోంది...

శే : నా కన్నీ తెలుసు... మీపట్లదలకే నా కార్మిక
కలుగుతోంది... నే నామెను కావాలని వెళ్ళి
చెడుకోతిను...

కా : అబద్ధం... పచ్చి అబద్ధం... పోలేలే శేఖర్...
నానాట వాటి అర్థం చెబుకుంటావా...

శే : అందరి మాటలూ అర్థం చేసుకోగలనుకానీ...

కా : కానీ... కానీ... వయస్సు, యౌవనం... శాశ్వ
తంకావు శేఖర్ ... పాపపుణ్యాల చర్చ
చెయ్యటంలేదు...

శే : మరి ఇదింతా ఏమిటి...

కా : ఇక్కడి నీ జీవితం ఎలా గడుస్తోందో చెబు
కున్నాను... చిదంబరం ఇచ్చిన సారాయి...
నీ ఇంట్లో ట్రంకుపెట్టిలో వున్నాయి... ఎవరి
కోసం అది...?

శే : ఏమిటి మీరు చెప్పడమవున్నది. నా సొంత
వ్యవహారాల్లో జోక్యం కలగచెడుకోకండి...

కా : నా మాటలు తెలికెక్కించుకో దలచుకోలేదన
మాట...

శ : పేతు చాలా స్పష్టంగా చెబుతున్నాను...వాడు మీతో సంబంధం అక్కర్లేదా...అని...మీరు వచ్చినవారిని ఎంత త్వరగా వెళ్లిపోలే అంత సంతోషిస్తాను...

క : అంతేవా?...అయితే విను...నీ భార్యను నీ దగ్గర విడిచిపోతాను... (కోపంగా) నువ్వేం చేసుకున్నావో... (విచారించి) ఏమిన్నాను...? ఏం చేసుకున్నావా...!!! ఏం చెయ్యటానికి నిలులేదు...లేదే అంటే ఎవరనుకుంటున్నావు...వా మామగారా...నీ భార్యగారా...?

శ : నా మనస్సు కలవర పరచకండి...ఇక్కడ నా జీవితం కాంతియుతంగా జరిగిపోతోంది...

క : కాంతికాదు శేఖర్ అది...ప్రళయం రావటానికి ముందువుంటే నిశ్శబ్దం...అదిరావడా కానాడుకో...

శ : నాకేం అవసరంలేదు...అర్థమైనవాళ్ళు బాధలు పండుకునే అవసరంలేదు నాకు...

క : లేకేం...వుంది...నీకే లేక లేక ఒక మామగారికిందిదా...అమ్మ పేరు...ఏదన్నావో...నీ మునిగిపోయింది...అమ్మ వయసులో వుంటుంది...అమ్మగారి వ్యతిరేకం...జాడరి...తానుతోను.

శ : అయ్యో...ఏమిన్నావు...

క : నీ మామగారి అబ్బా...భర్తవిడిచినది అయి...బాధపడటంలేదు తిరుగుతుంటే...

శ : తిలవిల్లుచెస్తాను...

క : ఎవరిది...?నీకున్న పేరు ప్రఖ్యాతులు...గతం స్నేహితులు...తక్కువ...అడుగు...నికొస్తే మేల బ్రతుకు అది శేఖర్...

శ : ఆధిక ప్రసంగాల ఆప్తులైనారా లేదా...

క : ఆధిక ప్రసంగాల కాదు...నువ్వు చెల్లి నీ అల్లుడిని బ్రతిమాలుకుంటావు...మామగారి కృత్యం నిలపెట్టకుని కాల్లా వేళ్ళపడతావు...అతిమ అవేసడతాడు...

శ : అలా ఏన్నటి జరగదు...యూజిట్ ఆఫ్టర్...

క : అలాగే జరుగుతుంది...అలాగే పడుతుంది...

శ : అయ్యో... (చెంపవీడ కోడతాడు)

క : (చెప్పింది)...అ...అతిమ నీ చెంపవీడ కోడతాడు శేఖర్...అప్పుడు తెలుస్తుంది నేనుభవిస్తున్న పర్యం...

శ : (స్థిరగా అరుస్తూ) పొండి...వా కళ్ళకు కనపడకుండా పొండి...

క : పోతానుశేఖర్...కాని...నువ్వు పక్కాల్తే పంపించిన కోడ... నామీమామగారి కంతుందా మనుకున్నా నేనుండేపోవచ్చు... నేనూ పెద్ద వాణ్ణిపోయాను...చేతులు కా లేటంతవరకు రానీయక...

శ : (కోపంగా)నువ్వులేం చేసివా పాపంలేదు... సవ్యంగా వదులుస్తూ నాజీవితంలో మహామ లేదదీకాదు (కొంచెం అగ్రి) ఆ...ఏమిన్నాను నా మామగారి అవమానం పొందుతుందా...ఏమిన్నావో... (కామేశ్వరరావు గొంతు పట్టుకుంటాడు)

క : చెనా మాట అనిలేదు... ఆలోచించుకో మన్నాను...శేఖర్... ఆ చేతులతో గొంతుపిసికా నేను బాధపడను... (గుద్దికంఠంతో) కాని, లలితమూత్రం అవ్యాధి చెయ్యకు శేఖర్... అమ్మ నీ భార్య...

శ : భార్య...? మీరంతా దొంగలు మాటలగారడీ అంత...

క : దీంతో గారడీ ఏముంది... అనాకారి కావటం అమ్మ వోషా...అరికె వదులుతుంది... భారతి స్త్రీ బ్రతుకు భర్త భాషల్లోనే అనుకుంటుంది...నీ నీవలో అమ్మ బ్రతుకు దామనుకుంటుంది...

శ : (పట్టు కొలుకుతూ) భారతి స్త్రీ...

క : నువ్వే లలితకైలే ఏం చేశాడివి...అమ్మ ఒక్క కన్నీటివాట్లా... నీ పాంక్ష్యం, భాగ్యం, ధనం అన్నీ కలిసి రూగువు...ఆ అప్పుల స్వామి ఎవరు...నిజం చెప్తు...

శ : అతిని సంగలెందుకు...అతిమ నా నాకను...

క : నాకనుకాదు...నీ గర్భ శిశువు...నీ యింట్లో వుండి నీ యింటో వాసాల్లా లేక్కబెడుతున్నాడు...ఆ చిదంబరం ఎవరు... సంఘసంక్షేమం చేతుతో, పడుపుకల్తెలతో రికిగే సంఘద్రోహి...కుచ్చుడు...సంఘద్రోహిని శిక్ష విధిస్తా...? తెలుసా...?

శ : వాణ్ణింది సంగతి మీ కక్కర్లేదు—

క : నీ సంగతి మామగారి చాలు...

శ : నేనా...నన్ను గూడా అంటున్నారా...
అవును...నానుకున్న వికలంచేరాదు మీరు.

కా : దానికి నీదే బాధ్యత... నేనన్నదల్లా నీ బ్రతుకు
విలువ చూడకోకున్నాను...నీతో చెడుగా
తిరిగే ప్రేమంతా గూడా...నీతిల్లి, చెల్లెలు,
భార్యలాంటి ప్రేమే అనుకోకున్నాను...

శ : అమ్మా! (పెద్దపెట్టున అడుస్తాడు) మీరు ముందర
బయటకు వెళ్లిపోండి... ఆలోచించుకో నీయండి.
మీరు వెళ్లిపోతారా లేదా (బయటకు తోసే
స్తాడు)...

కా : వెళ్లిపోయేయందు వక్కనూట... వచ్చేటప్పుడు
లలితను తీసుకు వచ్చాను... మొదలియారు
ష్రుతిలో వక గది తీసుకుని ఉన్నాం... బాగా
ఆలోచించుకో... ధర్మం ఎటో అటు ఒకట...

శ : మీరు నాకు చెప్పక్కర్లేదు... ముందర బయట
కు వెళ్లిండి... (అని ఇంట్లోకి పోవోతాడు)

కా : (వెళ్లిపోతూ) పోతున్నాను... లలిత ఇక్కడే
వుంది... అదిహా శ్రీం సుబ్బపెట్టాకో...

[వెళ్లిపోతాడు]

శ : (వెనుక్కు తిరిగి అభ్యర్థనకుమో) వెళ్లిపో
యాడే (బిగ్గరగా) కామేశ్వరరావుగారూ!
(బయటకుపోయి చూస్తాడు. కంకారుగా లోప
లకు పోతాడు)
[బయటనుంచి అప్పలస్వామి, చిదంబరం వస్తారు]

చి : నీ శ్వేరిరా... అప్పలా...

అ : ఎన్నడునులే లేకుండి... మీలో నే గదిండి వస్తా
(లోపలకు పోతాడు) (చుక్కా వెంటనే పరు
గత్తుకుంటూవచ్చి)... శేఖర బాబు...

చి : ఏమయిందిరా...

అ : ఏడుస్తున్నారంకి...

చి : (తాపంగా) నువ్వేగూడా కూర్చుని ఏవవలేక
పోయినావు... ఆయినా ఏవవన మేమిటిరా...

అ : నాకేం తెలుస్తుందండి...

చి : ఓరి నీకుంప తెక... దాకరుకుగూడా నుతిపోయిం
నమిటి... నిద్రపట్టటానికి ముందిచ్చావన్నాడు
గారి... ఏవతటానికి ముందిచ్చావని చెప్పలేదే.
ఏడుపుగొట్టామంటూ వాదాను... ఒకేయి
అప్పలా!...

అ : అయ్యో...

చి : ఆ (టంకులోడి వక సీసా తీసుకునిరా...
[అప్పలస్వామి లోపలకుపోయి వక సీసా తీసు
కుని వస్తాడు]

చి : గ్లాసు తీసుకురావాలని మళ్ళీ చెప్పారీరా నేను...
సరే కానీలే... ఏం చేస్తాం ఖర్చు (సీసా ఎటు
కుని తాగేస్తాడు) హు... (పాదం కొంచెం తెరి
విన పడింది. (లేబునూ) ఇప్పుడు పిలుచుకు
రారా శేఖరాన్ని... ఏను చేమటో వదిలించి
చేస్తాను.....

అ : (లోపలకు పోయి వచ్చి) "రామపోరా.....
చెప్పా... గట్ అవుట్" అంటున్నారండి.

చి : గట్ అవుట్ అన్నది ఎవరివిరా...

అ : మన నేనండి...

చి : ఓరి నిన్ను తగలెయ్యి ... మనం ఏమిటిరా ...
గౌరవవాదకం... (గమకు గూడా తగలెకావు...
అ : అయిదొక్కాడు దాకా దిదివాను గదండి.....

చి : అదికొస్తా నామీద ఉపయోగిస్తున్నావ్...
(కొంచెం విహంగ) అరేయి. శేఖరాన్ని పోయి
పిలుచుకు రారా... కొంచెం మాట్లాడాలి...
పోరా అంటే అట్లాచూస్తావ్...

అ : పోతున్నా గా... ఎట్లాచూస్తున్నానండి.....

చి : దయ్యం.....

అ : (ధియంతో కేక వేస్తూ) అమ్మా.....

చి : (కంకారుగా) ఏమిటిరా అది...

అ : (వణికిపోతూ) దయ్యం అండి.

చి : ఎక్కడిరా అది (అమాంతం వచ్చి అప్పల
స్వామిని కొవలించుకుంటాడు.

అ : మీరే గదండి అంటు.....

చి : (పెద్దపెట్టున వచ్చుతాడు) నీ వంశ వేరా అండి..
పోయి అయ్యగారిని అర్థింటుగా పోయి
రావోయి... చుక్కా మోటింకుకు పోవాలి...
ఇవ్వాళేమన్నా తిండి తిప్పలా ఉన్నాయా?
లేవా?

అ : ఆరేమో ... రావంటున్నాను గదండి... (అం
టుండగా నే శేఖరం వస్తాడు)

చి : చుక్కా సుడదూర్నింగ్... ఎలా వుండి శేఖర ...

శ : ఏమిటి... బెన్నిసరించి నువ్వడుకుతోంది...

చి : నీ కంట్రో ఫంగ్ కే... చుక్కాకుగా పదిపోలే
స్తుంటేమో అనుకున్నా... ఫిట్లు చక్కచారి
ఎందుకు వచ్చివాయి బ్రదర్...

- శ : నాకు ఫీట్సురా లేదు...
- అ : మరి ఇండాక పడిపోయాడుండండి...
- శ : నువ్వు మాట్లాడకు...(పైర్వంగా) నేను కావా లనే పడిపోయాను...
- చి : (చెయ్యి చూపించి) ఇచ్చెన్ని చేళ్ళు (బదిర్ ...
- శ : మన సంగతి మనకు తెలియక నే ఇలా అవస్థ పడుతున్నాం ... చేతికెన్ని చేళ్ళున్నాయో తెక్క పెట్టకోవచ్చు...నీవంటో బొదివ తెన్ని వున్నాయో తెలుసుకోవాలి...అదీ ఆత్మపరీక్ష అంటే...
- చి : మళ్ళీ కొత్త కథేమన్నా (నాన్నన్నావా నాయనా...
- శ : సరికొత్త కథ...ఆత్మకథ (నానుకుంటున్నాను
- చి : అందులో నా పేరుచూడ వుంటుందా...
- అ : నివిమా తీస్తున్నారండి...ఈ పాఠన్నా నాకు వేషం ఇచ్చించాలండి...
- శ : వరేయి అప్పలా...అతిగా వాగక...
- అ : విమిటివార్ ...అంతకొపం...
- శ : లేకపోతే విమిటి...నేనొక్కట అడగనా...
- అ : ఎక్కడేమిటండీ...
- చి : పది అడిగినా చెబుతాడు...
- అ : అదే నేనూ అందాడునుకున్నావండి...
- శ : (గడమయిస్తూ)హే...పరిగ్గా విన...వీకెంతమంది పెళ్లాలన్నారూ...
- అ : అదేమిటండీ అయ్యగారూ ... నాకు పెళ్ళి కా లేదుగండి...
- చి : ధిలేప్రెన్సి ... ధేప్రెన్సి సమాధానం ... వరేయి నా ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పరా ... పెళ్లం అంటే విమిటిరా...
- అ : ఊరుకొండి...మరీను...(నిగ్గుపెతాడు)
- శ : నవ్వులాటకోసం అడగటం లేదు ... ఈ ఉళ్ళో నీకు తెలిసిన అడవాళ్ళు ఎంతమంది అని అడుగు తున్నాను...
- అ : నాకీ ప్రాల్లో తెలియనివాళ్లేవరండి...
- శ : (గట్టిస్తూ) నీతో సంబంధం ఎంతమందికివుందిఅని అడుగుతున్నాను...
- చి : ఇదేమిటి కేబర్ ... చింతిగా మాట్లాడుతున్నావ్ ...లేరికగా వుందా?
- శ : లేరికగానే వుంది...
- చి : ఇంకేం ప్రశ్న చేసుకునిరా...ఇంకా మీటింగుకు పోయే యోగం లేదేమో అనుకున్నాను ... మన చేర్చు రెండు చేతుకుని మీటింగుకి ప్రచారం చేసుకుంటున్నాను కాళ్ళు...ఇంకా భయం వేసింది నీ నుత్తే చూచేటప్పటికి...
- శ : నేను మీటింగుకి రావటంలేదు...
- చి : రాకపోతే నీదాపాయి ... ముందర ప్రశ్న చేసుకునిరా...
- శ : నవ్వులాటకే సమయంకాదీది...
- చి : నా చేంపోయిందిలే ... ఇప్పుడు కాదుచేసుకుని వస్తాను ... వాలంటీర్లు బలవంతానా తీసుకు పోతారు...
- శ : బ్రహ్మకీరంగూడాగారు...అప్పలా ... నిజం చెప్తూ...నీకు పెళ్ళియిందా...లేదా...
- చి : కాలేదని చెబుతున్నాడుగా ... ఇప్పుడు డెండుకు వచ్చింది ఆ పిరిలాటం అంతా...
- శ : (అప్పలస్వామిని భుజం పట్టుకుని) చెప్తూ ... ప్రాణం తీపేస్తాను.
- అ : అయింది...అయినా మీకెందుకండి చూ యింటి గొడవలు...
- శ : ఆ అమ్మాయి ఎక్కడవుంది...
- అ : ఇంటిదగ్గరేవుందండీ...ఇంకెక్కడికిపోతుంది...
- శ : నీతోలాట తిరిగే అడవాళ్ళుహదిరిగానే... నీ పెళ్లంకూడా ఇక్కడికి వచ్చి తిరుగుతుంటే ఏంచేస్తావు...
- అ : ఇక్కడవచ్చి తిరుగుతుంటేనా ... డొక్క చీర్చి డోలుకట్టనుటండీ... అవ్వలుసంగతి తెలి పట్లు అడుగుతారు...
- శ : నీ సంగతి అంతా తెలియదు...ఇప్పుడిప్పుడే తెలుస్తోంది.
- చి : విమిటి కేబర్ ఈ చింతి భోంజీ...అరేయి అప్పలస్వామి...నీధి తెలుపు చేసి వుండేమా చూపిరా...
- అ : (బతుకుకు పోయివచ్చి) వేసివచ్చావండి...
- చి : బతుకులోమంచి ఇంకో సీసాతీసుకునిరారా... వచ్చేటప్పుడు వక గ్లాసుగూడా పట్టుకునిరా...
- అ : అట్లానేయ్యా ...
- శ : (అప్పలస్వామి చెయ్యి పట్టుకుని గుంజుతూ)వీలు మంటే పోతా వేంరా...

అ : ఇద్దరూ కొరలేనాకు... ఎవరిమాట వినుమంటా రండి...

చి : నువ్వుపోయి తీసుకుకారా అంటే.

శే : వద్దు...

చి : కావాలని చెబుతుంటే...

శే : (చివరిబరార్ని కోపంగా పెట్టేసి) ఈ కోవా నుంచి సీసాలు వాకంట పడ్డాయంటే... వాటిని తెచ్చివచ్చాళ్ళ రక్తం కళ్ళ చూస్తాను...

చి : మళ్ళీ ఫలువచ్చివస్తుందే..... ఇదేతో ఊరికే రావెను...

శే : నాకు ఫీట్లు రావెను... ఉన్నమైకం విడిచిపో తోంది...

చి : అదీ మంచిదేలే... ఇంతకీ ఇవారే మీటింగుకు విషయం ఏమిటో నువ్వంటా నాకునా...

శే : దాని సంగతి తిర్యక ఆలోచిద్దాం...

చి : తిర్యక చూద్దాం! కానీ హాగిలే వాళ్ళేవస్తాడు. (కరపత్రం తీసి చదువుతూ) 'పతిత స్త్రీజనోద్ధరణ... పౌరుని బాధ్యతలు...' వాకయితే బాధ లేదులే..... అక్కడొట్టి కాపటి ఏవో రెండు ముక్కలు చెప్పి పూరుకుంటాను... వీని రచయితగా నువ్వు చెప్పవలసిందే చాలా వుంటుంది...

శే : సేనీ మీటింగుకి రాను... రాను అని చెప్పాను, కావాలంటే మీరు వెళ్ళండి.

[బయట రిలువు రప్పడవుతుంది]

చి : ఈ గ్లాసులోపల పెట్టరా అప్పలా... ఈ సీసా గూడా (కంగారు పడుతూ) అరేయి అప్పలా... లవంగా లేవిరా... ఎలే నేనె తెచ్చుకుంటానులే...

శే : ఎందుకంత కంగారు.

చి : అశ్వే ఏం లేదు. ఇప్పుడే ముఖం కడుక్కుని వస్తాను.

అ : (సీసాలు, గ్లాసు లోపల పెట్టివచ్చి) ఎవరండీ అది... (బయటకు పోయి పోలీసుతో వస్తాడు)

[పోలీసు ప్రవేశం]

పో : శేఖరం గారంటే ఎవరు?

అ : చిలేనండి...

అ : మిమ్మల్ని అరెస్టు చేస్తున్నాను... అప్పుల సామి ఎవరు?

అ : (ఎడికిపోతూ) నన్ను గూడా...

శే : ఏమిటి చూడవుడి...

చి : (రిలవందుకుని లోపలనుంచి వస్తూ) మీటింగుకు పిలవబడికి వచ్చారా... (పోలీసును చూచి అదిరిపడి) నుడే చార్మింగండి... ఏమి టిలా వచ్చాను...

పో : అలా కంగారు పడిపోకున్నా రెండుగు...

చి : అశ్వే... ఏం లేదు...

పో : మీ ఇల్లు సోదా చెయ్యాలి...

చి : ఎవరైనా దొంగ వచ్చాడేమిటి ఇటువైపు...

పో : కాదు... దొంగ పారా రవాణా అయింది... అందుకని...

చి : మా యింట్లోకా ... ఇందాక ట్టుంటే మేం ఇక్కడే వున్నామే...

పో : అల్లాగయితే మీకు తిప్పకుండా తెలిసే వుండాలి...

చి : మాకు తెలియదు... మరీ కానుంది...

పో : నిజం చెప్పండి... లేదా నేనె సోదా చెయ్యాలి ట్టుంటుంది...

[లోపలకు పోతోతాడు]

చి : ఏమిటి దొర్లవ్వం... ఇంట్లోకి చొరబడతాడు...

పో : విధి నిర్వర్తించటం కోసం నేను వెళ్ళటం తప్పేయీ కాదు... మీరు నిజం చెప్పండి... వా (కెమెరింగ్గించి వారవుతాడు)...

శే : ఏమి టిలంతా...

పో : విషయ సేకరణ అంతా అయింది... అయిదు సారా సీసాలు ఈ యింటిలోకి ఉదయమే చేరి వట్టు తెలిసింది...

చి : చూడండి పోలీసుగారూ... దానోవి నిజానిబాలు మాకయితే తెలియవు... ఇప్పుడు మేం అర్థం టుగా మీటింగుకు పోవాలి... నుర్దాగ్నాం వచ్చి సోదాచేసుకుందురుగానీ...

శే : పోవండికి శేఖ అనుభవించటం తప్పకాదు... ఇప్పుడే సోదాచేసుకోండి...

చి : చిల్లేదు పోలీసుగారూ... మీలో వికరహస్యం మాట్లాడాలి... (రహస్యంగా చెవిలో ఎవో చెప్పి వకరూపాయి చేతిలో పెట్టతోతాడు)

పో : ఏమిటా ఆటలు ... బందాలు తీసేవాడి ననుకున్నారా ... వెళ్ళిన రూపాయలకొరతడి నేను వచ్చిందని మానుకోలేను...

అ : పోనీ యింకోరూపాయ యివ్వండి...

పో : ఈ భోంజిహస్తాపి యిరిసే పారా లేరవేసివట్టున్నాను... మీరు పోలిసునేమనకువచ్చి చెప్పకొండి ... వాకం తెలియదు ... మొదలియారు ప్రతింద్వార మీ వాళ్ళెవరయినా వున్నారా...

శే : అవునండి... ఏమయింది—

పో : అప్పలస్వామి అంటే ఎవరు?

అ : నేనే నంకే...

పో : ఆ ప్రతిబోధున్న కామేశ్వరరావుగారట... ఒక పాఠ రమ్యమయి చెప్పారు—

శే : ఏమయింది...

పో : వాకం తెలుసువయ్య... నన్ను పోదా చెయ్యి నివ్వండి...

చి : (బరిమాలుకుంటూ) మా పరువు మంటలవకండి పోలిసుగారూ...

శే : ఇదిగో అప్పల... నువ్వు త్వరగా అక్కడికి పోయిరా...

అ : అట్లాగేనండి (అంటూ వెళ్లిపోతాడు)

పో : నన్ను వదిలివెళ్ళండి...

చి : మీరు ఏంకొవాలంటే అది యిస్తాను... మాకు అనుకూలంగా వుంటుంది ... ఈ పారికి వదిలి చెయ్యండి—

పో : యింకాక... చెడ్డ విధ్యం చేసినట్లు రూపాయ ఇవ్వచ్చురే...

చి : పోనీరండి ... ఏదో అయిపోయిందిగా ... (పది రూపాయలనోటు యిస్తాడు.)

పో : మళ్ళీ నామీదకు వస్తుంది ... ఇంట్లోవున్న బుద్ధిన్నీ ఎక్కడిన్నా పారవేయించండి... మీ రింతగా బరిమాలుకున్నారనిగానీ ... వ్యాధునికీ ఈ కేసు పది రూపాయలతో వధలాల్సిందేకాదు...(నోటు కేబులో పెట్టుకుంటాడు.)

చి : ఊళ్ళండి... ఇప్పుడే వస్తా—(గోడలకుపోయి వసినా తెచ్చి కొంచెం గ్లాసులో పోసి యిస్తాడు).

పో : కేసు తగలమేమిటి—నో...నో..... చాలా తిప్ప—(చిదంబరం బలవంతించేస్తూ యిస్తాడు...

పోలిసు తాళతాడు) ఏదీ గెంతు బలంగాలు యాలక్కాయలు ఇలా పడేయండి... పాడు వాసంది... ఎలా తాళతాలోగానీ ... వస్తామరి ... జగమే మాయా...

(బతుకే... (వెళ్లిపోతాడు)

చి : హమ్యుయ్య... నీడి పీచి వదిలిపోయింది... ఇంతి త్వరగా వదిలిపోతుం ననుకోలేదు... నువ్వి పోయాను. శేఖర్ ... మువ ప్లీవ్ సంగతి ఏం చెళాను... మాటల మధ్యలో పోయింది...

శే : (అవశింకా) చిదంబరంగానూ—వా కడు పులో ఎదో మంటగా బయలుదేరుతోంది...

చి : ఇంకాక ఆ దాక్తు ఏదో ఇంజక్షను యిచ్చాడుగా..... అదేమన్నా రియాక్షను ఇస్తోందిమా...!

శే : ఉప్పు పరిస్థితుల్లో ఉంటున్నాగానీ... ఇంకాక నాకు పోలిసులో ఇల్లిపోవాలనిపించింది... పాపానికి శిక్ష అనుభవిస్తేనేగాని నివృత్తిలేదు చిదంబరంగానూ...

చి : ఏమిటంటి వింతగా నుట్టాడుకున్నావు... మీటింకుకు రాకపోలే పీచి భాయగానీ... నువ్వు కొత్తిగా రాక్షున్న సినిమాలో హీరో యను పోరికేందా...

శే : నాకు ఇంక సినిమాల్లో పాల్గొందామని లేదు... నాకు అసందిహ దుఃఖమా తెలియటంలేదు... కెళ్ళిలో నీళ్లు తిరుగుకున్నాయి...

చి : దానికేంగానీ... నాకు ఒక ఆలోచనగా వుంది. ఇంకాక ఆయన వచ్చాడు మాళావు... బ్రాదర్స్ రాలేదుబయ్య... ఆయన ఎవరో అమ్మాయిని తీసుకువచ్చాడుట...

శే : ఔను... నాకు తెలిసింది... అప్పటినుంచే నా మననా మారింది... హృదయం వికసించింది...

చి : అవన్నీ మంచి లక్షణాలే... జబ్బు లక్షణాలేం గావుగా...

శే : ఆమె నాకు అకాడ్యోరిలా కనబడుతోంది చిదంబరంగానూ...

చి : అందుకనే నేనెడి... ఆ అమ్మాయికి ఏదన్నా సినిమాలో నైకులోలు యిప్పించామంటే... ఆ అమ్మాయి కోరిక తీరుతుంది... మనమో ఉపయోగిస్తుంది...

శే : నుంకు ఉపయోగిస్తుంది! అంటే ఏమిటి నీ ఉద్దేశం...

చి : బండగా చెబుతేగాని సరిపోదా ఏమిటి? మన వాళ్ళకు అనివార్యం ఎందుకు ఉపయోగిస్తారు...

శే : ఎమర్జన్స్ ... (చిదంబరం గొంతు పట్టుకుంటాడు.)

చి : అదేమిటి...

శే : ఆమె ఎవరో తెలుసా...

చి : పొద్దున వచ్చిచాడన కూతురని చెబుతున్నాను కొదలయ్యా.

శే : ఆమె ఆయన కూతురే గాదు...వా భార్య గూడాను.

చి : అ!!

శే : ఛీ...మిమ్మల్నెంచేసినా పాపంలేదు (తక్కువదిలింపు విడిచిపెట్టాడు) నిలువునా కార్చిపేపే వాడిని...

చి : నాకు చెప్పలేదే ఆయన...

శే : చెప్పాలా...పండ్లు తీసేయటం మునుపన్న మన బుద్ధి ఎప్పుడూ పెడతూర్తితో తొక్కుతోంది... మనం చేసే ఛండాలపు పనుల పన్నిటిని కప్పివుద్దుకోవటానికి మనకు తెలివితేటలు, నోరు వున్నాయి...

చి : క్షమించు శేఖర్ ...మీ బంధుత్వం నాకు తెలియదు.

శే : మహాప్రవృత్తి మారాలి చిదంబరం గారూ...వా భార్య అయిందని గాదు...ఏ స్త్రీ అయినా సరే. స్త్రీ అంటే వట్టి అడవిగాదు చిదంబరం గారూ నాకు కనువిప్లవం కలిగింది. స్త్రీ అంటే మార్పు స్వయావంగా, చెల్లెలుగా, అక్కగా కనబడుతోంది ... నా జీవితంలో... దృక్పథంలో మార్పు వచ్చింది...

చి : నువ్వయితే మీటింకుకు రావన్న మాటేగా...

శే : ఇంక ఎన్నడూ రాను...కళి అంటే కథలు రాయటం, ఉపవాదాలా లివ్వటం కాదని పిస్తోంది...ప్రతికటం కూడా వికళే...దానికి మూలాలూ విడుమాలూ ఉన్నాయి... జీవితాన్ని వ్యర్థంగా, అపవర్ణంగా గడుపుతున్న తిర్యాక ఆరిన కళిలన్నీ వ్యర్థాలు... తుచ్ఛాలు...కుక్క అరుపులు.

చి : అయినా ఉపవాదం...

శే : ఇది ఉపవాదంకాదు...నాకేతువు విహించుకు పోతోంది—పశువు కలైతే అంటే ఏమిటో తెలుస్తోంది...మీకే నుండే అంటే...మీలో తిరిగే ఏ పశువు కలైతే అయినా వివాహం చేసుకోండి అనాడే మనం మిత్రులం...అప్పటిదాకా మన మధ్యరం బద్ధకీతువుల మన్ననలు...ఇంక మీరు వెళ్ళిపోవద్దు...ఆ నీసాలు పట్టుకుంటే... మీరు సంఘం చేత పూజింప బడుతున్నారు... మిమ్మల్ని దూషించగా మాట్లాడినందుకు క్షమించండి...

చి : నిన్ను క్షమించ మంటావా శేఖర్ ... నీవారా అందుకుంటా...కాని దాన్ని చేసింకా జీర్ణం చేకోలేక పోతున్నాను...నా మనస్సునూడా నీ మనస్సులాగా పరిపక్వమయినవాడు... మత్స్య చెప్పిపట్టు...సతీ సేవేతం గా వస్తాను... అంతిదాకా పెలవు...

[వెళ్ళిపోతూవుంటే పోలీసు ఎదురై]

పో : నమస్కారమండీ...

చి : మళ్ళీ ఎందుకు వచ్చావు...

పో : మా పలిని పెక్కిలుగాని పంపించారండీ—

చి : ఏమిటో తొందరగా చెప్ప...వెళ్ళిపోవాలి...

పో : ఆయనదిగ్గర బోర్లగా కేసులేవుటండీ... ఆయన పుణ్యక్షం గూడా గొడవలో వుండింది...

చి : ఆ సోదంతో ఎందుకిప్పుడు...

పో : అదికాదండీ...ఏదన్నా కేసు పట్టుకుంటే ఇరవై రూపాయలిస్తా వెంటున్నారండీ.

చి : స్కాన్డెలస్ ...నన్నే ఇంకో పది రూపాయ లిమ్మని అడుగరాదూ.....ఎందుకా దొంగ మాటలు...

పో : మీరల్లా కోప్పడిలే పేదవాళ్ళం ప్రతికే చెల్లా గండి...

చి : ఇంకాక యిచ్చిన పది రూపాయ లిటియ్యి... చెబుతాను—

పో : ఎందుకండీ అంతి కోపం...

చి : నేను నీకేం యివ్వాలనుకోలేదు...పోలీసు స్టేషన్ కు రావటానికి సిద్ధంగా వున్నాను... పది...

శే : అబ్బేమిటండీ చిదంబరంగారు—మీరు మీటిం
గుకు పోరా యేం?...

చి : మీటింగుకు కాదు...పోలీసు సేవనకు పోతాను
...అట్లా చూస్తూ వేమిటయ్యా...ఆ పా రా
సీపాలు పట్టకుని పద...పోలీసుసేవనకి...

పో : అట్లా చూట్లాడితే ఎలాగండి...ఇంకో ఆయన
రూపాయ లిప్పించండి పోతాను...

చి : నీకు దమ్మదీకూడా ఇయ్యను...

శే : పోనీయండి చిదంబరంగారు ... (ఆ యి దు
రూపాయలు తీసియిస్తాను) ఈ పారాసీపాలు
కూడా తీసుకుపో...లోడ్డుమీద దొరికాయని
చెప్తా—

పో : వస్తానండి...

[అప్పలస్వామి, కామేశ్వరరావుల ప్రవేశం]

అయ్యా దణ్డాంటి... (పోలీసు వెళ్ళిపోతాడు).

కా : ఇదిగో అప్పయ్యా...

అ : అయ్యా...

చి : మీ అమ్మాయిగారు ఎక్కడున్నారండి...

కా : సక్రింలోనే వున్నాను...శ్రీమించు శేఖర్ ...
ఆహ్వానం లేకుండానే మీ యింటికివచ్చాను...
మళ్ళీ నీ మనస్సులో గందరగోళం కలిగించానను
కుంటాను...

చి : అయిపోయిందేదో అయిపోయిందంటే, ఆ
అమ్మాయి సక్రింలో వక్కలేవున్నదికాబోలు.

కా : ఛరవాలేను. నే వెళ్ళిపోతాను. శేఖర్ ...లలిత
ముఖం చూడలేక నీ దగ్గరకు వచ్చాను (ప్రతి
ఫలం అనుభవించాను నువ్వుకొట్టివెచ్చి జ్ఞాపకం
వుంచుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తాను వక్కమాట
అప్పలస్వామికి చెప్పి పంపి దా మని పిలిస్తే,
అతి నే వెన్ను బలవంతంగా తీసుకువచ్చాను.

అ : (నిమిషమే) అమ్మ అంటున్నారండి.

శే : ఏమిటి?

కా : నేనే చెబుతాను. చాంట్లో పిగ్గపడవలవిన పని
లేదు. లలిత సక్రింత్రీ తీవ్రతం గతువువాయను

కుంటాంది. ఆమె ఒక నిక్కమానికే వచ్చింది
ఇక నీనుంచి మేం కోరినదిమీలేదు.

శే : అ...ఏమన్నాను!

చి : అబ్బేలా వీంపుకుంది?

కా : నిలకాక ఏం ... అందరికీ ఆత్మాభిమానా
లుంటాయి...ఇక్కడకు తీసుకువచ్చిం తిర్యాక
గానీ, లలిత ఒక విప్లవానికి రా లేకపోయింది..
మొదటినుంచి ఆమె సౌఖ్యమే నేను కోరింది.
నీ హాంకర్లింగోడం గాదు ఇక్కడకు వచ్చింది.

శే : (ఒక్కసారిగా కాళ్ళమీదపడి) మామయ్యా!...
నన్ను శ్రీమించు...నన్ను శ్రీమించుమామయ్యా!...

కా : పిచ్చివాడా ... ఇందులో నేను శ్రీమించి
దేయండి...

శే : అలా కాదు...మళ్ళీ శ్రీమించానంటే... నేను
లేవను...ఇక్కడే తిల పడుకోట్టకుని వచ్చి
పోతాను...

[తిల గట్టిగా బాదుకుంటాడు.]

కా : శ్రీమించటానికి మనమా కర్తవ్యం ... అందరి
తిర్యలు శ్రీమించేవాడు ఆ భగవంతుడే
వున్నాడు...లలిత వప్యకుంటే వాడేం వుంది
వాయనా...లలితకోసం మేకరా వా తాపత్రయం
అంత...లే...వాయనా...లే...

శే : (కామేశ్వరరావును కావలించుకుని) నువ్వు
చెబితే లలిత తిప్పకుండా వింటుంది
మామయ్యా...చిదంబరంగారు మీరు గూడా
వచ్చి చెప్పి...వా కాపురం నిలబెట్టండి...

చి : పద శేఖర్ ...నువ్వు చెబితే కాదంటావా...

శే : ఇంకా అక్కడే నిలబడ్డావేం అప్పయ్యా...
తొందరగా ఇంటికిపో ... వెళ్ళొచ్చి తీసుకుని
మరి యిక్కడికిరా...మవ్వొక్కడివే వచ్చా
నంటే కార్మికగ్గడతాను...పో...పద...పద
మామయ్యా...లలితను శ్రీమాపణ కోరుకోవాలి
...నన్ను లలిత శ్రీమిస్తుంది...వాకు తెలుసు
...నన్ను లలిత శ్రీమిస్తుంది... [తెర]

రేడియో ఖగోళ శాస్త్రము

శ్రీ మా. కృష్ణమూర్తి

విశ్వములోని వక్రత్రములు, గ్రహములు, నీటిపగుడు నుండు కూర్మాకాశమును గూర్చి వివరించు శాస్త్రము ఖగోళ శాస్త్రము. ఇతరవి, ముప్పుది యెండు వాటివలనా పీటించి నురింపించి పరిశోధనలన్నీ యీ ఖగోళములు ప్రదరించు కొంతిరగముల పరిశీలన దలననే జరుగుచుండెను. ఉదాహరణకు వక్రత్రముల యుష్టోగ్రతి, వాటిలోని వివిధ మూలపదార్థములు, ముఖ్యముగా ఆకాశములో వాటిస్థానము, కదిలిక మున్నగు విషయములు దూరదర్శిమలతోను, విచ్చిచ్చి కిరణ దర్శిను (Spectroscope) లతోను అవి ప్రదరించు కొంటిని పరిశీలించి విధియించుచుండిరి. కాని, 1932 వ సంవత్సరములో కార్ల జాన్స్కి (Karl Jansky) అనే అమెరికాజాతీయుడు మెట్ట మెదటి వారిగా ఈ విశ్వములో కొన్ని భాగములనుండి రేడియో తరంగములు కూడా మన భూమిని చేరుచున్నవిని కనిపెట్టెను. వాధారణముగా ఏ స్థలములు లేని చోటకూడ రేడియోలలో ఒకప్పుడైన “చప్పుడు” వినివచ్చుచుండును. ఈ చప్పుడులో కొంతభాగము రేడియోలోనే ఉత్పన్నమగును. మరికొంత భాగము భూమి వాతవరణములో నుండి వీరియలువ్వారా రేడియోలోనికి చేరును. జాన్స్కి యీ రెండు భాగములకు కారణము పరిశీలించుచున్నచో, మన వాతవరణమే గాక యీ విశాల విశ్వములో కొన్ని భాగములు కూడ యీ చప్పుడుకు కొంతవరకు కారణమని కనిపెట్టెను. అప్పుడతడు నీ విషయమునుగూర్చి యంతగా ఎరుగునూ శ్రద్ధవహించలేదు. కాని రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలములోను, అతిమనాసి కూడా, రేడియోశాస్త్రము, ఎలక్ట్రానిక్స్ శాస్త్రము చాలా అభివృద్ధి గాంచివందువల్ల ఈ నూతన ఖగోళ శాస్త్రమునందు పరిశోధనలు జరుగుటకు నుంచి అవకాశము కలిగెను. ఇప్పుడు రేడియో ఖగోళ శాస్త్రమునందు మిక్కిలి శ్రద్ధ

వహించుచున్న జాతీయముల అస్ట్రోనోమ, ఇంగ్లండు, అమెరికా, రష్యా, చైనా, జర్మనీలు.

ఈ పరిశోధనలకు ముఖ్యముగా కావలసినది ప్రత్యేకమైన వీరియలులూ, రేడియోలు. వీటి ప్రత్యేకతను గ్రహించుటకు సామాన్యమైన “కొంతి దూర దర్శిను”లతో (optical telescopes) పరిపూర్ణముగా అవసరము. కొంతి కిరణాలను పరిశీలించు వస్తువు మన మేదాక్షిప్తమైన ఆకాశమున నేర్పొగ నుండు అపస్థులమీ ఆదిక్కునకు నుంచూర దర్శించి తిప్పికొని ఆ ఒక్కభాగమునే పరిశీలించుచున్నాము. అటులే మనము మామూలుగా నాడు ఒక్క పరియలు తీగలములు ప్రత్యేకముగా ఈ పరిశోధనకు పరిపక్వముల వీరియలులు తియ్యాకు చేసికొని వచో మనమాకాశములో ఏ భాగము పరిశీలించ దలచు కొన్నామా, ఆ భాగమునుండి వచ్చు రేడియోతరంగములనే ఈ వీరియలు మన రేడియో కంపితేయును. ఏయంతరి సహాయములేక మనకింటిలో మాత్రమే ఆకాశమును జూచి మన కాకాశ మురియును కనిపించును. అంగులెల్ల మన మేదయిన ప్రత్యేక వక్రత్రమును మాక్షిముగా పరిశీలించ వలెనని, ఒకదూర దర్శించి వానివలన విచ్చుచున్నది, మనకింటికి, ఈ దూరదర్శినికీ ఉన్న భేదమునకింటికి మామూలు వీరియలుకూ యీపరిశోధన విషయమిందు వీరియలుకూ గలను. దూరదర్శిని ఆకాశములో చాలా చిన్న విస్తీర్ణమును చూపింబునవల్లు చేయుటయేగాక, ఆ చిన్న ప్రదేశమునుండి వచ్చుచున్న కొంతిని మన కంటికింటి ఎన్నో రెట్లు చూపిదియును. అట్లే రేడియో ఖగోళ శాస్త్రమునకు వాడు వీరియలుకూడా మామూలు వీరియలుల కంటి ఎన్నో రెట్లు ఈ రేడియో తరంగముల మనరేడియో కంపితేయును. ఇక రేడియోలోని ప్రత్యేకత ఏమిటి? రేడియోలో కొంతచప్పు దుత్పన్నమగునని యిదివరకే చెప్పుచున్నాము. ఈ చప్పుడు సామాన్యముగా

ఆకాశముమండి మనము వివేకము చక్కచూడగా చాలా తెలుసుకును. ప్రత్యేకముగా తిరుగుచేసిన రేడియో వాల్వులవల్ల నైజీ నేమి, రేడియోలో వాడు యితర పరికరముల ఎన్నికవల్ల నైజీ నేమి, ఈ రెండుకు కొంతవరకు తగ్గించవచ్చును. ఇటువంటి రేడియోలు కూడా ఈపరిశోధనకు కొవలసిన అతి ముఖ్యసాధనాలు, రేడియో వస్తువుమండి, దానింటే చాలా తక్కువ పరిమాణముల ఖగోళ స్వర (Cosmic noise) ని చేరుచేసి, స్వయం ప్రేరితముగ (automatic) రికార్డు చేయుటకు ఎలక్ట్రానిక్ యంత్రములు గూడా అవసరము.

కాంతి దూరదర్శిమల సామర్థ్యముగా, ఈ ప్రత్యేక పరికరములను రేడియో టెలిస్కోపు లనుచున్నవి. ఇప్పుడు ప్రపంచములో కల్ల పెద్ద రేడియో టెలిస్కోపు యింగ్లండులో మాంచెస్టరు విశ్వ విద్యాలయ నుంచున్నది. ఇది ఒక పెద్ద యనుపయోగముగా ఆకాశములో నుండును. దీనివూరి 2౯౦ అడుగుల వ్యాసము కలిగి, ౮౦ అడుగుల లోతుగా నుండును. ఇంత ప్రబలమైన ఉక్కు కట్టెమును ను వాయుసముగా ఆకాశములో ఏది కట్టెనైన (తిప్పగలుగువలెగా) అమర్చి యున్నాను.

అయితే రేడియో ఖగోళశాస్త్రము కాంతి ఖగోళశాస్త్రము సాధించలేనిదిని సాధించగలదని చెప్పి ప్రశ్ని. దీనికి జవాబు చెప్పటమందు రేడియో తరంగాలు, కాంతి తరంగాలూ కూడా వరుసకి ఒకటేవిని భ్రమించు కొనవలెను. రెండూకూడా విద్యుదయస్కాంతి (electro-magnetic) తరంగాలే. అయితే భేదముతా ఆ తరంగముల పొడవులోనే. రేడియో తరంగముల పొడవు మీటర్లు, సెంటి మీటర్లలో ఉంటే, ఒక సెంటి మీటర్లో యిరవై ముప్పై వేలయినా కాంతి తరంగము లుండును. ఈ పొడవు లోని భేదమువల్ల కలుగు ఒక లాభ మేమంటే రేడియో తరంగములు మన భూమిని చేరుటకు పెద్ద అడ్డవీరలేదు. మేఘములు ముఖ్యంగా అద్దం కానికావు అందువల్ల ఇరవై వాటగు గంటలూ యాపరిశోధన కనువుగానుండును. ఈ రేడియో తరంగాలు కూడా మరి పొడవయితే—అంటే 2౦, ౩౦ మీటర్లకన్నా మోద్యయితే—భూమికి చంద్రమెక్కి ఎత్తులో ఉన్న ఒకవిధమయిన ఎలక్ట్రోక్ తెర (ionosphere) అడ్డు

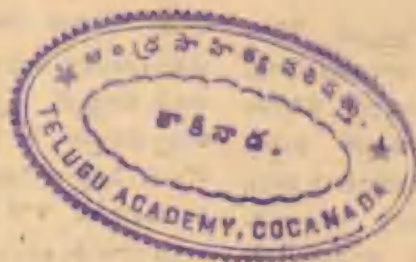
వచ్చును. భూమి వాతావరణములోని యీ అడ్డంకులు గాక, అంతర్నిక్షత్ర ప్రదేశముకూడా కాంతి తరంగములనూ, రేడియో తరంగములనూ చేరుచేయుచున్నది. ఈ అంతర్నిక్షత్ర ప్రదేశము నిజముగా కూర్చున్నాదు. కొంతవరకు కణములతోను, కొంతవరకు ఉదజని పరమాణువులతోను ఈ ప్రదేశము నింపబడి యున్నది. ఈ కారణమువల్ల, కాంతి తరంగాలు ఏటి ద్వారా రాజేకపోవుచున్నవి. కాబట్టి దీనివలననున్న ఆకాశభాగములు దూరదర్శినిలో పరిశీలించ లేకున్నాము. అయితే రేడియో తరంగాలకు యీ కణములూ, ఆణువులూ ఏమంత అడ్డుగావు. ఈ ముఖ్యంశము వల్లనే రేడియో ఖగోళశాస్త్రము మిక్కిలి ప్రాముఖ్యత వహించినది. ఇదివరకు మనము కాంతి దూరదర్శిమలతో పరిశీలించలేని అంతర్నిక్ష భాగములను, ఎక్కువదూరములనూ కూడా రేడియో దర్శిమల ద్వారా పరిశీలించ కలుగుచున్నాము. అందువలన, ఇదివరకు తెలియని ఎన్నో మాతన విషయములు ఇప్పుడు మన విశ్వమునుసూర్చి తెలియవచ్చుచున్నవి.

మొదట రేడియో శాస్త్రపరిశోధకులు ఆకాశములో వివిధభాగములమండి ఎంతెంత తీవ్రతతో ఈ రేడియో తరంగములు వచ్చుచున్నవి అని పరిశీలించిరి. దీనివలన తెలియవచ్చిన దేమన, మన పాలపుంతి (Milky-way) కేంద్రము (Galactic centre) నుండి మిక్కిలి తీవ్రమయిన రేడియో తరంగములు వచ్చుచున్నవి. ఈ కేంద్రమునుండి దూరమగుచున్న కొలది, విదీప్తమయినది ఏటి తీవ్రత సామాన్యముగా తగ్గుచుండును. కాని అక్కడక్కడ కొన్ని స్థానముల నుండి చాల తీవ్రముగా ఈ రేడియో తరంగములు మన భూమిని చేరుచున్నవి. ఈ స్థానముల విస్తీర్ణములు, మన కంటి కనుపడు నక్షత్రములకన్న ఎక్కువక నుండవు. అందువల్ల ఏటిని రేడియో నక్షత్రము లనుచున్నాను. సాధారణముగా మన కనుపడు నక్షత్రములలో రేడియో నక్షత్రములయినవి—అవగా రేడియో తరంగములను ప్రసరింపజేయు దృశ్యనక్షత్రములు—చాల అరుదు. మన కండ్లు కాంతి తరంగాలు లదులు రేడియో తరంగాలు చే గ్రహింపగలియున్నయెడల, ఆకాశమే మరెయ్యక విధముగ కన్పించియుండును. మాన్యుకు చాల కాంతి గ్రహింపజే యుండును. నక్షత్రబిధి (Milky-way, galaxy) మిక్కిలి ప్రకాశవంతముగ ఆకాశములో

అగ్నియనుమండి వైరుతికి ఒక చారిత్రక కవ్వించి యుండును. ఇదిగాక అక్కడక్కడ వక్షత్రిములుండెను.

ప్రస్తుతము, రేడియో ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు ఈ రేడియో తారల స్థానము, వైశాల్యము, తీవ్రతద్విశ్లేష వక్షత్రిములతో వాటికిగల సంబంధము ముష్టిగువాటిపై పరీశోధనలు జరుపుచున్నాడు. పరీశోధనా పద్ధతుల సెప్పటికప్పుడు అభివృద్ధి చెసి యంతవరకు కొన్నివేల రేడియో వక్షత్రిములను కనిపెట్టి యున్నాడు. ఇంకే గాక, వక్షత్రిములలోను, అంతర్నక్షత్రి ప్రదేశము లోను చాలవరకు ఉదజనియే యున్నవిని యిప్పుడు తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతే, ఈ రేడియో తిరంగము లెక్కుత్విస్తే ముందున్నది అనే ప్రశ్న కింతవరకు సోదా మాత్రిమైన పరీక్షాపాత్ర యివ్వగలుగుచున్నాడు. నూతన్యనిమండికూడరేడియోతిరంగములు వచ్చుచున్నవి. ఈ తిరంగములు కొంత తిరంగములవలెనే, అది పద్ధతి లోనే నూతన్యనిలో పుట్టవలెననిన, నూతన్యనిఉచ్ఛ్వాసతి ముఖ్యముగా నూతన్యని వెలుపలి భాగములలో, ఉప్పుడు మనమునుకొనుదానికన్నకనిపించి కొన్ని వందలరెల్లు అధిక

ముగానుండునలెను. అంతేకనిపించు పదిలక్షల దిగ్గిలనంటి గ్రహియినా ఉండవలెను. ఇటువంటి వెన్నోకొత్తి విష యములుఈ శాస్త్రమునకు బహుబహుమతిని. మనపాల పుంతి విజృంభముగలది, అటువంటి వక్షత్రిసమాహార విశ్వములో ఎన్ని ఉన్నవి, ఎన్ని విధములుగనున్నవి; కొత్తి వక్షత్రిములు (Nova) పుట్టవపు డెటువంటి మార్పులు సంభవించును; ఈ విశ్వముయొక్క పులుక ఎప్పుడు ఏ విధముగ జరిగెను? ఈ విశ్వమున కేవలిన ఎరిపాడు అన్నవా? అది స్థిరములా?—ఇటువంటి వెన్నో ప్రశ్నలకు సమాధానాలు బహుముఖము ఈ నూతని శాస్త్రము మిక్కిలి తోడ్పడు అవకాశ మున్నది. గతించిన పది యేండ్లలోనే శాస్త్రజ్ఞులు ఈ విషయములందు చాలా నూతనావిష్కరణలు కనిపెట్టి యున్నాడు. ఈ శాస్త్రము విలువ ఇప్పుడెప్పుడే అన్ని దేశములవారు గ్రహించుచున్నాడు. త్వరలోనే మన దేశమునూ ఈ శాస్త్రపరిశోధనలో ప్రముఖపాత్ర నిహింపబోవుచున్నది. ప్రస్తుతము, ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయములోనూ, కొడైకనాళు అపర్మిటర్లోను రేడియో టెలిస్కోపులు సెకొల్పబడి యున్నవి.

స త్య వ్ర తు డు

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

పుడమిని విశ్రుతం డొక ప్రబుద్ధ గృహస్థుడు చేపదత్త నా
ముడు కలఁ జాతఁ డన్నియును బూర్తిగ నేర్చి న్యకీయ ధర్మమున్
నడపుచుఁ గాలముం గడపు నాతియుఁ దానును—గాని పుట్టఁడొ
క్కఁడు మగవిడ్డయైన నదికర్మముగా నతఁడెంచు నిచ్చలున్

కడు పగఁ గుంది లోకమునఁ గల్గు వ్రతంబులు శ్రద్ధఘానుడై
నడపుచు ధర్మకార్యము లనారతముం దగ నాచరించి యె
క్కుడు శ్రమచందెఁ గాని తనకోరికి లేకము తీరదాయె; నా
తఁడు తుదికొక్కయాగము ముదంబునఁ జేయఁగడంగ నిమ్ముగా

నేడము లన్ని నేర్చిన వివేకధనుల్ పదిమంది వాని యం
దాదర ముంచి యాగమున కక్కఱయైన నమస్త నస్తువుల్
ప్రొడి యొనర్చి దాని కొక మూర్తిమువెట్టి తిదీయదీక్ష నిం
పాదిగఁ జెంపొనర్చి రనయంబుగ దీవనలిచ్చి మెచ్చుగన్

అందఱుఁ జేరి యాగము నమంచితరీతి నుపక్రమింప నా
నందము సెంది విశ్రుడు మనంబున నూయలలూఁగు కోరుకుల్
క్రందుగ నందడింప శుభకార్యము చక్కఁగ నివ్వటిల్లఁగాఁ
దొందరఁ జూపసాగఁ బరిగోముఖవైదిక కర్మబద్ధుడై

ఆ తరుణంబులో నెవరి యత్నము వారలొనర్చుచుండ ను
ద్ధాతగ నున్న 'గోవిలుడు' దత్తుడై యయ్యును దైవికంబుగా
వాతను లోపముం బొదివి వైదికభాగ మపన్యసంబుతో
లాంతిగ నుచ్చరించె; నిక లాభము లేదని రెల్ల పెద్దలున్

యజమానుం డది గాంచి యౌర్వక మహాప్రారంభ మీ రీతి న
క్కజముం గొల్పెడి విఘ్నముం బొరసి భగ్నంబయ్యె నయ్యో! యటం
చు జడిం బొందియు గోవిలుం గని యివీ! స్రుక్కింపఁగాఁజేప్తి మా
యజనం బిట్లు వృథా యొనర్చితె దురాత్మా! యంచు రూఢంబుగా

అని, యా విప్రుడు వెండియుంబలికెఁ బుత్రార్థంబు నే నింతగా
వనటం గూరి తడేకదీక్ష మెయి నిప్పటం బ్రవర్తించి మా
ర్పును వక్రింపఁగఁజేసి కామ్యమును సంపూర్ణముగా విమ్ము నే
సిన నిన్నేమనవచ్చు ? మూర్ఖుడవు నా శ్రేయస్సు పోకార్తువా !!

అనుడుం గోవిలుఁ డట్టె విట్టలిగి యశారా ! యిందు నాదోషముం
గనియే కూసిలివో ! యిదెట్టులగునో కానిమ్ము నేజాతు నె
వ్వనికిన్ వైజము మార్పునేయఁ దరమా ! ప్రారబ్ధ మిట్లుండ నీ
కును నాకున్ వగగాక యెందు గలదా ? కూరాత్మ, యిట్లందువా ?

ప్రాణికి నూర్పు పుచ్చుట స్వభావము ; దానిని మార్పునేయ నె
వ్వనికిఁగాని సాధ్యమే ? యవార్యమునై గమనింపరాని యి
ద్దానినిబట్టి దోషివని దర్శముతో నను ధిక్కరించి దు
ర్మాసముచూపి తిట్టిన ప్రమాదము నిన్నుఁ దపింపఁజేయదా !

నను మూర్ఖుండని యందువా ! వినుము సంతానమ్ము లేదంచుఁ జం
తను యాగంబునకై కడంగితివి కావన్ బుట్టుఁ బుత్త్రుండు ; వా
నిని మూర్ఖుండుగఁ జేయుదైవమిఁక నీ నిష్ఠా గరిష్ఠత్వ మె
ట్లనువై తిర్చునో చూతమంచు నతఁ డుగ్రాకారముం బూనినన్

గడగడలాడి విప్రుడు మొగంబున నెత్తురు చుక్కలేక య
ప్పుడు సభలోని పెద్దలను బాలుగు నొక్కటఁ గూర్చి వారికిం
గడు వినయంబు చూపి యవుగాము లెఱింగిన మానులార, నా
యెడఁ గరుణింపరే ! యనుచు సంతయు వందురి ఎల్కెనిమ్మొయిన్

ఇది నా చేసిన దానికిన్ ఫలితమే ! యేదో మహాబాధలో
మది స్వాస్థ్యంబును దక్కి పల్కినను నా మర్యాదఁ బోకార్చి బె
ట్టిద మా కావము నిచ్చి యాపదల నన్ డీకొల్పఁగాఁ జేయ న
ముదదమై యొప్పునె మీకు ? న్యాయ్యమును సంపూర్ణంబుగాఁ ద్రుంతురే !

కొడుకు వివేకి గాక తనకుం గడుఁ గూర్చెడివాఁడుగాక మూ
ర్ఖుడు నయి యున్న లోక మది రోయదె ! తండ్రికి లాభమేమి ? పు
త్తుఁడు జనియింపఁడే యనుచుఁ దొందరఁ జూపితిఁగాని మూర్ఖుడౌ
కొడుకును పైఁతునే ! యెఱింగి కోరిన కోరుకు లిట్లు తిరురే !!

లంతకు మించి తండ్రికి ననర్హత యెద్దియులేదు; పెద్దగాఁ జింతను దెచ్చి పెట్టఁ గల చిక్కు లనేకము లుప్పతిల్లు; ని న్నంతతివల్లఁ గల్గెడి విచారము వైఖరికిఁ—దీని న త్యంతము పాఱఁ జూచి శుభమైనది కూర్చర మ్రొక్కి వేడెదన్

పయిగా విప్రుఁడు మూర్ఖుఁడైన నిక చార్చాగ్రంబు వర్ణింప నెంతయు దుస్సాధ్యము; వాని జీవితము నిందాపాత్రమై పెద్ద రోతయుఁ బుట్టించును దల్లిదండ్రులకు నిత్యం; చిట్టి చార్గత్య దుర్నయముల్ పైఁతుర పెద్ద లిందఱు! ననున్ రక్షింపరే యిత్రతీక !!

అదియునుగాక విప్రుఁడగు నాతఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు గామి తేనికే గద చెఱు పట్టిదేశమున జ్ఞానులు కాపుర ముండఁగూడ ద య్యది యొక దుష్టరాజ్యమని యందురు పెద్దలు; దీనినైన నెమ్మది గుఱుతించి యిట్టి యవమానము తీర్చర మూలముట్టుగన్

తన దేశమున విప్రుఁ డజ్ఞుఁడయినన్ ధాత్రీశుఁ డవ్వని జీవనమున్ సేద్యములోన నుంచి కృషికవ్యాపార మేవార నాతనిఁ బోషింపఁగఁ జెల్లుఁగాని యతనిన్ ధాత్రీసురుండంచు మెప్పునఁ జూడందగ; చిట్టి పుత్తువలనన్ మోక్షంబు సిద్ధించునే?

ఎంత విపత్తు మూఁడినను హీనుని విప్రుని శ్రాద్ధమందు రవ్వంతయు నాదరింపరు గదా! యెవరైనను వానిఁ గూర్చి యావంతయుఁ జింతనొంద రిది యన్నెము పున్నెమటంచుఁ దీర్పులున్ సుంతయుఁ జెప్ప, రిట్టి యొక శుంతను బుత్తుని నాకు నిత్తురే!

మతి పనలేని బాఁపనికి మన్ననసేయుట పెద్ద దోషమై వెతలను గూర్చు; వానిని వివేకులు దవ్వలనుంచి పొట్టకున్ మెతుకులు నాల్గు రాల్పవలె మించియు నేదియుఁ బంచరాదు న ద్గతి కతఁడర్హుఁ డెన్నఁడును గాఁడని యందురు శాస్త్రవేత్తలే

కలిగిన యింటఁ బుట్టిననుగాని సహింపక వాని యాస్తి పాస్తులు మొదలంట దోచుకొని త్రోలుట దోషముగాదు; కాకి మూకలు తమ భాగ్యభోగ్యములుగాఁగఁ దలంచియు వేఁపపండ్లు నగ్గల ముగ మెక్కవే? యిదియగాదె ప్రపంచపు ధర్మ మెప్పుడున్

ఎవనికి నచ్చనట్టి గుణహీనుని బుత్తులి బొంది లోకమం
దెవరికి మేలు నేయను? మరీప్పిల్ల మెయ్యది తీటు? మీర లీ
యవనరమందు న్యాయ్యమగు నట్టిది బిట్టగఁ జూచి టుడ్డి వై
భవ మధికంబుగాఁ గలుగు వానినె పుత్తులిగాఁగ నీయకే!!

అని తన గోడు విప్రుఁడీటు లందఱికిం దెలియంగ వెళ్లఁ జో
సిన నది శోచనీయముగఁ జిత్తమునం దలపోసి గోవిలుం
డనియెను :—దేవదత్త, యిది యంతయు నీ గ్రహచారమయ్య యె
వ్వది కెటు వ్రాసె వైవము ప్రపంచమునం దది తప్ప చేముకో!

కాని యనుగ్రహించితిని గావున ధైర్యము గొమ్ములెమ్ము-వి
జ్ఞానము గల్గి జీవితము శాంతిముగా నడిపింపవయ్య, నీ
సూనుఁడు మూఢుఁడే యగునునుమ్ము! ఇదంపడి బుద్ధిమంతుఁడై
కానఁగవచ్చు లోకమున గారవమంది సుఖంచు నిచ్చులున్

అనఁగా విప్రుఁడు సంతసించి యపుడా యాగంబు శాస్త్రీయ ధో
రణి సంపూర్ణముగా నొనర్చి తనకున్ రాఁబోవు లాభంబు నె
మ్మన మందుం బరికిగఁగాఁ దొడఁగె; నమ్మానంబులంబొంది న
మ్మను లాకీస్సు లొవంగి రాతనికిఁ; దమ్మాలంబుగా నావలన్

ఆతని భార్య గర్భిణియునై కనె నొక్క కుమారు వంశ వి
ఖ్యాతికిఁ దగ్గవాఁడె యగునా! యని యాపులు సంశయింప సం
ప్రీతియుఁ గల్గి తండ్రియు విరించి విధించిన రీతి నక్రమం
బై తగు జాతకర్మముల నన్నిటిఁ బూర్తి యొనర్చె నిమ్ముగా

స శేషము

స్వప్న సిమ

శ్రీ అంగర సూర్యరావు

పాత్రలు : శ్యామసుందరం, నరేంద్రరావు, జగం, వెంకటప్పయ్య,
నటరాజు, రత్నం, జోగయ్య

* * స్థలం :—ఒక ఫాటోస్టూడియో.

నమయం :—రాత్రి 8 గంటలు.

స్తంభాలతో అందంగా చిత్రించబడిన దృశ్యం ఒకటి హాలులో కనిపిస్తోంది. హాలంతా ధూళితో, కాగితం ముక్కలతో నిండివుంది. ఒక టేబులు, రెండు కుర్చీలు వున్నాయి. మరోవైపున ఒక బల్బువుంది. టేబులుమీద రంగుడబ్బాలు, కుంచెలు, నగం చిత్రించబడిన బొమ్మ వున్నాయి. శ్యామసుందరం తన దేక దృష్టితో కుర్చీలో కూర్చుని బొమ్మను రంగులతో దిద్దుతున్నాడు. కుడివైపు నుంచి వెంకటప్పయ్య భుజం మీద హాల్డూలుతో ప్రవేశిస్తాడు. శ్యామసుందరం, తన ధోరణిలో తాను, చిత్రాన్ని పూర్తి చేసుకుంటున్నాడు.

వెం : శ్యామసుందరం!

శ్యా : (మెదిలిపొయిందా ఈ పని కావాలి) ఉవ్! మల్లాదిదర్జు, 'మాడి' పోలే మల్లా పాపలా దెబ్బలు బిచ్చపెట్టాలి.

వెం : నేనా!

శ్యా : నువ్వెవరో నా పత! మల్లాదిదర్జునా కూర్చో వలిపించే

వెం : నేనా, వెంకటప్పయ్యను.

శ్యా : (తల వైకెత్తి వెంకటప్పయ్యను నుండించి) ఒహో! వెంకటప్పయ్య! ఏమిటి యిలా నియ చెకావు? మన పూర్వో అంతా క్షేమమేనా?—రా! కూర్చో! [కుంచె టేబులమీద పెట్టి లేస్తాడు.]

వెం : (హాల్డూలు బల్బుమీద పెట్టి హాలంతా కలయ జూస్తూ) ఏమిటిరా యిదంతా? నువ్వు పల్నంలో స్టూడియో పెట్టెవని తెలిసింది. వెంటనే బతులు తీరి వెచ్చాను.

శ్యా : ఎందుకు?

వెం : నాకో కేసుమైనా యిస్తావని, లేదా కనీసం నేపథ్యగా నుకుడిగా అయినా పెట్టుకుంటావని. (మల్లామాస్తూ) తీరాదా నీ—యేమిటి అఫూరం—యిలా వుంది?

శ్యా : (నివ్వుకూ) నేను పెట్టెవని నీవిమామిడియో కాదురా వెంకటప్పయ్య! ఫాటోస్టూడియో!

వెం : (నివ్వుకూ) ఆకాశాధాలు నిర్మించు కొని వచ్చాను. తొలిమెట్టు దగ్గరే పరాజయమా?

శ్యా : (కాకాదుదీ పరాజయం, అర్థాంగి భాంటిది. ఆప్యాలుతో దానిని స్వీకరించు.

వెం : ఏదిచిపిలేవుంది. నువ్వు చిత్రకాదువుకదా యీ ఫాటో స్టూడియో యేమిటిరా ఖర్చు!

శ్యా : అలాదారికిరా! అదియిదిదయం చెబుతాను. ఈ కోదలరా లలితకలలు దిమ్మిడికి కూడా మారవు. ఈన్న పత్యార్ని నేనుకాదు కనిపెట్టింది.

వెం : అది కనిపెట్టే మహామధావు నెవరు?

కామము : మా మేనమామ. నేనిక బొమ్మలు చెయ్యడానికి పనికిం పని అయిన తేల్చేవాడు.

చెంక : నీ చిత్రాలు అనేక బహుమతులు వచ్చాయి కదూ!

కామము : అవునవుకో. అయినా మా మామ ఒప్పుకోలేదు. రెండువేల రూపాయలు పెట్టి బట్టి పెట్టి యీ ఫోటోనుడియే పెట్టించాడు. దీనిమీద సుఖంగా బ్రతికే మమ్మాయి.

చెంక : (సంతోషంతో అయిన చిత్రం తీసిచూస్తూ) మరి నువ్వొక చిత్రం తీయడం విడిచిపెట్టలేదు!

కామము : (వీక్షించగా) కంఠంలో వ్రాసిరి వున్నంత వరకు విడిచి పెడతావలరావడరా! సెంట్రల్ రైల్వేలో పెట్టివా బొమ్మలు గీస్తాను.

చెంక : (అనుమానంగా చూస్తూ) నీకు మరి స్థిరంగా వుందా?

కామము : తొల్లంత స్థిరంగావుంది. వుండినకే మా మామని పట్టి కొట్టించాను. పాలు ఫోటోలు తీస్తున్నాను. రాత్రులు రహస్యంగా చిత్రాలు తీయగల చెస్తున్నాను.

చెంక : (విస్మయంతో) ఇవలరానువు చెస్తున్నవని? మన ప్రాంతం నేనందరికీ చెప్పేసివచ్చాను. నేను నీమీద కంపెనీలో చేరిపోయానని మనవల్లం తా సంతోషించాను. టిపాస్టీయిచ్చాను. ప్రాబంధంలు చేశారు. ఫోటోలు తీశాను. ఇప్పుడు యే మొహం పెట్టి కొని వెళ్ళి వెళ్ళగలరా?

కామము : నీమీదకంపెనీమీద నీ కన్ను యెందుకు పడింది?

చెంక : నావంటిగాయకుడు రాజించాలంటే నీమీద రంగం ఒకటే కరణ్యం.

కామము : కష్టపాటుం విడిచిపెట్టేవా?

చెంక : నాహృదయం పురకలుచేస్తూ — సంగీత తరంగాలపై తేలిపోయావుంటే — కష్టపాటుం యెలా చెయ్యగలను? నీలాంటి ఒకచిత్రకాగజ్జీ తీసుకువెళ్ళి ఒక ఫోటోలో కార్మికుడిగా చేస్తే యెంచెప్తావ?

కామము : మనకి మమ్మి పోషించడానికి నిరాకరించి పప్పుడు యేపడైనా చెయ్యాలి. ఒక ప్రఖ్యాతి రదియతి పూలంతో పోడిట అమ్మకొని రాత్రులు అద్భుతమైన వివరాలు రాసి పోతే వాడు.

చెంక : బాధించేను. మనలాంటి యువకులం నానా సిందాలి.

కామము : నానాసింది తీరాలి. అది నేనూ ఒప్పుకుంటాను. పరే వానికేం. కూకో. (యిష్టయా కూర్చుంటాను.) మనప్రారి విశేషాలు చెప్పు

చెంక : ఛ! ఛ! అదిం ప్రాధాన్యం!

కామము : మనప్రారి మీద నీకు గౌరవం లేదా?

చెంక : నాకు ప్రాంతీయ గుర్తింపడం లేదని చెప్పుకోడానికి నేను చాలా సిగ్గుపడ్డాను.

కామము : మన ప్రారిమీద నీకు గౌరవం పోవడానికి కారణం?

చెంక : కళలమీద, కళాకారుల మీదా గౌరవంలేని ప్రాధాన్యత — అదికూడా — ఒక ప్రాధాన్యత!

కామము : నీ ఉద్దేశం ప్రార్థనగా చెప్పు.

చెంక : ఏం చెప్పటా? అనేకపాట క చేరిన పెట్టాను. అచ్చే — నిలవం వుంటేనా? నాటకం కంపెనీలను తీసుకువచ్చి నాటకాలు చేయించాను. ఎన్ని చేసినా ప్రయోజనం కనిపించలేదు. (మాటిగా) ఒరేయ్. నాకు కాస్తో కూస్తో ప్రతిభ వుండాలానా?

కామము : అందుకు సందేహమా!

చెంక : ప్రస్తుతం వున్న నేపథ్య గాతుకలకంటే నేనేమైనా తీసిపోతానా?

కామము : ఎంతమాత్రం తీసిపోవు.

చెంక : అటువంటివ్వకు నాలో వున్న ప్రతిభను, కళా విపాసన చంపుకొని అమాయకులగ్రామంలో తీవ్రవ్యసంగి బ్రతికే మంటానా?

కామము : కనుమే.

చెంక : కనుక నానాసింది యీ చిత్రకారిలో అడుగు పెట్టాను. వెళ్ళిగా, వెళ్ళిగా కొంతకాలానికైనా వెలుగు కనిపించక పోతుందా అనే అశోక బతులు జెరాను.

కామము : నువ్వు నేటి బాలవారిరి. నేను నిన్నటి ప్రయాణీకుణ్ణి. అంతే లేదా.

చెంక : పోనీ యీ ఫోటో నుడియే వల్లనైనా — యేమైనా గిట్టినా అవుతోందా?

కామము : ఏమీలేదు. మా గొల్లనుంచి యీ యింటికి అదికూడా మువ్వలేకపోతున్నాను. ఇంటి

యజమాని కోరికతోపాటివచ్చి పరామర్శించి పోతున్నాడు.

వెంక : ఈ రకంగా బండి యెంతకాలం నడుస్తుందిరా?

శ్యామ : (లేర్లగా) అఁ! దానికేముంది? బురలో తెరిచివున్నంతవరకూ నడుస్తుంది. పాతబకాయాలు అన్నీ తీర్చడానికి బ్రహ్మాండమైన ఉపాయం ఒకటి ఆలోచించాను.

వెంక : (ఉత్సాహంతో) ఒహో! అలాగా!

శ్యామ : అదేమిటో తెలుసా? యీ వూళ్ళో ఒక నాటకమందిరివుంది.

వెంక : (వెంటనే) బాబ్బాయి! ఎన్నుకొన్న పరిచయం చెయ్యరా వాళ్ళకి.

శ్యామ : అలాగే చేస్తాను. నేనెప్పుడీ విను. — వాళ్ళు కూడా దివ్యాకాండీలలో వున్నారు.

వెంక : (నిద్రపూర్వకం) ఎక్కడికివచ్చి వా ఒక్కలాగే యేడిసింది బ్రతుకు. కోవతోలే కోరని: అన్నుకోలే అదివి.

శ్యామ : ఆ నాటకమందిరి వాళ్ళకూడా వూరినిండా ఆహ్వానమివ్వకూడదు. ఆ సమయంలో నేను వాళ్ళని పట్టేకాను.

వెంక : ఆహ్వానించినట్లుంది. డబ్బున్నవాడితోకలిస్తే యెవరైనా హాస్తిస్తాడు. అంతేకాని దివ్యాకాండీని వాళ్ళతో కలుస్తానట! పోనీ నీ బ్రతుకేమిటా బాగుంది? జోగ్ జోగ్ రాయకుంటే బూడిద రారించు!

శ్యామ : చెప్పేది పూర్తిగావిను. వాళ్ళూ నేనూ కలిసి ఒక ఒప్పందానికివచ్చాం. పగలు నేను యీ హాలును ఫోటోగ్రఫీయేగా ఉపయోగించుకొనడానికి — రాత్రులు వాళ్ళు నాటకమందిరి కార్యాలయంగా వాడుకొనడానికి నిర్ణయించుకున్నాం. యిందులోవున్న కీలకం యేమిటో తెలిసిందా?

వెంక : అది తెలియవలెదు.

శ్యామ : ఈ యింటి అద్దె నాటకం కంపెనీవాళ్ళూ నేనూ చెరిపగం ధరించుకొనాలి (ఏదో ఆకస్మికంగా చుప్పరిగుతు వచ్చినట్లు) అన్నట్లు వాళ్ళు డిప్రీకోజ్ (కేలంపెరుమాసి) హా! చచ్చిరివి! వాళ్ళు రావలసివచ్చిందా యిదే!

వెంక : ఈకోడే వస్తారట్రా?

శ్యామ : (తోందరగా) యీకోడేమిటాబాబూ! వాళ్ళు యిప్పుడేవస్తారు. (చుట్టూచూసి) వాళ్ళు అడుగు పెట్టేరి! యీ హాలు యింత అపరిమితంగా వుండవలసి మంచిదికాదు. ఒకేయే వెంకటప్పయ్య! నువ్వు నాకు చిన్న సహాయం చెయ్యాలి.

వెంక : ఓ! తప్పకుండా చేస్తాను.

శ్యామ : (ఎవెనువైపు వెళ్ళి రెండు చీపురుకట్టలు తీసుకువచ్చి ఒకటి వెంకటప్పయ్యకు యిస్తూ) నువ్వు ఆ మూలమంచి తుకుమరురా! నేను ఈ మూలమంచి తుకుమరు వస్తాను.

వెంక : (చీపురు తీసుకొని) అల్లెరైల్, అనంతపనా! (యిద్దరూ తోందరగా చొక్కాలు విప్పేసి తేలియివీడ పారేస్తారు. బసీమలు ఒకపారి పరుకొని — పుర ఫాంటును చూకొళ్ళివరకూ ముదిరి పెట్టి — యిద్దరూ చెరో వైపుమంచి హాలు తుడవడం ప్రారంభిస్తారు.)

వెంక : ధూళి పైకి రేగగొట్టకురా! నువ్వొక్కడున్నావో కనబడవలెదు. (చీపురు కింద పారేసి నిలబడతాడు.)

శ్యామ : (తోందరగా) కామయరా బాబూ! యిక పైంటేను.

[యిద్దరూహాలుల తుడిచి చెత్తను ఒక మూలకు తీసుకు వెళతారు.]

వెంక : (కళ్ళలో పడేస ధూళి తుకుమరుంటూ) యిల్లు తుడిచి శుభ్రం చెయ్యడానికి పని మనిషి లేమిట్రా?

శ్యామ : పనిమనిషి ఉద్యోగారికి రాజీవామా యిచ్చేసింది. — పరే రావోం. నువ్వు తోందరగా ఆ డాక్కు రూంలోకి వెళ్ళి చెతులు కడుగుకొనిరా.

వెంక : ఆ చీకటి గదిలో చేరిందైనా పడెనుకదా?

శ్యామ : (చిరాగా) అబ్బ! వెళ్లి స్వీప్ నొక్కరా. లైటు వెలుగుతుంది.

[శ్యామనుండరం తేలియివీడవున్న పానాను అన్నీ తీసి ఒక మూల పెనుకొవుంటాడు. వెంకటప్పయ్య లోనికివెళ్ళి చెతులు శుభ్రం చేసుకు వస్తాడు. ఇద్దరూ తిరిగి చొక్కాలు వేసుకు

టారు. ముందులేనిది, తరవాతి బల్ల యిద్దరూ ఇకొచ్చేవూ పలుకొని ఒక్కొక్కరు చెప్పతారు. యిద్దరూ ఇకొ మూల నుంచి హాలు పరికిరించి దూసి సంతృప్తి పడతారు.]

వెంక : ఈ సారి బాగుంది. ఏర్పాట్లన్నీ అయిపోయి వట్టేవా? యింకా యేమైనా మిగిలాయా?

కృతు : వెంక ఒక్కటే యేర్పాటువుంది.—నీ దగ్గర యేమైనా చిల్లనందా?

వెంక : ఏ మాత్రం కానారీ?

కృతు : ఒక చిరు రూపాయలనోటు.

వెంక : (చిరు రూపాయలనోటు తీసి యిస్తాడు.)

కృతు : (నోటు తీసుకొని) కాఫీకి ఆర్డర్ చేయిస్తాను. నేను తిరిగి వచ్చేవరకూ నిన్ను యీ యింటికి యజమానిగా నియమిస్తున్నాను. (వెళ్ళుతూ వుంటాడు.)

వెంక : (అట్రచేసి) అంతే? నే నెం చెయ్యాలి?

కృతు : అట్టే! యేం లేదు. నేను తిరిగి వచ్చేలోగా యెవరైనా వస్తే వాళ్ళకు అన్ని మర్యాదలూ చెయ్యి. యిప్పుడే—క్షణంలో వస్తాను.

[కృతునుండవం తొంపరిగా వుడిచివు నిష్క్రమిస్తాడు. వెంకటప్పయ్య ఒంటరిగా హాల్లో అటూ యటూ తిరుగుతూ వుంటాడు.—కుడి బైపురుంచి రత్నం వస్తాడు. లావుగా, పొడవుగా వున్నాడు.]

వెంక : (రత్నాన్ని పరీక్షించి) అయ్యో! దుబుచేసి తిమిర్కొడి కూర్చోండి. (కుర్చీ చూపిస్తాడు.)

రత్నం : (కోపంతో) కుర్చీపం నుంచోడం జాస్తానై. ముందు వందరూపాయలూ అక్కడ పెట్టికదులు.

వెంక : (విషయంతో) మీరు నన్ను యెవరో అనుకొని పొరబాటుపడుతున్నాను. నేను వెంకటప్పయ్యను.

రత్నం : అయ్యో! వెంకటప్పయ్య! యీ పప్పులు మన దగ్గర వుండేవ్, ముందు వందరూపాయలూ అక్కడ పెట్టు.

వెంక : మీరు చెప్పేదమిటో నాకు బోధపడడంలేదు. నేను యీ పూరికి కొత్తవాణ్ణి.

రత్నం : మా పెద్దవాన్ను కూడా సరిగా అది చెప్పారు. "ఒకేయే రత్నం! అది అసలే నాటకం కంపెనీ.

కోలా కొత్తవాళ్ళే కనిపిస్తూ వుంటారు. వాది చెయ్యకు." అని మరి చెప్పారు.

వెంక : మీకు నాటకమందలివాడు బాకీవున్నారా?

రత్నం : (చేళవగా) ఒకనాడూ యేం నాటకం ఆడుతున్నావోయో, వెంకటప్పయ్య?

వెంక : (కోపంతో) ఏమయ్యాయో. కొంచెం మర్యాదగా మాట్లాడు. చెయ్యి రూపాయలు అప్పు అయినా పడతారు కాని పెక్కిరింపు పడదు.

రత్నం : అంత పొడవంతం చేసి చెప్పుకోరేమి మాటాడవయ్యో!

వెంక : అరే! మళ్ళా మొదటి కొస్తాడు. నామా నాటకం కంపెనీకి సంబంధంలేదయ్యో అని చెబితే? అసలు నాటకం కంపెనీయే యింకా యిక్కడికి రాలేదు. వాళ్ళకంటే ముందు (చెయ్యి తిప్పకూ) అప్పులాడవు—నువ్వొచ్చి కూర్చున్నావ్.

రత్నం : మరి మా పెద్దవాన్ను చెప్పేకు నాటకం కంపెనీ యిక్కడ పెట్టేరని?

వెంక : నీకు ఓపికవుంటే వాళ్ళు వచ్చేవరకూ కూర్చో. వాళ్ళూ యిప్పుడే రావచ్చు.

రత్నం : ఓ యస్! అలాగే కూర్చుంటాను. (కుర్చీలో కూర్చుని) చూడండి వెంకటప్పయ్యగారు! నా గొప్ప నేను చెప్పకోకూడదు గానీ—రానిబాకీలు యొక్కడవున్నా మా పెద్దవాన్ను ఎన్నే పంపిస్తాడు.

వెంక : అలాగే కనిపిస్తోంది.

రత్నం : అంతేకాదు. కొమ్ములు తిరిగిన రాడీలకు కూడా రత్నం పేరుచెబితే చాడల్!

వెంక : ఎవరావిడ?

రత్నం : (కోపంతో) రత్నం అంటే అడమనిషికాదు. అది మన స్వంతిపేరు!

వెంక : ఓహో! అలాగా! ఎవరో అడమనిషునుకున్నాను. అది కాబోయినా పెద్దపెద్ద రాడీలంతా ఆడాళ్ళ దగ్గరే జరుగుతూ వుంటారు.

రత్నం : (కోపంతో) చాలే! సంతోషించాం!

వెంక : మావూళ్ళో కొంచెము అని ఒకరిని వుంది. ఆవిడ సంతలో కూరగాయలు అమ్ముతుంది. ఆవిడ పెద్దపెద్ద రాడీలను కూడా సిగపట్టుకొని యాడ్చి యాడ్చి తిమ్మతుంది.

రత్నం : (కోపంతో) ఆవిడ్డోకపారి యీ పూట రమ్మను చూద్దాం.

వెంక : నువ్వేరా ఒకపారి చూపూట.

రత్నం : ఏం? ధయితునుకున్నారా?

[కుడిచైత్రుమంచి వరేంద్రరావు, జగం మాట్లాడుకుంటూ ప్రవేశిస్తారు. జగం భుజాన్ని హాల్లో నియం వుంది. వరేంద్రరావు చెతిలో ఆరిపోయిన పెట్రోమాక్సు లైటు ఒకటివుంది.]

వరేంద్రరావు : నటరాజుగారు యేమన్నారో తెలుసా? యీ కళా మండలంలో అతను పెట్టగానే ఆకాడ్యోటి కనిపిస్తుంది నన్ను.

జగం : (రత్నంశివీ చేటుపెట్టిచూచేస్తూ ధయంతో) ఆకాడ్యోటి కనిపించడంలేదు కాని తిన్నగా అప్పులవాడు మాత్రం కనిపిస్తున్నాడు.

వరేంద్రరావు : హా! హా! స్మీ! (యద్వియా అమాంఠంగా బల్లమీద కూలబడతాడు.) ఒకేయ్ జగం! రెండున్నర ప్రతిలో ఒకపాట లాగించు. (జగం హాల్లోనియం వాయిస్తూవుంటే వరేంద్రరావు కోదవద్వరంతో పద్వింలావి మొదటి ధరణం అందుకుంటాడు.) “అకటా! ఒక్కని పందివాసియయి

[వరేంద్రరావు రాగాలాపం చేస్తూవుండగా రత్నం అమాంఠంగా వాళ్ళి యిద్దరిముందూ చూకుతాడు.]

రత్నం : (నీరియన్ గా) కట్టిపెట్టవయ్య వాటకం. ముందు వా వందియాపాయలూ అక్కపెట్టు. [వరేంద్రరావు, జగం రత్నానికి వెళ్ళేవైపు నిలబడతారు. రత్నాన్ని మాట్లాడి నివ్వకుండా యిద్దరూ చకచకా చూట్టాడేస్తూ వుంటారు.]

వరేంద్రరావు : డబ్బుచూటకేంకాని పెళ్ళవదిబ్బు! చూడు మిస్టర్ రత్నం! నీవంటి వొడ్డూ పొడవువున్న మనిషి యిలా వృధాగా పొడైపోతూ వుండడం చూకు నచ్చలేదు.

జగం : నీవించు విగ్రహం వాటకరంగంలో అడ్డుతెంగా రాణితుంది.

వరేంద్రరావు : ఒకపారి పరిగ్గా నీ అంత ఎత్తూ పొడవు వున్న మనిషి...

జగం : (మధ్యలో అందుకోని) పరిగ్గా వా అంతయెత్తూ పొడవు వున్న మనిషి!

వరేంద్రరావు : హైదరాబాద్ లో ఒక సినిమాహాలు గేటుద్వారాలోనా నిలబడుతూ వుండేవాడు.

జగం : అంటే గేటు కీపరమ్మచూట.

రత్నం : (కోపంతో) ఏయ్! మర్యాదగా మాట్లాడు.

వరేంద్రరావు : అరే! చెప్పేది పూర్తిగా వివరయ్యారామా!

జగం : ఇదంతా నీ మంచికోసమే చెబుతున్నది.

వరేంద్రరావు : ఇలావుండగా ఒకరోజున ఆ గేటు కీపర్ని ఒక సినిమా ప్రాధ్యోపకర్త చూసేవాడు.

జగం : ఒకేయ్ వరేంద్రరా! అతికు ప్రాధ్యోపకర్త కాదు డైరెక్టర్ కూడాడు.

వరేంద్రరావు : అవును, డైరెక్టర్ కూడాడు.

జగం : ఆ ‘ప్రాధ్యోపకర్త - కం - డైరెక్టర్’ ఆ గేటు కీపర్ని ‘రావోయ్ నాతో’ అన్నాడు.

వరేంద్రరావు : అతిమహాదా మొదల నీలాగే ద్విర విగిషేడు.

జగం : తరవాత వెళ్ళిపోయాడులే.

వరేంద్రరావు : అతినికి మొదల ఒక సినిమాలో మొదటిత్రాయీ చేషం యిచ్చాడు. తిరివారి చేపాళి మాంత్రి కుడి చేషం యిచ్చాడు.

జగం : ఆ చిన్న గేటుకీపరు యీ వాడు వెండి తెం పొలిట పెద్ద నిలవతయి కూర్చున్నాడు.

వరేంద్రరావు : చిత్రం ఒక్కంటికి ముప్పైచేలు ముక్కుపిండి వమాయి చేస్తున్నాడు.

జగం : ఈ రకంగా ఎందుకు జరిగింది?

వరేంద్రరావు : కేవలం దీనానూషవం వల్ల చే.

జగం : నీవంటి అడ్డుతిమైన వర్సవాళ్ళి వున్న మనిషి వాటకరంగంలో అమాంఠంగా రాణిస్తాడు.

వరేంద్రరావు : వాటకరంగం అంటే అమాంఠాషీ కళవచారం కాదు.

జగం : సినిమారంగానికి యిది మొదటి మొట్ట.

వరేంద్రరావు : కమక—నీ శ్రేణున్నుకోరి—విన్ను పెర్కెంట్ నిలవగా బుక్ చేసికొం. ఇక మాట్లాడకు.

జగం : (వరేంద్రరావుచేతిలోవున్న పంచితీనుకోని తెంచితో కొగితలుయిస్తూ) యిదిగో నీ పోర్షన్ మాట్లాడకుండా దిదివయ్.

రత్నం : (కొంచెం మెల్లిబడి) ముందు డబ్బు యిచ్చేస్తే తిరివారి చేషంపంకతి అలాచిస్తాడు.

జగం : (చేలిగా) అచ్చే డబ్బుకేముంది?

వరేంద్రరావు : చేపు ముఖం వేసేవాలకొనికి విరువందల రూపాయలు చేలిగా కలకనొస్తుంది.

జగం: అది బాక్సాఫోనుమీట్ అయితేదగుంది
 నరేం: నువ్వే కేవలమేదగర మాకోవమ్య.
 జగం: వనూలయిన పొమ్ములోనుంచి వంద రూపాయలు
 నువ్వే పట్టుకుపో.
 నరేం: (అమాంతంగా రత్నం గడ్డం పట్టుకొని)
 బాబ్బాయి! ఇక నామాటకు యెదురు చెప్పకు)
 బోర్నిస్ చదివెయ్.
 జగం: నువ్వు పేరు తెచ్చుకో! మాకు పేరు తీసుకురా!
 రత్నం: (మొహమాటపడుతూ) నేను నేమనికీ నమ్రత
 నంటారా?
 నరేం: అతిగడ్డుకంటగా నమ్రతేవు.
 జగం: ఇప్పుడే రిపోర్టుల్లో నిన్ను పెన్ చేస్తాం.
 నరేం: వెంటనే రిజల్టు చెప్పేస్తాం.
 జగం: మా నలురాజుగారు రాగా నేర్పిపోర్టుల్ని మొదలు
 పెట్టేస్తాం.
 వెంక: (యంతివరకూ ఆశ్చర్యంతో ముసురీకేసి చూస్తూ
 వున్నవాడు—యిప్పుడు కొంచెం పూపిరి పీల్చు
 కొని నరేంద్రరావును జగన్ను సమీపిస్తాడు)
 అయ్యా! మీరు నాటక మండలివారని తెలు
 ప్పొంది. మా క్యారుసుందరం ఆలా పైకి వెళ్లేడు.
 యిప్పుడే తిరిగి...
 జగం: పైకి ఆనగా సినిమారంగంలోకి కాదుకదా?
 నరేం: పరిగ్గా నాటకరంగం పెత్తనాదే సినిమారంగం
 వుంది.
 వెంక: పూర్వోకి చెప్పాడు. అతిమ తిరిగి వచ్చేవరకూ
 మీకేం కావలిసివా నన్ను అడగండి.
 నరేం: ఇంతివరకూ 'మీకేం కావాలి?' అని అడిగిన
 వాడు ఒక్కడు లేడనుకొండి.
 జగం: ఈనాటికైనా మీరు అడిగినందుకు సంతో
 షిస్తున్నాం.
 నరేం: వెంటనే మాడు కప్పల కొఫీ తెప్పించండి.
 వెంక: మావాడు అందుకే చెప్పేడు పూర్వోకి.
 జగం: ఈలోపున రెండు మంచినీళ్ళ చుక్కలైనా
 యిప్పించండి.
 [వెంకటప్రయ్య ఎడమవైపువెళ్ళి రెండు గ్లాసు
 లతో మంచినీళ్ళు తీసుకువచ్చి యిద్దరికీ
 యిస్తాడు. ఇద్దరూ మంచినీళ్ళుతాగి—
 హలంతా కలయతిరుగుతూ—పరికిలించిచూస్తూ

వుంటారు. రత్నం బోర్నిస్ చదువుతూ
 వుంటాడు.]
 నరేం: (ఒక రంగుచెట్టా పట్టుకొని) ఒకేయ్ జాం!
 యిందులో నీలిరంగువుంటే చూడరా! నువ
 క్కొచ్చాలి.
 జగం: (మూతలాగి చూసి) అల్లే! మూతరావడం
 లేదురా. నువ్వు పట్టుకో. నేను మూత లాగు
 తాను.
 నరేం: (పేదలమీద చెట్టాపెట్టి గట్టిగా రెండు
 చేతులతో పట్టుకొని) ఈ! యీవారి లాగు!
 జగం: (మూత తియ్యడానికి ప్రయత్నిస్తూ) ఎరిగా
 పట్టుకోరా!
 [జగం బలవంతంగా రంగుచెట్టామూత లాగే
 న్నాడు. చెట్టాలోపున్న నీలిరంగు యిద్దరిమీదా
 చెదిరిపడుతుంది.]
 జగం: (కోపంతో) ఏడిచిపట్టేవుంది. వెళ్ళవ పట్టు
 కోవడం నువ్వును.
 నరేం: 'టగ్గాఫ్ వార్' లాగినట్లు మూతలాగితే యేమా
 మంది?
 జగం: (వెంకటప్రయ్యతో) ఏమండోయ్. ఒక కిరస
 నాయిలుపీసా, రెండు గుడ్డచేరికా అందు
 కొండి.
 రత్నం: (చదువుతూ) "దుర్మార్గుడా! యంతి పని
 చేశావు?"
 నరేం } (అటుతిరిగి) ఓహో బోర్నిస్ చదువు
 జగం } నున్నావా? చదువమ్మా చదువు! బాగుపడే
 వాళ్ళ లక్షణం అదే.
 [వెంకటప్రయ్య యెడమవైపు వెళితాడు. వుడి
 వైపుమంచి నలురాజు, క్యారుసుందరం మాట్లాడు
 వుంటూ వస్తారు.]
 నలురాజు: పరిగ్గా నా ఉద్దేశం అదే! మనం ఉధ
 యులం కలిపినవాడు అదృశాలుచేసి చూపిస్తాం.
 క్యారు: మన కార్యక్రమంకూడా యిప్పుడే తయారు
 చేస్తాం.
 నలు: అల్లే! అదంతవరి! (నరేంద్రరావును జగన్ను
 చూసి) అరేమిటి! ఒంటినిండా రంగు జల్లుకున్నా
 రెండుగు?
 నరేం: (తొందరపడుతూ) ఏ.....ఏ చేసండి-మూత
 లాగితే నా మీద పడింది.

జగం : (వెంటనే అంగుళాని) నీజే దర్శనా వొడితేరా
దండి.

నరేం : (కోపంతో) నువ్వు 'ఉకుం పట్టు' పట్టిలాగి తే
వొడితేయ్యక ఛస్తావా?

జగం : ఆసలు నువ్వు పట్టుకొనిమీ రెప్ప.

నెంక : (ఎదురువైపునుంచి ఆకస్మికంగా ప్రవేశించి)
అయ్యో! కిరిపనాయిల్ లేదు.

కామయ : ఎందుకు?

నెంక : వారు కౌవాలన్నాన.

కామయ : (నటరాజుతో) నటరాజా గారూ! మీ
మనుషులలో యెవరినైనా ఒకర్ని మైమూర్
కేట్లకు పంపాలి.

నట : నరేంద్రరావు గారూ! మీ లోకపారి వెళ్ళి
వస్తారా?

నరేం : నా వొంటినిండా రంకు వుంది సార్ .

నట : జగం గారూ!

జగం : నాకూ అంతేనండి.

నట : మంచి పని చేసుకు కూర్చున్నాను. ఇప్పుడు
యెవరు వెళ్తారు పైకి?

నరేం : దానికేం ఛర్వా లేదు తెండి. మన పెర్మిషెంట్
నిలన్ మిస్టర్ రెమ్మిం వున్నాడు.

జగం : రెమ్మిం! బాబ్బాయి! నూ పదవు నిలబెట్టా.

రెమ్మిం : అదెంతి పని! వెళ్ళిస్తాను.

కామయ : (కొగిరిం తలుపులోంచి తీవ్విస్తూ) యీచీటి
నూచీస్తే పెద్ద ప్లాస్టుతో కాఫీ యిస్తారు.
తీసుకురా.

[రెమ్మిం వుడివైపు నిష్క్రమిస్తాడు. కామయ
నుండరం నటరాజా శోక్ కర్మమీద
కూర్చుంటారు. నరేంద్రరావు, జగం, నెంక
బప్పయ్య వరదగా బల్లమీద కూర్చుంటారు.]

నట : ఇకముందు మనం చెయ్యవలసిన పని
యేమిటంటే...

కామయ : (చుక్కలలో అంగుళాని) ఒక ముఖ్యవిషయం
మరిచిపోయాను. (నెంకబప్పయ్యను చూపిస్తూ)
యిదిమీ నా బాల్య స్నేహితుడు నెంకబప్పయ్య.
గొప్ప గాయకుడు.

[నెంకబప్పయ్య లేచి నటరాజుకు సమస్క
రిస్తాడు.]

నట : (తిరిగి వరుద్దరించి) చాలా సంతోషం!
నెంకబప్పయ్య గారూ! మీరు కూడా నూతో
సహకరిస్తే మేం ఆద్యులూ పాడిస్తాం, మీరు
ఈ వ్రాళ్ళోనే వుంటారా?

నెంక : కొన్నాళ్ళి పాటు వుండామనుకుంటున్నానండి.

నట : తప్పకుండా వుండండి. మీరు యిదివరకు
నాటకాలలో చేసేటటు చేశారా?

నెంక : అః! చేశానండి.

కామయ : మేం హైస్కూల్లో చదివేటప్పుడు ప్రతి
వార్చికొత్తినానికి చీకు నాటకం చేస్తూనే
వుండేవాడు. చాలా బాగా పాడేతాడు.
ఒకసారి వింటే మీకే తెలుస్తుంది.

పమ : యేనో! ఒక పద్యం చదివండి చూద్దాం.

నెంక : (ఒకసారి గొంతు సవరించుకొని) చిల్లమర్తి
వారి నాటకం లో నుంచి ఒక పద్యం చదువుతాను.
(రాగంతీసి పద్యం చదువుతూవుంటాడు, జగం
హాకోవ్వియం వాయిస్తూ వుంటాడు.)

"అల్లుడారమ్మని జడరమ్మకు నిల్వ
మంపు నూసును బట్టి చంపగలమే..."

[జగం గా రాగంతీస్తూవుండగా కామయనుండరం
ఆకస్మికంగా లేచి అరిచినుండుకు లొంపరగా
వస్తాడు.]

కామయ : ఒరేయ్ బాబూ! అంతకటిగా రాగంతీస్తే
మనర్పి యిల్లు ఖాళీచేయించేస్తారు. శబ్ద
ప్లూర్ లో కుటుంబాలువున్నాయి.

నెంక : యీ పద్యం యింతికంటే మెల్లగా చదివడానికి
వీలేదు.

జగం : అయితే మరో పద్యం చదివండి.

నెంక : (అలోచించి) పాసుగంటివారి నాటకంలో
నుంచి ఒక పద్యం చదువుతాను. (మొదట నాటక
ఛక్కిలో వచనం చదువుతాడు.) డోర! కాల
మహిమ! (జగనికి హాకోవ్వియం చూపించి
వైగచేసి—తెమ్మడిగా పద్యం ప్రారంభిస్తాడు.)

"మొద్దుతటు దొక పరిలేక ముక్కుకొనక
వృద్ధుని నంబురీల్లాండు తేక్కికొనకు
నీతిమంతుడు గతిలేక విందికొంద
బానిసీనికి త్రోవీకి బ్రహ్మరథము."

[అందరూ చప్పట్లుకొడతారు.]

నట : (ప్రశంసించుచు) చాలాచక్కగా వదిలారు.

నరేం : మికంకం చాలాకాసుంది.

జగం : మానాటకం కంపెనీ! శేషభక్తగాయకుడు లేక మేం చాలాయెప్పుంది పడుకున్నాం.

నట : నేటినుంచి పంగిరికాళి మీకు అప్పుగిస్తున్నాం. (కుడిచేపునుంచి ప్లాస్కు తీసుకొని రక్తిం వస్తాడు. క్యామసుందరం ప్లాస్కు అందుకొని, వెంకటప్పయ్యనుకూడా రమ్మని నైగచేస్తాడు. ఇద్దరూ ప్లాస్కుతో యెడమచేపు వెళ్ళి బోతారు. వెంకటప్పయ్య గ్లాసుతో కాఫీతీసు కొనివచ్చి ఒక్కొక్కరికి యిచ్చి ఎడమచేపు వెళుమిచ్చుంటాడు. తిరవాతి వెంకటప్పయ్య, క్యాం చెకోగ్లాసుతో కాఫీ రెయ్యకొని కూర్చుంటాడు.)

క్యాం : ఇది మన పట్టణచరిత్రలో కవగ్లాక్షరాలతో రిభించబడినది రోజు.

నట : (లేచినిలబడి) నేను యిప్పుడు నాటక రంగం నుంచి, మన నాటకమండలి నుంచి కొన్ని మాటలు చెప్పవలసివుంది. మన నాటకమండలి స్థాపించి పది సంవత్సరాలై పది.

నరేం : (మగ్గలో అందుకొని) అయితేవాత్రం యేం ప్రయోజనమంది? ఒక్క బహులతైవా సంపాదించలేకపోయాం.

జగం : మనల్ని అందరూ వేరొకరికం చేస్తున్నారండి.

నటి : అందుకు కారణం—మన నటులలో స్థిరత్వం లేక పోవడమే యిదే! వచ్చిన నటుడు రేపు కనిపించకు.

జగం : (మగ్గలో అందుకొని) కనీసం ఒక నాటకంలో నేషం చేస్తే చాలు, ఉత్తమ నటుడని మీరు పొగుడుతారు.

నరేం : అతిగాడు వెంటనే చెప్పిక్కి కూర్చుంటాడు.

జగం : ఇకవాణ్ణి అందుకోవడం— థానీ— మనలిరం కాదు.

నట : మీరు అపార్థం చేసుకుంటున్నాను. (పోర్ని హించడమే అవసరమని— నేను కొందరిని పొగుడుతున్న మాట వాస్తవమే,—నరే, యిక నా ఉపవాదం కొనసాగిస్తాను—అనే మేవ యిబ్బందులను మనం యెదుర్కోవలసివచ్చింది.

మనకు హిగోయిన్ గా నటించా వచ్చిన నుండ రమ్మ...

నరేం : (మగ్గలో అందుకొని) అరిడ నేను యిప్పుడు నుందరమ్మ కాదండి.

జగం : మిస్. తారాకుమారి అయి మన నెత్తిమీద కూర్చుండివ్వకు.

నట : అరిడ నీనిహారంగంలోకి వెళ్ళి పోయింది.

నరేం : అరిడ వ్యయంగా వెళ్ళి పోలేదు సార్. పర సింహంగాడు అబిడ్డి తీసుకుపోయాడు.

నట : సరే, యేదోవిధంగా అరిడ వెళ్ళిపోవడం జరిగింది. అప్పటినుంచి మనకు స్త్రీపాత్రధారిణి లేకపోవడం పెద్ద లోటుగా వుంది.

జగం : అంత యంత్ర లోటు కాదు.

నరేం : అదవాళ్ళు లేకపోతే అసలు ఉత్సాహమే వచ్చిపోతుంది. 'మహిషా' యేమన్నాడో తెలుసా? సైనిక దళంలో బ్యాంకును తీసే న్యాయుడు. కర్తలు, మహిమలు అన్నీ తీసి పోలేనీ—ఒకే ఒక్క నుందరాంగిని—వుంచిలే చాలన్నాడు. నైపులు 'వందన' చేసి చూపిస్తారని చెప్పాడు.

జగం : (ప్రశంసించుచు) ఓహోహో! మహామళావుడు, ఎం మాట చెప్పాడా!!

నట : ఇక మన ధీమత్తత్కర్త్రమం నుంచి రెండుమాటలు చెప్పి ముగిస్తాను. సుప్రసిద్ధ చిత్రలేఖకులైన శ్రీ క్యామసుందరంగారితో మనకీప్పుడు పరిచయం కలిగింది. వారిని మనం సద్వినియోగం చేసుకోవలసి వుంది. కనక నేటి నుంచి క్యామసుందరం గారిని మన నాటక మండలికి అటెండెంట్ గా నియమిస్తున్నాను.

నరేం } : (చప్పట్లు కొట్టి) అన్నుతిమైన ఆలోచన!
జగం } కళాదరశికులుగా వుండేదిగివారు.

నట : ఇక నాకు కనీసుణి వెంకటప్పయ్యగారు వున్నారు. వారి కంఠ మాధుర్యాన్ని విారంతా చవిచూసే వున్నారు. నేటి నుంచి వారు పంగిరి దర్శకులుగాను, శేషభక్త గాయకులుగాను వుంటారు.

[నరేంద్రరావు, జగం, రక్తిం చప్పట్లు కొడతారు.]

జగం : వాడు ఈసారి అకాలేఖ కనిపిస్తోంది.

వరేం : వాడు బ్రహ్మాండమైన అకాలేఖ్యుని కనిపిస్తోంది.

నట : మరో విషయం కూడా చెబుతున్నాను. ఏ నటుడైనా నాటకం రోజున రాలేకపోవచ్చు. మన మండలి నిబంధనల ప్రకారం కలాఖిలను నిర్వహిస్తున్నవారు ఆ వేదం వెయ్యిదానికి సిద్ధంగా వుండాలి.

వెంక : నే నంగుడు పూర్తిగా అంగీకరిస్తున్నాను.

శ్యామ : నేనెప్పుడూ నాటకంలో వేదం వెయ్యలేదు.

వరేం : మీరేమీ భయంలేదు ఒకసారి ఏం జరిగిందో తెలుసా? గృహిణిమృతిపాత్రధారి దగాచెబాడు.

జగం : అప్పుడు చూ నటరాజుగారు యేం చేశారో తెలిసిందా?

వరేం : చుట్టూ చూశాను.

జగం : భారీగా ఒక మనిషి కూడా కనపడలేదు.

వరేం : తెలియలేదు సుబ్బయ్యగార్ల పట్టుకున్నాను.

జగం : వాడు 'హలో లక్ష్మణా!' అని మొత్తుకున్నాడు.

వరేం : మేం ఒప్పుకోలేదు. తెలియలేదు సుబ్బయ్యమహిళలలో గృహిణిమృతిగా చూశాం.

నట : ఇక మనం ఈ కథియనాల్లంలోనే నిహర్షిల్లు కూడా ప్రారంభిద్దాం.

వరేం : అదే మేమూ అనుకుంటున్నామండి.

నట : అన్నీ పర్చండి.

వెంక : మనం ఇప్పుడు వెయ్యిదోయే నాటకం ఏమిటో నాటక రచయిత యెవరో ముందు చెప్పండి.

జగం : మనం వేసే నాటకం పేరు "చీకటి చారి."

వరేం : విషయంలోనుంచి వివోదాన్ని సృష్టించే దివ్యరథావుగారి రచన ఇది.

నట : ఇక కావిన్యండి.

జగం : ముందు పాత్రలను, పాత్రధారులను కేటాయిం చండి.

నట : వరేంద్రరావు హీరో, ప్రస్తుతం నాయక పాత్ర ధారిణి లేదు. పెండు రోజుల్లో యెక్కడైనా కిరాయికి వున్నప్పుడు.

వరేం : ఆ సీన్ వదిలేసి రింనాతి సీన్ రిహార్సల్లు చేద్దాం.

జగం : శ్యామసుందరంగారూ! ఒక బ్లూలైట్ వుంచి మిగిలిన దీపాలు ఆరి వెయ్యండి.

(జగం ఒక మూల కూర్చుని హాకోరియం వాయిస్తూ వుంటాడు. రత్నం, నటరాజు వుండి వైపు—శ్యామసుందరం, వరేంద్రరావు, వెంకటప్పయ్య ఎడమవైపు వెళతారు.)

వరేం : (ఎడమ చివర కనిపించి) ఒరేయ్ జగం! ప్రేయసీ ప్రియుల మృగ్య ద్యాయెట్తోరంగం ప్రారంభమవుతుంది. ఊ! లాగిండు. (లోనికి వెళ్లిపోతాడు. హాజులో దీపాలన్నీ ఒక్కసారి ఆరిపోతాయి నీలికాంతి హాజులో ప్రసరిస్తుంది)

వేషభ్యం : (ఒక దీప్తమైన నిట్టూర్పు విడిచి) అదర్బాల చిహ్నమేకటిలో పయనించే ఓరువేసి!—అయినా నియమాల ఆగు. నీయంబేమున్నదో చూడు. వెర్రివాడా! యెంతకాలం యీ స్వప్న సీమలో విహరిస్తావు? నీ జీవితం కాలసర్పంలా నీమీదే యెదుగు తిరిగింది. నీవు యెక్కడో నున్న శిఖరంనుంచి జారిపడక తప్పదు. వెంటనే జీవితంతో రాజీపడు. నువ్వు నిర్భయమన్న స్వప్న భూమిలోనుంచి బయటకురా! (శ్రిగం ఆగి) రావూ?...రావూ?...వరే? ఫలితం మళ్ళీ అనుభవిస్తావు.

[ఉన్వేషితుగా ఒక్కసారి యెడమవైపునుంచి యువగి గీతం వినిపిస్తుంది.]

వేషభ్యం : (పాట) నీకూ నీవారులేదు నాకూ నావారు లేదు

ఏటిఒక్కనా యిల్లు కనెదాం పదరా,

రల్ మోహావరంగా

ఏకవస్త్ర యెగిరిపోదాం పదరా!

నీకునాకు జోడు అయితే

మల్లెపూల తెప్పగట్టి

తెప్పమీద లేరిపోదాం పదరా ||వరే||

[వుడివైపునుంచి తొందరగా రత్నం ప్రవేశిస్తాడు. అంటించిన బొడ్డుమీసం పరించుకుంటూ వుంటాడు.]

రత్నం : (వస్త్రాన్ని దిగ్గరగా) దుర్మార్గుడా! యెంత పని చేశావు!

వరేం : (అనూతం గా ఎడమవైపునుంచి వచ్చి) తిప్పు వాడి, కుమించండి.

రత్నం : వాళ్ళు మాద్దామనుకున్నారా?

వరేం : (బాగో) లేదు...లేదు...

రత్నం : నా మామమ్మ మామచేసి—నా అత్త కాశీ
త్రాసుని మామమ్మనా?

వరేం : (కోపంతో) ప్రేమనా అత్తకి సంబంధంలేదు.

రత్నం : ఈ యింటలో ఆకుల పెట్టకదిరి నీకమ్మ
నాని చెప్పేన?

వరేం : అవును. చెప్పేను.

రత్నం : ఇప్పుడు నవ్వు రావడానికి కారణం?

వరేం : నా పనిక్రిమిని ప్రేమను తెలియబరిచడానికి.

రత్నం : (సమాధానంగా) వరేంరా! వృధాగా చెకు
దానికే ఎడకు. నా మర్యాదను నాకిం
నెయ్యకు. ఈవ్రాగు విడిచిపెట్టి యోగ్యుడి
కియినా వెళ్ళిపో! (తేజులోంచి సందితినీ
యిస్తూ) యిదిగో! విగ్రహంవిల రూపాయలు,
యీ పెట్టుతీసుకోని వెంటనే వెళ్ళిపో.

వరేం : (దెబ్బ తిన్నట్లు) ఆ! యేమంటున్నాను! నే
నంతటి చోటానా ను నిషేధముకున్నారా?
(దృఢ నిశ్చయంతో) అమ్మజాలను. వెలలేని నా
ప్రేమను అమ్మజాలను.

రత్నం : (కోపావేశంతో సంచి తిరిగి తేజులో పెట్టకుని)
హా! ముందు నా కోంపలోంచి బయటకు హా!
యీ నువ్వుంటా తిరిగి ఆకులపెట్టేవా—యీ
దండో పోయింది తిప్పును. జ్ఞానం వుంటుందో!

[రత్నం కుడిచైత్రు నివృత్తిమిస్తాడు. వరేం ద్రి
రావు తల కంకు చేతులతో పట్టుకొని బల్లమీద
కులబసితాడు. శిష్యులలోనుంచి "హా! ఈత
విధ..." అని విగ్గరగా రాగం వినిపించి ఆగి
పోతుంది. ఎడమచైత్రుకుంచి క్యాం ప్రవేశిస్తాడు.
అతిని చేతిలో కాగితాలు వుంటాయి. మగ్గ
మగ్గ పార్సన్ యాచనావుంటాడు.]

క్యాం : వరేంరా! అలా కులబసి పోయానేం?

వరేం : నా స్వర్ణ సాధనలు నిలుపునా కూలిపోయాయి.

క్యాం : బాటరిగో దిబ్బు పోయిందా?

వరేం : లేదు.

క్యాం : నువ్వుంటాలో ఓడిపోయావా?

వరేం : ఉహూ! అది కాదు.

క్యాం : (బతిమాలుతూ) విచారించకురా! నీ ప్రాణ
మిత్రుడికి కారణం చెప్పు.

వరేం : (చెప్పలేక చెప్పలేక) ఇం...ది...ర.

క్యాం : (ప్రశ్నతో) యేం? ఇందరి కేమయ్యింది?

వరేం : (రిహాసంతో) నాళ్ళి నామ్మ నమ్మ రావద్ద
న్నాడు.

క్యాం : అదేం?

వరేం : (ఆవేశంతో) అమెతో మాటాడవద్దన్నాడు.
నా ప్రేమను దంపుకోమన్నాడు. మగ్గ మాటా
డిలే విను వందలకు అమ్మకోమన్నాడు.

క్యాం : (ప్రశ్నించుతూ) క్షేమం పెట్టిరేమి? విను వందల
రూపాయలకి!

వరేం : అవును

క్యాం : మరి నవ్వు తీసుకోలేదా?

వరేం : (కోపంతో) నవ్వుకుదా నా ప్రేమకు విలువ
కనుకున్నావా?

క్యాం : నామాట విను. దిబ్బు తీసుకో. తాగుపడు.
ఈ కోణాలలో దిబ్బుకు వున్న విలువ గౌరవం
నదికీ లేవు.

వరేం : (నిప్పొహతో) క్యాం! నీ దారిని నవ్వు వెళ్లి
పో! నమ్మ వృధాగా బాధ పెట్టకు. అకాలేఖ
నా కళ్ళకు వినుమిట్లు గొల్పి మాయమయ్యింది.
యీ చీకటికాకిలో—కొవ్వెత్తుడిలా—పంట
రిగా మిగిలాను.

క్యాం : భయపడకు. లేచి దైర్యంగా ముందుకు వకు.

వరేం : ఈ భూరివిహదాన్ని నేను భరించలేను. యీ
భయంకరమైన యెడభాటు తలచుకుంటే...
(మాట్లాడలేక) అబ్బ!...రీహా(కింద పడిచావది
మొక కేదారి.

క్యాం : (వెంటనే) క్ల! క్ల! (శిష్యులలోకి
మామూ) అయ్యా, ఎటరాజాగానూ! అమ్మ
తిప్పు!

వర : (కుడిచైత్రుకుంచి తొందరగా ప్రవేశించి)
యేమిటి తిప్పు?

క్యాం : (వరేం గుడ్డియాపించి) ఇతగాను రిక్తా(కింద
పడిచిస్తానంటున్నాడు. మనిషి రిక్తా(కింద పడి
యేంతి కొట్టుకున్నాచావను. యే కాలో,
తయ్యాగ కొట్టుకుపోవచ్చు.

వర : అవును. అది తిప్పే! (వరేం ద్రిరావుతో) యేడి,
మాట రాకునున్న పార్సన్ యాపించండి.

సరే : (జేబులోంచి కొగితలు తీసి) దీనిలో అక్కడి మాట చిరిగిపోయింది సార్ "...క్రిందపడి" అని వుంది. ఆ ఖాళీ నేను స్వయంగా పూర్తి చేసుకున్నాను.

జగం : ఖాళీ పూర్తి చెయ్యడానికి యిచ్చేమైనా పదిల్ అనుకున్నా వట్టాపోదరా!

కాశ్యం : (సటరాజుతో) పుస్తకం చూడండి.

జల : (పుస్తకం తెరిచి) "రైలు క్రిందపడి చావడం మొకటే దారి" అని వుంది. ఎర్రంద్రరావు గారు! అక్కడ తిప్పుదిద్దుకోండి. స్వంతి కవిత్వం పెట్టపర్తియ్య మహానుభావా అని మీ కనేక పాఠ్యం చెప్పేను.

కాశ్యం : అటువంటి పనిచేస్తే అరుకు చేసివట్లు పట్టిగా రైలుదూరే వుంటుంది.

జల : ఊ! యిక కంటిమ్యా చెయ్యండి. (కుడినైపు పెళ్ళిపోతాడు)

సరే : (తిరిగి విడుదలతో బల్లమీద కూలబడి) యీ భయంకరమైన యెడరాటు తలచుకుంటే!... (దుఃఖంతో) అబ్బ!... రైలు క్రిందపడి చావడం మొకటేదారి.

కాశ్యం : ఎర్రంద్రా! నీలోని నిస్పృహను పారక్రాలు. నీ చుట్టూవున్న రమణీయమైన ప్రకృతిని చూసి సంతోషించు. "బ్రతుకు కలిగే వేది భార్య కలుగు" అన్నాను మహాకవి.

సరే : పిల్లేను. ఇందిర వా జీవితానికి జ్యోతి. ఆమెను మరచలేను.

కాశ్యం : లే! విచారించుకు వాతో రా! నేటి సవకాగరి కతా ప్రపంచంలో చెబుచేని మనిషి. జీవచ్ఛరణం చెబుతో ఆపందాన్ని, కాంతినీ అన్నిటినీ కోనుక్కొవచ్చు... వాతో రా! ఇందిర తిండిని కలుసుకుందాం.

సరే : (ఆశ్చర్యంతో) ఎందుకు?

కాశ్యం : విడుదలయి రూపాయలకోసం.

సరే : (కోపంతో) నీ ఉద్దేశం?

కాశ్యం : (రహస్యంగా) వరితా విత్తం రెండూ దక్క ఉపాయం నేను చెబుతాను. మాట్లాడుకుందా వాతో రా!

సరే : (సంతోషంతో) విజయవా?

కాశ్యం : (విసుగ్గా) మాట్లాడకు. రా! వాతో!

(ముందు కాశ్యం, వెనుక వరేంద్రుడు అడుగులలో అడుగులు వేస్తూ వెయ్యదిగా ముందుకు వెళుతూ వుంటాడు. రత్నం కుడినైపునుంచి ఆకస్మికంగా వస్తాడు)

రత్నం : (తనూనే దిగ్గరగా) యెవరక్కడ?

సరే : (భయంతో కాశ్యంను గట్టిగా పట్టుకొని) వాతోయ్, వస్తున్నాడా!

కాశ్యం : మరేం భయంలేదు. దైర్యంగా జవాబుచెప్పు.

సరే : (జరుస్తూ జరుస్తూ రత్నం ముందుకువచ్చి) నేను... నేనే...

రత్నం : (దిగ్గరగా) యెందుకు వచ్చావ్?

సరే : (వెక్కిచూకి) ఏ... ఏదేమింది.

రత్నం : (ముందుకువచ్చి) నిన్ను 'యీ' పూగు వదిలిపెట్టి పాప్యువేదా?

కాశ్యం : (ముందుకువచ్చి) అవును. మీరు పాప్యున్నాను. పూగు వదిలిపెట్టిపోవడం నేరకాదు. (ఎర్రంద్రుణ్ణి చూచిస్తూ) యీ... నా పేసీ మీరు పూర్వపున్న అప్పలన్నీ తీర్చుకోవాలి. అందుకు చెబుకొనాలి. దూరంగా పోవాలంటే త్రొక్కివేక్కరి. త్రొక్కి యెక్కెందుకు టిక్కెట్ కావాలి. టిక్కెట్ కోవాలంటే చెబుకొనాలి.

రత్నం : నేను మొదటే చెబుయివ్వబోయాను. అతడు నిరాకరించాడు. ఇప్పుడైనా మించిపోయింది లేదు. చెబుయివ్వడానికి నేను సిద్ధంగా వున్నాను.

[జేబులోంచి సంచి తీసి వరేంద్రరావుతో] ఒక పరతు!

జోగయ్య : (నే పథ్యంలో దిగ్గరగా) పిల్లేడు. చెబుకునాలు చెయ్యనిదీ నేను కదల్చు.

రత్నం : ఎర్రంద్రా! నువ్వీ పూగు విడిచి వెంటనే పోవాలి. యిదిగో! విడువదలు.

[రత్నం వరేంద్రరావుకు సంచి యివ్వబోతూ వుంటాడు. కుడినైపునుంచి భూకుడుగా జోగయ్య వస్తాడు. వయస్సు 50 సంవత్సరాలు. అతని వెనుక ఎటరాజు వస్తాడు.]

జోగయ్య : (ప్రజేస్తూనే కోపంతో) ఒకటి రెండూ వాయిదాలా? సంవత్సరంనుంచి తింగిలేక ప్రాణాలు పోతున్నా.

రత్నం : (జోగయ్యను చూడగానే చూడలేనిపోయి చేతిలోనిదంచి క్రింద పదిలేసి) చె... పెదవాన్నా...

జోగ : (రత్నాన్ని గుర్తించి) చాలి జోగయ్యదా ! చాలి వదలు చేతుకు రమ్మంటే యిక్కడ వేపం కట్టేవా ? (మీదికివచ్చి) ముందా వేపం తీసెయ్.

రత్నం : (మీదం తీసేసి) పెదవాన్నా... (యేదో చెప్పబోయాడు.)

జోగ : నోగయ్యయ్. (క్రిందవున్న దంచి చూపిస్తూ) తియ్. ఆ సంచిముంగు తియ్. నువ్వై వదలు చేసిన దబ్బు అదేవా ?

రత్నం : (సంచితీసి ధయింత్) కా... కారు.

నట : జోగయ్యగారూ ! మీరు తొందర పడవద్దు. మేం పది కోట్లలో వాటకం వేస్తున్నాం.

నరేం : (ముందుకువచ్చి)పదిరు వాటకంకల్ల వచ్చిప వికరాదాయంత్...

జగం : (చోక్కినియం భుజానికి తిరిగిండుకోని ఆహం తింగా ముందుకు వచ్చి) పాతి బకోయాలన్నీ తీర్చేస్తున్నాం.

నట : దయచేసి మరో పదికోట్లు ఓపిపటండి.

జోగ : ఆ కోట్లూ—ఆ మర్యాదలూ—ఆ వాయిదాలు అన్నీ దాటిపోయాయి. యీ మాట్లాడి కుండా వంద రూపాయలూ అక్కడ పెట్టండి.

నరేం : వందరూపాయలు కొనుగదా కప్పు కాఫీకి కూడా నూ దగ్గర దబ్బులేవు.

జగం : ఒక్క వాయిదాకు బప్పుకోండి.

జోగ : నేను వచ్చేముందు విరువందలంటున్నా లేమిటి ?

రత్నం : (తిని చేతిలోని సంచియిస్తూ) యిదిగో పెద వాన్నా!!

నరేం : (జోగయ్య సంచి తీసుకుంటూవుండగా అతి పిలి అడ్డువచ్చి) బాబ్బాయి ! యీ సంచి వదిలెయ్యండి.

జగం : మీరీ సంచి పట్టుకుపోతే నూ వాటకం అంతా తినులడి పోతుంది.

జోగ : (సంచి బాక్సుని) ఓహో ! దబ్బు దాని కోని వన్ను తివ్వకున్నారన్నమాట !

నరేం : అబ్బుమ్మ ! ఎంతమాట ! ఎంతమాట ! జగం : బాబ్బాయి ! అందులో యెంతో దబ్బు లేదుపార్.

నరేం : అది వాటకంకోసం తయారుచేసిన వయాపై పల సంచిపార్ !

జగం : ఆ వయాపైపలన్నీ కలిపి బోటల్ వది కాలుపార్.

నట : (ఒక బిట్టాన్ని విడిచి) నూ దగ్గర దబ్బువుంటే మిమ్మల్ని యిలా యెందుకు తివ్వతాం చెప్పండి ?

జోగ : (సంచి విడిచిపెట్టి) మీ కెన్ని చెప్పండి. లాభించేను. తిరిగి తిరిగి అలిసిపోయాం. మీరు తిల తాకలు పెట్టయినా వా దబ్బు వాకు తిక్షణం తెచ్చి యివ్వాలి.

నరేం : ఒకయ్ జగం ! తిల తాకట్టు పెట్టడం అంటే వా కివ్వకు ఒకటి బ్లాఫం వచ్చింది. (క్షణం ఆశుతాడు.)

జగం : చెప్పియ్. యింకెందుకు సప్పెన్న ?

నరేం : చాటిస్తోంది మహారాజా అంరిజినాడే అప్పలు తీర్చడానికి పెల్లం విప్పిల్లి అట్టేకాడు.

జగం : అంతేకాదు. తిలవతాన తెగవమ్మకున్నాడు.

నరేం : కనుక అప్పలు తీర్చడానికి మునుపు అమ్మ డిం ఇవ (ప్రార్థిం సంప్రదానం.

జగం : అవును. అది వేమా ఒప్పుకున్నాను.

నరేం : కనుక మనం బాకీ తీర్చవరకు నువ్వై జోగయ్య గారితో పెర్చిపో.

జోగ : (కోడంత్) ఎక్కడి మనుషులయ్యా మీరు ! నుక్క తివ్వకోకుండా మాట్లాడేస్తున్నాను. ఇదేం చెక్కిరింకిలమకున్నారా ? వ్యవహారం అనుకున్నాం !

నట : (ప్రార్థయ ప్రార్థకంగా) జోగయ్యగారూ ! యీ ఒక్క సారికి నూ మర్యాద నిలచెట్టండి.

జోగ : ఏలేదు. ఉప్పిచ్చేవరకు యేదైనా వస్తువు తాకట్టు పెట్టండి. అప్పుడు నూ చుట్టూ మీరె తిరిగవయ్య.

నట : నూ దగ్గర ప్రస్తుతం ఒక పెట్రోలుమాకున్నలైలు మాత్రం వుంది.

జగం : (నెంట్ల చే పెట్రోనాపులైట్ తీసుకువచ్చి)
కొవలంపై యిది మీకు పట్టుకుపోవచ్చు.

నరేం : గానీ కొట్టేటప్పుడు కొంచెం బాగ్రి పార!
మంట రాగలను!

జోగ : ఇది ఒకటి చాలను. హోస్కొనీ పెట్టికూడా
యివ్వండి.

జగం : ఇవ్వలేను—యివ్వలేను.

నరేం : అది లేకపోతే (జగన్ను చూపిస్తూ) యీ
జగ పేరూయ!

జగం : (హోస్కొనీని తింటున్న గట్టిగా పట్టుకొని) ఇది వాకు
అర్ధాంగికంటిది.

జోగ : పటరాణాగారూ! మాట్లాడలేం? ఇది కూడా
యిస్తే మేం వెళ్ళిపోతాం. మీకు దెబ్బయిచ్చి
తీసుకు వెళ్ళవచ్చు.

నట : (బయటకు) ఎరే! అలాగే కానివ్వండి.

జోగ : (జగంకో) లేవయ్యా! ఆ హోస్కొనీ పెట్టి యిలా
గియ్యి.

జగం : మాంత్రికుడి పంపిణీదారులు ఒక చిలకలో
వున్నాయట!

నరేం : అలాగే వీడి ప్రాణం హోస్కొనీని తింటున్నాడని.

జగం : (బయటకు) బాబ్బాయి! దీన్ని వాడుంచి
మారం చెయ్యండి.

జోగ : ఓహోహో! వేరూ కోరికగా వుండి?
(రత్నంకో) పోతే విగ్రహంలా అలా చూస్తూ
వేరే? లాక్కో! ఆ హోస్కొనీ పెట్టి లాక్కూర!

రత్నం : (తుంగుకువచ్చి) ఏమయ్యాయో! అది మర్యాదగా
అక్కడ పెట్టావా? నన్ను పెట్టింది
మంటావా? (చూక్కో చేతులు పై కెత్తు
తాడు.)

జగం : (విగ్రహం) అయ్యో! వెంకటప్పయ్యా! నే
పథ్యంలాంచి యివరితకు రావయ్యా!

నరేం : కొంపలు ములుపుకుంటే లోపలి నుంచి కదల
లేమయ్యా!

వెంక : (ప్రవేశించి) ఏ పాటపాడమని చెబవు?

జగం : అదన్నది... ఓహో! (హోస్కొనీని తింటున్నా
వుంటాడు.)

జోగ : (రత్నాన్ని చీపురొది ఒకటి కరచి) తాటి
చెట్టులా నిలబడి పోయావేం! అది పూస
దీసుకురా!

రత్నం : (ఒక్క చూపుచూకి జగం చేతిలోని హోస్కొనీ
వియం లాక్కుంటాడు.)

జోగ : (రత్నంకో) ఆ రెండూ పట్టుకురా!—నట
రాణాగారూ! మీకు దెబ్బ అందిగానే వచ్చి
యీ రెండంతస్తులూ విడిపించుకు పోవచ్చు.
మరి వస్తాను.

[మంగు జోగయ్య; వెనుక హోస్కొనీని తింటు,
పెట్రోనాపులైట్లు ఛోరేట్లో పట్టుకొని
రత్నం కుడిచేతు వేళ్ళు విప్పివుత్తును.]

జగం : (విచారంకో) ఈ అవకాశం ధరించలేను.

నరేం : విచారించకురా పోదరా!

జగం : విచారించక చెప్పివేయండి!

నరేం : కస్తూరి అనుభవించి చాళ్ళకు మంచినోరాలు
తీపుకుంటా వస్తాయి.

జగం : (విప్పిచూచి) లేదు. వాకా నమ్మకంలేదు.

నరేం : నిదురైపోవడం. నీ లాంటి ఒక చిన్ని హోస్కొనీ
నిదు యీ వాడు పెద్దపిరిమా ప్రాధ్యక్షుడి అయి
వుండుకున్నాడు. అంతటితో అగక ఒక వాక్కా

ఆర్ష రసాయనశాల ముక్త్యాల, (కృష్ణ)

(స్థాపితము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధముల
నిలయము. ఏ మందు కావలసి
నను మాకు వ్రాయుడు. నమ్మక
మైనవి లభింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

ఫీసు హీరోయిన్‌కు భర్త అయి కూర్చున్నా
డిప్యూకు!!

వెంక : అదృష్టమండీ! అదృష్టం!

శ్యాం : విచారించకండి జగం గారూ!

నట : త్వరలోనే విడిపించుకు వస్తాం.

జగం : (నిరుత్సాహంతో) బాధించేను. నేను యీ
యిక్కడే వున్నందువల్ల ప్రయోజనంలేదు. నట
రాజాగారూ యీ నాకు పెలవ్. (ముందుకు
వడుస్తూవుంటాడు.)

నట : నా మాట వివండి.

నరేం : (అతిని అడ్డువచ్చి ఒకచాలూ! వెళ్ళిపో!
నువ్వు లేని యీ నాటకమందరిలో ఒకరినీ
కూడా వుండలేను.

జగం : వీలేదు. రిప్లై.

[జగం కుడిచైత్ర నిష్క్రమిస్తాడు.]

శ్యాం : పాపం! చాలా నిరుత్సాహపడ్డాడు కుర్రాడు.

వెంక : మంచి హాస్యవిద్వాంసుడు యీ హీరోయిన్.

నరేం : (విచారంతో) జగం నేనూ కలసి జంటగా
యెన్నో కలలు కన్నాం. రకరకాల ఆశలు
పెట్టుకున్నాం. గాలిలో మేడలు కట్టకున్నాం
మా గాలిమేడలు కూలిపోయాయి.

వెంక : విచారించకండి.

నరేం : విచారం! చివరకు మిగిలింది విచారం ఒక్కటే.
నాజీవిత సర్వస్వం నాటకరంగం కోసం ధార
పోతాను. ఆ దీని పోగొట్టుకున్నాను. ఉద్యోగం
విడిచిపెట్టాను. బ్రహ్మచారిగా దుర్భరమైన
జీవితాన్ని సాగించాను. ఫలితం కనిపించలేదు.
నా ప్రాణన్నే హీతుణ్ణి కూడా యిప్పుడు
పోగొట్టుకున్నాను. యీ నేను యిక్కడ
వుండడం 'యెందుకు? నటరాజాగారూ! నాకు
కూడా పెలవు యిప్పించండి.

నట : ఇప్పుడు యిక్కడికి వెళతాను?

నరేం : ప్రపంచమిదికే.

వెంక : ఆగండి. ఖాళీ చేతులతో యిలా వెళతాను!

నరేం : నాకు యీ విశాల విశ్వంలో మిగిలిపోనీ
(తిని వెంటాడుతూ వెళ్ళి చూపిస్తా)

నా—యీ వెంటాడుతూనే. కదపడి పనిచేసి
జీవితం గడుపుతాను. నేటితో యీ కళారంగం
మంచి విరమించుకుంటున్నాను.

నట : తొందరపడకండి.

నరేం : బాధించేను. యీ యీదారిలో ప్రయాణం
చెయ్యడం నాతరంకాదు. ఇక నాకు పెలవ్.

[కుడిచైత్ర నిష్క్రమిస్తాడు.]

శ్యాం : (నటరాజాతో) వున్న పలుకులు యిద్దరు కూడా
వెళ్ళిపోయాయి.

నట : ఫర్వాలేదు. రేపు కొత్తపట్టుల్ని తీసుకువస్తాను
(లేచి) శ్యామమందరంగాగారూ! యీ పోయి
వస్తాను. రేపు కలమకుందాం.

[నటరాజా కుడిచైత్ర నిష్క్రమిస్తాడు.]

వెంక : (హాల్లలు భుజంమీద వేసుకొని) శ్యాం
నేను కూడా పోయివస్తాను.

శ్యాం : (అశ్చర్యంతో) ఎక్కడికి?

వెంక : మనవూరు!

శ్యాం : వెళ్ళివస్తావా?

వెంక : ఇక్కడ అచకస్థాయిపడి బరికేంటే మడి
తున్నాకు బరికేంటే మంచిని తోచింది.
కోణాలు మారేవరకూ కోరికలను వ్యవహారంతో
రారేంకో భద్రంగా నాచుకోవాలి. అంతకంటే
చేసేదేమీలేదు. వస్తాను. (ముందుకు వెళుతూ
వుంటాడు.)

శ్యాం : రేపుఉదయం వెళ్ళివచ్చు. యిప్పటికే ఆగరా!

వెంక : ఈతోలు యెంతవేగం విడిచిపెడితే అంత
మంచిది. యీ పోయివస్తాను.

[వెంకటప్పయ్య కుడిచైత్ర నిష్క్రమిస్తాడు.]

శ్యాం : (చుట్టూచూసి ఒకనిట్టూర్పు విడిచి)ఈస్వర్ను
నీవులో చివరకు మిగిలిపోవాణ్ణి నే నేనా!!

[సన్నగా యీలపాట పాడుతూ రంగుదబ్బాలు,
కుంచెలు పేలించివేసిన పెడతాడు. సగం చేసిన
చిత్రాన్ని వెళ్ళో పట్టుకొని ఒకసారి పరిశీలనగా
చూచి — కుర్చీలో కూర్చుని — కుంచెతో
చిత్రాన్ని దిద్దుతూవుంటాడు — తేర.]

నవభారత విద్యారంగము

శ్రీ వై. కె. బ్రహ్మానందం

మన దేశానికి స్వాతంత్ర్యము వచ్చిన ఈ పదేళ్ళ నుంచి ఆర్థిక, పారిశ్రామిక రంగాలలోనూ, విద్యారంగాలలోనూ కూడా విప్లవ లక్ష్యములతో పునర్నిర్మాణము జరుగుచున్నది. దీనిని ఏమాత్రం చిన్నట్లయితే, మన విద్యా విధానములో వ్యక్తిమనుచున్న మూలలక్ష్యములు, దృక్పథము, తిరుగుబాటుగా పాశువుశాసనము తెలుస్తుంది. స్వరాజ్యమును సౌరాజ్యముగా చేయు కృషిలో, విద్యారవిధానమునకు కూడా ప్రముఖ స్థానము కలదు. దానిని గుర్తించియు ప్రభుత్వము, స్వతంత్రతార్థిక విద్యా ప్రతిపత్తిని ప్రాపించుటకు, అనేక ఉన్నతాధికార సంఘములను నియమించినది. ఆ సంఘములు చేసిన మూలసలకములు పరచుటకు, మరీ కొన్ని ఉపసంఘములు నియమించబడినవి. అట్లే ప్రముఖ విద్యావేత్తల నాయకత్వమున, కొన్ని బృందములు, విదేశీయులలో విద్యా పద్ధతులను పరీక్షించుటకు పోయినవి. సాంకేతిక, సాధారణ విద్యలలో, ప్రత్యేక ప్రావీణ్యతా సంపాదనకై చాలామంది ఉపాధ్యాయులను విదేశీయులగు పంపించినది.

వర్తమానము, ఈ విద్యాలక్ష్యముల నీవిధముగా నిర్ణయించుకొన్నది. నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యా విధానమువారూ, దేశములోని నిరక్షరాస్యులను ఒక నిర్దిష్ట సమయములోపల నిర్మూలించుట, సెకండరీ, కాలేజీ చదువులకు ప్రత్యక్ష ప్రయోజనములను కల్పించి, కాలేజీ చదువులలో జరుగుచున్న ధన, కాల, శక్తి, యుక్తుల దుర్వ్యయమును తగ్గించుట, విద్యాభ్యాసములో నాయకత్వమునకు తగిన శిక్షణ నొసంగుట, విద్యానికలన్నింటిలోను సంతృప్తినిగా జాతీయలక్ష్యమును నిబంధించుట, సర్వమరి సమృద్ధిమగు ప్రభుత్వవిధానమున కనుకూలముగా పాఠశాలలో మరి సహజ వాతావరణమును కల్పించుట, ప్రజాస్వామ్య ప్రయోగ విజయమునకై సత్వర శిక్షణకై శ్రేణీకరణము, మున్నగునవి ప్రధానలక్ష్యములు.

అర్థికంత మైనవిద్య, సాంఘిక ప్రయోజన మున్నది నేటి విద్యారవిధానమునకు సంరక్షకములు.

నేను ముందు ప్రజాశిక్షా యోగములో ప్రయోగము చేయుచున్నాను. ప్రజాసహకారముతో నీ ప్రజాశిక్షా పరంపర విజయమును ప్రభుత్వము వాంఛించుచున్నది. ఈ ప్రజాశిక్షా ప్రధానము విద్యారంగముపై విస్తృతముగా ప్రసరించుచున్నది. జాతీయ ప్రజాశిక్షా మండలిలో విద్యకోశాలు కలదు. దీనికి డాక్టర్ జి. సి. ఘోష్ అధ్యక్షుడు. రెండవ పంచవర్ష ప్రజాశిక్షా దిగ్విజయ ముటకు పదివేలమంది ఇంజనీర్లు కావలెనని ఒక అంచనా చేసిరి. మన ప్రజావర్గాల కొనసాగుటకు కావలసిన ధనము, యంత్ర సామగ్రి, సాంకేతిక విద్యా ప్రవీణులు, మనదేశము కర్మాగారములు, విద్యాసంస్థలనుండియే వరుసగా నావిర్భవించవలెనని ప్రభుత్వము పట్టుదలతో నున్నది. దీనినిబట్టి, సాధారణవిద్యకంటె, సాంకేతిక విద్య కెక్కువయినదే నున్నదిని స్పష్టమగుచున్నది. కేవల సాంకేతిక విద్యను మాత్రమే బోధించినచో అది పాక్షికవిద్య యగును. ఇటీవల కొన్ని ప్రాజెక్టులలో జరుగు పనిని పరీక్షించగా, అక్కడ అమిత ధనవ్యయము, అధికారులలో పాక్షిక ప్రవృత్తి, బాధ్యతారహిత్యము బయటపడినవి. సాంకేతిక విద్యతో బాటు సాహిత్యచరిత్రలను బోధించినచే కాని అలోపము తీరదని డాక్టర్ జాన్ మర్రియ ఆ సందర్భములో చెప్పెను. ఉన్నత సాంకేతిక విద్యలో బోధనాభాషగా ఇంగ్లీషే ఉంచవలెనని మన ప్రధాని నిర్ణయించి, భాషా వివాదముల కనకాశయ లేకుండ చేసెను. లభ్య పరిశ్రమలు ఆభివృద్ధి యగుటకై, సెకండరీ విద్య 'పూర్తికా'గానే విద్యార్థులకు వారివారి యభిరుచుల ననుసరించి ఆయా వృత్తి విద్యలలోని కాకర్షించవలెను. లేనిచో అది మలు నిర్లక్ష్యముగా కాలేజీచదువుల కెగురుచును. వృత్తి విద్యా సహాయక సంస్థలు, వాని కనుబంధముగా

మనః ప్రత్య పరిశోధనా కృషిలు మనశేషములో బాగా ఆభివృద్ధి పొందుతేను. ఇట్టివి జర్నలిజిజిములో ప్రసిద్ధి కెక్కింది. మనకు కావలసిన ఇంజనీర్లను విదేశముల నుండి నేర్పించుకొనుచుండగా, నేరేములో తియారకు ఇంజనీర్లు మాత్రము తమ ఉద్యోగములు లేక చిని చొంగులుగా నున్నారని, ఈ పరిస్థితి చాలా చిత్రముగా నున్నదని నెహ్రూగారి రేకేపాల్లు చెప్పిరి. అదిగా నేరేయోగవసరములకు తగింట్లుగా నాంశేతిక విద్యా విధానములేదని తెలియుచున్నది. ఇటీవల మన రాష్ట్రములో పాఠాగణ విద్యనుండి, పాంశేతిక విద్యను విడిచిపె దాని కొక ప్రత్యేకతలను ఏర్పరిచిరి. నేరేములో గవాభావము, విదేశములనుండి విద్యున సహాయము కృతించు నూచనలవలన పాదుపు బుద్ధి మము బహులుదేరి, విద్యకై ప్రావీంకు కమిషను వాను మొదలు నిర్ణయించిన మొత్తిములో కొంత తగింప బడెను. ఈకోరిను సమర్థించుదు సి. డి. నేరేముఖ్, ఉన్నంతిలో సర్పదిరిముల పాధించుటకై విద్యా సంస్థలు కృషిచేయవలెదని చెప్పెను.

ఇక నేటి విద్యారంగాములో ప్రజాస్వామ్య లక్షణము లెట్లు చొచ్చుకొని పోవుచున్నవో పరిశీలించె దిము. వ్యక్తిత్వముయొక్క సంపూర్ణ వికాసమే విద్యా లక్ష్యము. విజుంత్పత్తి నేరేములలో వ్యక్తి వికాసము కంటే సహజాభివృద్ధికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యము కలదు. ఇందు సహజ మొక పెద్దయంత్రము. వ్యక్తులందరి భాగములు. ప్రజాస్వామ్యములో సహజ మొక వృక్షము. వ్యక్తులు దాని ఫలములు, పుష్పములు. విద్యకై సర్వాధికారము తన నుప్పటిలోనుంచుకొని, సమస్త లక్ష్యము నకై వ్యక్తి ఆస్తిత్వమును, త్యజించును. పాటలు అధికారములోనికి వచ్చిన వెంటనే చేపిన మొదటిపని, అప్పటివరకు నుక్కళ్ళలో నున్న పాఠ్యక్రమములను తిలచబెట్టించి, కొత్తిపానిని ప్రాయించెను. నేగు రిపాల్లో, పిల్లల రక్షణ బాధ్యతను, నైవదకి నుండియే తన యాధీనములో నుంచుకొన ప్రభుత్వము యోచించు చున్నది. అట్లేనచో, వారిని విప్పి సహజ జీవితము కొఱకు తియారుచేయవచ్చును. ప్రజాస్వామ్యములో వ్యక్తి వికాసము పుంపుకొట్టవృద్ధి అను శంకు ఆధర్మములకు సంఘర్షణను నివారించును. పరస్పర సహకారమునకై ప్రయత్నము జరుగును. భూమి తన చుట్టు తోను తిరుగుచు, నూర్చుని యెట్లు వీరియుగా

నిమించునో, అట్లే ఇదట వ్యక్తి తన శక్తియుక్తులను పొషించుకొనుచు సంఘ శ్రేణులనకై పాటుపడును. తల్లిదండ్రుల సహకారముతో పిల్లల రక్షణ బాధ్యతను ప్రజా ప్రభుత్వము నిర్వహించును. విజుంత్పత్తిములో విద్యుంధము ప్రజాస్వామ్యములో పరస్పర సహకార మున్నది ప్రధాన లక్షణములు. వైయక్తిక భావములను నున్నించుదు. సమస్త శ్రేణులనునకు, వ్యక్తులై స్పృశముగా తొచ్చుకుంటు నూచును.

బాలరలో ప్రజాస్వామ్య గీజములు నాటు లకు, వెకంపరి విద్యాదిశయే తగినదని విద్యావేత్తల నిర్ణయము. వాచిననువించియే పాఠశాలలలో వ్యయం ప్రభుత్వము (Self Government) లు, సమానా కాపనధిల నిర్వహణము, పాఠశాల నిర్వహణలో ఉచితమైన భాగస్వామ్యముల చేర్పరిచిరి. జాతీయ లక్ష్యనిర్దికై (Nationalism in education) హైస్కూ ల్లో A. C. C. కాశీజీలలో N. C. C. కలవు. పాఠ్యప్రణాళికలో విశేషతల చేర్పరిచి, విద్యార్థులు వారివారి యభిరుచుల సనుసరించి, ఒక్కొక్కదానిని ప్రత్యేకము చగువు అవకాశములు చేపి చిరిరిగా నున్నది. ఇది ప్రణాళికలోని వైవిధ్యము, ఔచార్యము లను సూచించును. (variety and flexibility in Curriculum) బాలబాలికలకు ప్రత్యేక పాఠశాల లున్నచో, సహవిద్యలోని లోపములు తొలగుదని ప్రజాస్వామ్యకుల యభిప్రాయము. రమ్యలో సహ విద్య (Co-education) ప్రోత్సహించవలెను కొక కారణముకలదు. యావత్ దేశము లగుట బాల బాలికలు కలసిమెలసి యుండినకై స్వాగమని వారి స్వద్ధాంతము. మరియు యుక్తివయస్సులోని ఉద్దేశి కమును, ప్రణాళికలో అచేక కారీక కార్యక్రమముల చేర్పరిచి, వానిలో పాల్గొనునట్లుచేసి, వారి వియో జవ్యమైన ఆధిశక్తికి మార్గము చేర్పరిచెదరు. కాని సహవిద్యలో బాలికల బహుముఖ వికాస మునకు బాలర వ్యక్తిత్వ మాటంతముగా నుండుట అనుభవముద్వారా తెలిసిన విషయము. మన పాశ్చాత్యప్రణాళికలలో, పుస్తక విద్యకు, కఠిన పరీక్షలకు సహజమైన అవకాశములు కలవు. బోధనాపద్ధతులలో వ్యక్తిపద్ధి, సమస్త ప్రయోగ ములు, దర్పణ (Dalton plan, projects method and debates) ప్రజాస్వామ్యమునకు పువాదియును

వాక్యాలతోపాటు, భావ సమర్థతనును కూడా తీయును. ప్రజాస్వామ్యమును కూడా తీవ్రత విధానము. విద్యాప్రయోజనము, వ్యక్తిని తీవ్రతవిద్యచేత సమర్థునిగా తీయుట అను రెండు విషయములు ఇప్పటియందు నుంచుకొన్నచో, వైదికతనుంచి వ్యవస్థలలోని సామంజస్యము బోధపడును.

ప్రజాప్రభుత్వ విజయము దేశములోని విద్యాకాశముపై ఆధారపడి యుండును. దేశంలో అది విధిలమై, యుండునది నిశ్చయింపవలసివచ్చును. విద్యుంపై ప్రాథమిక విద్యావ్యాప్తితోపాటు, సాంఘిక విద్యనుకూడా ప్రాముఖ్యమిచ్చుట కనే కారణము. తయోజన విద్య అను పదముకంటే, సాంఘిక విద్య (Social education) అన్న ప్రయోగము, తిల్లక్ష్యము యొక్క దైకాల్యమును తెల్పును. విద్యురూపములను తయోజనముకు సరైనవి, ప్రాయోజనకరములు, గ్రామీణులకు వారి వారి వృత్తి విద్యలలోని విశేషముల నేర్పించుట, గ్రామములలో మాధావారములు, అభివృద్ధి, మద్యపానములను నిరోధించుట, అంబుష్యానుల నెదుర్కొను పద్ధతులను బోధించుట, ప్రారంభిక కార్యక్రమములను నిర్వహించుట, ప్రాథమిక ఆరోగ్య విజ్ఞానములను తెల్పుట, పురుషులలోపాటు స్త్రీలకును విశ్వజీవితమును సుఖవంతము చేసేటందుకు సాధనముల నిచ్చుట, గ్రామములలో విజ్ఞాన విస్తీర్ణకావ్యములను జరుగుటయే సాంఘిక విద్యాలక్ష్యములు. విద్యురూపము కక్షురజ్ఞానియై కల్పించుట అనగా, విజ్ఞాన సురక్ష భాండాగారమును తెచ్చి తాళపురెనిన వారి చేతి కిచ్చుటయే యని అర్థమై వర్ణించెను. సాంఘిక విద్యాప్రచారమునకు దృశ్య విద్యాకోసం కల్పించుట మైనది. దేశ్యాంగులలో విజ్ఞానవిద్య అవర్ణ ప్రాయముగా భరించినది. మనరాష్ట్రములో తయోజన విద్య విధులమైనది, కనుక ఆ కార్యక్రమమును తీసుకొనవలసి సాంఘికవిద్యననుకూలముగా భావించుచును. మనరాష్ట్ర విద్యామంత్రి ఆసెంట్రీలో చెప్పెను.

ఇంతవరకు, నూతనవిద్యావిధానముల విషయమిది, విద్యాలయములలో, విషయవిధానములు (Content and Method) ఎట్లు పునర్నిర్మాణములో నున్నవో సూచించితిమి. ఇక, విద్యారంగములో కొన్ని నూతన ప్రయోగములు జరుపుటవ్యాస, ప్రపంచ విద్యావృత్తియును, భారతదేశ మెట్లు విస్తృతము చేయు

చున్నదో గ్రహించెదము. భారతదేశమువంటి వ్యాపక సాయకదేశంలో, గ్రామీణ విశ్వవిద్యాలయములను లభింపజేయు (Rural Universities) రెండేండ్ల క్రిందట, మనదేశంలో పర్యటించిన ఆమెరికా విప్రులు సంతోషించుచుండి, వ్యవసాయం, పశుపోషణ, కృషి విద్యలుగా మొదలగు అంశములను ప్రాథమిక విద్యుటయే ఇట్టి సంస్థల యాశీస్సులు. ఇట్టివారిని స్థాపించుటకు అనుకూలమైన పరిస్థితులన్ని ఆంగ్లాండ్ లో కేకలకలిగియున్నాడని ఆ సంఘం నూచించుటవల్ల, మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ సమస్యను కూలంకషంగా చర్చించి, అట్టి విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుటకు సంకల్పము నూచింపుచునది, ప్రతి రెండువారములకు గ్రామీణులకు యాగ్యుత్తరములను సోకసంఘాన్ని ఏర్పరిచింది. యూనివర్సిటీ కమిషన్ రిపోర్టుకూడా ఈ సమస్యను గురించి ముద్దించిగా చర్చించినది. కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టులలోను, భారత సేవక సమాజములోను పనిచేయుటకు తగిన శిక్షణగిచ్చుటకై, ప్రభుత్వం, దేశంలో పది సంస్థల నెన్నుకొని, అక్కడ గ్రామీణ ఉన్నతవిద్యాప్రయోగములను (experiments in rural higher-education) జరుప విధియించింది. తెలివిలేటలండి, సామాజికము చెచ్చెదనువులకు పోలేని విద్యార్థుల నెన్నుకొని, వారికి ఉచిత భోజన విద్యాసౌకర్యములను కల్పించి, ఇట్టి శిక్షణగిచ్చు సంతర్పించిరి. శిక్షణకాలము వాలుచివరికల్పించుట. తమిళనాడులో రామకృష్ణమిషన్ విద్యాలయము, వార్ధా, కాంతినికేరియములలో 1957 నుండి ఈ విద్యా విధానములను ప్రారంభించిరి. ప్రస్తుత విశ్వవిద్యాలయ విద్యలో సమానాంతరము, ప్రయోగములు జరుపవలెనని ఆశియును.

1957 డిసెంబరు 6 న తేదీన, హైదరాబాదులో పాలక సిబ్బంది శిక్షణ కళాశాలను (Administrative staff college) ప్రభుత్వము ఆరంభించెను. ఇటువంటి కళాశాల అస్సామలోనే యభివృద్ధిమైనది. ఇంగ్లండులో హెన్రీ ఆన్ థిస్ట్రోలోనున్న పాలక సిబ్బంది శిక్షణ కళాశాల పద్ధతిలో నిది పనిచేయును. జనరల్ సర్జెన్ డీనికి ప్రిన్సిపాలు. ఈ ముది ఇంగ్లాండు వెళ్లి, అట్టికళాశాలను ఏర్పాటు విధానములో మూడుమాసములు శిక్షణ పొందినచెప్పెను. అధికారపూరితమైన మన ప్రభుత్వము గల వారిని క్రమముగా ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమున కను

గుణముగా వ్యవహరించువల్లు శిక్షణయొసంగుటయే ఈ సంస్థ ప్రధానలక్ష్యమని డాక్టర్ బాన్సులియే తన ప్రారంభోపన్యాసములో స్పష్టముచేసెను.

తమిళనాడులో, గాంధీ గ్రామములో, పదిసంవత్సరములనుండి ప్రాథమికవిద్య వాఢారముగా (Basic education) వివిధ ప్రయోగములు జరుపుచున్నాడు. ఈమధ్య ప్రధాని నెహ్రూ దీనిని దర్శించి, ఇంక జనులను విద్యాభ్యాసించి ప్రశంసించెను. భారతీయ వాతావరణమును, వ్యక్తిత్వమును నిరూపించు విద్యగా, గాంధీజీ ఆధారవిద్యను సృష్టించెను. దీని విన్నదిలలో లోను వ్యాపింపజేయవలెనని డాక్టర్ శ్రీ మూర్తి, విశ్వబాభావ మొదలగు గాంధీయ విద్యాచేత్రుల దీక్షతో పనిచేయుచున్నాడు. ప్రభుత్వముగూడా ఇందిరి ప్రధానమూర్తియై పంపిరించుచుంది. కాని ప్రయోగాదిలో వాఢారణ విద్యకును, ప్రాథమిక విద్యకును భుర్తిం కలుగుచున్నది.

శేటి జీవావధరముల కనువుగా, ప్రాథమిక, సెకండ్రీ, యూనివర్సిటీ వ్యవస్థలు శేడు పునర్నిర్మింపజరుగుచున్నవి. విదేశీరాష్ట్రతో నిర్మాణప, విద్యా వ్యయ నివారణ (Siegation and wastage) లాంటి అశోకాగ్రభివృద్ధి ప్రాథమిక విద్యాలక్ష్యములు. ఈ పనులపై శ్రద్ధవహించుటకు విన్న మొన్న నీ అఖిలభారతి ప్రాథమిక విద్యాసంఘము నియమింపబడెను. హైస్కూలు విద్యను సుసంఘటితముగా చేయుటకై 7 వ భారతమును ప్రవేశపెట్టి, అందుండి వివిధ వృత్తివిద్యలకు, పాఠశాలకళలకు మార్గముల శేర్పించుచున్నాడు. దానివలన కళాకాలలలో అవతర భారము తగ్గును. 'అలిండియా కౌన్సిల్ ఫర్ సెకండ్రీ ఎడ్యుకేషన్', (All India Council for Secondary education) వారు విద్యావిషయములు, బోధనావిధానములు, పరిశోధనలనుగుర్చి చేరమంతులను, విదేశీ విప్రులుల సహాయముతో అనేక పరిశోధనలు పొగించుచున్నాడు. యూనివర్సిటీ విద్యనుగురించి, యూనివర్సిటీ గ్రాంటు కమిషన్ శ్రద్ధవహించుచున్నది. యాంత్రికశక్తి సహిమించెడి

వ్యక్తికావయము, మానసిక వ్యాతంత్రము, ప్రాచీన సంస్కృతి ప్రపారము, సత్యపరిశోధనాసక్తి, పాంఘిక వ్యామము, సంక్షేమ ప్రభుత్వములపై దృష్టిని పారించుటయే విశ్వవిద్యాలయముల లక్ష్యము లని సి. డి. జేయుభ్ ప్రబోధించుచున్నాడు. స్త్రీ విద్యనుగురించి కూలంపయగా చర్చించి, హైస్కూలు, కాలేజీ దిలలో స్త్రీలకెట్టి విద్యా విధానము శ్రేయోదాయకముగో నూచించుటకై శేంద్ర ప్రభుత్వము త్వరలో ఒక సంఘమును స్థాపింప నున్నది.

ఈ నూతన కార్యక్రమము లన్ని విరివియుగా పెరవేలుటకు ప్రభుత్వముతో సహజ మన్ని విధముల సహకరింపవలెను. విద్యారంగములో నితర జేరముల నుండి స్వీకరింపకలిగిన ఆంగ్లము బున్నతో, అట్టి వానిని వ్యామత్రిము చేసికొనుటకు సంకోచింపరాదు. సంఘములో, ఉపాధ్యాయుని కత్తిధిక గౌరవము వియ్యు జేరము జపాను. నిరక్ష రాష్ట్రతా నిర్మాణపథో నైవా అమిత జేరముతో దీక్షతో కృషి చేసింది. ఉపాధ్యాయులతో తల్లి దండ్రుల సహకారము పొట్టంతుతో వాదిర్చ ప్రాయముగా నున్నది ఆమెరికా, ఇంగ్లండులలో విద్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వముకంటే, ప్రైవేటు సంస్థలే పనిచేయుచున్నవి మనజేరములో విద్య, రాష్ట్రీయ సమస్య యుటలవలన వివిధ రాష్ట్రీయలలో జగురు కార్యక్రమములను సమన్వయ పరిచు బాగ్యుల శేంద్ర ప్రభుత్వమునైవన్నది. విద్యారంగములో శేరశి రాష్ట్రీ వైఖరి కొందిరికి ఆందోళన కల్పించుచున్నది. బోధనావిధాన విధ్యము, పాఠ్య గ్రంథ ప్రచురణము, ప్రాథమిక విద్యలలో ఒక్కొక్క రాష్ట్ర మొక్కొక్కరీతిగా నున్నది. విద్యకు రాష్ట్రములనుండి శేంద్రము స్వీకరించుట సమంజసమని కొందరు మేధావంతుల యభిప్రాయము. ఈ పనులపై లన్నింటిని గూర్చి ఆలోచింపవలసిన బాగ్యుల, తరతమ శేదములలో అందిరినై నున్నది. పత్రికలు దీనికి తగిన ప్రచార మియవలెను శ్రేయోదాయకప్రాపన జేరములో విద్యాకాతమునై ఆధారపడియున్నది.

అమ్మ తప్పు చేసింది!

శ్రీ మిక్కిలి సుందరరావు

అ ప్రేమ తోటలను బోలడులో మెల్లగా కదలుతున్న అలలవీధి వాట్యం చేస్తూ వెళ్తుంటుంది. సున్న తామర కన్యల వాలుచూపులో చిక్కు పడిన మార్గికోంతులు ప్రపంచాన్ని చాలీగా చూశాయి.

నది మీదుగా వీచే వదిలి సమీరాలు మాన్యం జాలిచూపులతో కలిసి చూడబోతోచోయిని చేతికొట్టుతూ ముందుకు వెళ్తున్న పాపిబోయి సమస్త ప్రపంచ ప్రశంసల సందుకుంటున్నాయి.

వాత వరణ ప్రశంసలవలన పట్టణంలోని ప్రతి పని యెంతో వృత్తాంతంగా కొనసాగిపోతుంది.

ప్రతివ్యక్తి ఒకరికోసం 'అబ్బ, యిచ్చా' యెంతో చోయిగా వుండింది. యీ సంవత్సరానికి యిచ్చాకే ఎదుగుతూ యింతచోయిగా వుండింది అని అనుకుంటున్నారు.

అ వేళ అఫీసు పనులన్నీ త్వరితంగా వున్నందు వలన ముకుందరావుగారు తన వాసుదేవం మీద మెలిపిస్తే, అతనికంటే గొప్పగా ఉన్న ఒక్క పారి నిర్భయంగా చూసుకుని కుర్చీమీద నుండి లేచి 'జీబుల్ బే' చెప్పింది.

గగన మను శిబిం దిని, అఫీసు మూలని దీక్షి కౌలుకున్న నెంకన్న చివరకు తన కపాలం అంటు కునేంతగా లాగి, దాన్ని విడిచి దూరంగా వేసి, గెండ్రింగ్లో ముకుందరావుగారి ఎదురులో అతి విషయంగా నిలబడ్డాడు.

ముకుందరావుగారు అతిని ఆహ్వానించాడని తనలో వెళ్తున్నది "నెంకన్నా, ప్రకాశరావుగారిని పిలుపు" అన్నాడు.

మరుక్షణంలోనే ప్రకాశరావు వచ్చి ముకుందరావుగారికి సమస్యలించి నిలుచున్నాడు.

"ప్రకాశరావుగారు, వినున్న రయ్యింది. ఇంకా సుమాస్తా యిచ్చాకు పోలేడు. వాళ్ళకు మాత్రం యిచ్చా వద్ద పనులు లేవంటా వుంటాయా? ప్రతిదినం వాళ్ళు నిద్రలేచి అఫీసు విడుదలలకే వదిలేలాగ చూడు" అన్నాడు.

చాడే సుమాస్తా ప్రకాశరావు ఆయన మాటలు శ్రద్ధగా అంటించి "నేను వెళ్ళుంటున్నాను. కాని వాళ్ళ పనికొనినది వేగ్లెండిలేదు." అన్నాడు.

"ఎందుకేరీ?" అన్నాడు ముకుందరావు.

"మీరు యీ అఫీసుకు వచ్చినప్పటినుండి పనులు పూర్తిగా మారిపోయాయి. ప్రతి సుమాస్తాకు మీయిచ్చల అభిమానం, గౌరవం యేర్పడ్డాయి. సుమాస్తాలంతా తమ పనిని ఎంతో ఒత్తితో సహజంతోను విద్యర్థియకు పోతున్నారు. దానికి కారణం మీరు వారియందు చూపుతున్న దయ, ప్రత్యేక ప్రేమ అభిమానం" అన్నాడు ప్రకాశరావు.

ముకుందరావుగారు ఒక్క పారికివసుం చిరిస్తాన్ని జైల్లో తిమ్మకుని వెళ్తుంటూ "అలాగా..." అన్నాడు.

"ఇదివరకు యీ అఫీసులోని పనులు చాలా విచిత్రంగా వుండేవి. ఎవరినైనా తమ పని యీ అఫీసు ద్వారా కావలసిందే, వాళ్ళు యిచ్చాకు కొన్ని రోజులు పడినావులు పడిలేకాని అపని అయ్యేది కాదు. సుమాస్తాలు యెవరి కుర్చీలలో వాళ్ళు కూర్చోని, ఒక మూలకు రిల అనించి యెదుగు బలమీద కాళ్ళు వేసి కుదుకునేవాడు. మీరలన యీ అఫీసు అన్ని విధాలా అభివృద్ధి పొందినది చెప్పింది—మాకే కొనుండా ప్రజలకు కూడా మీయిచ్చల అభిమానము, గౌరవము యేర్పడ్డాయి." అన్నాడు ప్రకాశరావు.

"ప్రకాశరావుగారు, పగలకు వీక్షలు చెప్పే కంటే తనకు తాను మంచిగా వుంటూ, తన బాధ్యత తాను నెరవేర్చుకోలే యీ ప్రపంచమే బాధపడుతుందంటాడు. నేనుమాత్రం యితరులకు చెప్పి మేలు యేయండి, చామీద అభిమానంకోర్చి అలా అనుకుంటాడు గాని..."

"అలా అవకండి. ఇంతకాలంనుండి యెంతో మంచి అఫీసును చూశాను. మీరు యితరులైనా, పెద్ద అనుభవం లేకపోయినా..."

"సరే నేను వస్తాను ప్రకాశరావుగారు."

ముకుందరావుగారు అఫీసు ఆవరణ చాల్సేసరికి "బాబూ, నేడవాడికి గర్భం చెడి పుట్టం కట్టకొంది" అంటున్న సేదవాడు కనపించాడు.

విద్యార్థిబోయకే వదిలిపోయిన అతనినిగొన్న అతని కన్నుల్లో కనపించే దివ్యత్వాన్ని చూసేసరికి ముకుందరావుగారి హృదయం చాలితో రిడిసి పోయింది.

కాని తనకేమిలో చిల్లరవున్నట్లు ఆయనకు భావంలేదు. పోనీ చిల్లరకోసం కేబుల్ చెయ్యి పెట్టడం అతికుదాసి పంత్ ప్రపదవచ్చు, తరువాత చిల్లరలేదని చెప్పి అతినికి నిరాశకలిగించడం అంత భావ్యమైన పనికాదు. కేబుల్ తీరా చెయ్యిపెట్టడం తరువాత గర్భం చెయ్యికోవడం కూడా అంత భావ్యమైన పనికాదని, ఆయనకుంటూనే ఆయన కొంచెం ముందుకుపోగి, బహుశా అటువైపు మలుపు తిరిగి వస్తున్న ఒక స్త్రీని చూసి ప్రంభించిపోయాడు. మళ్ళీ పాలోదనగా చూసి తమ మెదల అనుకున్న 'ఆమె' కావడానికంటే కొంతవరకు సమాధానపడ్డాడు.

చాలాసేపటివరకు ఆ దివ్యగాని ఆకారమూ, ఆ స్త్రీని చూసివచ్చుకు తనకు ఆకస్మాత్తుగా మనసులో మెరిసిన మరియొక స్త్రీ చూస్తూ చిత్రితమైతలగా తనయెగుట చాలాసేపటివరకు కనసించాయి. ఈ గంతు సమస్యలనుకురించి అతికు చాలాసేపు ముగ్ధపడతలపెట్టించింది.

ముకుందరావుగారు ఆసీనుతుండి యింటికవచ్చే పరికి ప్రార్థనపోయింది. ఇప్పటికి ఆయన మునులో కొంతిద్దరియ నెలకొన్నాయి.

ఇంటియందు పూలతోటలో మలెపందిరి ప్రక్క మలయపటనాలకోసం ముందంజేసుకుని కూర్చున్న విమలాదేవి, తెల్లనివెన్నెల్లో నేవతామూర్తివలే కన్నులు పారించి ఆయన రాకకు యెదురుతెన్నులు చూస్తుంది.

వల్లవిగాలులు హృదయమునకి వుల్లాసాన్ని చెక్కురేయి అతిరక్తమైన చాతవరణంలో ఆమె అందాన్ని, అంతకుముందే ఆమె ఆమరాగాన్ని, నిర్వికల్పత్యంగా ఆమె తనకు చెప్పిన సేవకు ఒక్కసారి జ్ఞప్తికెచ్చుకునేపరికి తన హృదయంలో వికరించలేనంత అపారమతి జనించింది.

ఆయన ఆమెను తాళిబంతి దగ్గరకు సమీపించే పరికి ఆమె సిగ్గుతో తలవంచుకుంది. ఆయన అలాగే ఆమెప్రక్కగా మరీదగ్గరగా కూర్చుని చిన్నగా పన్నుగా నవ్వాడు.

గారికి పూగుతున్న కొబ్బరియాకుల సంగుల గుండా వచ్చి పడుకున్న పువ్వుమీ వెన్నెల ఆమె ముఖారవిందాన్ని రాగంబింతి చెల్లా వింతిశోధిల్లి కూర్చుంటున్నది.

తనకిదిగిగా చూస్తున్న ముకుందరావుగారు తన చిటికెల్ నేలతో ఆమె చెక్కిలివీరినాటి, ఆ చెక్కిలి మీదుగా ప్రవహిస్తున్న సిగ్గుతెరలను చెల్లా చెదురు చెప్పామని ప్రయత్నించాడు. కాని ఆయన్ని ఆమె పారించగలిగింది.

"చూడండి, పాపాయి నిద్రనుండి లేస్తాడు మీ అల్లరికి—ఇక వాడి అల్లరికల మీ పూవానికి భోజనానికి ఆటంకం వాటిలుతుంది." అన్నది విమలాదేవి.

"ఈ మంచులో వాడిని నిద్రపుచ్చావు, జబబు చేస్తుండేమా."

"ప్రకటనా యెంత చెప్పినా నిద్రపోకుండా అల్లరి చేస్తాడు. ఇలా వెన్నెల్లోకి తీసుకొచ్చి చిన్న కథ చెప్పేపరికి నిద్రపోయాడు."

"మందు కురుస్తుంది వాడిని తోనికి తీసుకువెళ్ళం పద" అన్నాడు.

"మరచిపోయాను. టెలిగ్రాం వచ్చింది, ప్రమాదంగా వుండటం!" అన్నది.

"అయ్యో! టెలిగ్రాం వచ్చిందా? ఎక్కడి నుండి?" అన్నాడు ముకుందరావు.

"ఎవరో నెలకొట్టి" ఆ నేసింది విమలాదేవి. ముకుందరావు నిర్వాంతిపోయాడు!

వెన్నెలకొంతి ముప్పు రుడకలు అను తిరిలాయి. మనకేచీటిలాగా ప్రణళిం మారేపోయింది.

"ఎవరండీ యామె? నాకు యెప్పుడూ నాపాగు కాదు?" అని ముఖావంగా అడిగింది విమలాదేవి.

విమలాదేవికి ఆమెనుకురించి చెప్పకపోవడం సహించరాని విషయమేననిపించింది. తన గౌరవాన్ని కాపాడుకోవడానికి తన అంతిమ నిలబెట్టుకోవడానికి ఆమెకు యారహాస్యాన్ని తమ చెప్పకోలేదు. ఈ వాడు ఆమెకు ప్రమాదం ఎంతిందాదానికికూడా ఒక విధంగా కారణం తనే నేనెవ్వనిననించింది. వెంటనే అతినికి భుహులు పదిహేనేళ్ళవాటి విషయం ఎంభుటన మళ్ళీ ఒక్కసారి కండ్లకు కట్టెట్టయ్యింది.

* * * * *
ఆ పట్టణంలోని నాగుమాలమవున్న ఒక మురికి పేటలోనికి కలరా జోరబడింది. ఇటువంటి మురికి పేటల్లోకి యే వ్యాధి ప్రవేశించినా తనకని తీర్పు కుంటుంది. ఎంతోమంది గంటలమీద ప్రాణం వదిలాడు. ముక్కు పచ్చలారని పడేళ్ళ ముకుందరావు కూడా తన తిల్లిదండ్రులను కోల్పోయాడు. అతిని తిల్లి కడిసారిగా కన్నీళ్ళుపెడుస్తూ "పనివాడిని, దిక్కులేనివాడిని, యేలా ప్రభువుతావురాబా..." అంటూ కళ్ళు చూసింది. తిల్లి, తండ్రిపోయితిరువాతి ముకుందరావుకు ఆ యింట్లో మిగిలింది కన్నీళ్ళే!

చాలునెలల ఆడెయేలా తెరించారి? ఈ పచ్చి మంచినీళ్ళు ప్రాణ యేలా బ్రతకొరి? యెన్నాళ్ళు యీలా తాళిల్లి తింటూ కన్నీళ్ళు ప్రాణాలి? ఆనే సమస్యలతో అతిని పసిపొందిన ముకుందరావు.

అడెయజమానికచ్చి యింటికి తాళంవేసుంటే ముకుందరావు ఆ యిల్లు మారుమోగేట్లు దుఃఖం

చాడు. తల్లిదండ్రుల పాదాలవద్ద కూర్చుని తన తీయిండు కున్న భోజనాదా తీసుకొని భాగ్యం అరివిడి దక్కలేను!

బజారుపట్టుకుని ముంగుడు పానకుంటే జీవితానికి దారికొనరాక భారగా కొడుకున్న కన్నీళ్లు అరివి మురికివొక్కాయని ముద్దచేయి! నీళ్లు కడుపునిండా త్రోసి పల్లవి ముట్టులు నింగిలో త్రేణువువచ్చాయి. వాటి అనువులు అరివి నుండేల్లో ప్రతివ్వనిస్తున్నాయి.

విద్యుగల తండ్రి చల్లనిపాదాలను తన కన్నీటితో కడగాలో—యే చిన్నయిల్లాని పన్నిధిలో పసి పిల్లగాకాని ప్రాధేయపడాలో అర్థంకాకుండా వుంది.

అకాశంలోని కొడుకుమట్టులు అటూయటూ పగులెడుతున్నయ్. గాలి అతికాలిగా యేడుస్తుంది. పటానం చీకటిమడుగు వేడుకుంది అరివి కింకా శురుకి రా లేను! పటానంతా తిరిగి తిరిగి యప్పుడు యే పిథిలో కొచ్చాడో తనకే తెలియకుండావుంది. చిన్న వాడెల్లు చలిగాలితోకలిసి ముళ్ళుపచ్చుకున్నట్లు రాలతుంది. ఎక్కడ తలదాడుకోవాలో అరివికి అర్థంకాలేదు. బజారుపట్టువున్న ఒక దాదాలోని పంచ నిర్మాణ ద్వయంగా కలుపించింది. మెల్లగా మెల్లక్కి వరండా లోనికి వెళ్ళి పంచలోని ఒక మూలకు కదలకుండా ఒదిగి కూర్చున్నాడు.

ఆ యింటికి తిలుపుచేసివుంది. రక్కలు చూసు కున్న కిటికీలోనుండి వచ్చే పన్నుని కాంతి అరివి ప్రక్క పన్ని నిగిగా పడుతుంది. ఇంటికొమంగులు లోపల వచ్చిగా చోయిగా నిద్రించుతున్నాడు కొబ్బరి అనుకున్నాడు ముకుందరావు.

వర్షం రక్కలునిప్పుకుని విహారంచేస్తుంది. చలి గాలి రిప్పువ మూడుకుండుంటే, అరివి పరాలు జిప్తు మంటున్నాయి. తేరిం గజగజలాడివారింది. అరివి కింది పెదవి, పైపెదవిని వదిలిచేస్తుంది. క్రిందపెదవిమీద అరివికి కోపం వచ్చింది. కాని వాటిమీద కనితీర్పుకు చే కై అరివికి లేచిపోయింది. ఒకవైపుని నిద్రి రప్పల్ని తిన్నుతుంది. తిలుపులు క్షిణిమనగానే అరివి కను రప్పలు విప్పారాయి. కొంతసేపటికి బయటికివచ్చిన భారీ మనిషిని చూసి అరివికి ధయ మేసింది. చూటకటి పట్టు మూలకు ముడుచుకుపోయాడు. అరివి రాకవల్ల ముకుందరావు కోదా ముగంధ పరిమళం వినిపిస్తున్నది.

“కయ్, యెవడ్రా, ఆమూలని?” అని అన్నాడు.

అరివి నుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి. ఏం సమాధానం చెప్పాలో అర్థంకాలేను.

“ఎయ్, యిగుగో, యీ మూలని యెవడోవున్నట్లున్నాడు. వచ్చిచూడు” అని లోపల యెవరితో పిలిచి అరివి గొడుగు వేసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

కొంచెం సేపటికి యెవరో వస్తున్న గల్లెల్లవని వినిపించింది. ఆ అడుగులు సంగీతపు సరిగమల్లాగ పడు తున్నాయి. వరండాలోని విద్యుదీపం మేల్కొంది. ముకుందరావుకు ఎక్కడా లేని ధయ మేసింది. ఆమె నువ్వువద్ద నిలబడి ముఖారవిందం ముంగుడుపారించి అరివిని చూసింది. వెంటనే బయటికి వచ్చేవరికొప్పు మని ఒక వింతనువాసన అరివి వానీకా రంధ్రాల్లోకి చొచ్చుకుపోయింది.

తెలిసూనిరంగువంటి ఆమె తేరిరణాయకు, ముకుమారమైన ఆమె అనియదాలను అంటిపెట్టుకొని వున్న ఆపవచ్చని నిల్కబీరుసు, కోపావేశాలకు తావులేని నిష్క్రమణమైన ఆమె ముఖారవిందాన్ని, మల్లెపూలుతింటూ పారాడుతున్న ఆమె పొడవైన జడనూ పరికిస్తే ఆమె చదువూ సంస్కారమూ కలిగిన స్త్రీయని చెప్పవచ్చు.

వర్షం ఒక భీకర వ్యూహాన్ని పొంగుకుండుతే నూచనగా అకాశంలో రెండుమట్టులు యుద్ధానికి తలపడ్డాయి. అంగవలన ఉరుములు మెరుపులతో కూడిన పిడుగులు పడుతున్నాయి. చలిగాలి అరివి యెదలో జ్వరబడి రోద పెడుతుంది.

“అబ్బాయ్, ఎవరునీవు?” ఆమెకంఠం తియ్య గావుంది. అరివికి యేం చెప్పాలో అర్థంకాలేదు. ఆమె చాలాసేపు అరివి వాలకాన్ని పరికించింది. ఇంట్లో నుంచి పగులుతున్నావు (బామి) అనుచుంటూ అరివిమీదకు దూకింది. ఆమె బామిని గద్దించింది. ముకుందరావుకు క్రొత్త ఆలోచనవచ్చింది. దైవసేష నులో పనుకోవచ్చునని బయలుదేరాడు.

మెట్లు దిగిపోతున్న అరివిని “అబ్బాయ్, ఒక్క మాట. యిలాగా” అని ఆమె పిలిచింది.

అరివి వెనక్కితిరిగి మెట్లక్కి వరండాలో కొచ్చాడు.

“ఈ అరరాత్రివేళ యిక్కడెందుకున్నావీ?” అనిఆమె ప్రశ్నించింది.

“ఎక్కడా చోటుకొరకలేను. యిక్కడ దొరికింది” అన్నాడు దివంగా-

“అయ్యో, నీకు మాయంట్లో చోటుదొరికిందా?” అన్నది.

ముకుందరావు మాటలు రా లేదు.

“మీ యిల్లెక్కడ?” ఆమె ప్రశ్నించింది.

“నాకు యిల్లులేదండీ?” అన్నాడు. అరివికి కన్నీరు రావారింది. ఆమె ఆశ్చర్యబోయింది.

“అయ్యోరామ, నీకు తల్లి, పండ్లీ వున్నారా?”

అరివికి ఆమె మాటల్లో కొంత ఆదరిగ కను పించింది.

అతిని నిషేధగాధను ఆమె జాలిగా ఆలకించింది. ఆమె చూపులు అతిని కళ్ళలోకి జాలిగా చూశాయి.

అతిని కన్నీళ్లు ఆమె చీరకొంగుతో తుడిచింది. అతిన్ని ఆహ్వాయంగా యిద్దరించింది.

“జేవుడు గొప్పవాడు కాబూ, నేను నాకు దిక్కు చూపించాడు” అన్నది. జేవుడు తిండి కనికరించాడనుకున్నాడు ముకుందరావు. ఆమె అతిన్ని యింటిలోనికి తీసుకువెళ్ళింది. ఇల్లు చాలా వింతగా కనుపించిందని—ఇంట్లో మనిషాలపైనే నాలుగు గదులున్నాయి. ఒకగదిలోని పందిరి మంచంమీదవున్న పరిగిన మల్లీశ్రావకులు మంచివాడని చెప్పజల్లుకున్నాయి. పరిగమైన పదితిలో చెయిందిది ఒక బల్లమీద రెడీయోవుంది. ఒకరైపున పీకవుంది. ఇక్కడి అద్దాలరునాలు రెండున్నాయి.

గుమ్మాలకుపై గొడమీదవున్న చిత్రాలలో రాధాశ్యామల దిరపోనాలు, తారాకాంతుల పరిపోనాలు రీలగా కనిపిస్తున్నాయి. ఇంకోగదిలో భ్రాజాద్రికాంతుం వుంది!

ఆమె అతిన్ని చేరీతో పూసంచేయించి, బట్టలు విడిపించి ఒక పెద్ద కుంకుమపసుపుకోతడాకి యిచ్చింది. వంటగదిలో అతినికి భోజనంపెట్టింది. అమకోపిరితిగా వర్షం గాలివాసగా మారిపోయింది. చలిబాగ తీవ్రమౌపం దాల్చింది.

ఆ రాత్రి ఆమెబడిలో నిద్రించిగా అతిడు నిద్రపోయాడు. అతిడు ఆమెబడిలో పడుకున్నప్పుడు తినకలి బడిలో పడుకున్నప్పుడు కలిగే నిద్రంతిరాసం దాన్ని పొందిగలిగాడు.

మరుక్షణంమండి అతిని తీవ్రించిగురించ వారంభించింది. క్రొత్తిబట్టలు! క్రొత్తిబట్టలు! క్రొత్తిపుస్తకాలు!! అంతా క్రొత్తిగానే కనుపించసాగింది.

అతిడు బడినుండి తిరిగివచ్చేసరికి ఆమె భోజనం తో పాటు అనేక మైన వంటలు తయారుచేసింది. బడినుండి రాగానే అతిని శేరిమగిల్చి ముగ్గుపెట్టుకుని, కొనిగో అతిన్ని వాచెనుకుని అరియారలు వేసింది. ‘నా బాబు, నా కన్నులిండి’ అనుకునేది. ముకుందరావుకు ఆమెయెడల భక్తి, గౌరవము యేర్పడ్డాయి.

కొంతకాలానికి అతిన్ని చదువుకోసం యంకొక పట్టణం పంపింది. అక్కడ అతిన్ని ఒక హాస్టల్లో చేర్చించింది. అతినికి యెంతో డబ్బు కావలసి వచ్చివా, పుత్తిరము ముట్టగానే పంపించేది. అతినివెడకు తిరుమ వల్లి చూసినదేచ్చింది. కాని నెలవులకు కూడా అతిన్ని ఇంటికి రావద్దని లేఖలు వ్రాసేది.

కొంత కాలానికి—

అతిడు ఒక మానవుడుగా తయారయ్యాడు. ఆమె అతిని శేరివ్యాధియానికి చంపుబోసి వంపులు దిద్దింది. అతిడు తి. పి. చదువుకున్న తిరువారి ఆమెను గురించి తెలుసుకోవాలని కుట్రాహల పడాడు. ఆమె యెవరు? ఏమిటి? అనే ప్రశ్నలు అతినికి వచ్చాయి. అయినా వాటిని తెలుసుకొని నెలసేన అవసరం కూడా అతినికి కలుగలేదు.

ఒక వాడు ఆమెను చూడాలని ప్రత్యేకముగా బయలుదేరి వెళ్ళాడు.

ఆ వాడు—

ఆ యంట్లో మానస దృక్పథం అతిని నుండేలు (బ్రెయిలు) చేసింది. ఆ దృక్పథమే తీరిన వానిని పరిచామాలని దారితీసింది.

ఆ రాత్రి అతిడు భ్రాజాశ్యామంలో పడుకున్నాడు. గది శీతగానే వుండికాని అతినికి నిద్రవట్టలేదు.

కొంతసేపటికి యెవరో తిలుపుకట్టికట్టం అతినికి వినిపించింది. వెంటనే సంభాషణలు వినిపించసాగాయి.

“ఇవారే లాభంలేదు. మా అబ్బాయి వచ్చాడు.” అని ఆమె అన్నది.

“అరె...వంద రూపాయలు తెచ్చాడు. నా మీద ఒట్టు.” అతిడు బొంగుగుంతుతో నవ్వికా మాటాడుతూనే వున్నాడు.

“హుం...అబ్బ!...దయచేసి యివారికి వెళ్ళి పొండి. మీకు పుణ్యముంటుంది.” ఆమె అతిన్ని బతిమాలింది.

అతిడి మాటలు తీవ్రపడుకున్నాయి.

“ఈ వర్షంలోనుండి మళ్ళీ నదికంలోనికి వెళ్లేవా?”

“నా మాట విని వెళ్ళింది.”

“యె...యెలా వెళ్ళేది? నువ్వే-చేచెప్పా.” అతిడు ఒకరైపు వెళ్ళిపోయి పక్కటూ తీరిగా మాట్లాడుకున్నాడు.

“ఫీ, పాడుకంపు, త్రాగివచ్చా వసుకుంటాను.” ఆమె అసహ్యించుకున్నది.

“ఇది...పా...పాడుకంపా? ఎవడన్నాడో...చె...చెప్ప...వాణ్ణి మర్చి చేస్తాను” అంటున్నాడు.

“.....”

అతిడు—

“హుం...హుం...పారాయనిమా లేవోలే...” అంటుండగానే ఆమె ఒక్క రెండుకొయి లాగికోట్టింది కాబోలు ‘చెప్పు’డునే కట్టం అతినికి పెద్దిగా విప్పించింది.

“మండు నాయంట్లో నుండి బయటికిపో—” అని ఆమె అతిస్పృహతో చెప్పి రెండుపు చేసుకుంది. ముకుందరావు యిది గమనించాడేమోనని ఆమె హృదయంలో ఆవేదన రేగింది!

ముకుందరావుకి తల తిరిగిపట్లయ్యింది. ఆమె కిలాన్ని అమ్ముకునే స్త్రీ అని అతనికి ప్రత్యక్షంగా తెలిసిపోయింది. పడుపువ్వు తిరిగి బరికి ఆలల అని అర్థమయ్యింది. ఇక యీ సంకటాపంలో అతడు ఒక్క శిశువునా నీలవలేపోయాడు. ఒక్క అలలుబాబు పడిన సంతకాశ్రయమైన భూమి యెడారిగా మారిపట్లు అతని హృదయంలో ఆమెపైనున్న భక్తి దహించుకు పోయింది. ఒక వేళ్ళింతలో పెరిగి పెద్దవాడివయస్సుననే ఆవేదన అతన్ని పీడించింది. వెంటనే యాయలు కాళ్ళెరింగా విడిచిపోవాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. వ్రాసాశ్చర్యంపొంది ఆమె గదిలోకివెళ్లి బయటరిలుపు తీశాడు.

అతడు వల్లిపోతున్నాడని గ్రహించి ఆమె హృదయం క్రొంగిపోయింది. ఉండెట్లో అగ్నిబాల్లలు బయలుదేరాయి. ఆమె చివాలన లేచి “బాబూ!” అను పిలువనిచ్చి అతని పాదాలమీద వాలిపోయింది.

అతడు కిలావిగ్రహంలాగ కుంగిపోయాడు.

“బాబూ... నన్ను విడిచి వల్లిపోతావా? చిన్న వాటినుండి నీవేదిక్కున యెంతో గౌరవంగా పెంచు కున్నాను. ఈలోకంలో నీవుతప్ప వాడు వేరే దిక్కులేను. ఇటువంటి పని యీ దొన్నటికి చెయ్యను.”

ఆమె దీపస్థితిరూప అతని కనుకొలకుల్లో రెండు కన్నీటిదుక్కలు నిలిచాయి.

“బాబూ, పాపాశ్చర్యరాలి! నన్ను విడిచి వల్లిపో బాబూ! వాళ్ళెరిండి, నీవు నన్ను విడిచి వల్లిలే నేను తిండి తినకుండా యిలాగే మరణిస్తాను... ఇక నాజన్మలో ఇటువంటిపని చెయ్యను” ఆమె దుఃఖాన్ని అతని హృదయం ధరించలేకుండా వుంది. ఆమె కన్నీళ్ళతో అతని పాదాలు తడిసిపోయాయి. అయినా అతని అంతఃప్రవృత్తి బలవంతంగా బయటికి వెళ్లివేస్తోంది.

ఆమె హస్తాల్లో చిక్కుపడిన పాదాలను అతడు బలవంతంగా పెరించి లాక్కున్నాడు. ఆమెకుమ్మం మీదపడి భోగన దుఃఖిస్తూ తన రెండు హస్తాలను తోడించింది. అతని కనుకొలకుల్లో నిలిచిన రెండు కన్నీటి బిందువులు ఆమె దాడిటిలో రాలాయి! ముకుందరావు కదిలిపోయాడు.

వెంటనే వ్రుద్ధాంగం సంపాదించుకోగలిగాడు. కొంత కాలానికి వివాహం చేసుకున్నాడు.

కోనాలు కలిసి వచ్చి ఒక అభీషేకుగా నియమించబడ్డాడు.

అతని వివాహం వాడు ఆమె లేక పోయినందుకు ఒక నిర్ణయించి ముదగాయలు అతనిలోమిగిలిపోయాయి!

ఈవాడు వచ్చివెళ్ళి గాం అతివిలో శుభాను లేపింది. ఆమెకు ద్రోహంచెసిన నేరస్థుడులాగ అతడు బా;పడ్డాడు.

అంత మహాపట్లగంలో యెవ్వరూ కనికరించక పోయినా ఆమె కనికరించి కాపాడింది. తన స్వంత విధిలాగా ఆదరించింది. ఆమె నిజంగా ఒక మాతృ స్త్రీ కాకపోవచ్చుకాని ఆమెలో ఉత్తమ మారేమందె విలసిల గుణాలు గూళ్ళుకట్టకుని వున్నాయి. తమలో మాతృత్వం వుందనుకునే ఆ నేకమంది స్త్రీలలో కూడా యిలాంటి వుత్తమ గుణాలు కనుపించవు.

ఆమె కనికరించక పోలే తమ యేమయ్యేవాడు? ఏరైలు స్త్రీషణ్ణో మూలలు మోసేవాడో! ఏకాభీషణ్ణో కష్టాలు కడిగేవాడో! ఏ నిరమాహ్లా, సిగరెట్లు అమ్మేవాడో!

ఆమె తనమీద అపారమైన ప్రేమదూసింది. తన శరీరానికి విలువరాల మోసింది. తన ముందున్న ప్రేమవల్ల పడుపువ్వు తి మనుకుంటానని కన్నీగు కొచ్చింది. ఈవాడు తన ఒక అభీషేకు కాగలిగాడంటే కేవలం ఆమె దయవల్లనే!

ఆమె చేసింది తప్పుకాదు! ఆమె యీలోకానికి ఒక వేళ్ళి కావచ్చు. కాని తనమూత్రం ఆమె అమృతోపమానం! తన మాతృప్రాసాన్ని ఆమె అక్రమించుకున్న పరిత్రుకాలు!

ఇంకా ఆలోచిస్తే అమ్మచేసింది తప్పుకాదు. ఆమె పరిస్థితులు అలాంటివి! దేశంలో ఆర్థిక బాధలకు లోబడే కొంతమంది నిర్భాగ్యులవలెనే ఆమె కూడా మారిపోయింది.

అతని ఆలోచనకు విమలాదేవి అడ్డువచ్చింది.

“ఏమిటండీ, మీలోమీద ఆలోచించుకుంటావా? వనవాక్కి యెవరో చెప్పరా?” అన్నది దీపంగా—

“ఎవరో కాదు విమలా—ఆమె మా అమ్మ!” అన్నాడు ముకుందరావు ఆవేదనగా—

“ఆ—మీ అమ్మ! మీలోక అమ్మ వున్నదని వాలో యెవ్వరూ చెప్పలేదేమిటి?” అన్నది విమలాదేవి ఆశ్చర్యాన్ని ప్రకటిస్తూ—

“తగువారి అంతా చెబుతాను. మండు అన్నీ పప్పు. బయలుదేరుదాం” అన్నాడు.

రెల్లది చందమామను వల్లని మబ్బులు కప్పివేస్తున్నాయి. చీకటి, వెన్నెల తెరలుతెరలుగా భూమిమీద పరుచుకుపోతున్నాయి!

కలగూరగంప

నేటి భారతీయ చిత్రకళ

శ్రీ వెల్లూరి పూర్ణానందకర్మ

మొగలాయి ప్రభుత్వ పరిపాలన ప్రారంభమయింది భారతీయ చిత్రకళకు అదరణ కలగు. ఐతే, జహంగీరు హిందూ కళాకారులను ఆదరముతో ప్రోత్సహించిన ఫలితంగా మొదలైన, రాజపుత్ర, పారశీక పద్ధతుల కలయికచేరి మొగలుశైలి ఉద్భవించెను. క్రమముగా కళాజగత్తులో ఈ శైలి పద్ధతి రాజపుత్రుల దాక్షిణాత్యుల 'పహాడీశైలి' పై తన ప్రభావమునుదాపి 17 వ శతాబ్దమునుంచి 19 వ శతాబ్దమువరకు దానిని పరిపుష్టము చేసెను.

పరుసేదవ శతాబ్దారంభమునుండి పాశ్చాత్యులు భారతదేశానికి వారీ/పాలు వారి చిత్రకళనుబాదా తీసుకువచ్చారు. 1690 శ్రీ. కె. తిరువారి నిర్మింపబడిన ఢిల్లీ ఎజ్టకోల రాజాస్థానములో ఇటలీ "పెట్రెరా" కళాపంథాలో చిత్రించబడిన చిత్రాలు చాల అక్కడీయములై, ఈ వాటికి ప్రేక్షకులను ముగ్ధులను చేయుచున్నవి. మజహాను దక్రవర్తిరవ్వారో 'మొగలుకళ'లో పాశ్చాత్య ప్రభావము ఆతిరియించినది. ఈ ప్రభావము వలన "పర్ పెక్టెడ్" ననుసరించి "పేజెంటు" పద్ధతిబాదా కన్పించినది. కానీ నిలబడలేదు.

పాశ్చాత్య ప్రభావము

ఇప్పటికీ సరిగా వింద సంపన్నరములకీరిం రిడవాన్సులు రాజా కి. శ్రీ. రవివర్మ వుదయించారు. వారు చిత్రకళలో పాశ్చాత్య సాంప్రదాయముచే ఆకర్షించబడుటచేతకాక పూర్తిగా అనుకరించి ప్రదర్శించారు. వారు రంగులువాడే విధానములోనూ, పర్ పేక్షలలోనూ పాశ్చాత్య పద్ధతులు ఇమిడియున్నవి. భారతీయ కళ పై పాశ్చాత్యకళ ప్రభావమున కిదియే నాంది.

అదే సమయంలో కలకత్తా, లాహోరు, మద్రాసు, బొంబాయి నగరాల్లో అంగ్ల కళాకారుల ఆస్వర్యావ చిత్రకళాశిక్షణాలయములు నెలకొల్పబడినవి. తివ్వారా యావద్భారతదేశంలోను క్రమముగా పాశ్చాత్యకళ ఆదరమును పొందినది. దీక్షితు చిత్రకళను ఆదరించు వారు లేక షీజేంచి, కుంధికారులవద్ద, రాజ ఆస్థాన శిల్పిలవద్ద మాత్రమే అది విలించిపోయినది.

ఇరవయ్య శతాబ్దారంభములో కలకత్తా (బ్యాంకు) చిత్రకళాశిక్షణాలయ ప్రధానాచార్యుడు మిర్జీ షేఖర్ భారతీయ కళాఖండాలను యాచి ముచ్చడయ్యెను. అయిన భారతీయ చిత్రకారుడు శ్రీఅవనీంద్రవాద్ తాబూరుచే భారతీయచిత్రకళా ప్రతిభను చుర్చింపచేశాడు. శ్రీ అవనీంద్రవాద్ ఇటలీ చిత్రకారుడు 'గిలహార్టీ'వద్ద యావచిత్రకళ, చిత్రలేఖనమును అభ్యసించును చేశాడు. షేఖర్ ప్రోత్సహమువల్ల వారు దీక్షితు పద్ధతిలో రాధాకృష్ణుల చిత్రాలను రచించారు. ఆ చిత్రాలను పరిశీలిస్తే గిలహార్టీ ధానులు లభిస్తాయి భారతీయ కళా లక్షణాలను, జాపనీయుల "టైఫన్", "అంకాకురా" మొదలైనవారీ'బాస్ పద్ధతు'లను సమన్వయించి అవనీంద్రుడు కొంగ్రా త్రిభారతీయ శైలిని సృష్టించారు. దానితో క్రమముగా పాశ్చాత్యపద్ధతి అనుకరణ షీజేంద మొదలిడి రాజపుత్ర శైలి పైన మగ్గి భారతీయ పై ఎవీ చిత్రకారుల ఆదరాభిమానములు పెంపొందినవి. ఈ శైలికి అవనీంద్రవాద్ బాబూరు, నంద లాల్ జోషి, అబ్దుల్ రహమాన్ చౌదారాయి, అజిత్ కుమార్, బీప్రపాద్, కారదాదరిజ్ మొదలైనవారు మూర్తిధారులు. వారు అత్యంత సుందర చిత్ర లేఖనములపై పాశ్చాత్య పద్ధతుల ప్రభావంతో తమ శైలిలో పరిపూర్ణత్వము పొందించారు.

నూతన శైలి అవతరణ

ఈ నూతన విధిములో విప్లవవాది శ్రీ గా. నేంద్ర వాద్ తాబూరు. వారు "పికాసో" "మ్యాగ్ని

జమ్" పద్ధతులయొక్క సూత్రపత్యమును, అంగ సౌష్ఠ్యమును, వానిలోని వాస్తవిక వ్యూహాన్ని గ్రహించి ఒక కొత్తపద్ధతిని తయారుచేశాడు. వారి నీటిరంగుల చిత్రాలు కూడా విశేష నీటిరంగుల వాడుక విధానంపై ఆధారపడి యున్నవి.

తిర్వాతి శ్రీ యామినీరామ్, శ్రీ రవీంద్రవాన్ తాకుర్ ఒకే సమయంలో భారతీయ కళా క్షేత్రంపై రెండు రకముల కళా వాహినులను ప్రదర్శించాడు. శ్రీ యామినీరామ్ శిష్య పద్ధతులను పరిశీలించి మొదట వాడు పాశ్చాత్య పద్ధతులలో "వాస్తవిక వ్యూహం" శిక్షణను అభ్యసించినట్లు గోచరిస్తున్నది. తిరిగి వృత్తి శైలిని, చిత్రితకళా గ్రామీణపాటక జనులు, వారి పనిపాటలు పూర్తిగా తమ శైలిలో యిమిడ్చుకున్నాడు. కొలది యూరోపియన్ "ఇంప్రెషనిజం" లేక "వాస్తు యంప్రెషనిజం" ల ప్రభావములను గ్రహించి, యంకను సర్వ సమ్యక్తములైన ప్రభావములలో మరొక కొత్త శాస్త్రీని సృష్టించాడు. శ్రీ రవీంద్రుని చిత్ర పద్ధతి దీనికి పూర్తిగా విభిన్నమైంది. వాడు సాంకేతిక శిష్యుడౌ భాగ్యం పొందడమే సహజ భావాలతో చిత్ర కళారూపచేశాడు.

తిర్వాతి వీరికళాకారులలో అగ్రగణ్య చిత్రకారిణి కీ|| శ్రీమతి అమ్మత్ పేర్ గిల్ ను గురించి తెలిసికోవలసివున్నది. అప్పటివరకూ భారతీయ కళాకారులు వారి చిత్రకళ స్థాయిని పెంపొందించాడు. వారి అభ్యాసము, దృక్పథము పూర్తిగా భారతీయములైంది. అమ్మత్ పేర్ గిల్ తన హంగరీ తల్లి సహచర్యమువల్ల (ప్రాప్త అర్థమూర్త్యులలో కళావ్యసించి "వాస్తుయంప్రెషనిజం" పద్ధతిలో ఇక్కడి కొత్త ప్రయోగములు చేయ మొదలిడింది. తిర్వాతి ఆమె వివిధ భారతీయ చిత్రలేఖనములైన, రాజపుత్ర, మొగలు, పహాడీ, అజంతా మొదలైన శైలులను తనకళా రాధవలో ఉపయోగించినది. ఆమె చిత్రకళ (ప్రాప్త చిత్రకారుడు "గోయా" ప్రభావమును పూర్తిగా పొందినది. ఆమె చిత్రాలు పూర్తిగా మొగలు, రాజపుత్ర చిత్రాలకు వీరినైతే సరిగ్గా సంస్కరణములు.

మిగిలిన చిత్రకారులలో శ్రీ కె. కె. హెబ్బాగారు ప్రముఖ స్థానమున్నది, కానీ అది పేర్ గిల్ తరహాలోని "గోయా" ప్రభావమును అనుసరించునదే.

పెన్సన్ కే వోమర్, త్రివిదాడే, పీకవాడ చాలదన్ కర్ ప్రభృతులు పాశ్చాత్య వాస్తవిక చిత్రకళకు ఆరాధకులైరి.

పి కా సో పద్ధతి ఘనా కృతివాదమైన 'మ్యూలిజమ్' శైలి. దానిని అనుకరించిన ప్రాధేపను లెంకు హీయర్ చిత్రకళా చరిత్రలో క్లుప్త పాత్రులు. వంగ చిత్రకారులు కొందరు 'మూలిజ్'ను అనుసరించిరి. వారిలో శ్రీ శైశవ్ ముఖర్జీ అత్యున్నత స్థాయి లభించినది. లోకేశ్వర్ (వావర) శిక్షణాలయంలోని ప్రముఖ చిత్రకారిణి 'పీలాబెన్' చిత్రాలు "గుహ" (కా) కళా ప్రభావములను పొందాయి. శ్రీ గోపాల్ భూషన్ చీవా సాంప్రదాయానుకరణ చేశాడు. 'పి కా సో' సృష్టించిన 'మ్యూలిజమ్' శైలి, భారతీయముగా మార్చిన మహా కళాకారుడు శ్రీ బాంకిట్, ప్రముఖులలో ఒకరు.

రాకపోకల పాదపాధిక్యతవల్ల నేక నేతాల వివిధ సంస్కృతులయొక్క మేళవించు అపారముగా సాగినది. ఏ నేకమైనను స్వీయ కళలను బాహ్య ప్రభావములనుండి కాపాడినానికే ప్రయత్నించటం వ్యర్థం.

జీవాటదేమిటామాట!

సంతానం కుట్టి కృషిస్తూ ఉంటే
రల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ. భారతాంబు చొల్లి,
సమస్త చర్తన్యాధులచేపిడియ
బడుచున్న తన సంతానం!
కోసం ఎంత ఏచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం||రం)

ఇదుగో మా పరకం అనుభవంకో
ఇనూ ఉన్న అరియం.

మాకు నడె వ్రాయండి

రెడ్డి ఆండ్ కో.,
గోపాలపురం. (హా గో.జ)

ప్రయాస. అందుచేత మనం గతంలో వివిధ కళా ప్రాధికరణములను మనలో విలీనం చేసుకున్నట్లే—ప్రస్తుతం కూడా విదేశీయుల ఉత్తమ పద్ధతులను తిప్పక స్వీకరించాలి.

ఆధునిక భారతీయ చిత్రకళా ప్రారంభము రాజా రవివర్మ కుఠోదయంతో ప్రారంభమైంది. ఆయనకు పూర్వము, ప్రాచీన భారతీయ చిత్రకళా ప్రతినిధియైన శ్రీ బోలారాయ్ గారి ఆశ్రయంతో (1888) అది చరమాంకము పొందింది.

దాదాపు రెండు తరముల తిర్వాతిగానీ మన కళాక్షేత్రంలో కళా శుభులు శ్రీ ఆచనీంద్రవాడ్ కామారు ప్రవేశించలేదు. అప్పటికి భారతీయ చిత్రకళలో పాశ్చాత్య పాంప్రదాయ వ్యామోహము దుస్ప్రభావమును ప్రదర్శించిపోయింది. శ్రీ ఆచనీంద్రవాడ్ ప్రప్రథమంగా పాశ్చాత్యమతానికి వ్యతిరేకంగా శ్రోత్ర పుంథిలు త్రొక్కాడు. ఈ పనులలోనే ఆచనీంద్రుని శిష్యులుగా శిల్పకళను శ్రద్ధగా అధ్యయనం చేశాడు. మరొకరి పు అజంలా సౌందర్యరూపములను తలచాడేలో యిముక్కుకున్నాడు. ఈ కారణంచేత శ్రీ నందలాల్, ఆచనీంద్రుని కళాశైలిని అలవక్కుకొనేలేక పోయివారు. ఇందువలన రాజపుత్రి యింట్లో పద్ధతుల జీవకరణమైన 'తెంపరా' పద్ధతి వారివల్ల శ్రోత్రరూపాన్ని పొందినది.

శ్రీ నందలాల్ బోసు తిర్వాతి చిత్రకళ వంశశైలి, పారిస్ శైలి, బాంబయ్ కళాశైలిగా విభజిస్తామి.

వంశ చిత్రకళా పాఠశాల విభిన్న లక్షణములను కలిగి విర్మించలేక పోయినది. శ్రీయుతులు డా॥ ఆచనీంద్రవాడ్, ఇ. వి. హాబారలచే నడుపబడిన ఈ కళాశాలకు ప్రాచీనార్యాచీన భారతీయ చిత్రకళాశైలిలను కలిపేస్తామి. శ్రీయుతులు వివేక

వివేకీయులు, డి. లక్ష్మి, వి. సి. ఉప్త, రాజీవాంబా, ధీరేంద్రవాన్ (బహ్య, కృపాల సింహాషికాంత మొదలైనవారు ఈ కేంద్రములోని అగ్రగణ్యులు.

అమృత్ మేరీగర్ అనుచున్నాడె (శ్రీ కృష్ణ కుమార్, శ్రీ హెబ్బాను, శ్రీ బానీల్, శ్రీ శైలేష్ ముఖర్జీ, శ్రీ యస్. యస్. రాజా మొదలైనవారు పారిస్ స్కూలులో ఉన్నప్పుడైన 'వాస్తవికవాద' కళాకారులు.

బాంబయ్ కళాశాల స్థాపకులు ఆచార్య యాదునీ రాయ్ వారి కళాపాఠశాల బెంగాలు స్కూలులోనే ప్రారంభించారు. బాంబయ్ కళాశాల ఆకృతుల రిక్తాన పద్ధతిలోనే తమ చిత్రకళా రచనలను చేశారు.

శ్రీ యాదునీరాయ్, శిలా ఓడెక గార్లె, గాక, శ్రీయుతులు పి. యల్. ఎస్. సింహయానీ, కె. శ్రీనివాసులు గారిలూ ఆంధ్ర బాంబయ్ కళాశైలి నమనించి లోక కళను వికసింప చేయుచున్నాడు. శ్రీ ఎ. పైడి రాజగారు కూడా ఈ శాఖలోని వారే.

అన్యులకు కళాకారులలో శ్రీయుతులు మామూలు పుట్టి, భావేనాస్యలు, యస్. యస్. కేంద్ర, మనోహాషికా ముఖ్యులు. వీరివయ్యా కళాకారులలో మదీర్ ఖాన్, కుమారస్వామి, నవరాజ్ థాకర్, ప్రహ్లాదవాస్, ఉప్త, రంజిత్ కాక్సేవా, యం. ఎస్. హుస్సేన్, కే. సి. యస్. పరిక్ష్మర్, రాధిన్ మైత్రా ప్రాగకృష్ణపాల్, డి. రి. బోగో, వి. ఎ. దురీ, ఎస్. ఎల్. సేన్, మధాంకురాయ్, రవిశంకర్ రావల్, హేమలాల్ కాక్సా, అలమేరకర్, రామకుమార్ మొదలయినవారు ప్రముఖులు.

నేను ఈ కళాకారులు ఆధునిక కళాక్షేత్రములో వివిధ ప్రయోగములు జరిపి, భారతీయ కళా పాంప్రదాయాలను అత్యధిక శోభాయమానంగా చేయటంలో విమర్శిల్లి యున్నాను.

గ్రంథ విమర్శనము

రసవాహిని

[పథము భాగము]

ఖండకౌవ్య సంపుటి; రచన : శ్రీ పి. వి. యల్.
వి. ప్రసాదరావు. ప్రాప్తిస్థానము : రచయిత : ఆంధ్ర
భాష, హిందూ కళాశాల, నుంటూరు. వెల రు 1-50.

ఈ సంపుటిలో సమర్పణ, సమర్పణ, కౌవ్యజేవి,
ప్రణతి, ఆదర్శము, కాంతిక్షేపి, సుమనోజల, విజ
యోన్య, సంజయ, భువనభారతి, భాగీరథి, భావజేవి,
ప్రతిజ్ఞ, వింతప్రకృతి, గీతి, కవితి, ఉపాదేవి, కవిప్రహ్లా
భావచాలన, ప్రణయిని, భుగ్గుమాళి, తిన్దురుసు,
అత్యుత్సాహి, ఉదయాంధ్రము, దివకలిక, విచిత్రవిశ్వము,
విజృంభ—అనే శీర్షికలలో 27 ఖండకృతులున్నాయి.
ఇందు 'కౌవ్యజేవి, ప్రణతి, ఆదర్శము, అన్న మూడు
రచనలు సంస్కృత రచనలు. 'కౌవ్యజేవి' స్తుతి ప్రాచీన
సంస్కృత మహాకవుల రచనకు దీటుగావుంది.

'రాగావరీ, రసమయీ, రమణీయమూరీ !
రమ్యాదియోదయ రహః ప్రణయోమభావా!
భావప్రియా, సహృదయా, సవియా, మదీయే
భావే కళోరు విజనిగ్వినిజేజేజేమ్.

కంజాతి కాంతిక్షేపి, కమనీయశరీ
కలాలినీ కలకలాప కలాకలాచీ!
కల్యాణి! కల్యణకణామయి, కౌవ్యజేవి!
దివ్యస్వరూపిణి! భవచ్ఛరణానలోఽహమ్!
లావణ్యలాస్య లహరీ లలనప్రతోచమ్
లాటిత్య లాటితలత లటితాభిలాషమ్
పర్యుక్తుకమ్, పరిణతిమ్, పరిణామభేదమ్,
మేమాంసం భరతు భక్తిమలభ్యై కాంత్యై.

శ్రీ ప్రసాదరావు గారికి సంస్కృతంలో రచనలు
చేయాలనే ఆభిలాష వుండడమేగాక వీరికి తెలుగు
రచనలోనూడా సంస్కృత సమాసాలు గుప్పటం
పరిచా. చరణాలకు చరితాలే అలా హృదయాహృద
కరంగా తిరింగాలు తిరింగాలుగా దొర్లిపోతాయి. కవికి
రసవివేకమైన గంభీరహృదయం వుంది. ఇది నీరు
చిత్రించిన పార్థునిమూర్తి.

"అతే కుత్సుంగ భనుర్భుం వితులితా ర్యావర్త
వీరుంకు—సం

తతే గర్వాదరణైక శీలు దసమా
సప్రస్ఫురదేహం డా
తతే తేజోద్భుత దుర్ని వారుడు తపోంఽ
తిర్వాహినీ శ్రీపతి

స్మృతి విద్యా విధవాభిరామ బలవి
స్వీరుంకు పార్థుండిలన్
మహామంత్రి తిమ్మరుసు స్ఫురణ కవిని ఉత్కింహని
చేస్తుంది.

"పనిరువయస్సులో, ఎముక
పట్టనిగోతాలలోన నాదుమా
నసమున కౌవ్య కవ్యకల
పర్వమూర్తి విలసిల్లె నేటికి
రసకవితా ప్రపంచము ల
రాజకమయ్యె కలయ్యుపాగడి
పనీతివ మేమి? నీ పయన
భక్తిపటయ్యె అమాత్య శేఖరా!

* * * *

నీవున్నావోక కీర్తిక్షేపిరహిమా
నీరేఖవో స్వామి! నీ
ధీ విద్యాపము తెన్నదేశమున కం
దించెన్ పురాతూప్య తే
తో వైయాత్యము—నీ చిరంతనతప
స్ఫుర పండి యీ దేశమే
శ్రీ విద్యావగర ప్రసాదముగ
మారెన్ మంత్రి లోకప్రభూ—

ఆధునిక సాంకేతిక గ్రంథములు

ఉపయుక్తమైన ఆ నేక గ్రంథములుగలవు. పట్టి
ఉచితము. వివరములకు ఇంగ్లీషులో చ్రాయండి.

N. K. Paul & Sons,
Post Box No. 12202, Calcutta-5.

‘అత్యంతోతి’ అన్న కావ్యంలో:

‘లక్ష హాలాహాల లోలాహాలాలు
స్వల్పముగ నై నన్ను కదిల్చ లేవు
కలకపాక్షోధి గర్భము కలచి—చిలికి
జిలికి దెచ్చెద చిక్కని లలిత ముగలు

* * * *

‘దుర్భర సురూప పీడ వాంఛానిబంధ
శిథిలహందూసమాజ సంస్కృతి సమగ్ర
శక్తి సంధాన సమిత్తా ప్రదాన
ధర్మ దీప్తిక కంకణధారి నేను.’

అన్నాడు. ఇంత ఆవేశమున్న శ్రీ ప్రసాదరావుగారు, ఇలా ఏవో ఖండా కృతులతో ‘కాలక్షేపం చేసేకంటే, తమ భావనా వ్యవస్థలతో ద్యోతిమానం చేస్తూ ఒక సమగ్ర కావ్యాన్ని నిర్మించితే తదూ తేదూ లేదే’ అంటుంది.

తె. సూ.

మేఘ సందేశము

[ఆంధ్ర వద్యకావ్యము]

అనువాదములు : శ్రీ యం. వి. ఆర్. శృద్ధశిర్క, తెలుగు పండితుడు, నంటూరు.

ఆదిత్యప్రచురణలు: అరంజేలు పేట, నంటూరు.
వెల: 1-0-0.

“మఱు నీ తెలిగింపు చరిత్ర చిరవ్రణమైనను
వచ్చుచో కావ్యమునందలి గాథానురాగ మే నన్నీ పాహస
కౌరవమునకుఁ బ్రోత్సహించినది.”

—గ్రంథకర్త ‘విజ్ఞప్తి’నుండి.

“ఈ యాంధ్రీకరణము న్యూనాతిరిక్తమై, మూల గ్రంథములోని భావములను సరటి పండ్జోలిచి యిచ్చిన గీతని సులభముగా నందింపుచున్నది. మాతృకలోని రస భావ మే మాత్రము కొఱతపడకుండా నీ తెలుగు కృతి యందు నిండుకొనియున్నది.”

—పీఠికాకర్త ‘పరిచయము’నుండి.

మేఘసందేశ మెన్ని చూడలెన పరివర్తింపదనీదే.
దానియందు, గాథానురాగము కూడ నుండవలసివచ్చే.
అనురాగమునకుఁ దోడు, అనువాదమునకు, మఱికొన్ని
శక్తులు కూడఁ గావలసియుండుననుట విస్మయపరాదినీ.
ఎంత శక్తివనుసరించి వాడు చేయవచ్చును. చేయరాదని
తాననము లేదు. పరిచయ వాక్యములలోని, “ఈ
యాంధ్రీకరణము న్యూనాతిరిక్తము — మాతృకలోని
రసభావ మే మాత్రము కొఱతపడకుండా నీ తెలుగు కృతి
యందు నిండుకొనియున్నది” —

ఈ రెండు వాక్యములు నొకదానితో నొకటి
పాసఁచుట లేదు. న్యూనాతిరిక్తమగుచో రసభావములు
కొఱతపడి యెట్లు? రసభావములు కొఱతపడినచో నీ
అనువాదము న్యూనాతిరిక్తమగుట యెట్లు? పరిచయ
కర్త అభిప్రాయము, ప్రకృతానువాదము అన్యూనాతి
రిక్తమని కావాలను. తెలియక న్యూనాతిరిక్తమని
ప్రాసెను. ‘నిండుకొనియున్నది’ అభావమును చెప్పట
యందు రూఢముగ వాడుకలో నున్నది. చిరవ్రణము
నిండుకొనియున్నది. పడవు నిండుకొన్నది. ఇత్యా
దులు—చూ. గ్రంథములకు పీఠికలు, పరిచయములు,
ప్రాయుటకునధ్యక్షింపఁబడువాడు తెలిసికొని ప్రాయుట
లేస్స. లేనిచో నిటి చిర్రులు వచ్చుచుండును.
గ్రంథములు ప్రాయు చేర్చినవాని పరిచయ పీఠికాకర్తల
చేకొనుటయు మంచిది. ఇక అనువాదము చూడు:

విరహోద్దీపకమైన వాని నతిమన
విక్షింపగా వాత్మకున్
దరుణీరత్నము జ్వలించి, నది
యసాగ్యంకౌట నుభయంబె వి
స్తరి మంభోదుని ముందున నిల్చి
కాంతాయుక్తులే మేఘునిన్
బరికింపన్ స్వరతాపులౌను
రోలులం బల్కంగ నిం కటికిన్.

మూలము :

రిష్యస్థిత్యా కథమపి పురః కాగుకాధానపేతో
రస్తర్వాచ్చుస్పృమనుచకో రాజరాజవ్య దిభ్యా
మేఘాలోకే భవతి మభికోఽర్యవ్యధావృత్తి చేతః

కంతాశేష ప్రణయిని జనే కిం పునర్నారసంస్థే.
కాగుకాధానపేతో = అనువాదానికి ‘విరహోద్దీప
కమైన వాని’ అను తెలిగింపు హృదయంగముమకొడు.
‘స్థిత్యాకథమపి పురః’ = విడువఁబడి—యీ నాలు
గవ్యాయములకు ప్రత్యామ్నాయముగ నిర్మూలమైన
‘విక్షింపగా’ అనుపది చేర్చఁబడినది. ‘అంతిర్వాచ్చు

స్వరపడుడు!! ఇప్పుడే వెలువడింది!!

రాజతరంగిణి

(నవల తిరంగము)

క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దం నాటి కాశ్మీరదేశీ వ్యవహార
ములను ప్రతిబింబించు చారిత్రక కావ్యం. విరధియా
నక రసాన్నితము వెల 1, 2 భాగ కలిపి రూ. 1.75.
కర్ణాటకలోని గ్రంథమాల, గొల్లపల్లి, కృష్ణాజిల్లా.

స్మరం' = విడువబడింది. 'తిరుగీరత్తుము జ్ఞ పీఠా నది యపార్థ్యంతాబు' ఇట్లు వాచ్యమునీయుటరస విన్యాసమనునీంచికొనును. 'సుఖిని' — దీనికి 'గాంత యుక్తులే' అని తెనుఁగు చేయుట సరికాదు. 'అవ్యధా వృత్తిచేత' = దీనికి 'స్మరతావులందు' అని చేయుట సహృదయులకు దాదానికొ విధించుట!

శ్లోకమునకు ప్రాణమువంటిదై—

'కంఠాశ్లేష ప్రణయిని జనే దూరపంపే' అన్నది కాశ్యపబ్రహ్మకల్పముగ విడువబడింది. ఇట్లు ప్రతి శ్లోకమున, న్యాయములు, అతిరిక్తములు, లెక్కించుటకు నిలవనివిని యున్నవి.

కామరాసీ ప్రకృతి కృపజాశ్చేతివాఽచేతి నేమ.

దీనికి—

"కాముల కంచన తేరినాచేతనముల బ్లాసంబొక యింతి యుండునుకదా!"

అని తెనిగించు!! ఇటీవల యనువాదములు పెక్కింటిలోనిది యిట్లే తెనుఁగు చేయబడుచున్నది. పేఁకుండిశిమునందలి గాఢానురాగమునకు వశం వదులై పోవుచున్న పేట్ర పాహితీకర్తలు కవికులగుచు నందలి గౌరవముచేతనైన నిట్లే యనువాదములను నునుట నుంచిది. పీఠికార్తలును శ్రద్ధ వహించుగు గాక!

రా రా జు

శ్రీ కొల్లా శ్రీ కృష్ణారావు

కవిరాజ గ్రంథ మాల : పా న్నూ గు నెల; రూపాయి.

ప్రతులకు:—కొల్లా శ్రీ కృష్ణారావు, పెదవూర పాడు, నంటూరు జిల్లా.

"భారతి సంస్కృతిమీది (భారతి ప్రతిపాదిత మైన సంస్కృతిమీది) సంఘ క్షేమద్వైతో అభ్యుదయ కోములు తిరుగుబాటు లేవదీసిరి. మహారాష్ట్రకుండి డాక్టర్ ఘోషే, లెంగలునుండి రాజారామ మోహన రాయ్, ఆంధ్రునుండి వేమన, కందుకూరి వీరేశలింగం, తిమిళ నాగునుండి పిట్ట త్యాగరాయశెట్టి, మలబారు నుండి డాక్టర్ నాయర్, కర్నాటకంనుండి బసవన్న నారీ తిరుగుబాటుకు తోరినాయకులు.

ఇంతిన్న తీవ్రభోరణిలో సమగ్రద్వైతో (తిరుగు నేని రామస్వామి చౌదరి తిరుగుబాటు ఉద్య మాన్ని కొవ్వరంగంలో లేవదీశాడు. పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, కొడూరి లక్ష్మీనారాయణ, గోపరాజు రామచంద్రరావు మొదలుగా గలవారు కొంతనుండి అందుకొనిరి. ఆ తిరుగుబాటు భావవిప్లవం కలిగించింది. కానీ దానికి యింకను సరి యైనయాసం రాలేదు. అలలులేచి వెనుకొడిచి; పల్ల ములలో నీరు నిలచివున్నది. ఆ కోవకు చెందిన పిల్ల వస్తాడు మన రాజరాజ కృతికర్త" పీఠికనుండి;

ఉదాహృతిములైన వైవాక్యాలవల్ల ఈ గ్రంథ రచకు వెనుకవున్న పుద్గళునూ, తిర్చివర్తకులైన ఆచార్యపురపురూ, ప్రయోజనమానూదా పాఠకులకు గువిదితిమై వుంటుంది.

దుర్యోధనవంశం నిరవశేషమైపోయి, పాండవ వంశిజుడైన జనమేజయుడే రాజ్యావకు రావనంవల్లా, వైశంపాయనముని ఆనుచు, ఆశ్రమిడు కొనపెంవల్లా, (మొన్న మొన్నటి జనించాగులకు ఆశ్రమిలైన కొందగు కవులకుమల్లే) ఆరాజు ప్రాపకం సంపాదించుకోవడంకోసం ఆనుచు పూర్వాలైన పాండవులను సర్వాత్ములనుగాను, తిద్విగోధులయు సుర్యోధ నాదులను పరమ పాపాత్ములుగాను, వైశంపాయనముని అధూరికల్పాలు చేసి ప్రకృతి రూపంలోవున్న భారతాన్ని సృష్టించివుంటాడనీ - కాదు సృష్టించాడనీ-బధిరిధానం మరొకరిగా ఆయి వున్నట్లయితే, అంటే, పాండవవంశమే నిరవశేషమై పోయి, దుర్యోధన వంశిజులే రాజ్యాధిపతులయే సంవర్షంలో ఆప్పుడు వారి కాశ్రమిడైతీరవలసివున్న వైశం

ఉత్తమ కథాసాహిత్యం

సంజప్రణయం : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో నిండిన నదికథలు, గర్వికలు.

రచన: పూదా: వెల 0-50 న. పై.

పారిజాతం : కథల సంపుటి. కథకులు: దాగండి సోమ యాజులు; రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; పురాణం ముద్ర హ్యజ్యోకర్మ; బొమ్మిరెడ్డివల్లి సూర్యారావు; వంతుల శ్రీ రామశాస్త్రి; హితశ్రీ; పూదా: ఇద్దాపురపు జగన్నాథరావు; అంగర వెంకటకృష్ణారావు; ఈరంకి వెంకటరావు; పూసపాటి కృష్ణారాజు. వెల రు 1-25 న. పై.

కోదా ప్రదురణలు, విజయనగరం సీటీ.

పొయ్యను. ఈ మరలదేవాదకే, భారతాన్ని మనో
వింగా (వాసివుండేవాడనీ, అప్పుడు దుశ్యోనుడికి-
కాదు మయోధనుడికి, ఇంత అన్యాయం జరిగివుండేది
కాదనీ, యదార్థం బయలుపడివుండేదనీ - ప్రేవాదం
యొక్క మూలధూతిమైన తాత్పర్యంగా గోచరిస్తుంది.
ఏమయితే చేం, ప్రకృతిభారతంలో దుశ్యోనుడికి
మాత్రం చాలా అన్యాయంజరిగింది. ఏమం పెట్టించడం,
పాములచేత కఠింపడం, నీళ్లలో త్రోయించడం,
ఇల్లు తగలబెట్టించడం, సభలో భార్యను పరాభ
వించడం, ఇవన్నీ అధూతికల్పనలు. వైశంపాయనమరి,
చేసింది. దుశ్యోనునివీడ అకోపింపబడింది. ఆ ముని
చేసిన ద్రోహంవల్ల కోన్ని వేల సంవత్సరాలుగా
ఇవన్నీ ప్రజల మనస్సుల్లో వాటుకొనిపోయి, దుశ్యో
నుడివీడ ప్రకృతింపున్న భావాన్ని కల్పించాయి.
జాతిమత భేద నిర్మూలనానికి ప్రయత్నించిన ప్రప్రథమ
సంస్కర్త దుశ్యోనుడు. సంస్కర్తల కందటికి
ప్రథమచాదుడు! మూతమకుడుగా, వ్యవహృతు
డౌతూ వున్న క్లుడికి అంగరాజ్యం ఇవ్వడంలో అతి
నికి వ్యర్థం యేమీ లేదు. కేవలం సంఘసంస్కరణాభి
వేషేమే! దుశ్యోనుడికి సంబంధించినంత తర కూ
అధూతి కల్పనలుకొని, మొత్తం భారతం చరిత్రాత్మక
మనడింలో సంచిత మెంతమాత్రమూలేదు జ్ఞానంలో
రాజ్యమపహరించి అడవులకు పంపడం అగర్భంకాదు.
ధర్మమే. అరణ్యవాసివున్నవారు పదమూడేళ్లవి నిర్మ
యించడంలోకూడా, వ్యవహార ధర్మమాక్షిప్తం యిమిడి
వున్నది. ఆ పరిమితిదాటితే పాండవులకు రాజ్యంమీద
వున్న హక్కుకు 'లిమి ఓడన' పట్టిపోతుంది. ఈ ధర్మ
మాక్షిప్తానికి ప్రవర్తకురాలు కైకయి. అవిధ పద్ధతులు
గోల్లి గడుపు పెట్టింది. అది తేతాయుగం కనుక.
ద్యావరం కనుక గడువు పద్ధతులుగల్గా పదమూడై
వూడుతుంది. అసలిది చాలా ప్రబలమైనయుక్తి.
అయితే మరి అజ్ఞాతి ప్రతిభంగంచేసి పాండవులకు తిరిగి
అడవులకు పంపాలని తాపత్రయ పడడం ఎందుకు?
దుశ్యోనుడు! అంతటి కార్యవాది కిది తోచి
వుండదా? అరినికి తోచివుండవచ్చే, కనీసం అరిని
మేనమామ తినునీకా తోచవలసిన ఉపాకదా! ఇది.
అంతే, ఇంతకూ ఈ భారతం పాండవాభిమానులు రచిం
చిందాయె! ఇందులో దుశ్యోనుడికి సంబంధించిన
ధర్మమాక్షిప్తమామూ మామూ ఎలా వాస్తాయా? అని

సమాధానం. ఇంకా ఎన్నోయెన్నో అన్యాయం
లున్నాయి. అవన్నీ యిక్కడవివరించడానికి వీలులేదు.
కోన్ని వేల సంవత్సరాలుగా, గతానుగతంగా, దుశ్యో
నుడికి జరిగిపోతున్న అన్యాయానికి, ద్రోహానికి--
వినుతుంకలిగి యదార్థం బయలుపడే శుభముయం
అసన్నమయింది. ఇందుకుగాను జింకే నలుమూలలనుండి
పుద్గియాలు బయలుదేరివాయి ఆ విస్తృత జలోజ్వలంధికం
తాత్కాలికంగా ఆలలుతిగి వెనుకకు తిగివట్టు కను
పించినా, పల్లాలలో నీరునిలిచేవున్నది. 'నీరు పల్ల
మెటుంచు నీజను చేవుడెటుంచు' ఈనీటికి పల్ల మేకాదు
నిజంకూడా తెలుసు ఇది ధికతస్వరూపం. ఈనిలిచిన
నీరు ఉత్తల జలధియొకటి. మయోధనుడి అపయతో
మరివానిన్ని కడిగివేసి, నూత్ని భారతాన్ని సృష్టించ
గలడు.

ఈరారాజు కావ్యంలో మయోధనుడు ధర్మ
రాజుతో అప్పునాట;

"ఇంతకు వెటిప్పువులం గాంతువో? చేయరాని
యవకార్యము లన్నింటిచేసి, ధర్మమున బంతుడు
బడి మమ్మునుం బాల్పడి తీపు జమ్ము, కోడియె
గొంతుక విప్పగా? నిజము గోల్పకువా? మునుడొంట్లు
పుట్టరా?" ఈమాట దుశ్యోను సహానుభూతి పరితిప
చ్చాదయ్యడై యీ రచయిత పరిగ్రుతి కంఠంలో
ఇలా మార్కొగింది. 'రారాజా! ధవదీయ దివ్యమతి మా
రాధించు చైమర్మకల్ భీకల్ సత్కవి శేఖరల్ గలగు
వందింపంగ వందింపగా' ఇది దైవోపహతుడైన
రారాజునకు ఈవి యిచ్చిం యాశ్వాసము! ఎందుకు
పుటరు? పుటనే పుట్టాను!

రచన ప్రతిప్రంగావున్నది. దుశ్యోనుడితో ధర్మ
రాజు 'మయోధునిలో నీ యధమువచ్చిన వాని నేరి
కొని, గలిచితివేని, రాజ్యమునీదేన్ని దానికి, బదు
లిచ్చుచు, నకుల సహజేవుల మద్యేంచి యతివన్న
నూట—

'మాద్రీ ప్రమవుల క్షోషరింతు నె?

పసిబిడ్డల గవల గోరం బాడియె? యనికన్' ఇది
రారాజు పాత్రముయొక్క కీటుముపై నీకవి చెక్కిన
యవర్ణముణి! ఈ కావ్యమువంతిను ఈ యొక్కమాట
వెలిగించు చున్నది.

—వారు, ఏరు.